

Súčasné poznatky o možnostiach života vo vesmíre

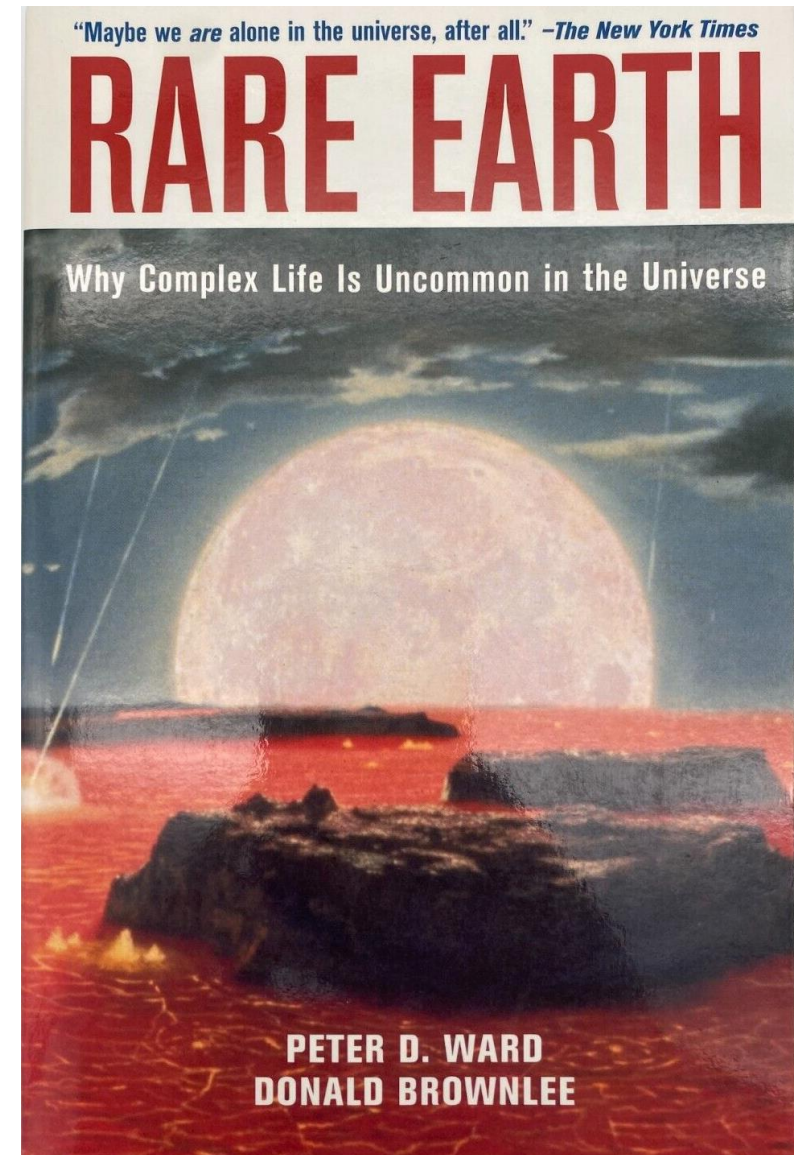
Ľubomír Hambálek
Astronomický ústav SAV, v. v. i.

1.12.2022 Space::Talk

ČO OVPLYVNĽUJE VZNIK,
UDRŽANIE SA ŽIVOTA?

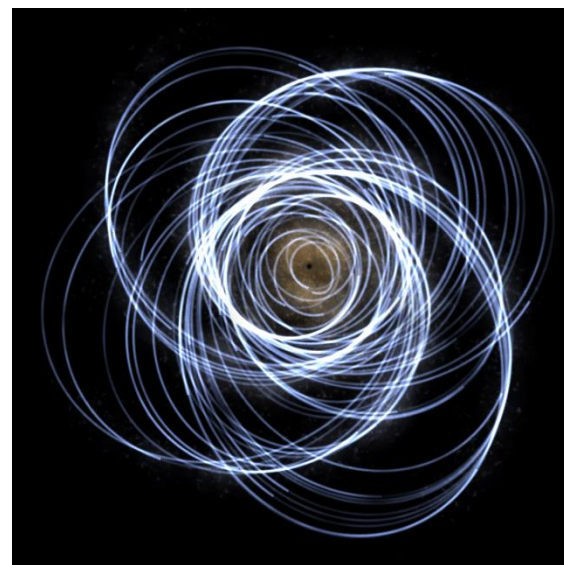
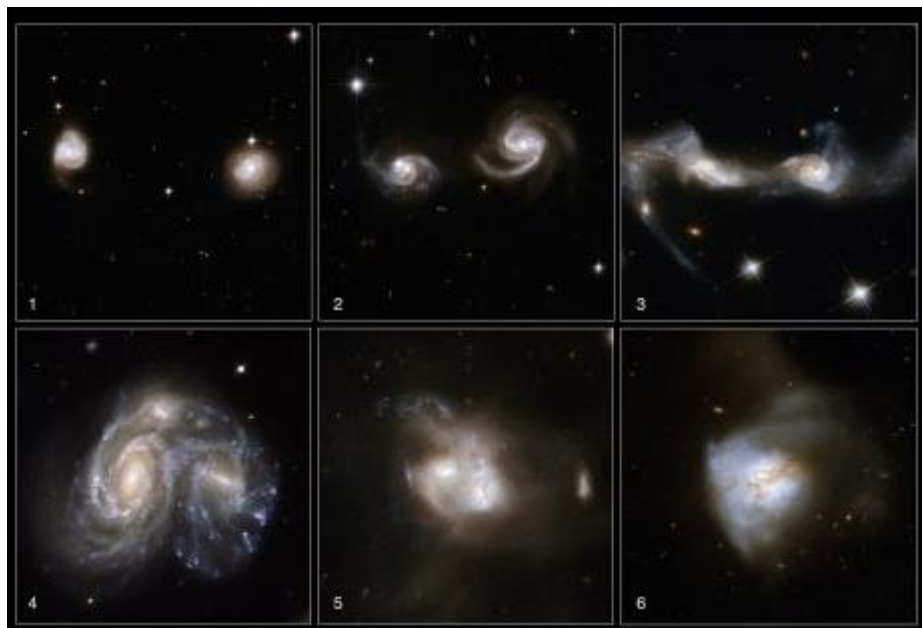
Faktory pre život (ako poznáme)

- Správna poloha v galaxii a správny typ galaxie
- Správna vzdialenosť od materskej hviezdy
- Správna hmotnosť hviezdy
- Správna hmotnosť planéty
- Stabilná obežná dráha
- Sused – Jupiter
- Sused – Mars?
- Tektonika
- Oceán
- Veľký mesiac
- Správny sklon rotácie
- Málo impaktov počas vývoja
- Dostatok uhlíka?
- Atmosféra
- Správne množstvo kyslíka

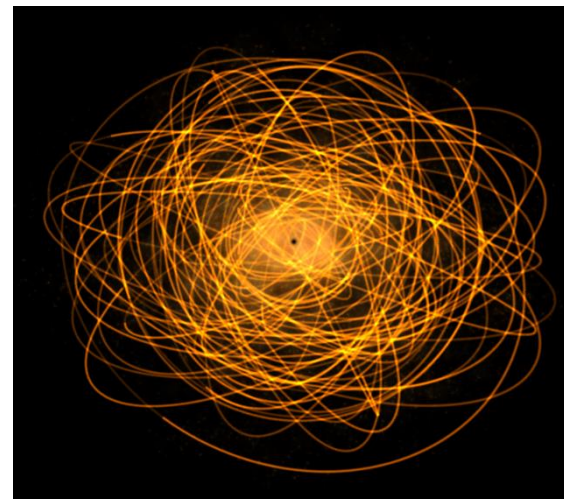

Správny typ galaxie

Zrážka špirálových galaxií

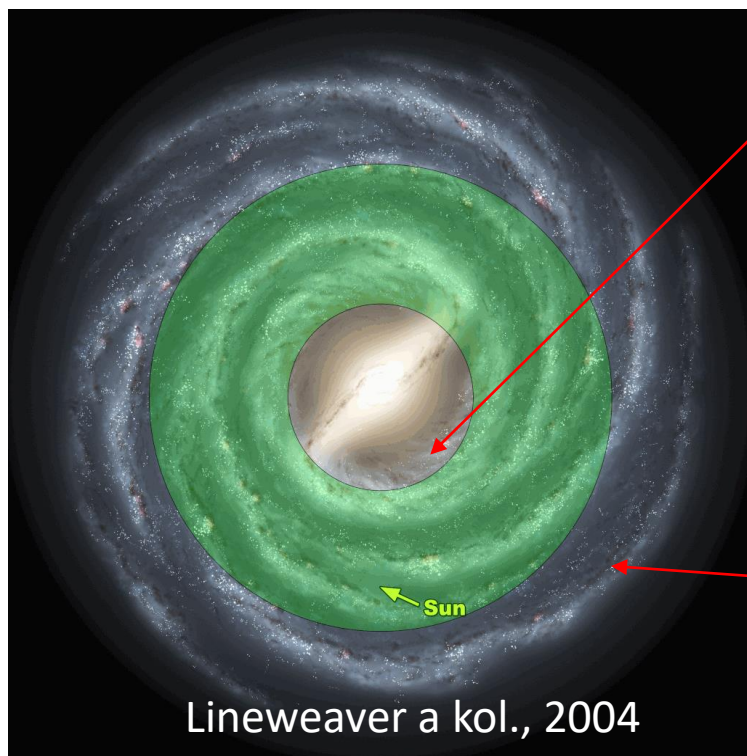

- + mladšie hviezdy
- + stabilnejšie dráhy

- staršie hviezdy
- nižšia metalicita
- chaotickejšie dráhy

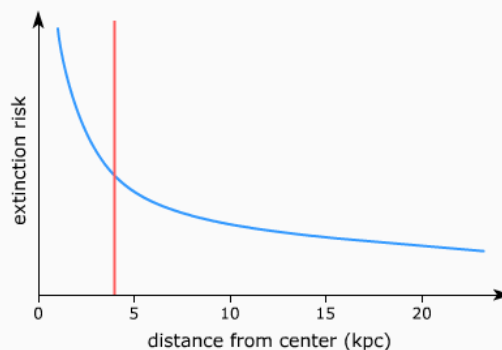
Správna poloha v Galaxii

- vysoká hustota hviezd
- energetické procesy

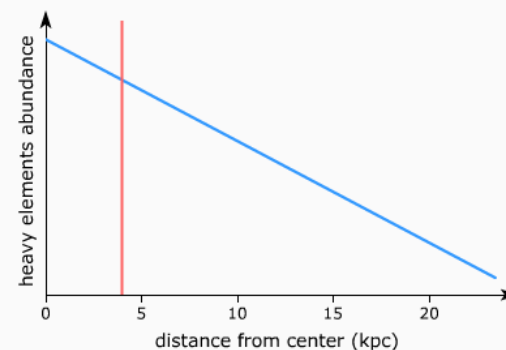
Catastrophic Event Probability Graph

the graph below estimates the likelihood of a planet experiencing a sterilization event, such as from a nearby supernova explosion

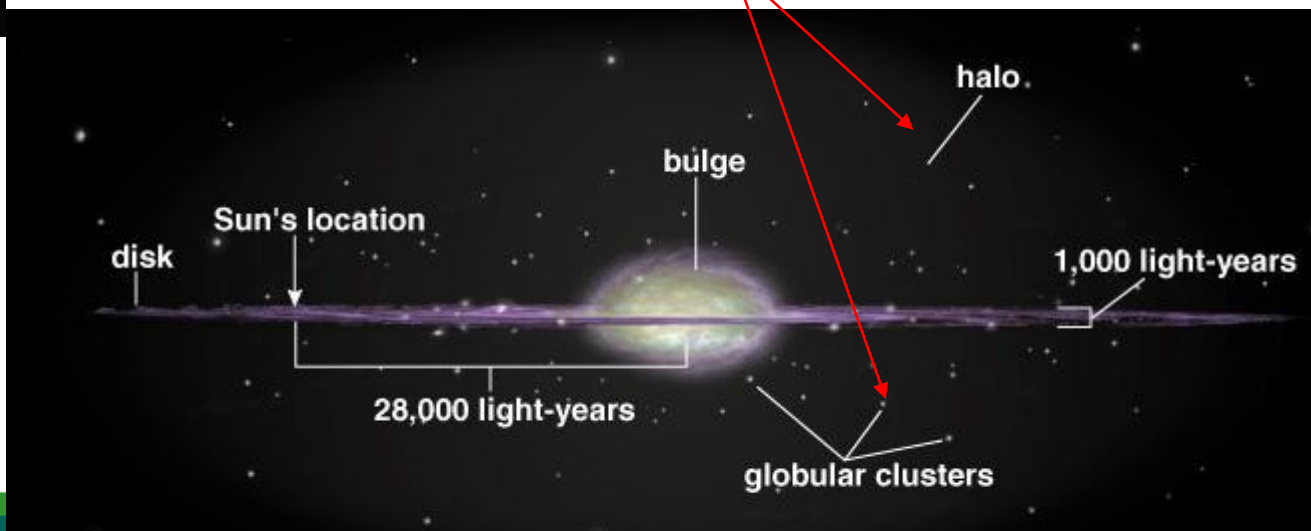

Heavy Elements Abundance Graph

the graph below shows the distribution of elements heavier than hydrogen and helium, from which planets are made

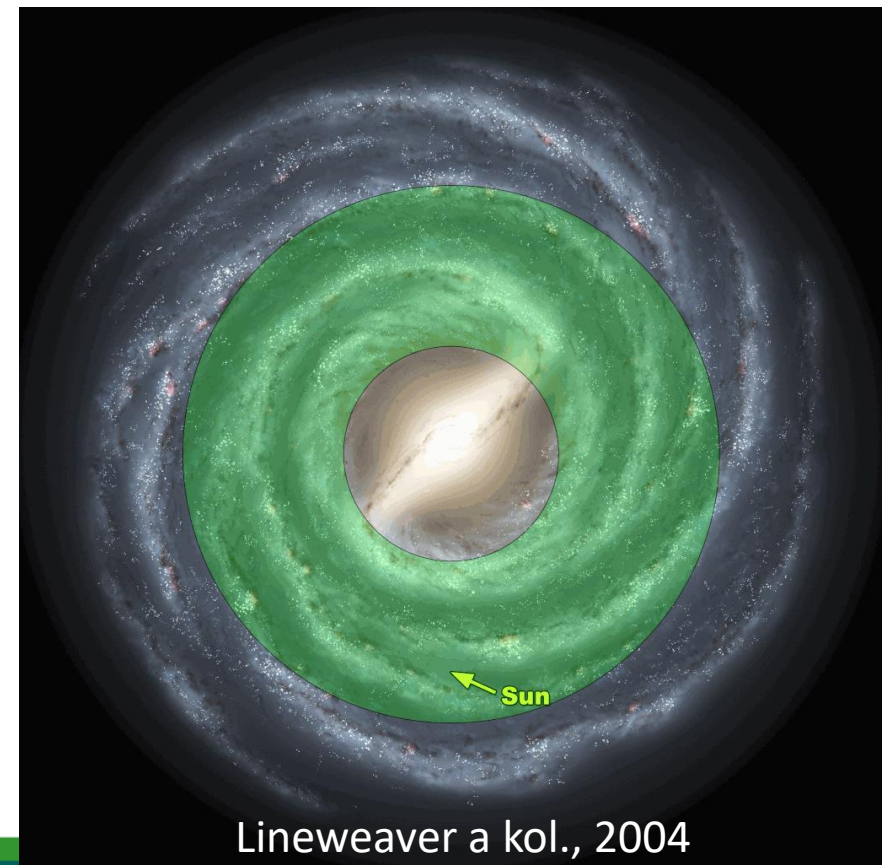

- nízka metalicita

Správna poloha v Galaxii

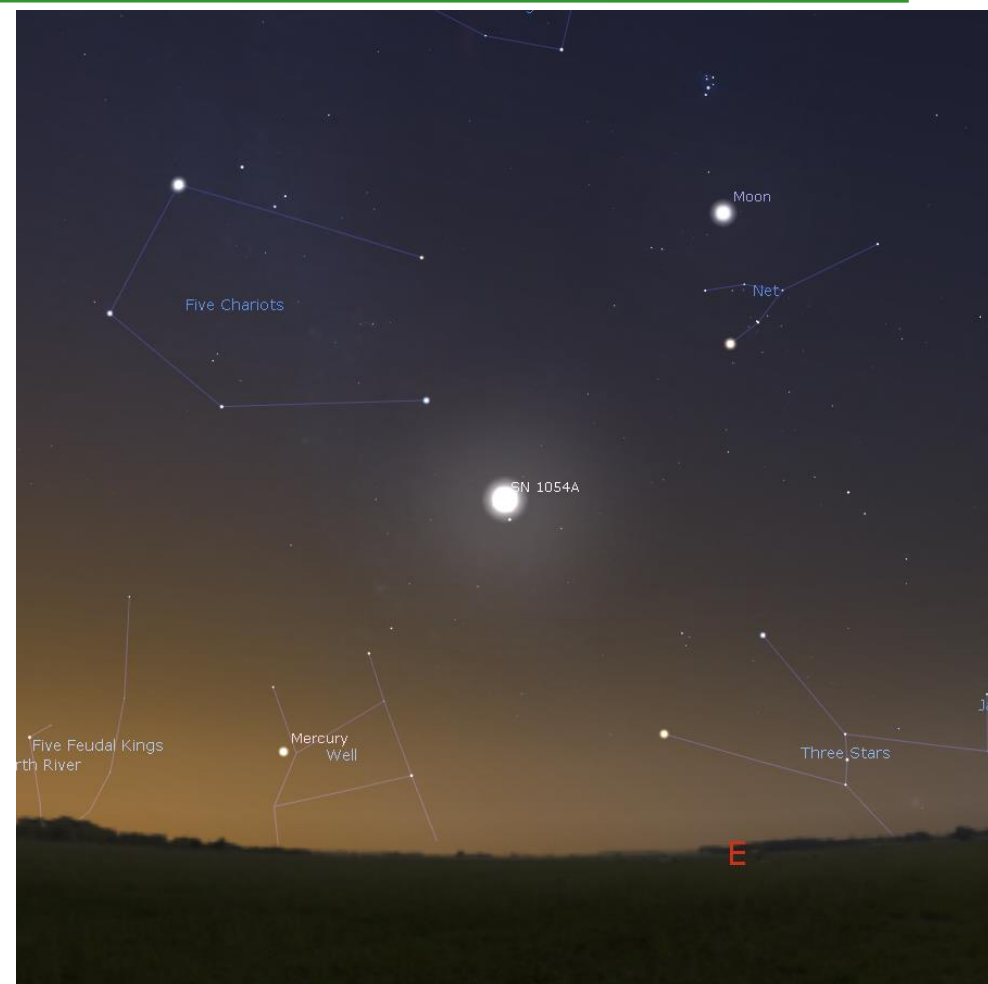
- metalicita hviezd $[Fe/H]$, ale aj $[C/O]$, $[Mg/Fe]$, $[Si/Fe]$, $[U/H]$
- málo Z – málo terestrických exoplanét, veľa Z – veľa jupiterov
- hustota hviezd (supernovy, sterilizácia asi 2/3 hviezd)
- odhad 7-9 kpc od stredu
- 0,3% hviezd v Galaxii vhodné (Gowanlock a kol., 2011)

Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 1000 ly

- vidíme za noci i dňa

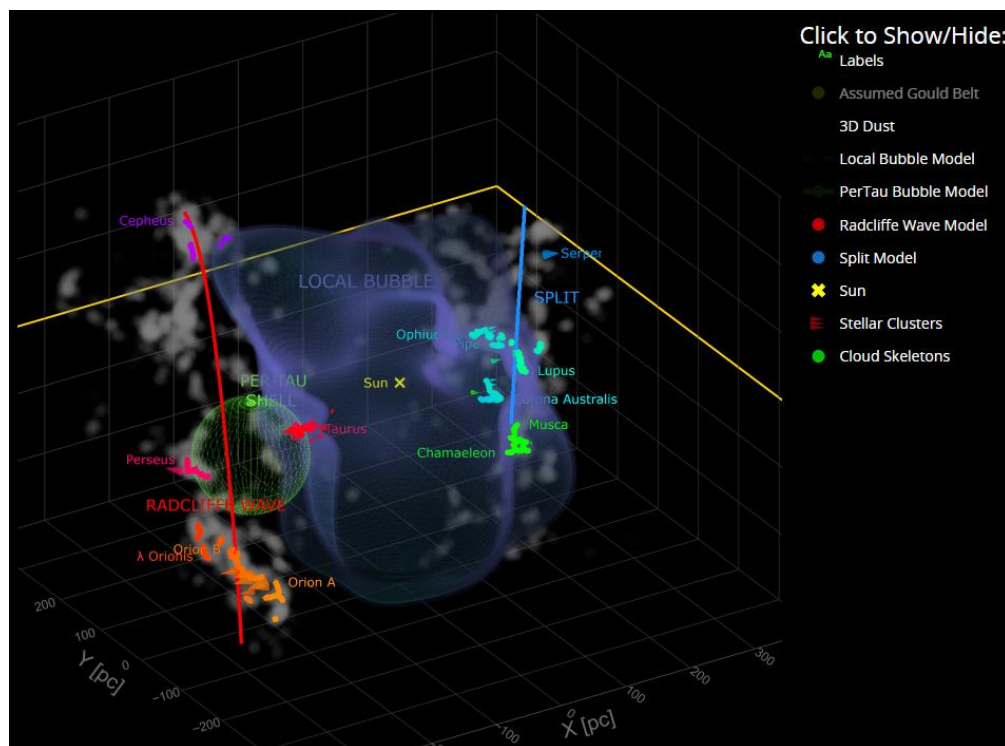

SN 1054 (D = 6500 ly)

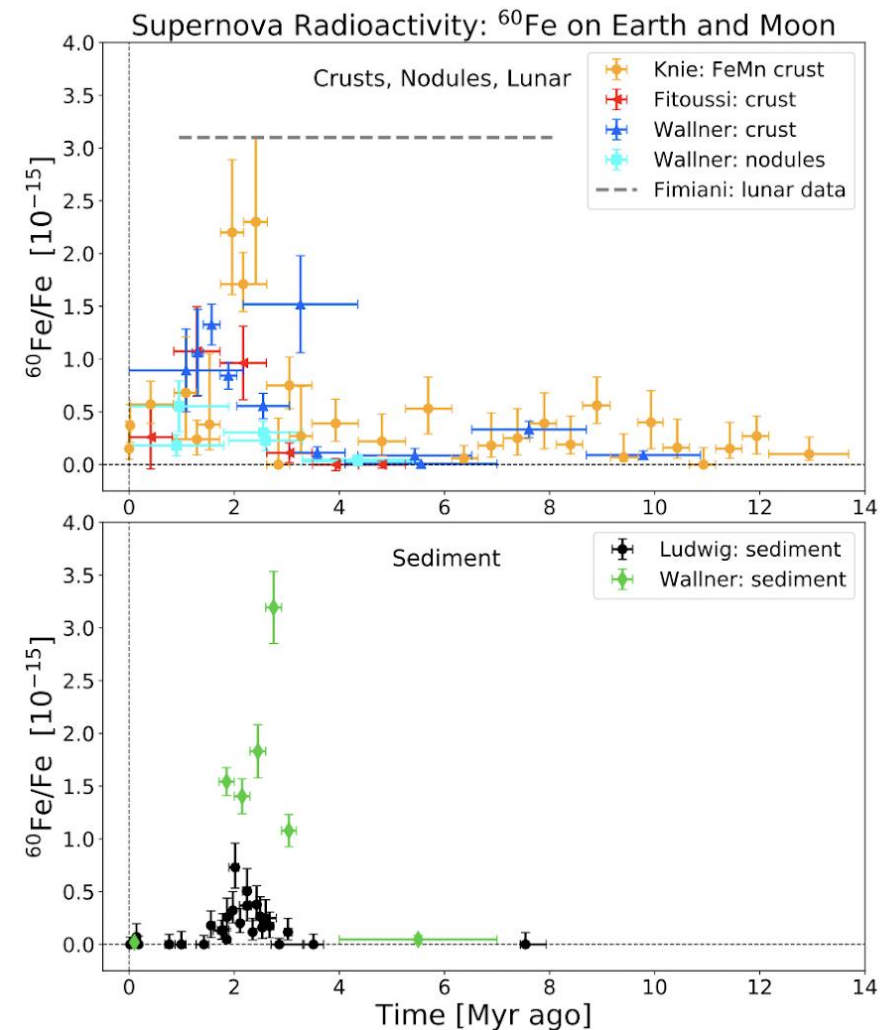
Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 300 ly

- asi raz za pár Myr (depozícia ^{60}Fe)
- „Lokálna bublina“ Ø 300 ly
- Slnko dnu vošlo asi pred 5 Myr

Zucker a kol. 2022

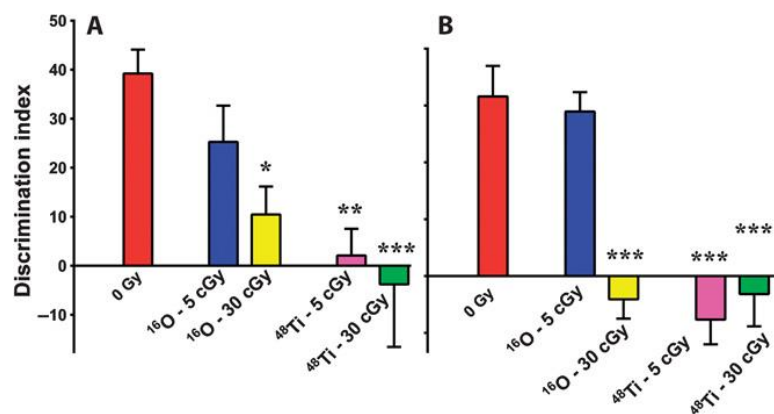

Fields a kol., 2019

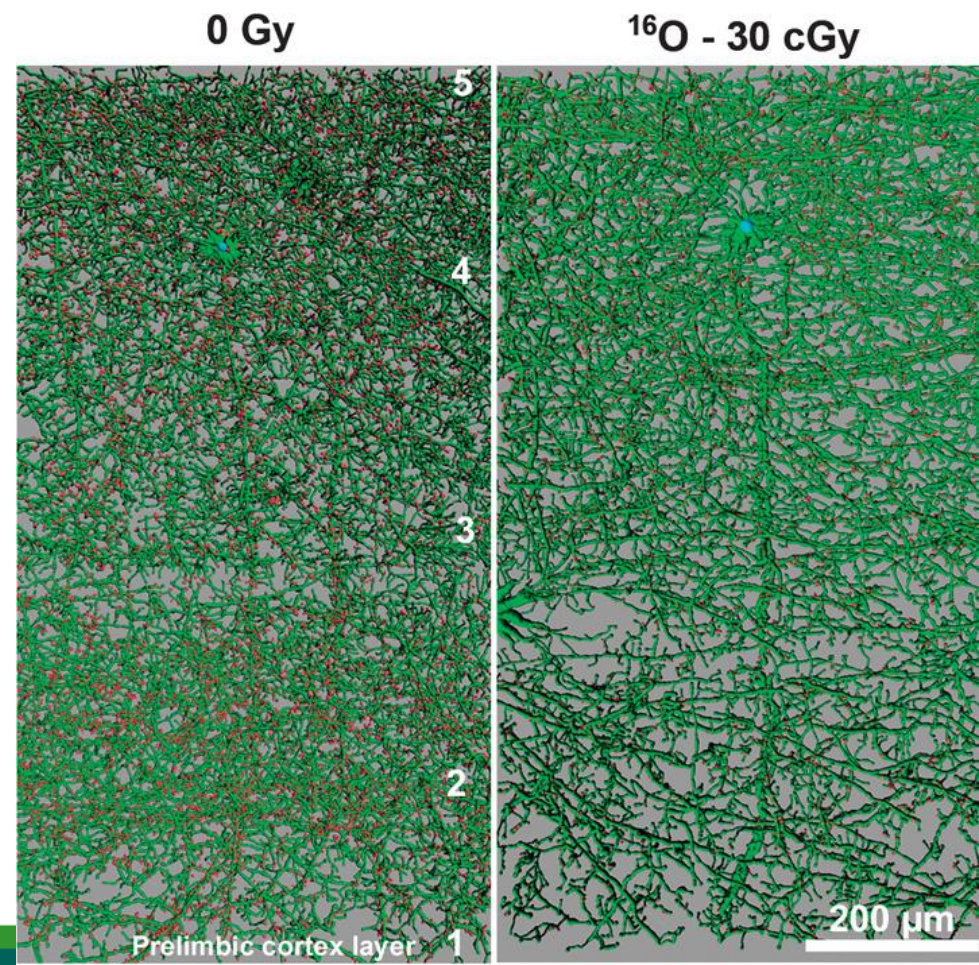
Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 150 ly

- korpuskulárne kozmické žiarenie: rakovina, vplyv na mozog
- nabité častice mimo „ochranné“ mag. pole Zeme
- môže trvať desiatky rokov

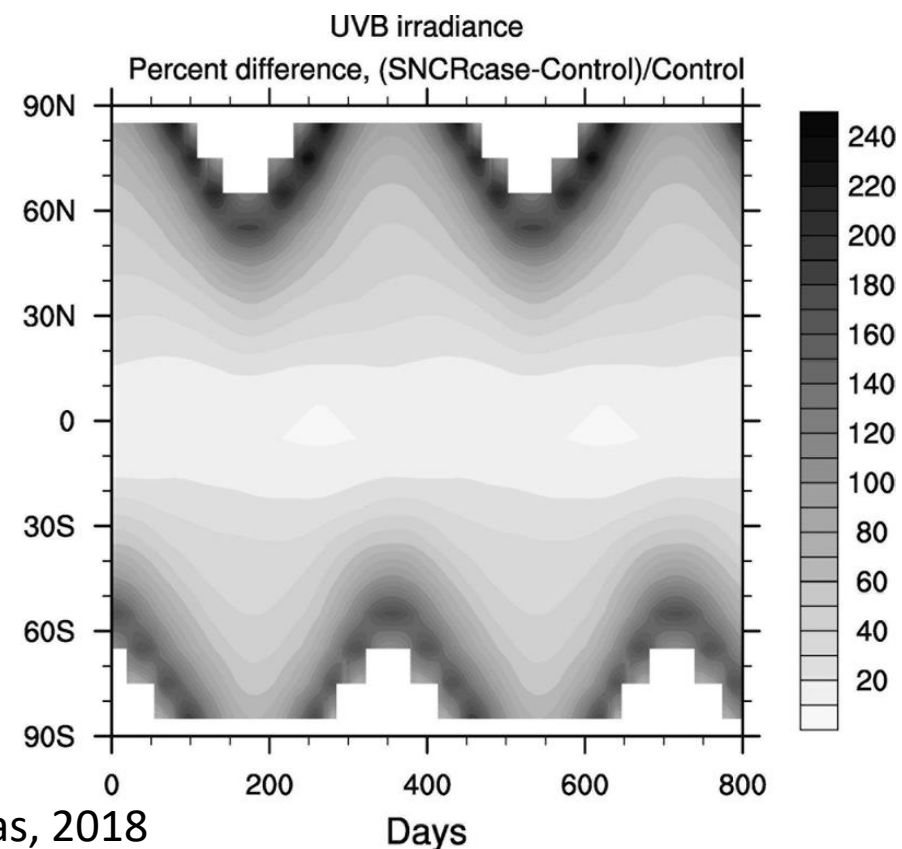
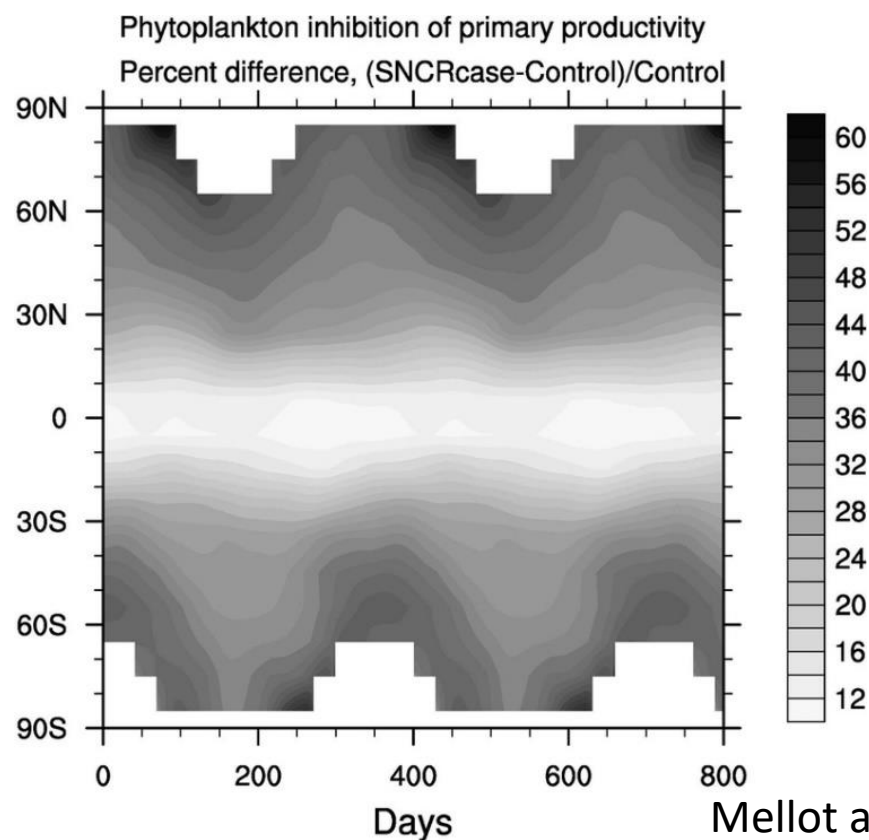
Parihar a kol. 2015

Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 100 ly

- kozmické žiarenie + UV
- vysokoenergetické γ poškodí O_3
- poškodenie planktónu

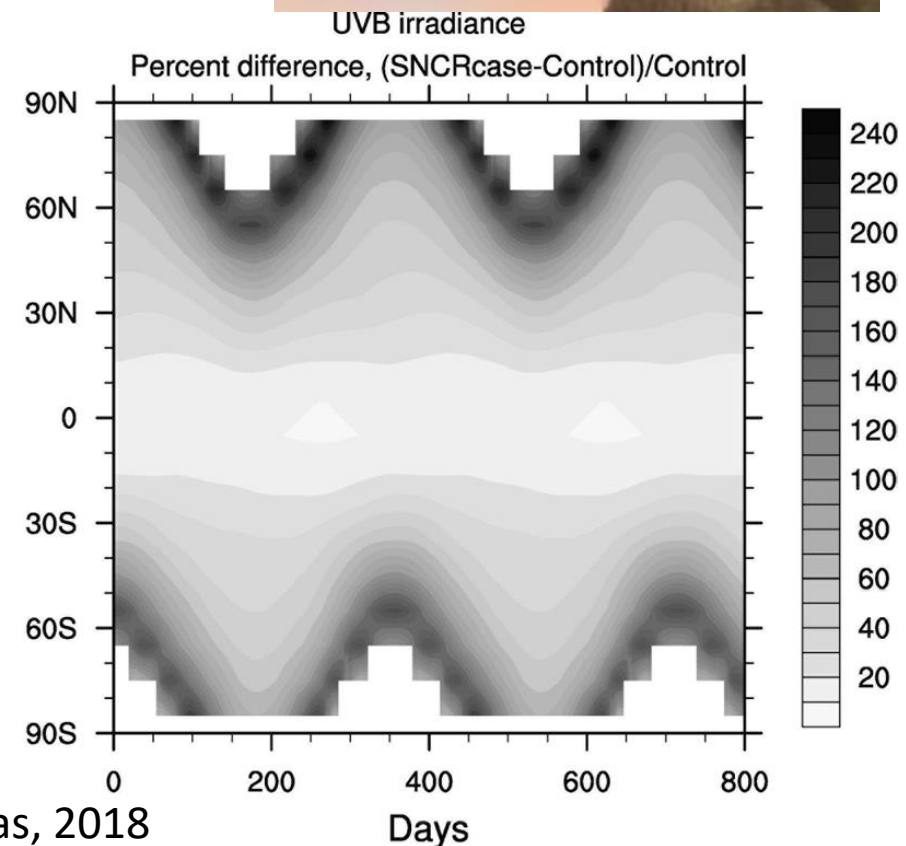
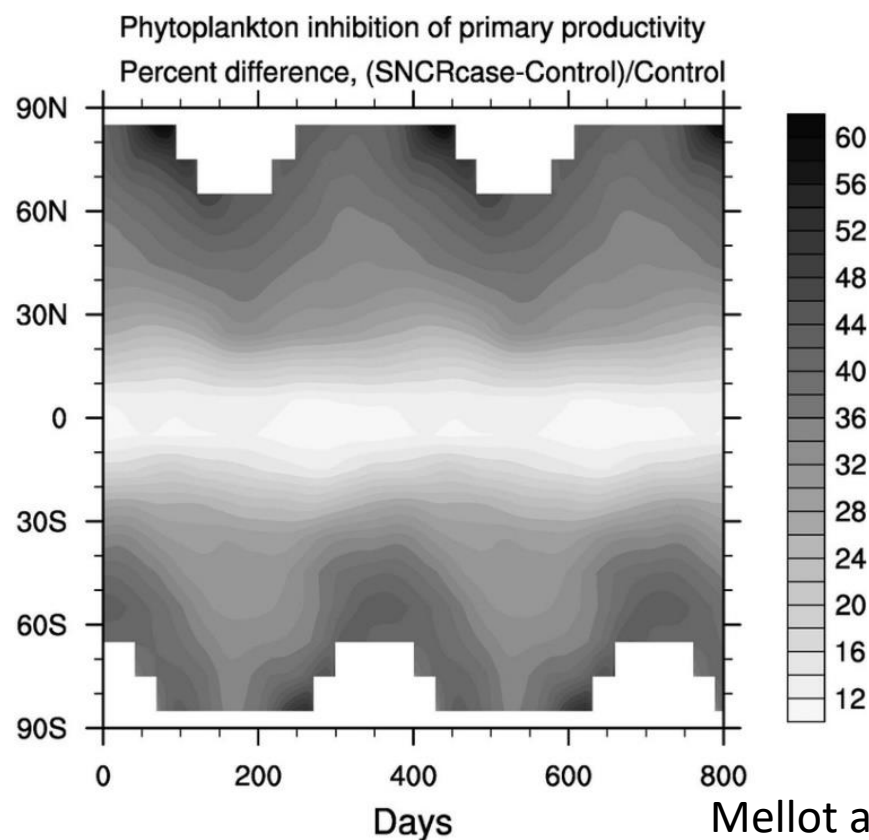

Mellot a Thomas, 2018

Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 100 ly

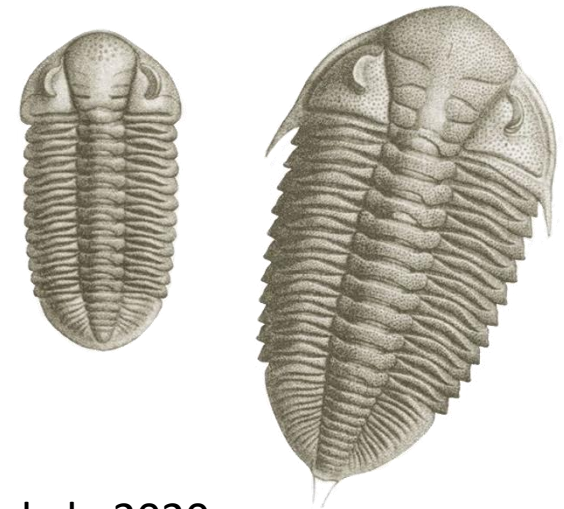
- kozmické žiarenie + UV
- γ poškodí O_3 , *konden. mrakov?* (doba ľadová?)
- poškodenie planktónu

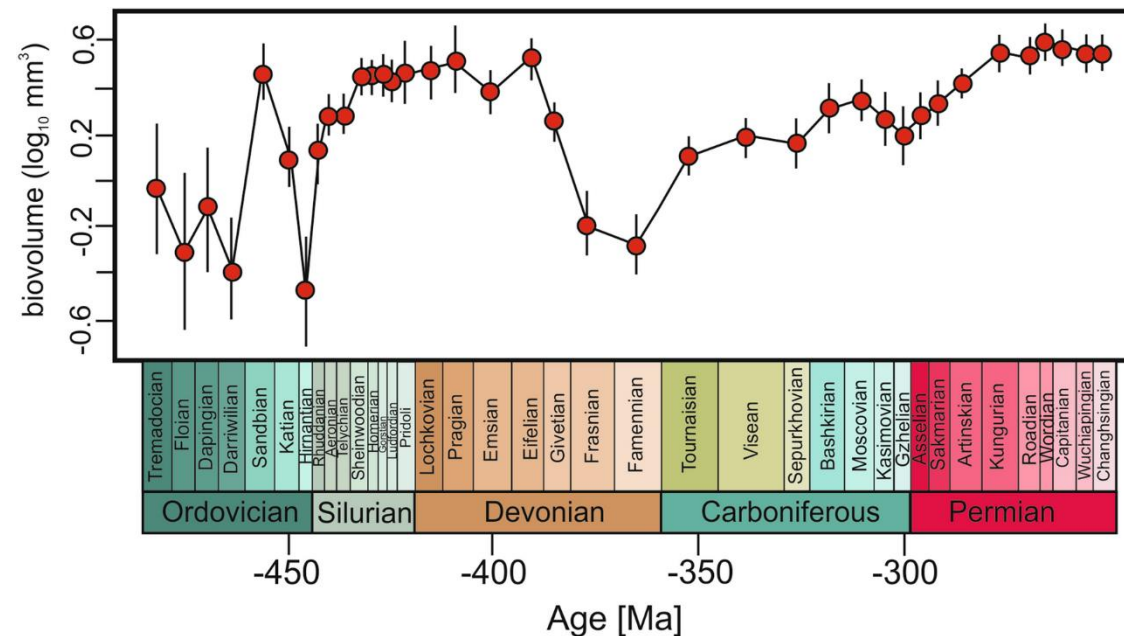
Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 25 ly

- silné kozmické žiarenie + UV, ionizácia, búrky
- vysokoenergetické γ zničí 50-100% O_3
- zahubenie planktónu
- *prežite? v bunkroch*
- *masové vymieranie v devóne? (360 Mya)?*

Fields a kol., 2020

Správna poloha v Galaxii

Vzdialenosť: 4 ly

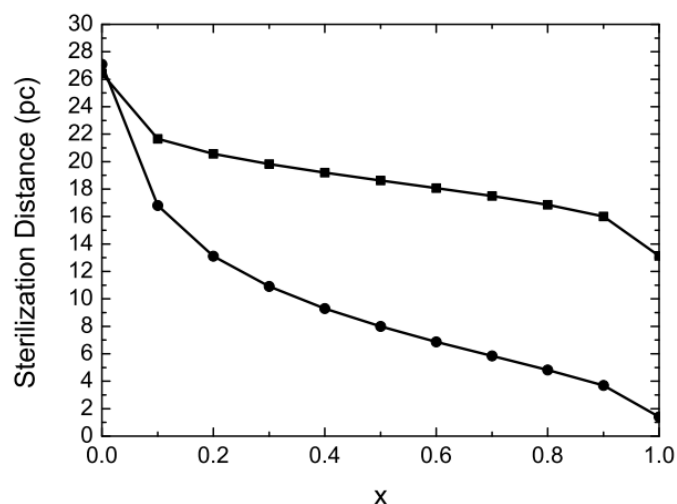
- susedná hviezda
- druhé Slnko
- spálený povrch + smrtiacia radiácia
- odpar z oceánov, prežijú hlbiny?
- *reštart života?*

Správna poloha v Galaxii

Pre upokojenie:

- do vzdialenosti 1000 ly je asi 270000 hviezd ale len 6 kandidátov na supernovu:

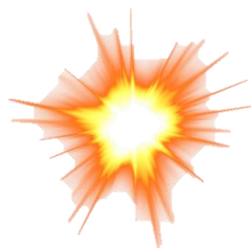

Lineweaver a kol., 2004:

SN Ia: 18 – 22 pc ~ 60 – 70 ly

SN II: 4 – 16 pc ~ 13 – 50 ly

Hviezda	Súhvezdie	Vzdialenosť (ly)
IK Peg	Pegas	150
Spica	Panna	250
Alpha Lupi	Zajac	460
Antares	Škorpión	550
Betelgeuse	Orión	640
Rigel	Orión	860

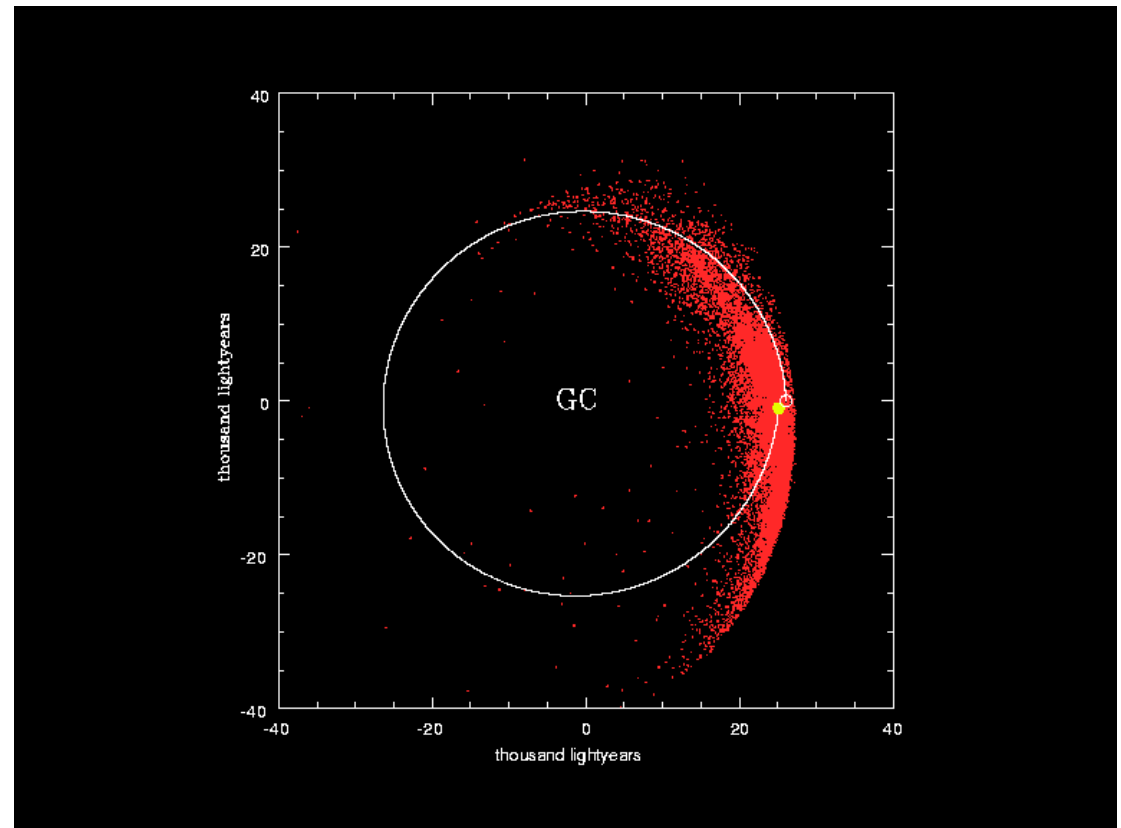
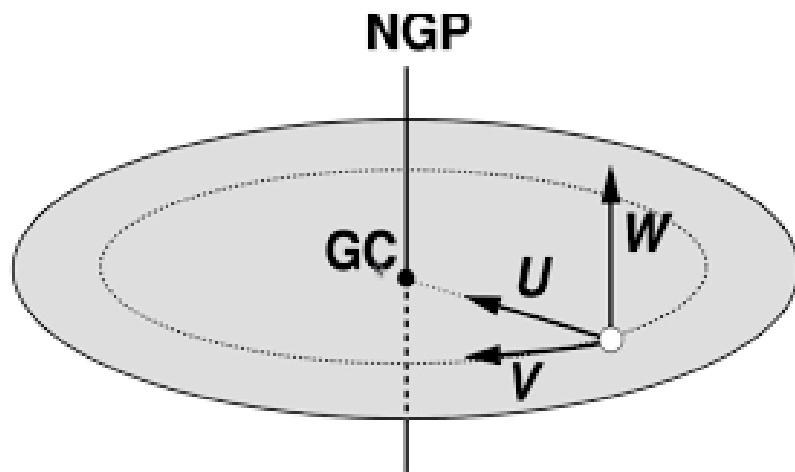
Betelgeuse: 100 tisíc až 2 mil. rokov

IK Peg: 2 mld. rokov

Správna poloha v Galaxii

$v_T = 239 \pm 9 \text{ kms}^{-1}$ (Hunt a kol., 2016), 1 obeh $\sim 230 \text{ Myr}$

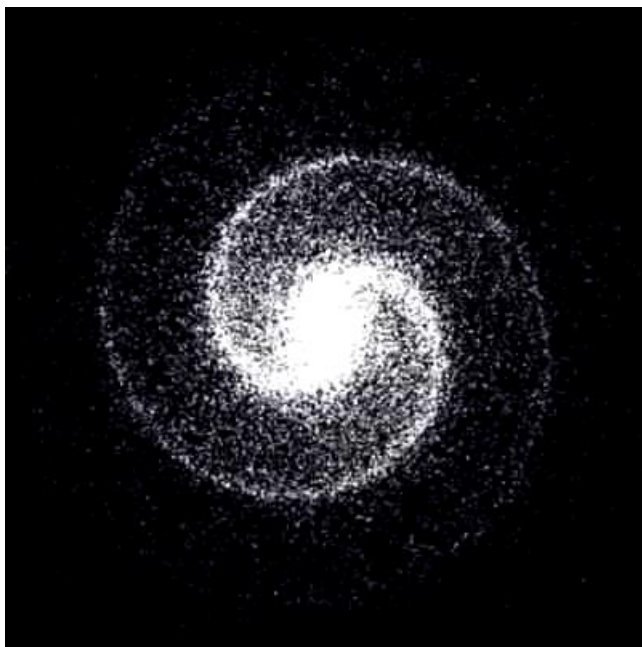
LSR: $U = 8,5 \text{ kms}^{-1}$, $V = 13,38 \text{ kms}^{-1}$, $W = 6,49 \text{ kms}^{-1}$ (Coşkunoğlu a kol., 2011)

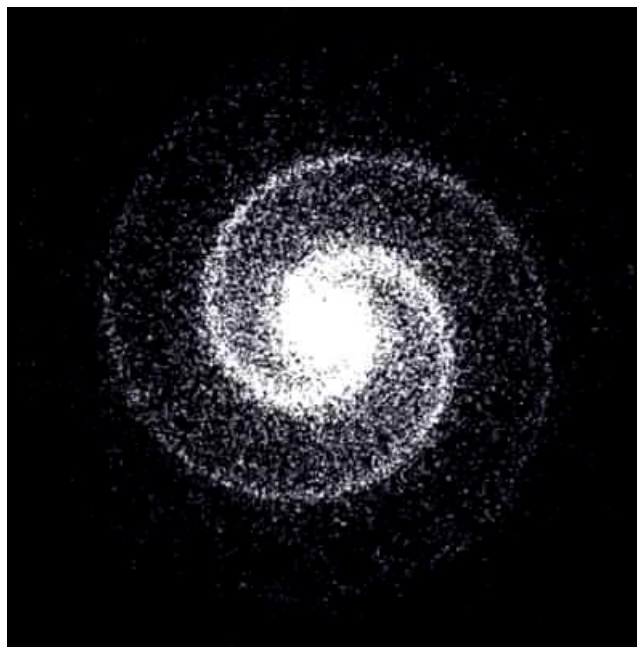
Správna poloha v Galaxii

Hustotné vlny, premiešavanie hviezd

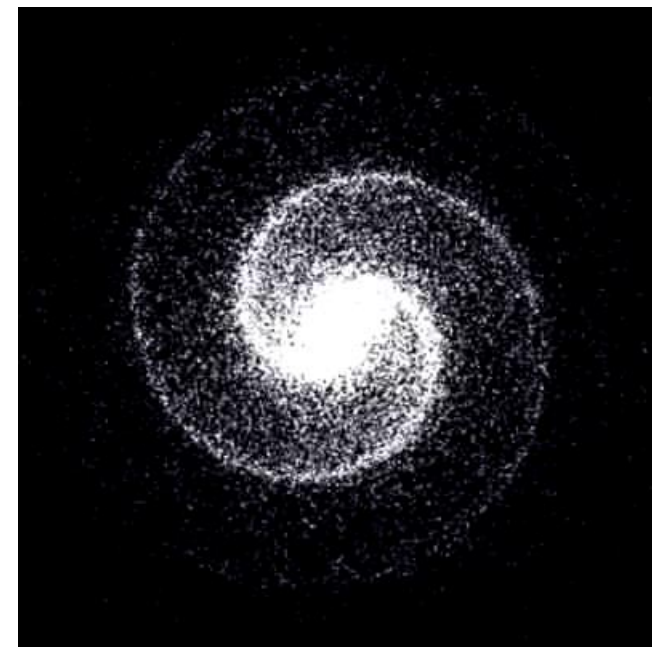
Lin a Shu, 1964

pevné
ramená

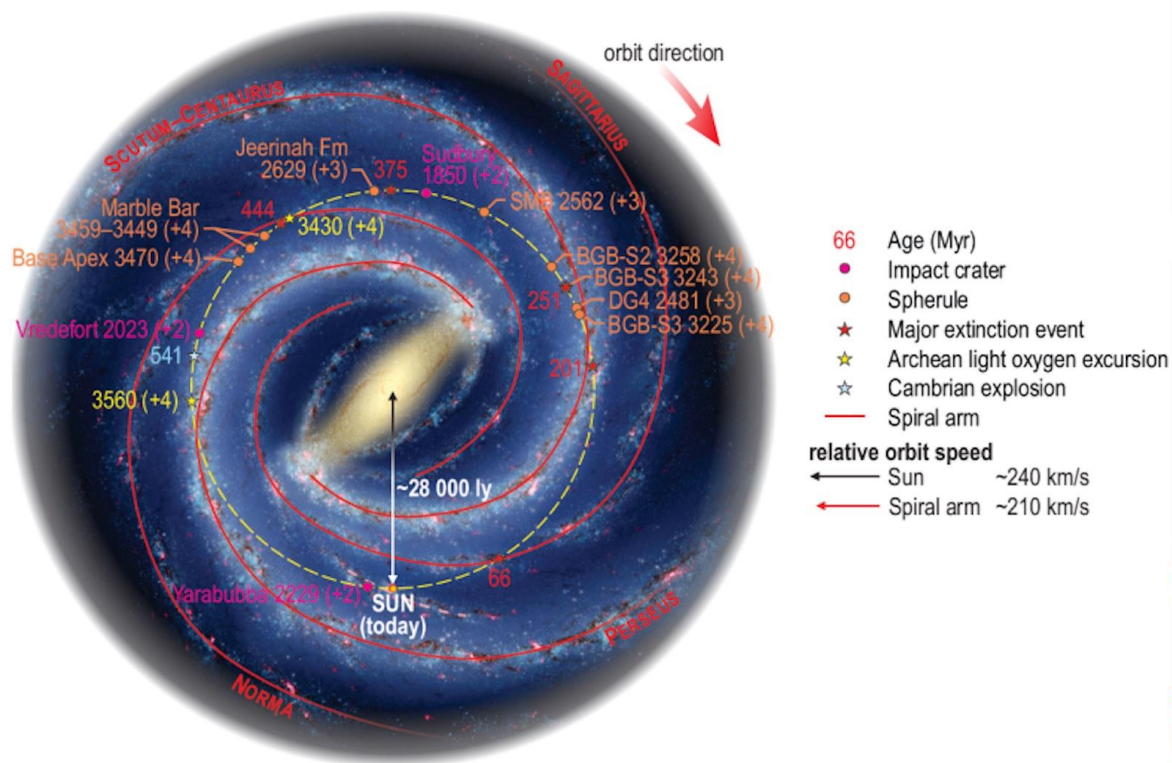
diferenciálna
rotácia

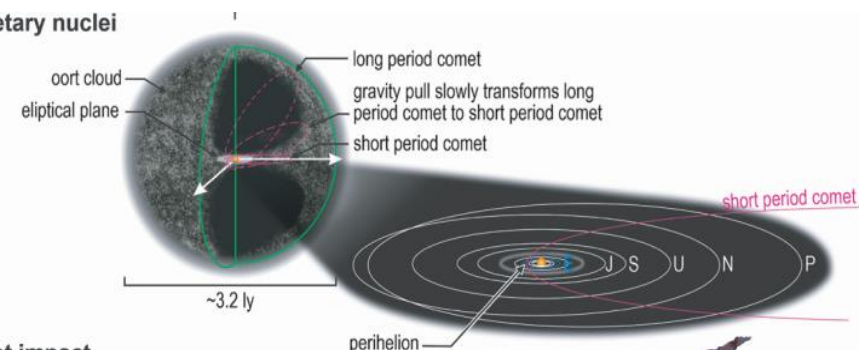
hustotné
vlny

Správna poloha v Galaxii

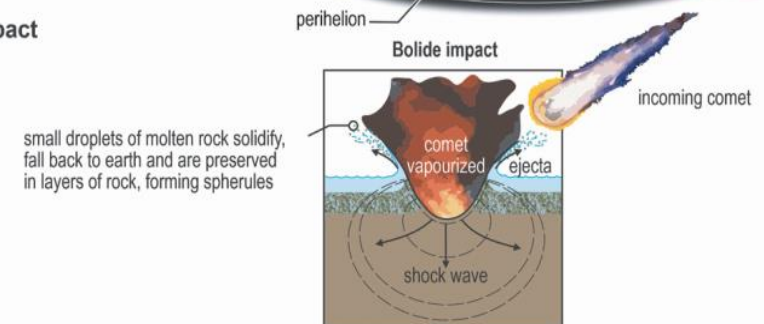
Prechod cez špirálové ramená súvisí s kôrou Zeme?

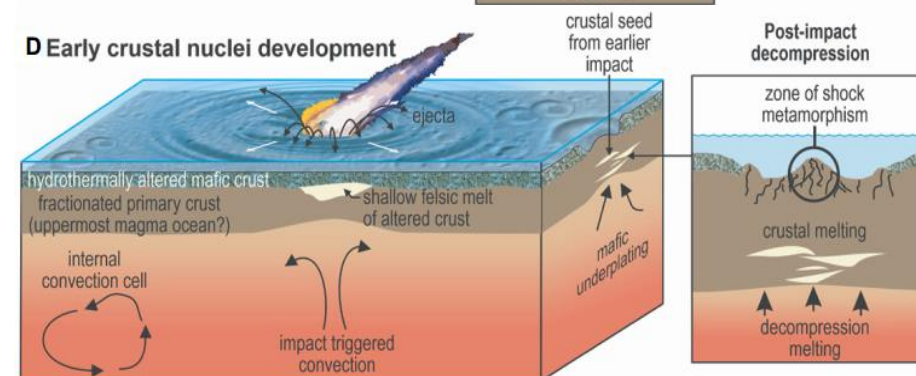
B Cometary nuclei

C Comet impact

D Early crustal nuclei development

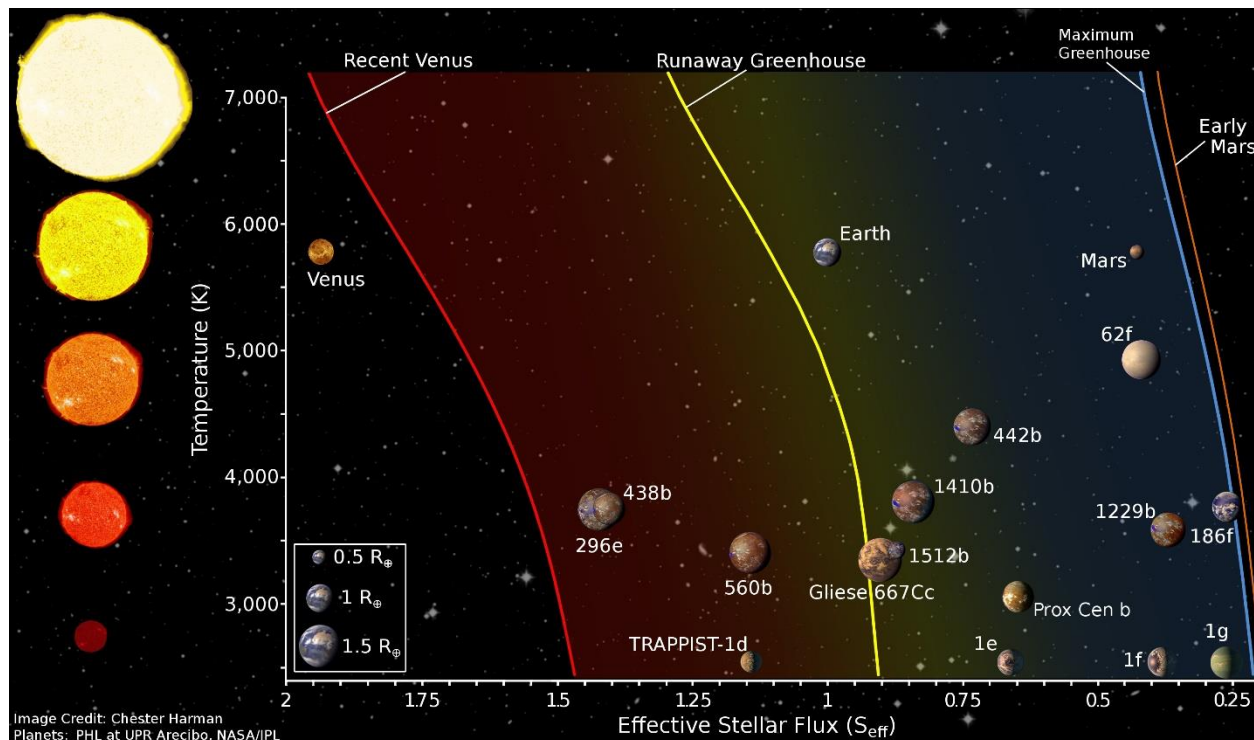
Správna vzdialenosť od materskej hviezdy

„Obývateľná zóna“

0) voda medzi 0-100°C

1) vnútorná hranica = nezvratný skleníkový jav ($1,1 L_{\odot}$), vonkajšia hranica = pozitívny skleníkový jav ($0,36 L_{\odot}$)

2) vnútorná hranica = nedávna Venuša ($1,78 L_{\odot}$), vonkajšia hranica raný Mars ($0,32 L_{\odot}$)

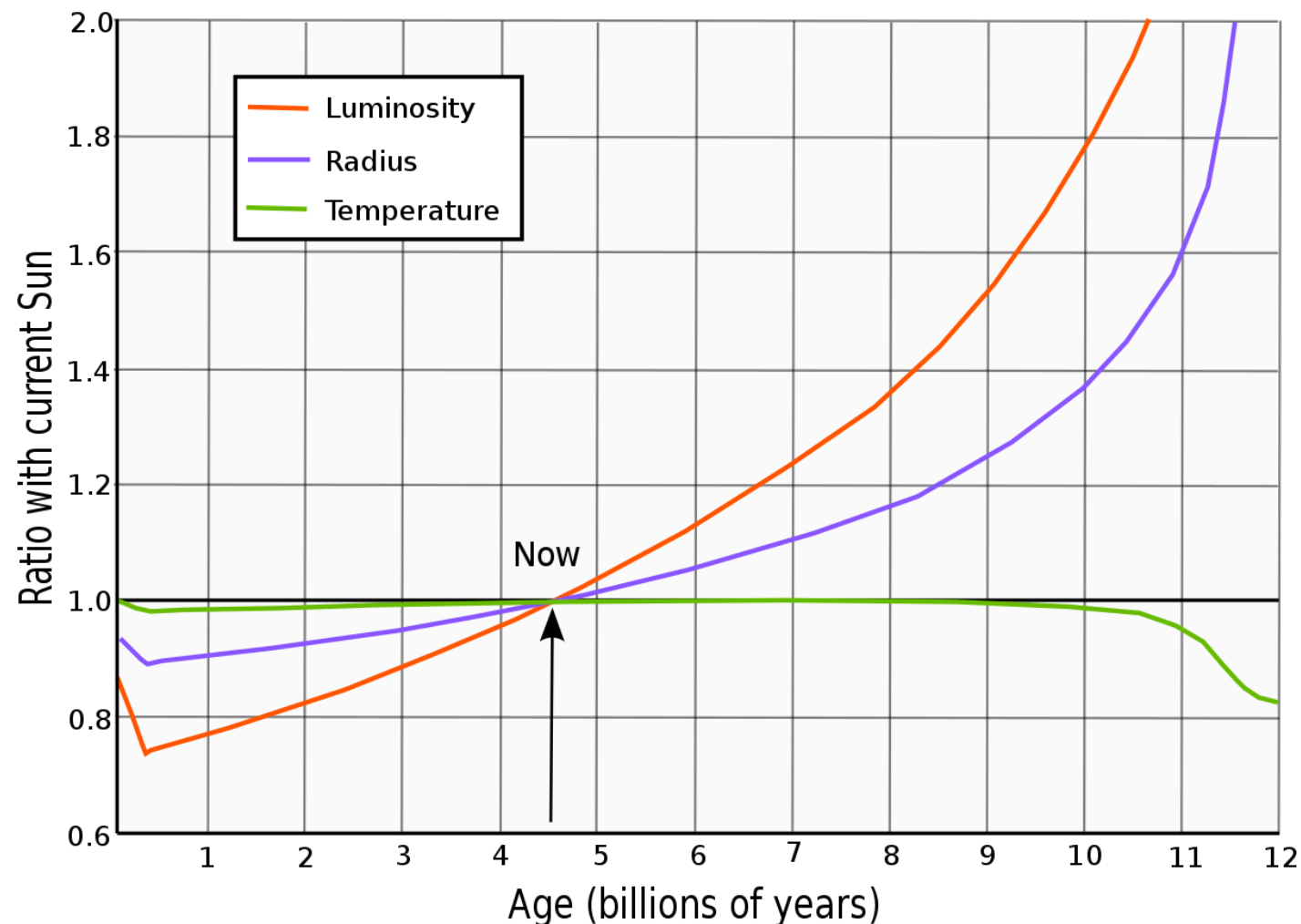

+ tajne predpokladá atmosféru podobnú Zemi a škálovanie tlaku N_2 podľa hmotnosti planéty.

Kopparapu a kol., 2013 a 2014

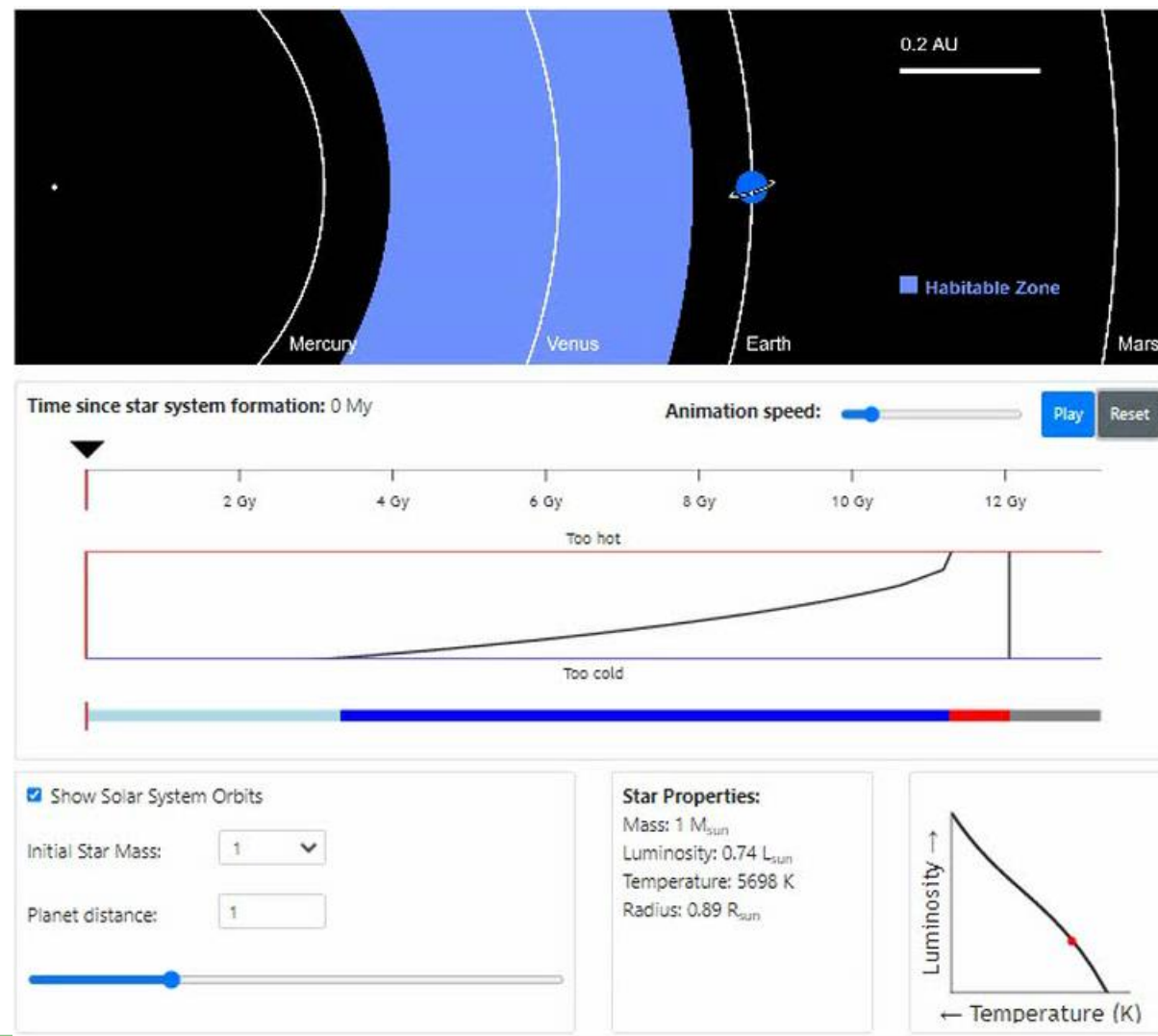
Správna vzdialenosť od materskej hviezdy

Kontinuálna „Obývateľná zóna“

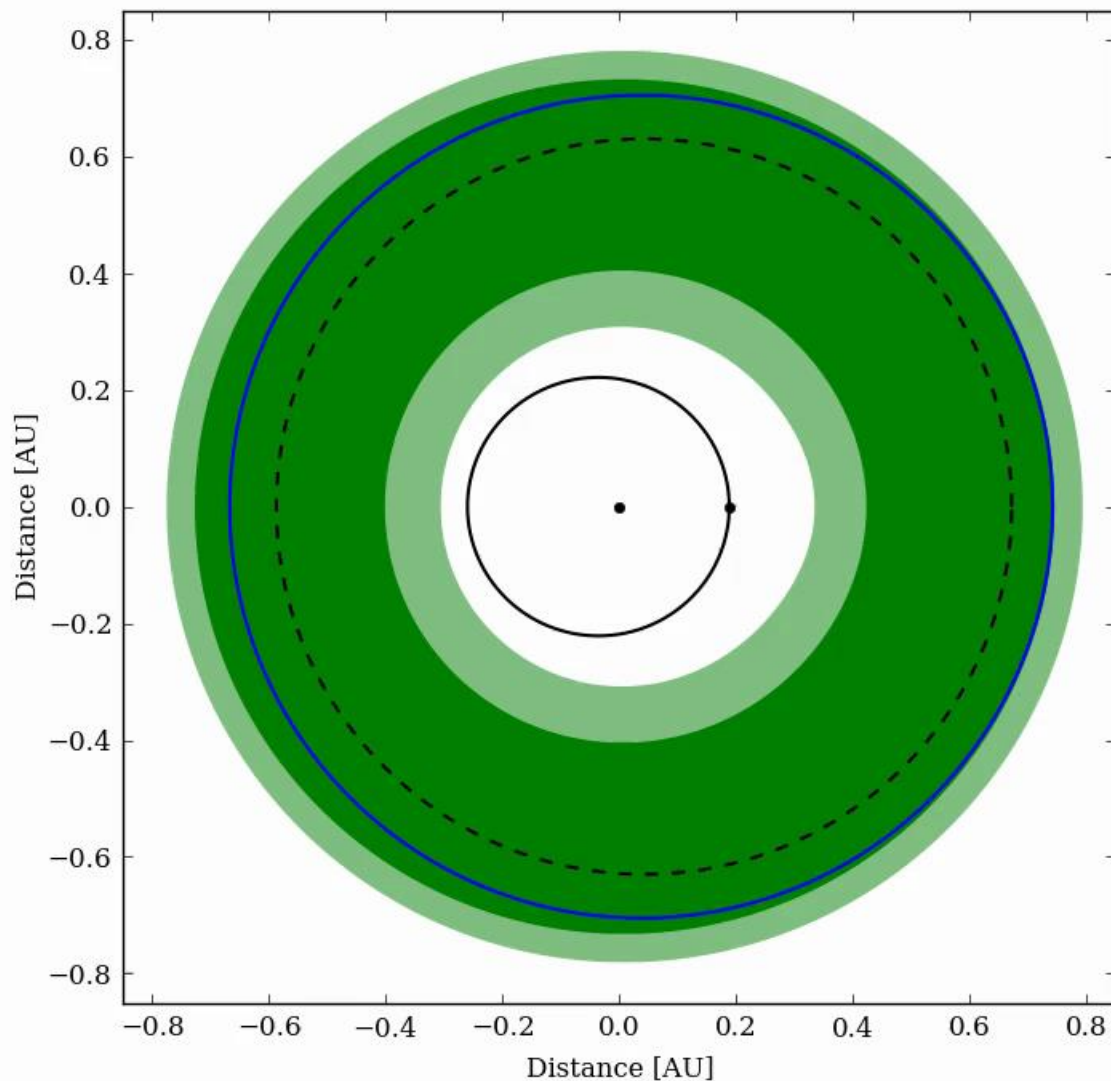
Správna vzdialenosť od materskej hviezdy

Kontinuálna „Obývateľná zóna“

Správna vzdialenosť od materskej hviezdy

Müller a Haghighipour, 2014

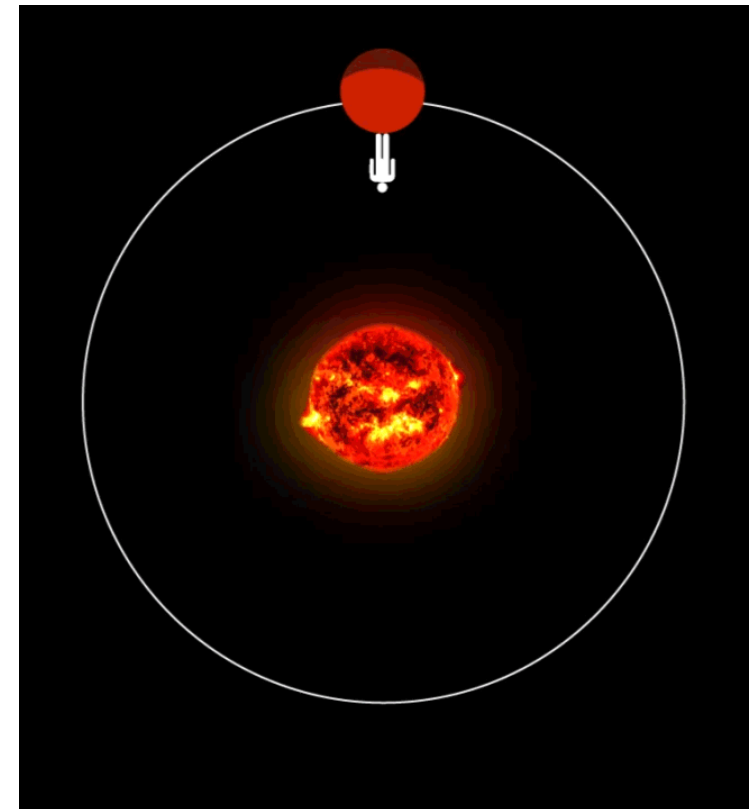
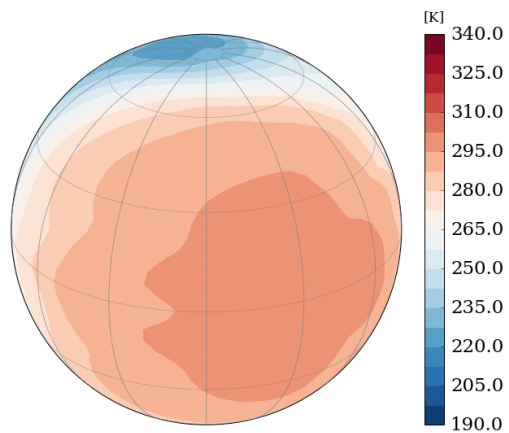
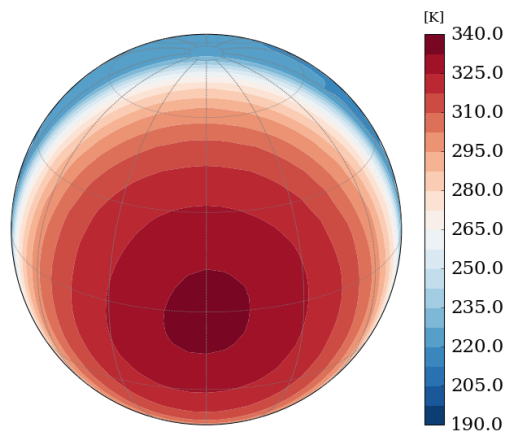

Kepler-16 (AB) b

Objav	2011
Vzdialenosť	245 ly
Hmotnosť	0,33 M_J
Polomer	0,75 M_J
Hustota	0,96 g/cm ³
Teplota	-85°C
Gravitácia	1,55 g
Dĺžka dňa	228,8 d

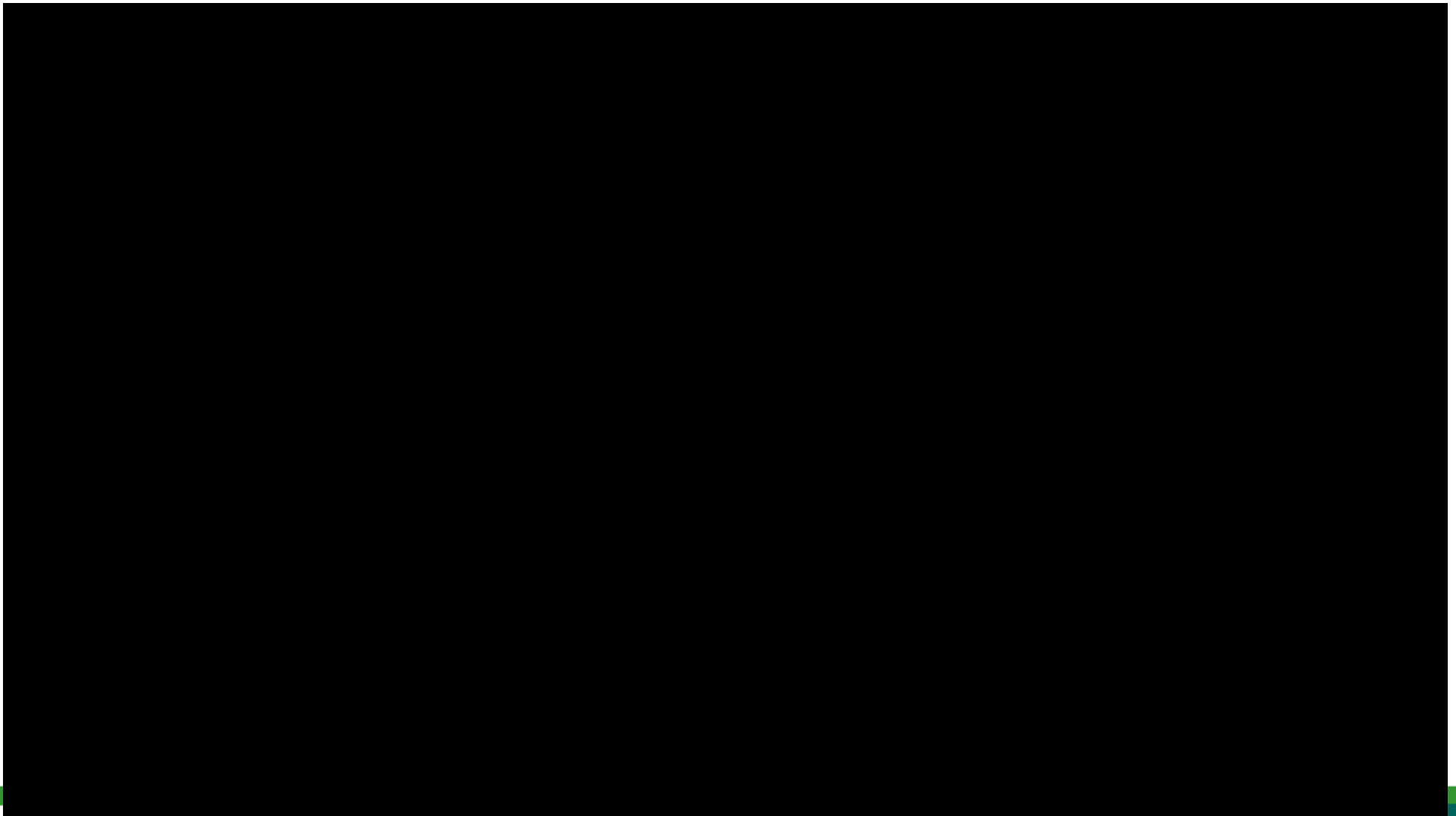
Správna vzdialenosť od materskej hviezdy

Slapový zámok a teplota

Správna hmotnosť hviezdy

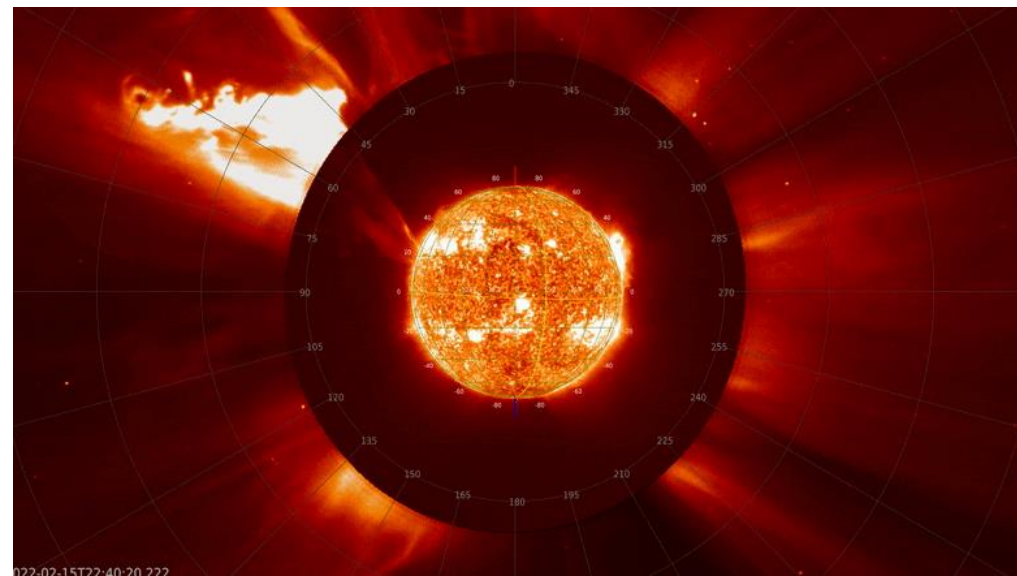
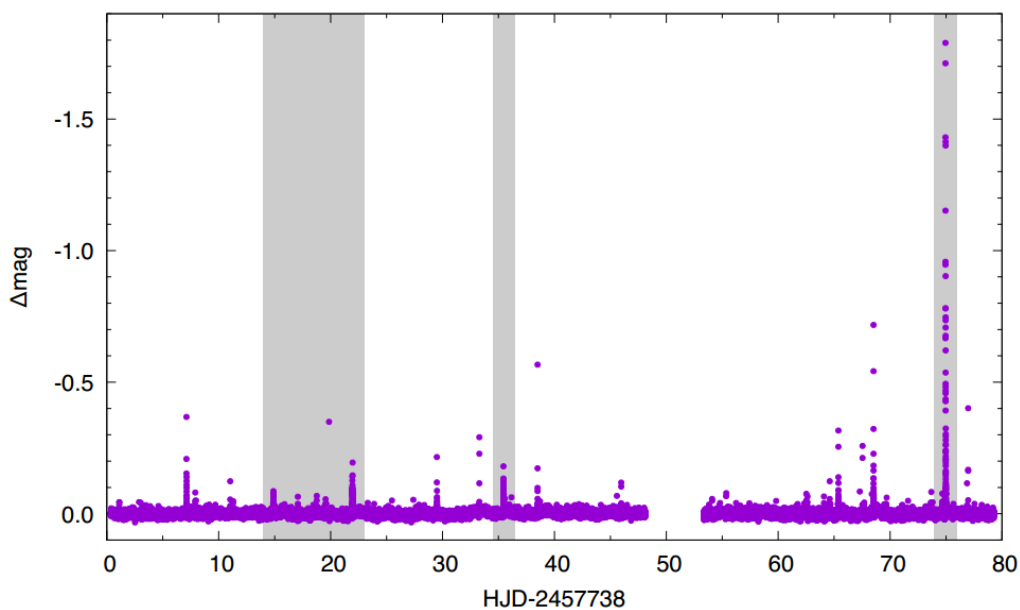
„život“ hviezdy na hlavnej postupnosti

Správna hmotnosť hviezdy

Trappist-1: 42 vzplanutí / 80 dní

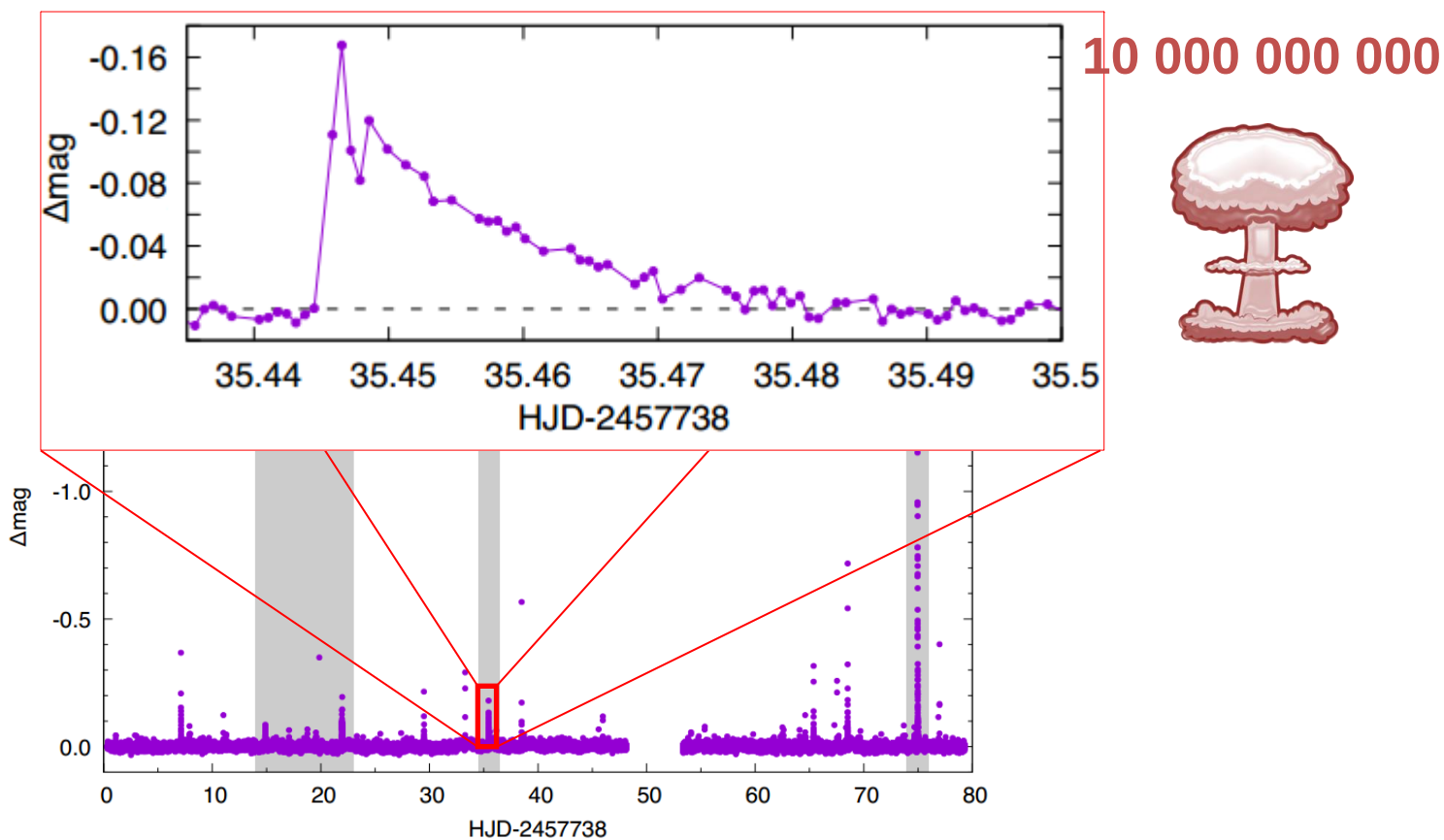
Rotácia hviezdy: asi 3,3 dňa (porov. Slnko: asi 25,4 dňa)

Správna hmotnosť hviezdy

Trappist-1: 42 vzplanutí / 80 dní

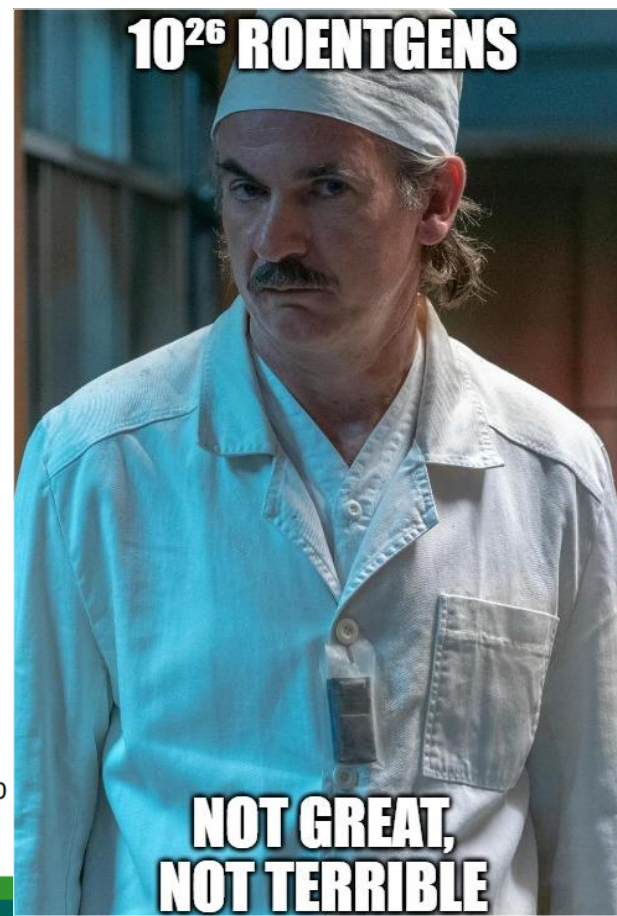
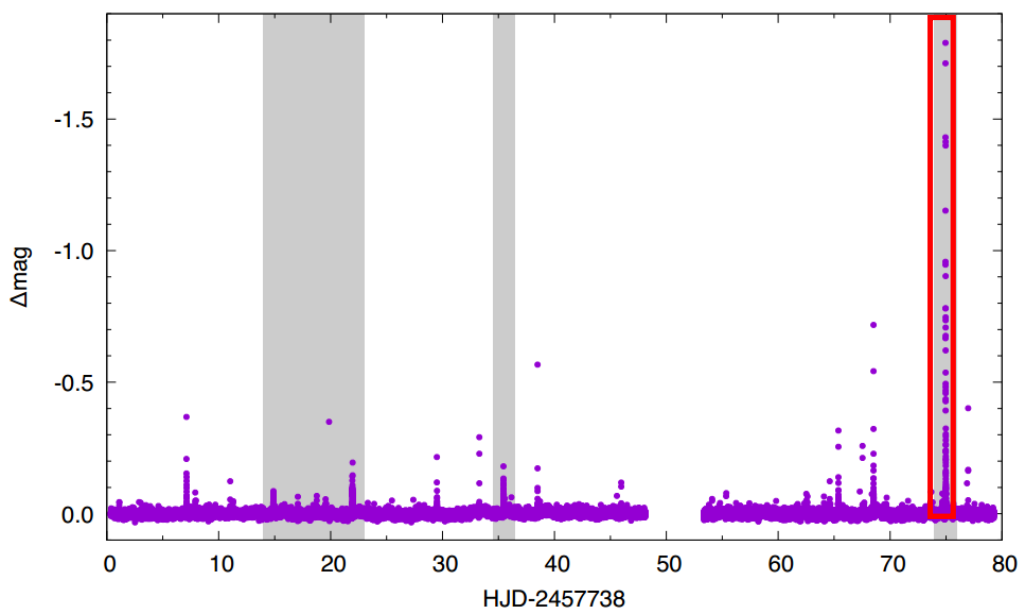
Rotácia hviezdy: asi 3,3 dňa (porov. Slnko: asi 25,4 dňa)

Vzplanutia červených trpaslíkov

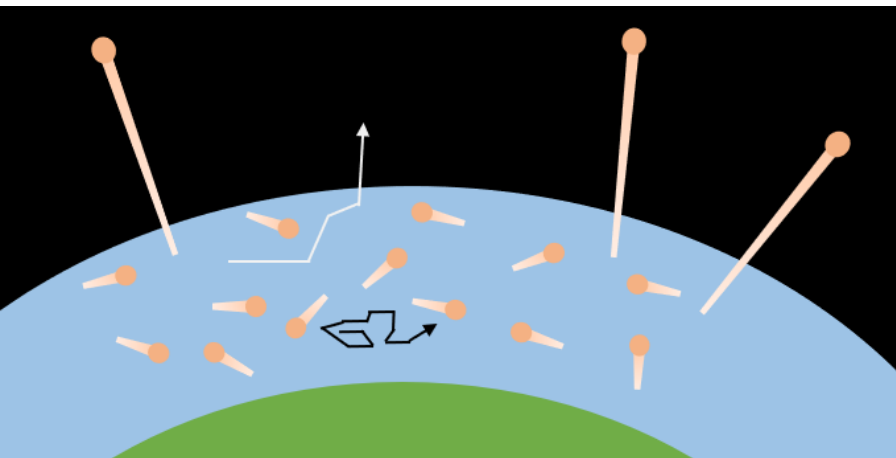
Trappist-1: 42 vzplanutí / 80 dní

Rotácia hviezdy: asi 3,3 dňa (porov. Slnko: asi 25,4 dňa)

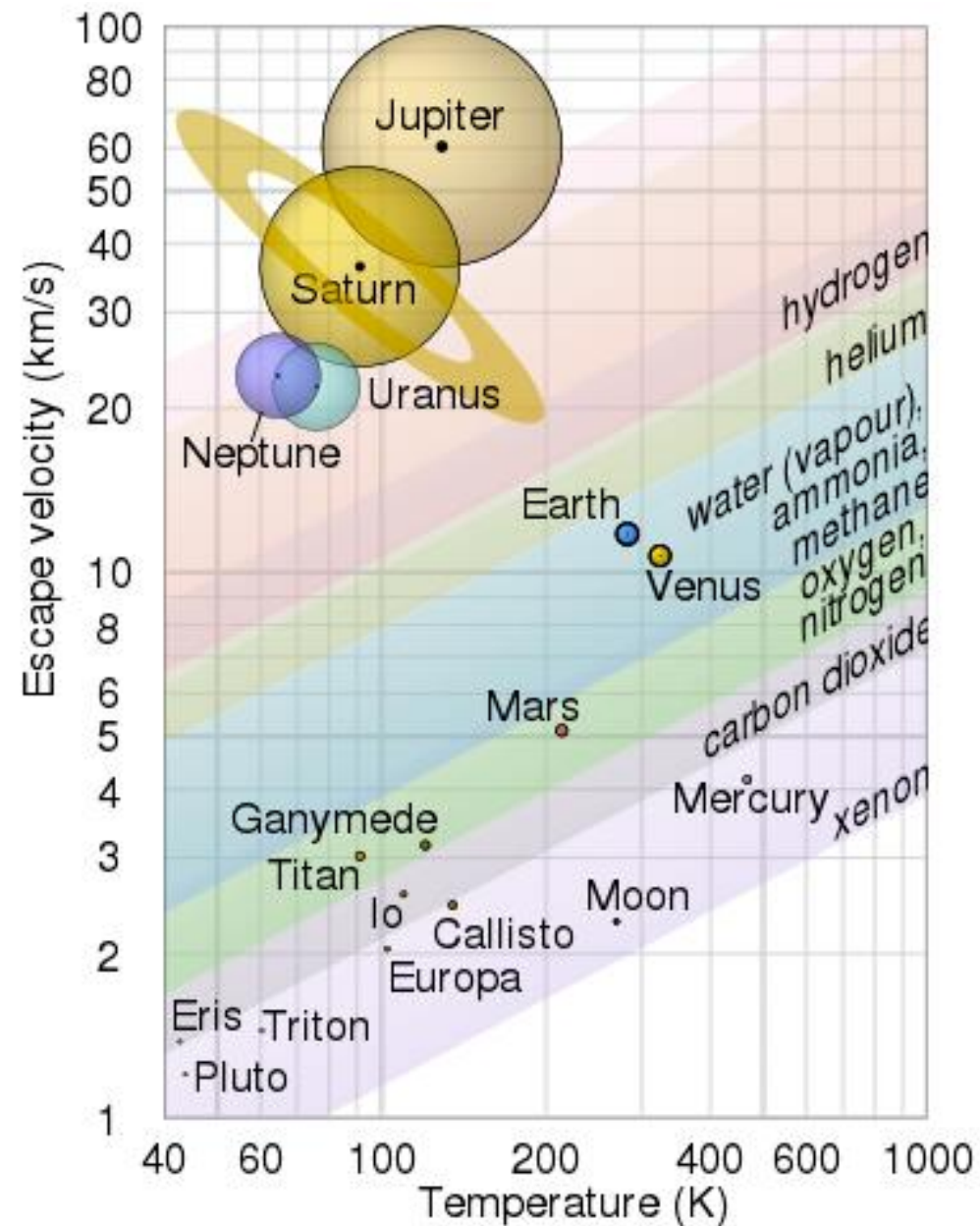
Správna hmotnosť planéty

Udržanie atmosféry a oceánu

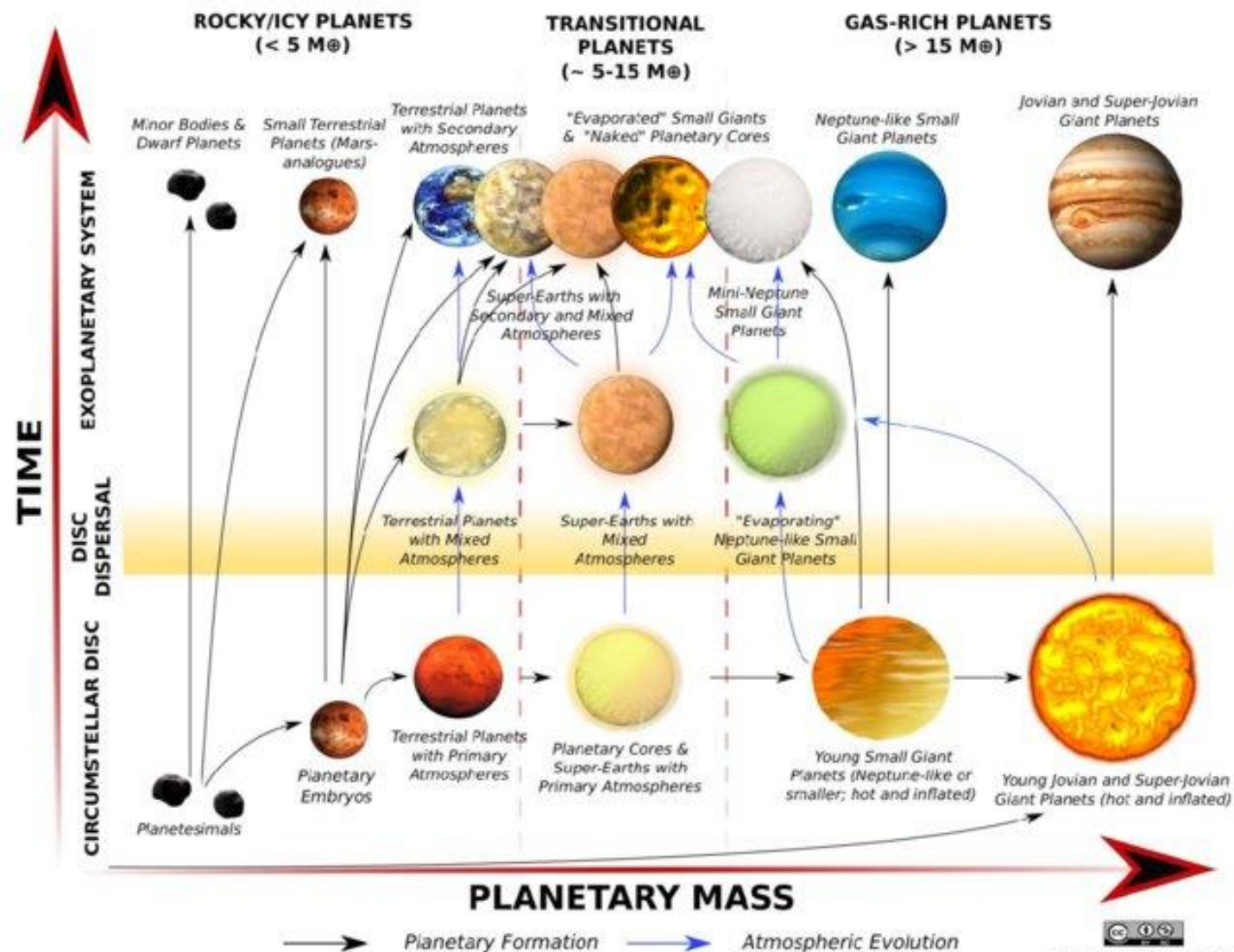

$$E_k = \frac{1}{2}mv^2 \quad E_p = \frac{GMm}{r}$$

$$v = \sqrt{\frac{2GM}{r}}$$

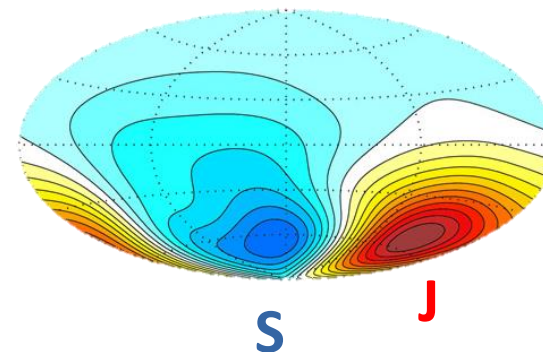
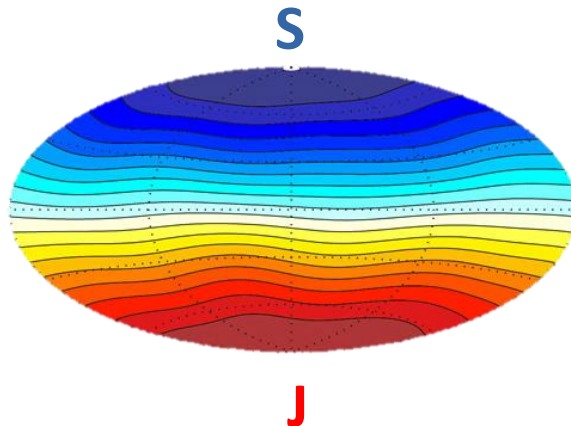
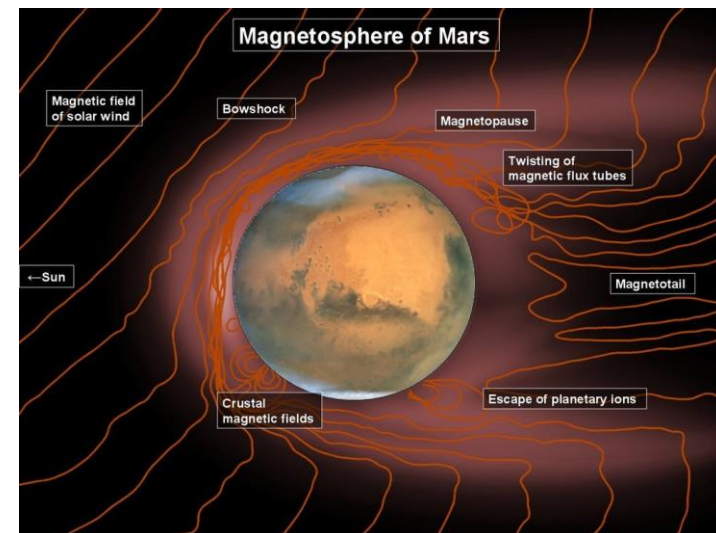
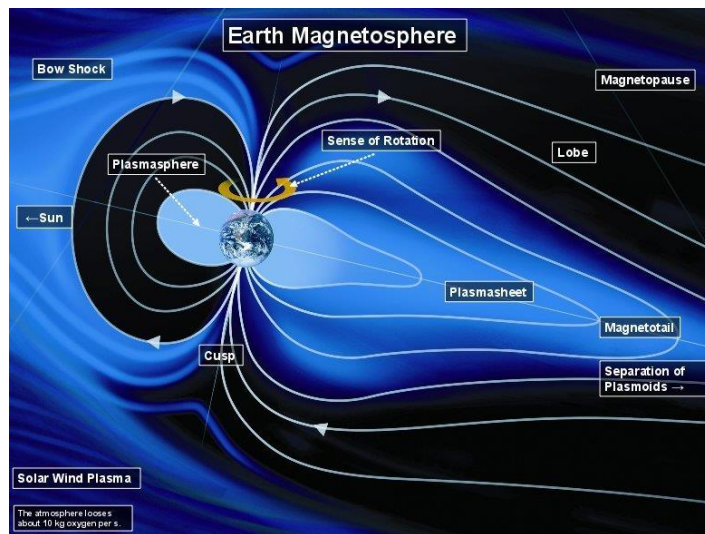

Správna hmotnosť planéty

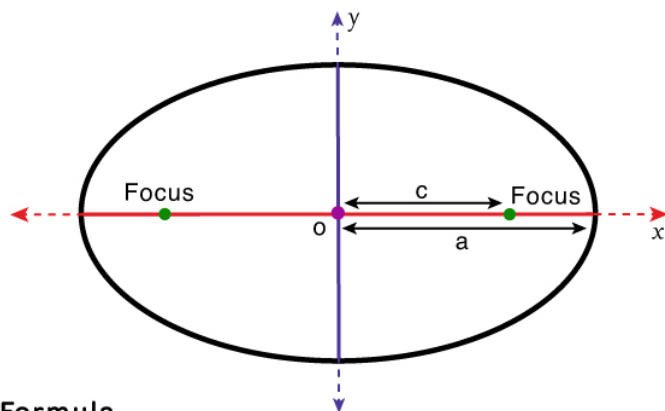

Správna hmotnosť planéty

Tekuté jadro – tektonika, magnetické pole

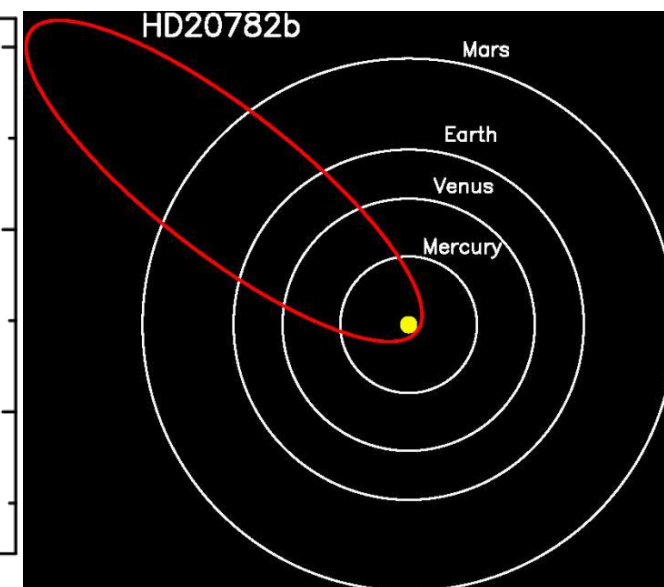
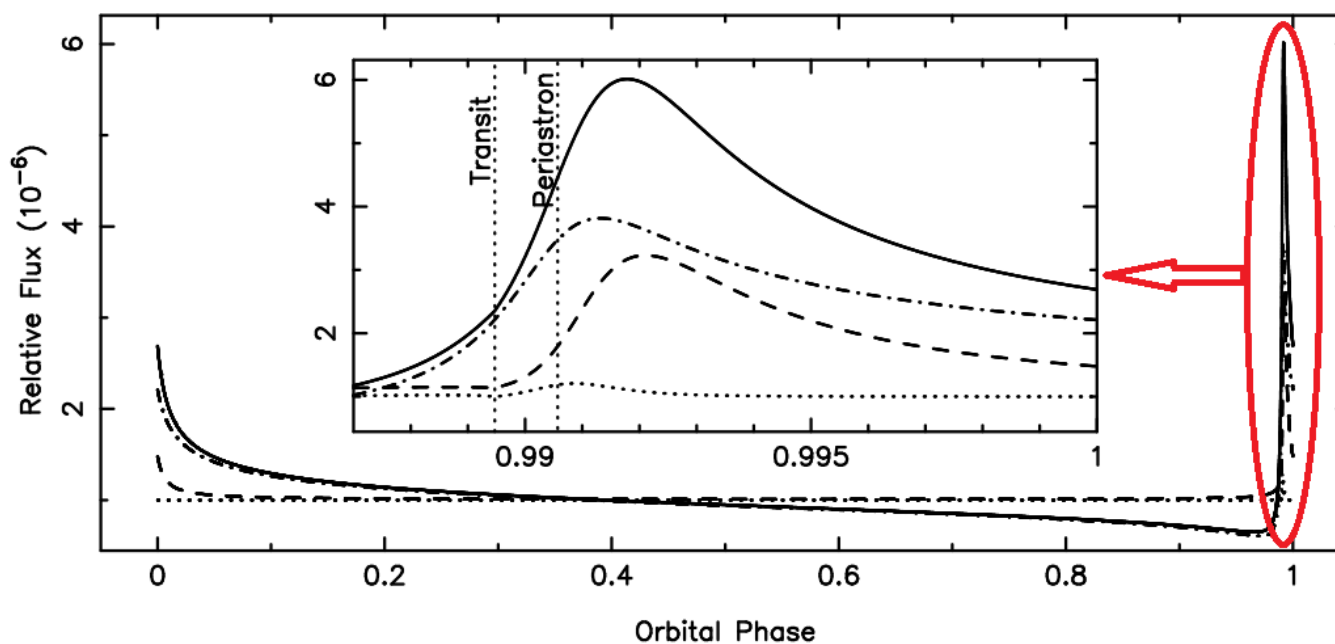
Stabilná obežná dráha

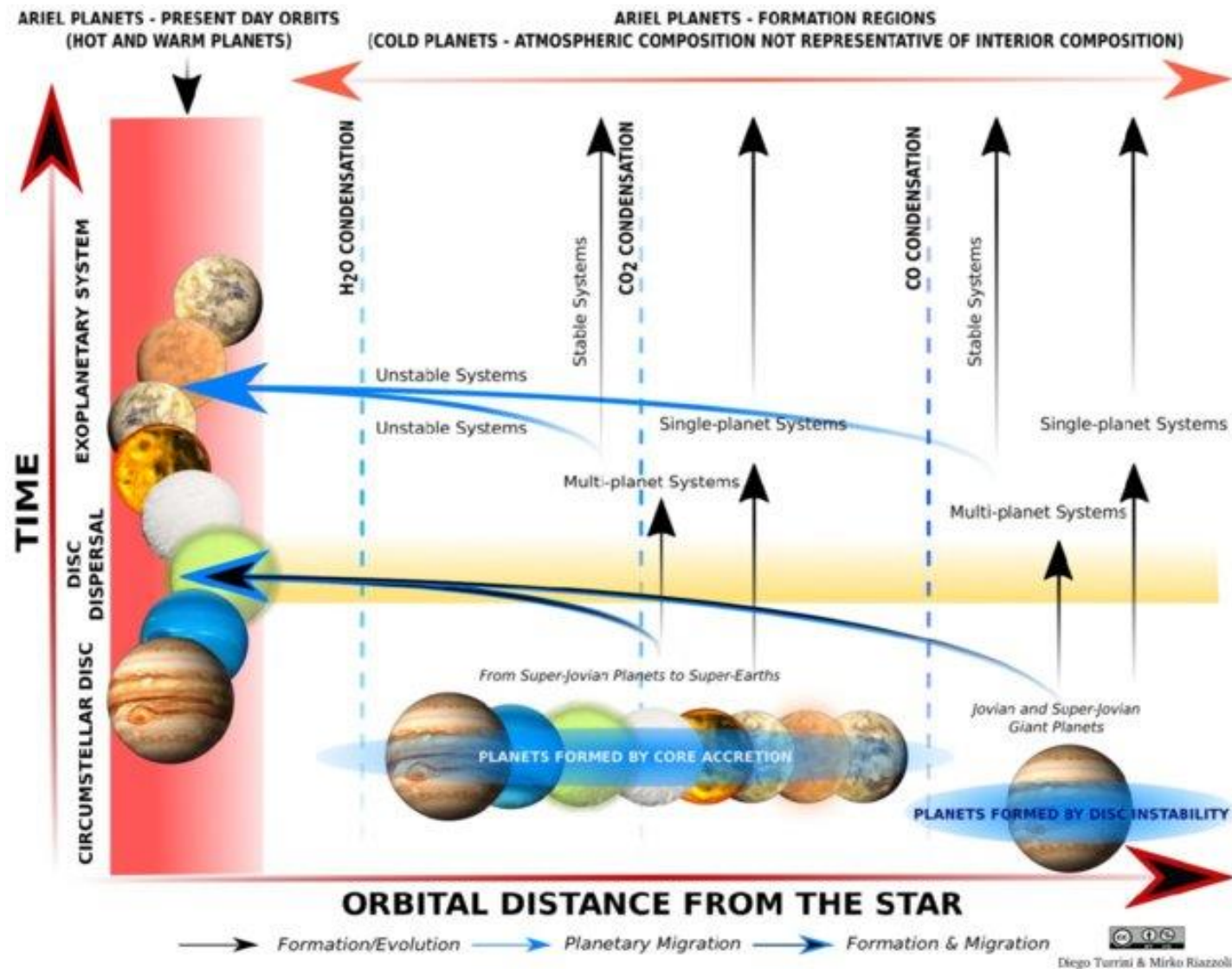
Formula

$$\text{Eccentricity } (e) = \frac{c}{a}$$

Teleso	e
HD 202782b	0,960
Zem	0,017
Mars	0,094
Pluto	0,249
P1-Halley	0,970

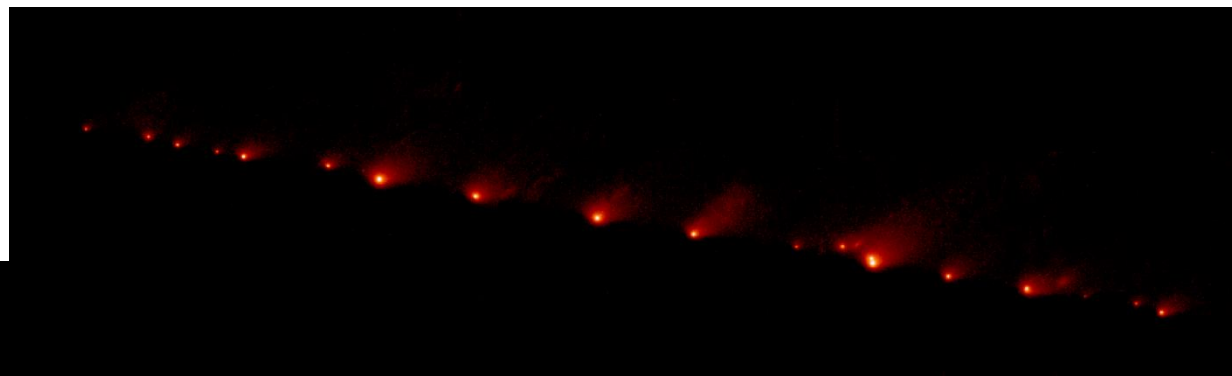
Stabilná obežná dráha

Sused - Jupiter

Ochrana pred kométami a asteroidmi

1992-07-15 20:11 Shoemaker-Levy 9

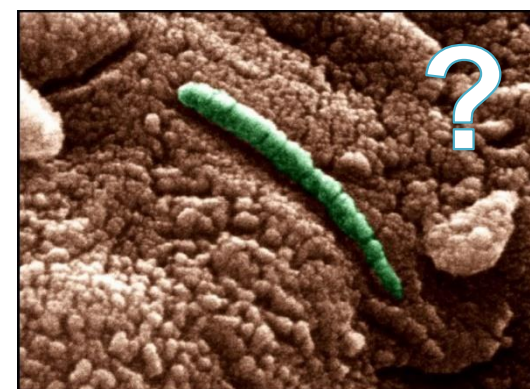
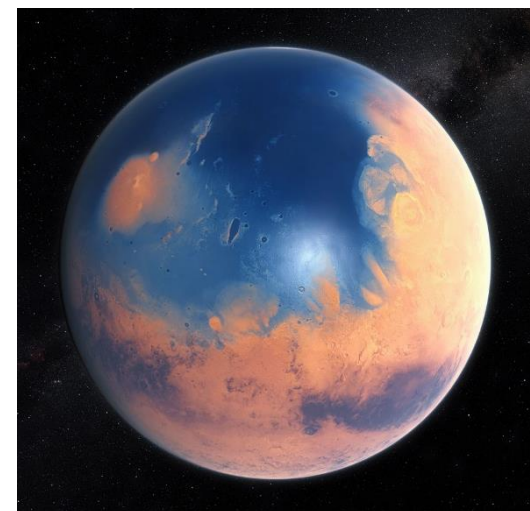
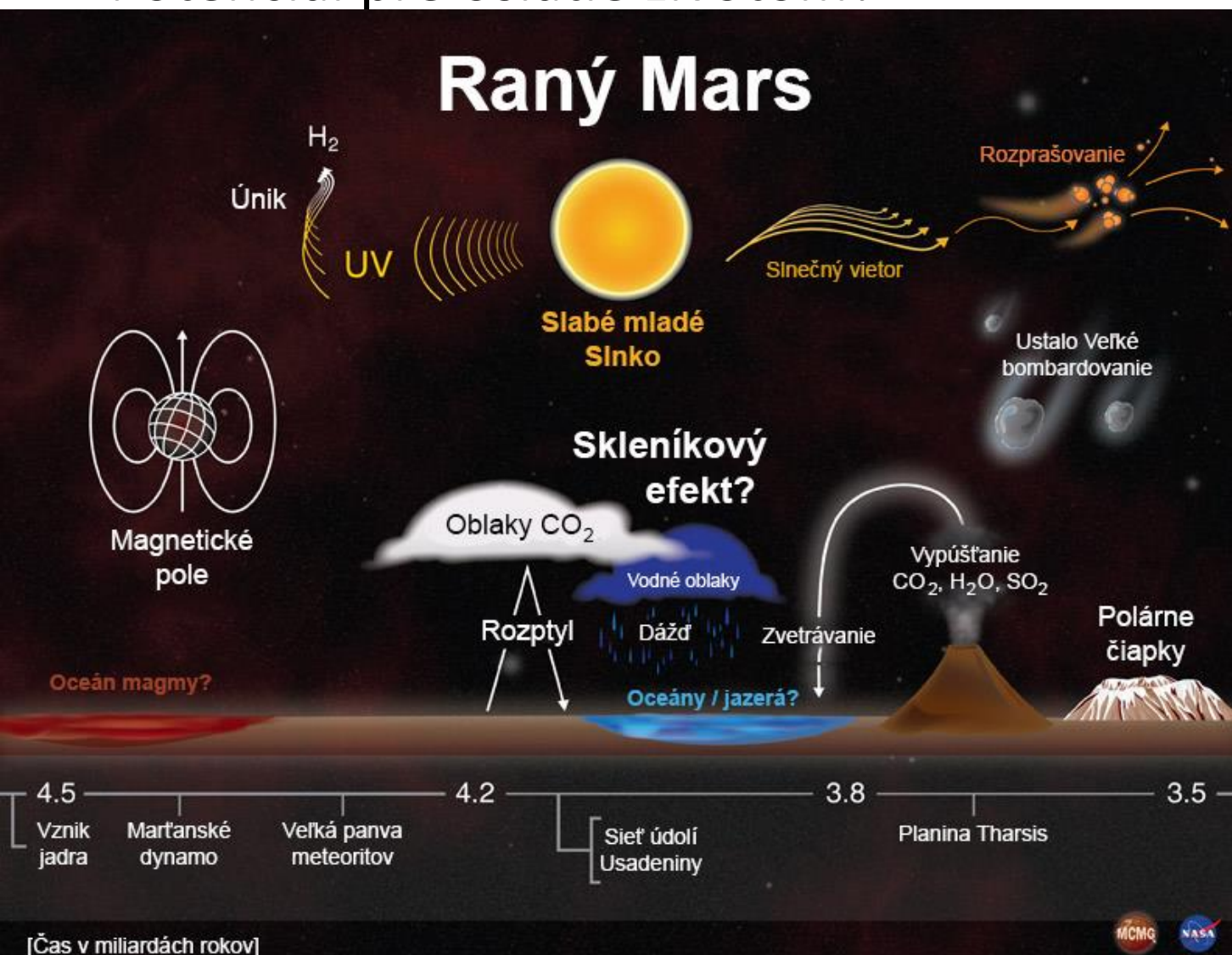

0.000km/s

6,245,334km

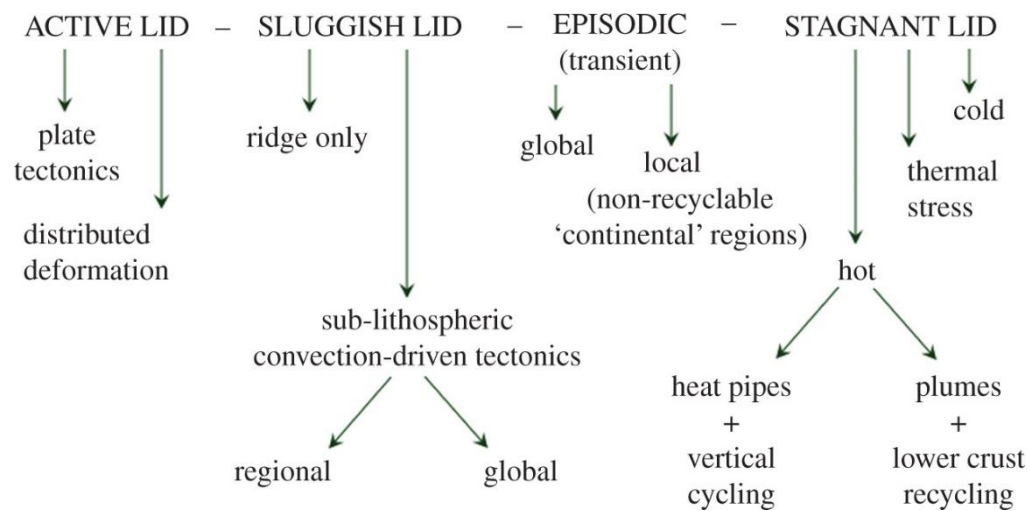
Sused - Mars

Potenciál pre osiatie životom?

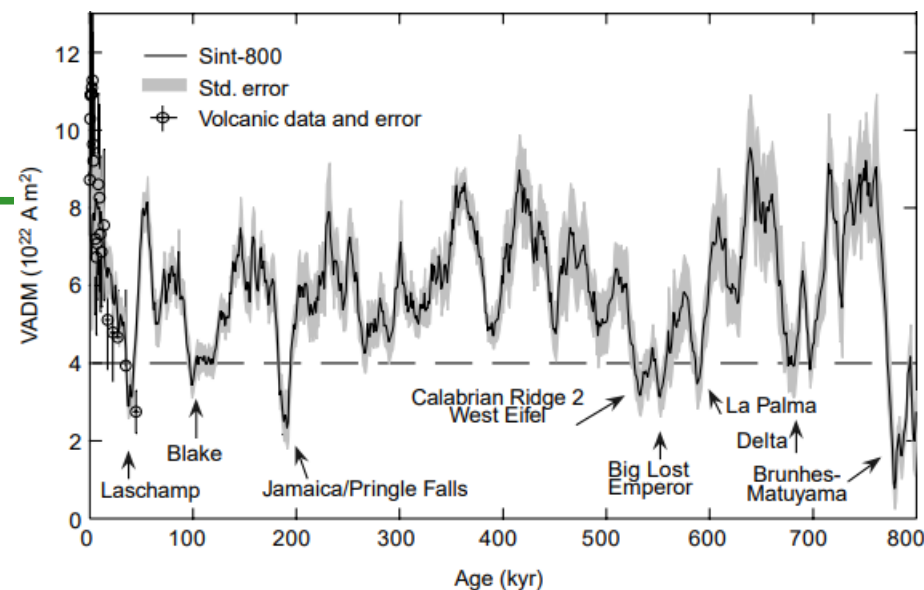

Tektonika

Tvorba pevniny, magnetické pole

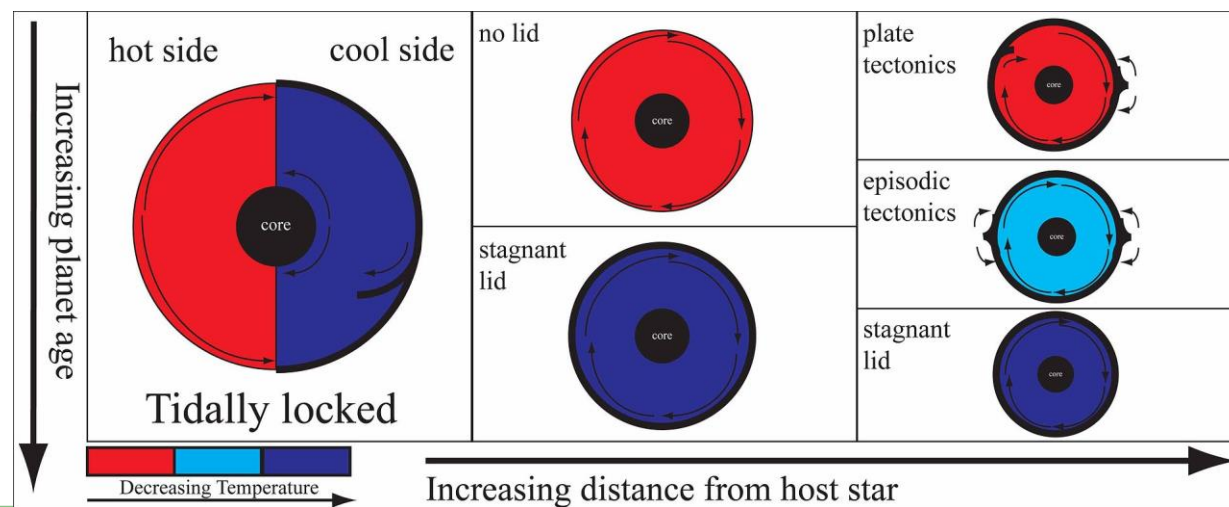

Lenardic, 2018

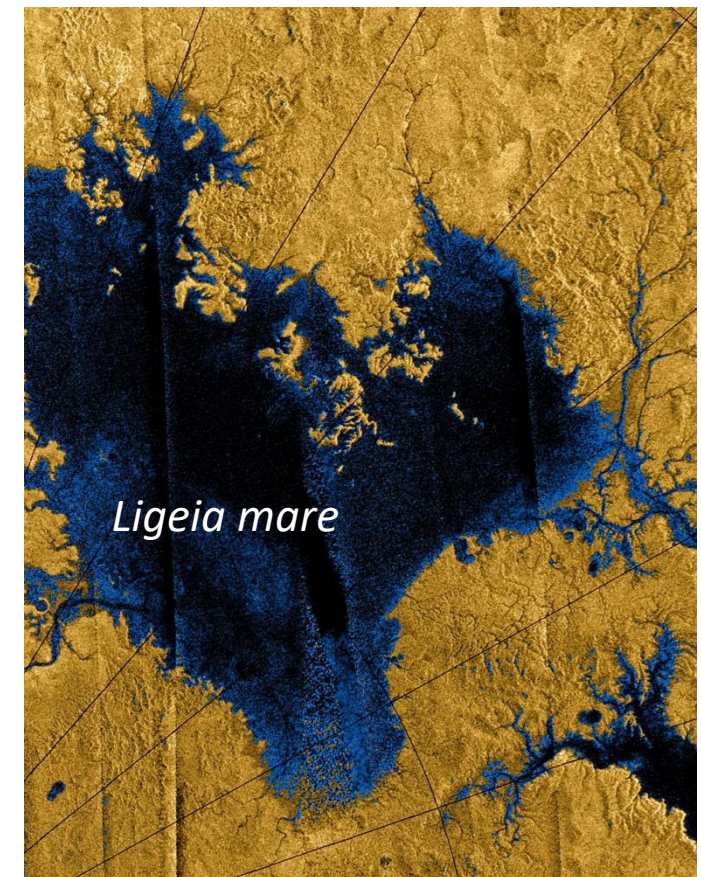
Guyodo a Valet, 1999

Van Summeren a kol., 2011

Oceán

Nie nutne vodný? Tak akurát.

Veľký mesiac

Správna **vzdialenosť**, stabilizácia sklonu rotácie

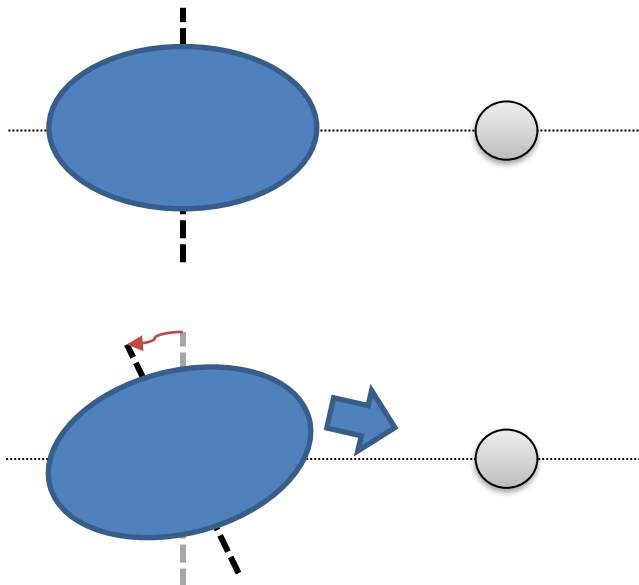
$$t_{\text{lock}} \approx \frac{\omega a^6 I Q}{3 G m_p^2 k_2 R_s^5}$$

$$I \approx 0,4 m_s R_s^2$$

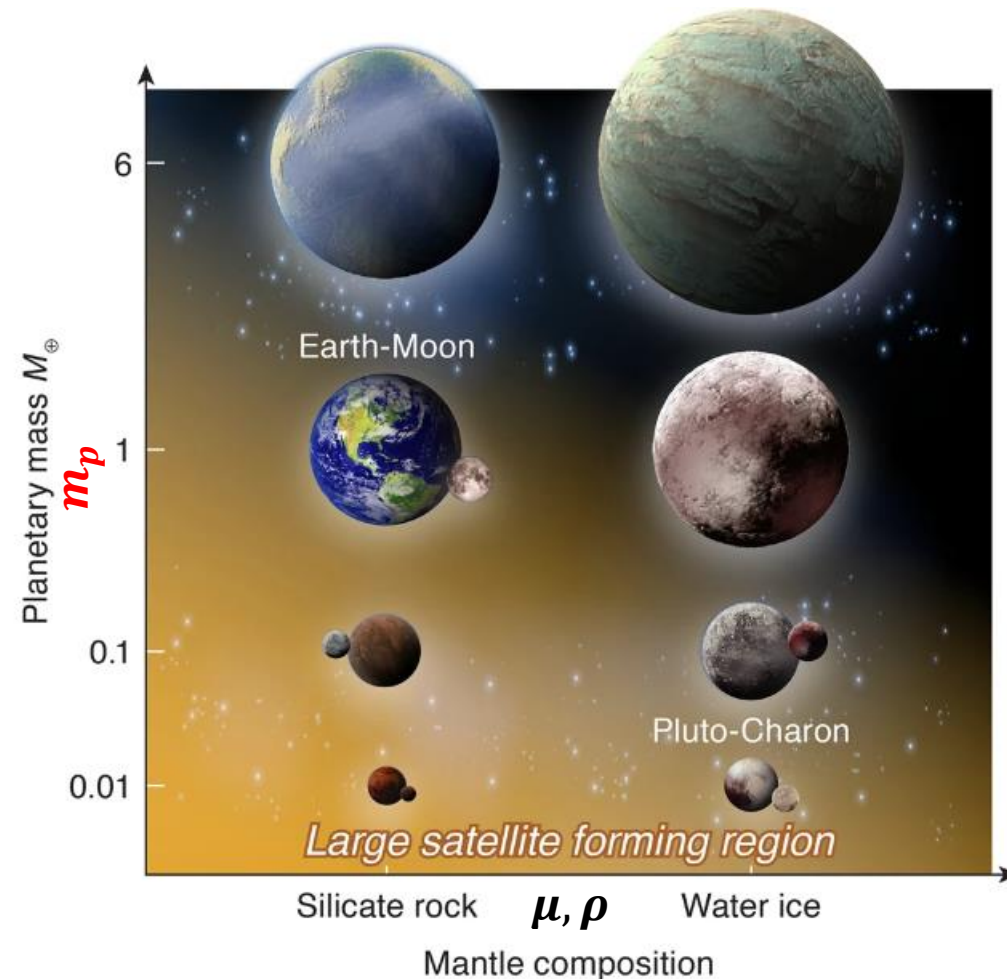
$$Q \sim 100$$

$$k_2 \approx \frac{1,5}{1 + \frac{19\mu}{2\rho g R_s}}$$

$$g \sim \frac{G m_s}{R_s^2}$$

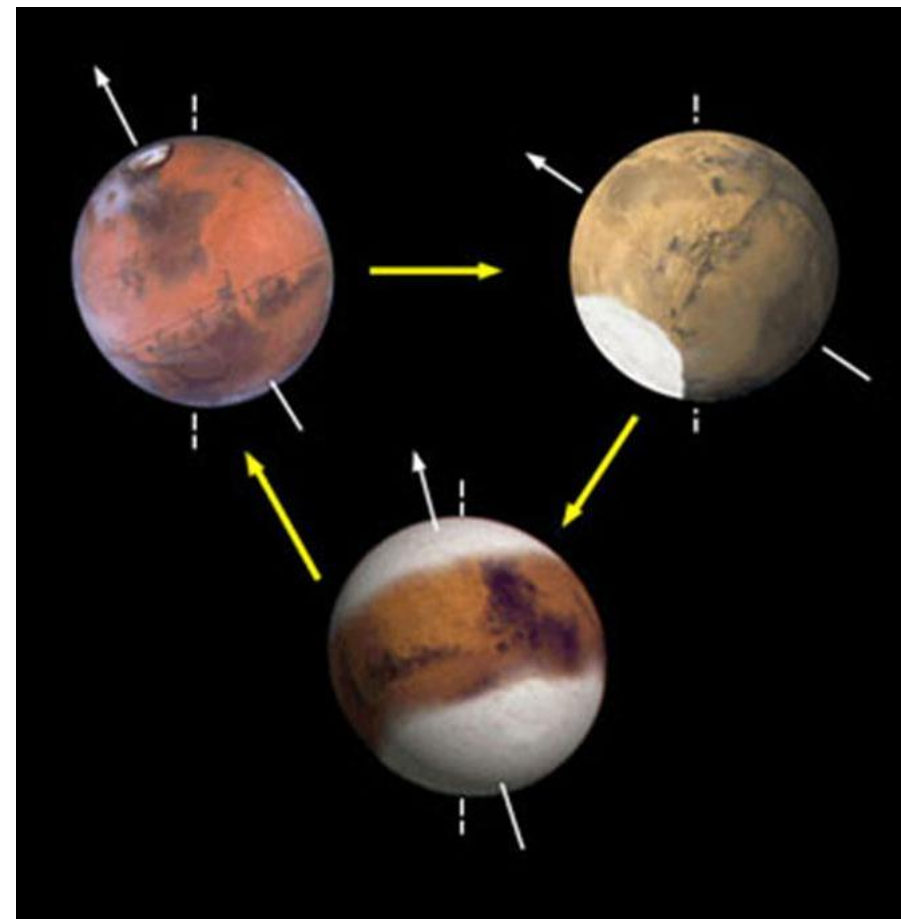
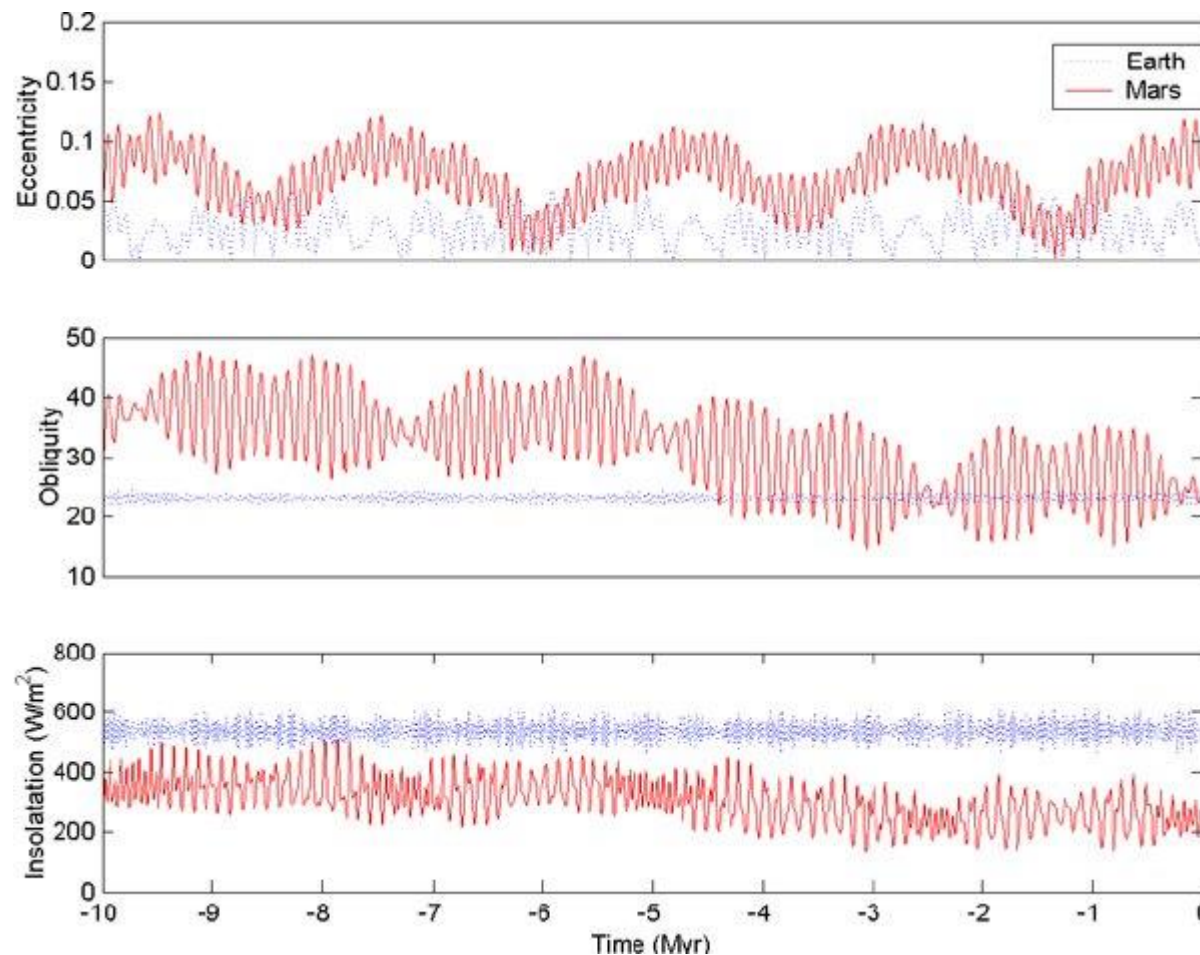

Nakajima a kol., 2022

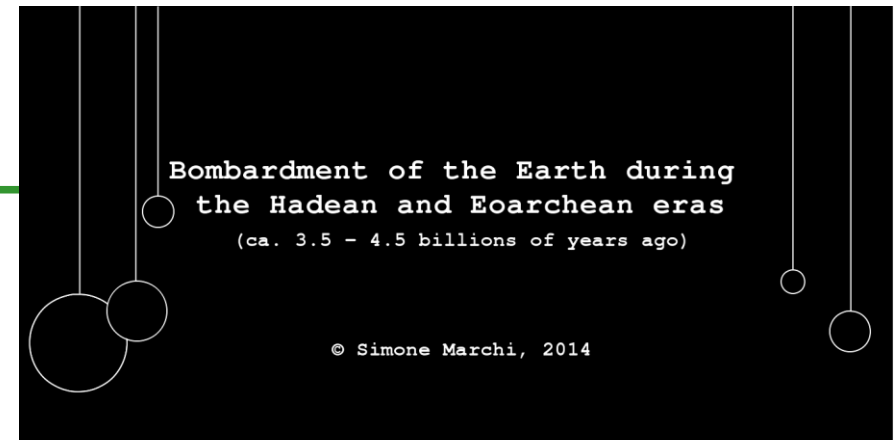
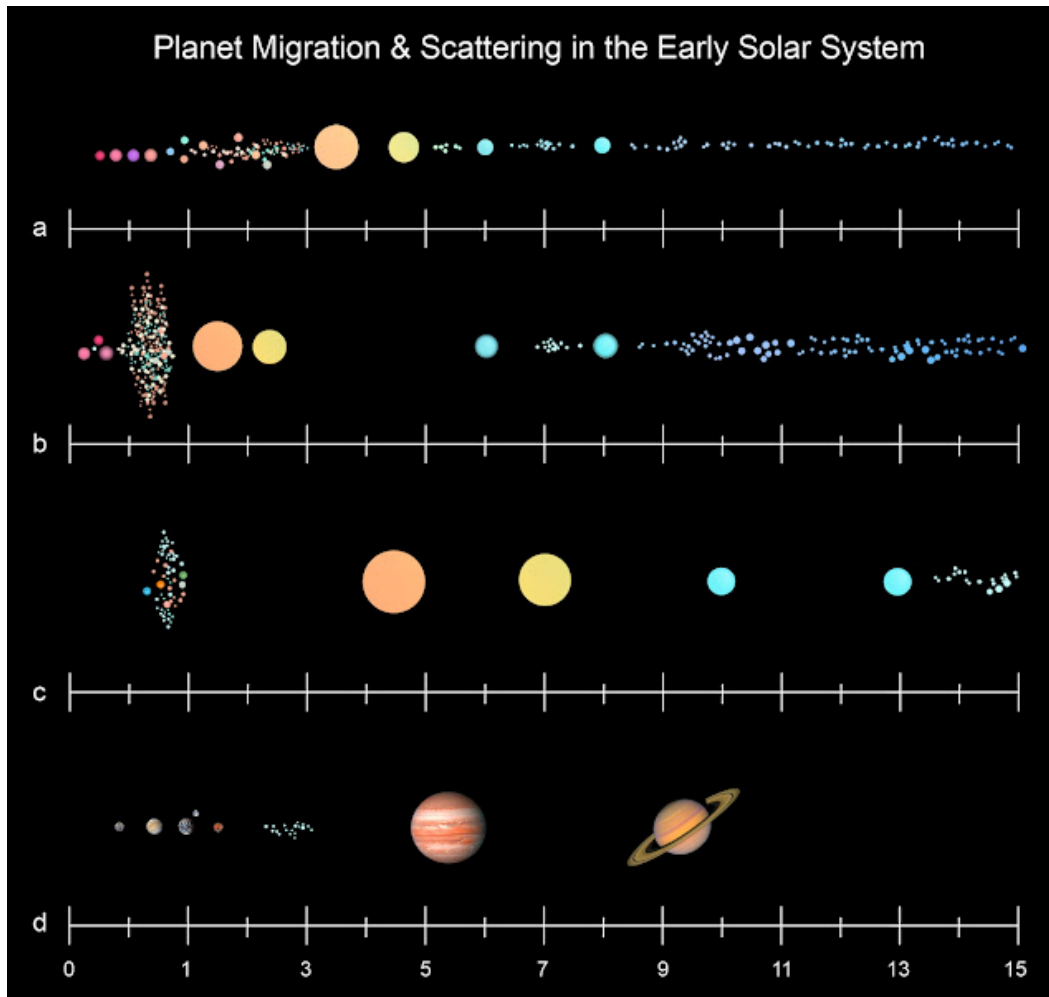
Sklon rotácie planéty

Nie príliš veľké rozdiely medzi ročnými obdobiami

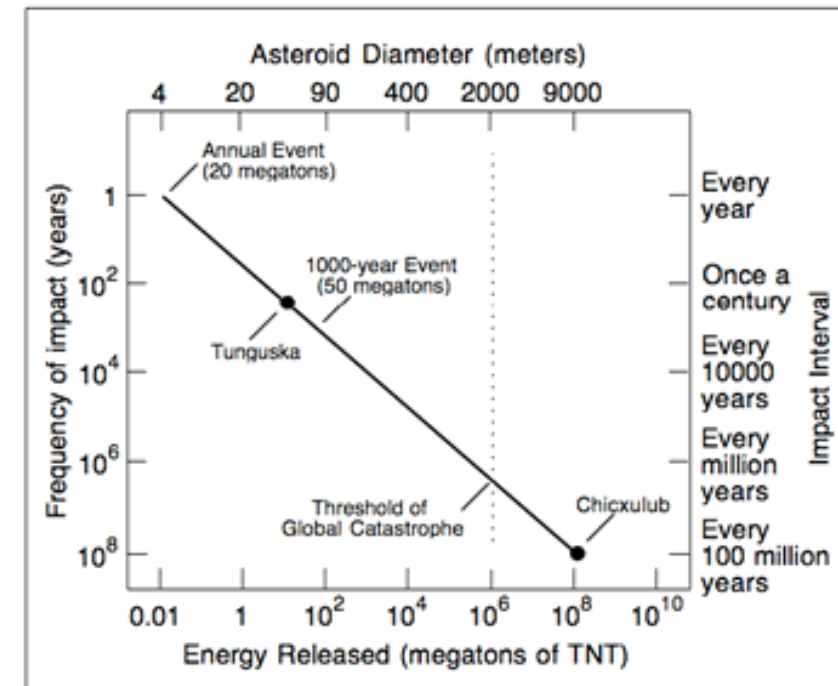

Laskar a kol., 2002, 2004

Málo impaktov

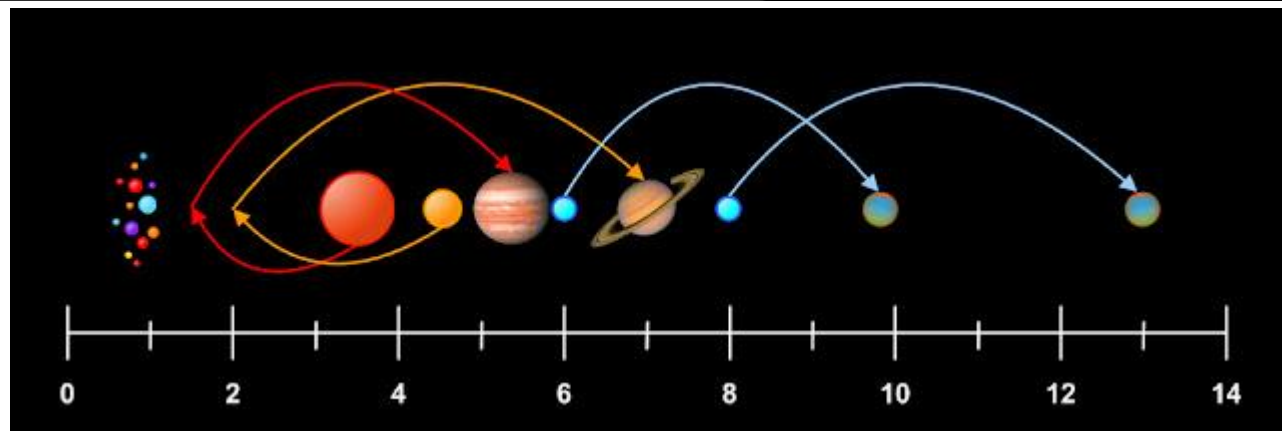
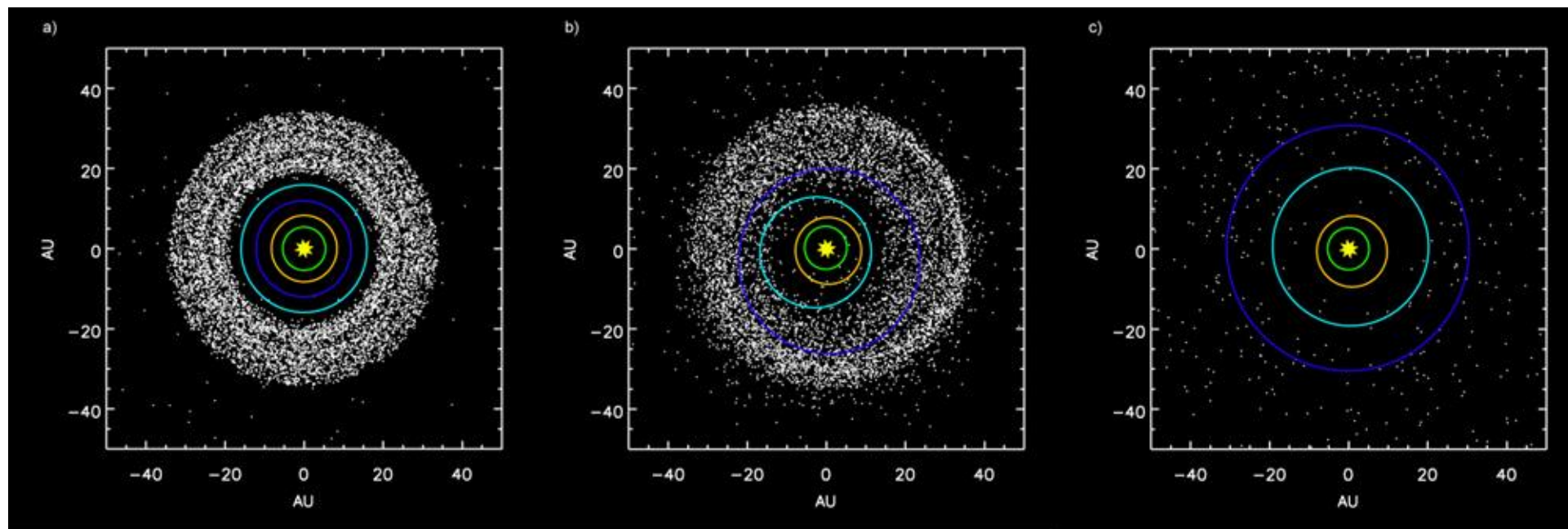

Súčasnost

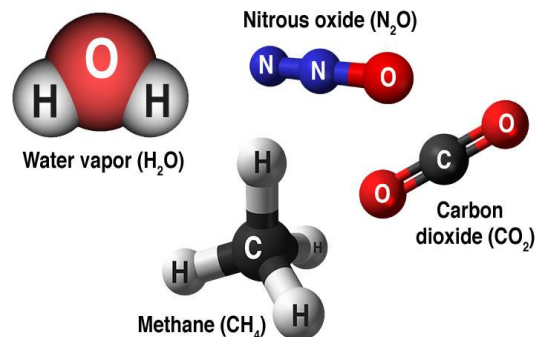
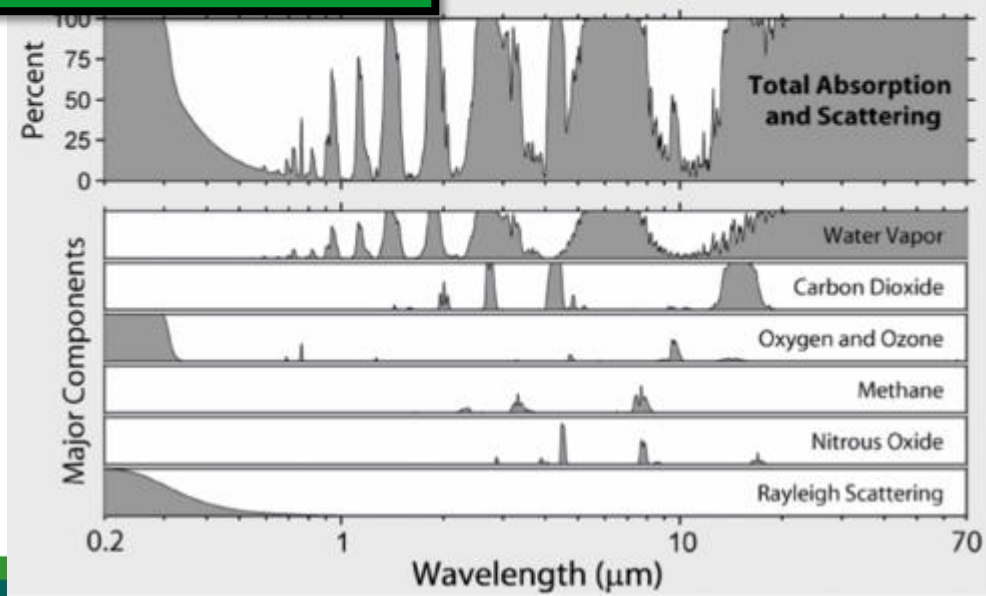
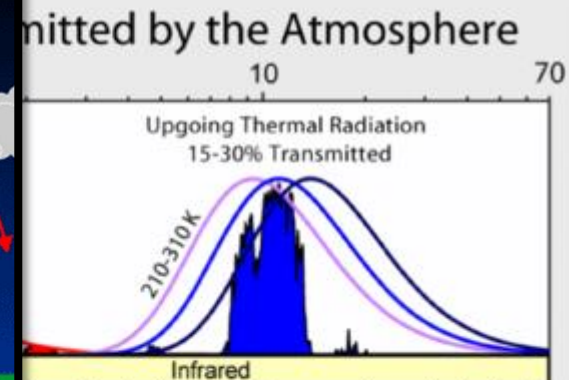
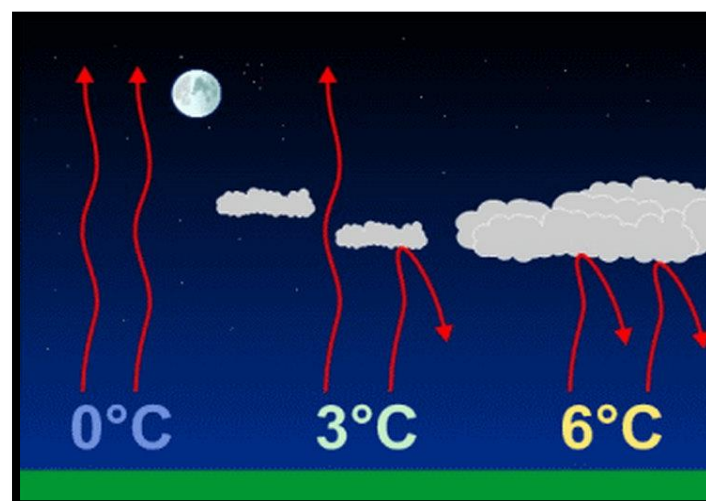
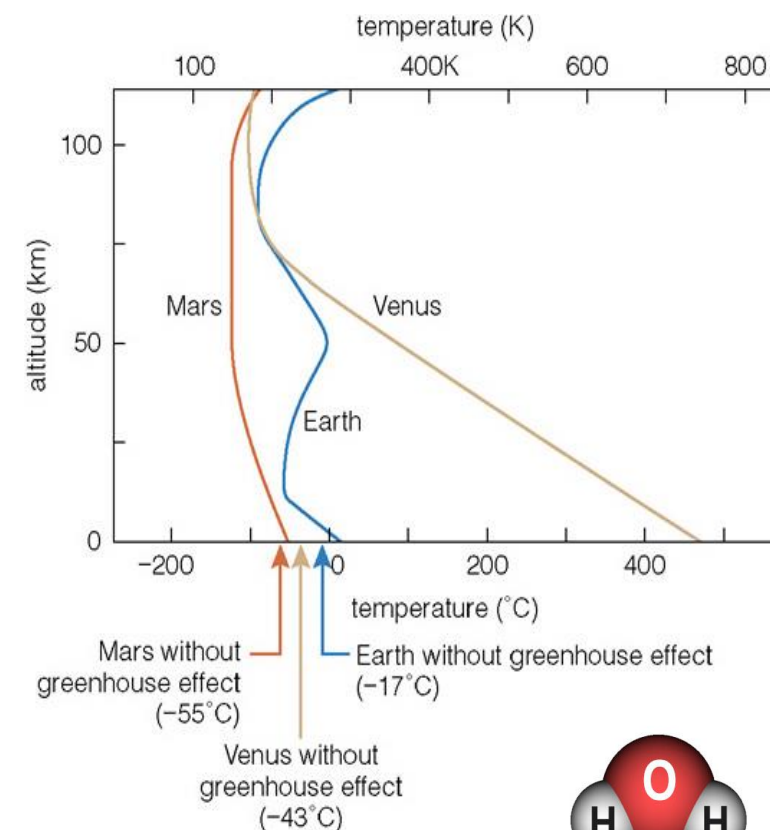
Málo impaktov

Zmena pozícií planét („Grand Tack“ a „Grand Attack“)

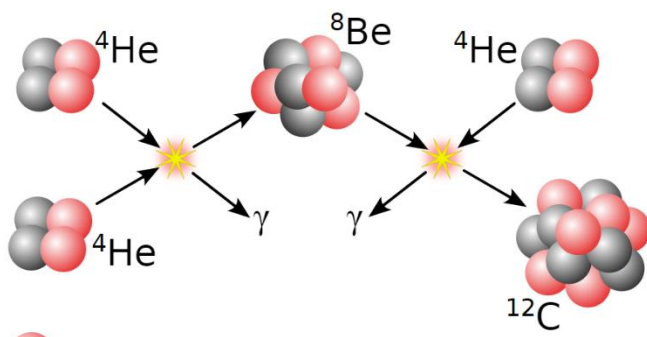
Atmosféra

Skleníkový efekt? Pre správnu teplotu, nie príliš vysoký tlak

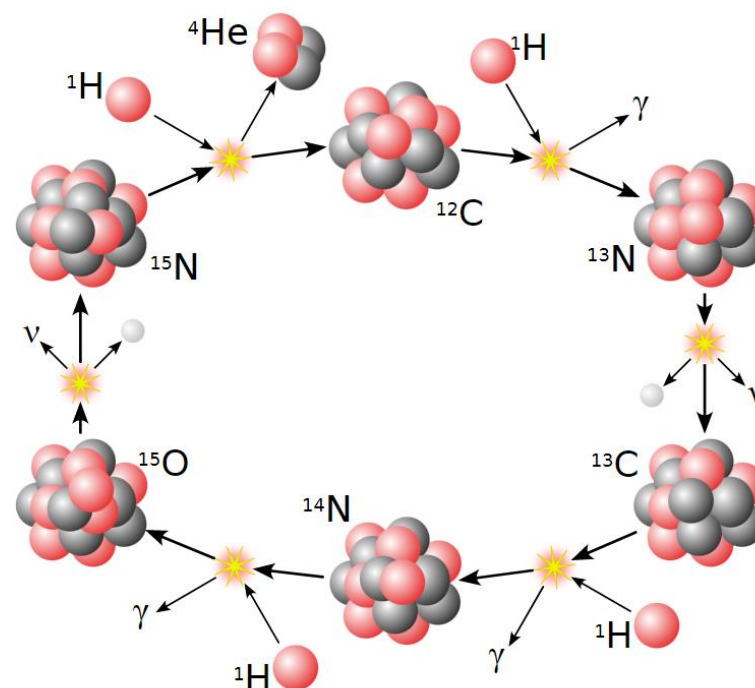
Dostatok uhlíka?

Dost' pre organické molekuly, málo pre nezastaviteľný CO₂ skleníkový efekt

	Protosolar ¹	Earth ²	Halley ³	CI-CM ⁴
H	71.54	3.0×10^{-2}	6.0	1.2
He	27.03			1.5×10^{-6}
C	0.25	5.2×10^{-2}	18	3.65
N	7.3×10^{-2}	1.7×10^{-4}	0.8	0.15

¹ Asplund et al. (2009). ² Marty (2012). ³ Delsemme (1991) and assuming that the organics has a composition like Halley CHON particles (Kissel and Krueger 1987). ⁴ Alexander et al. (2012) and Marty (2012) for noble gases; averages of two carbonaceous chondrites, Murchison (CM) and Orgueil (CI).

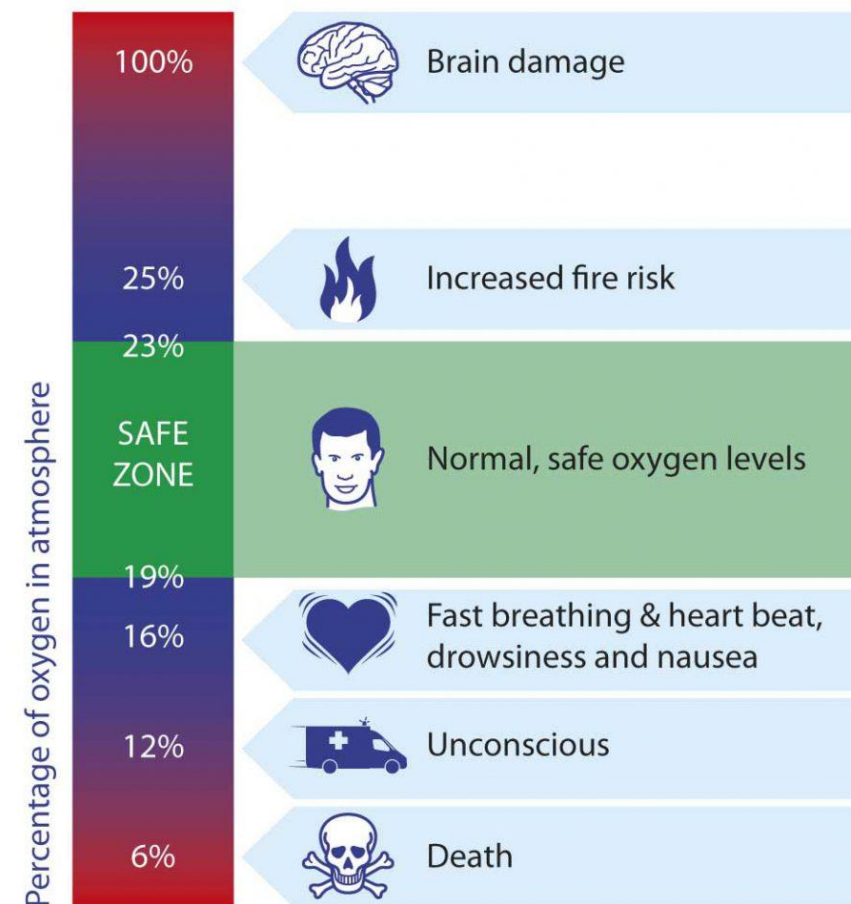
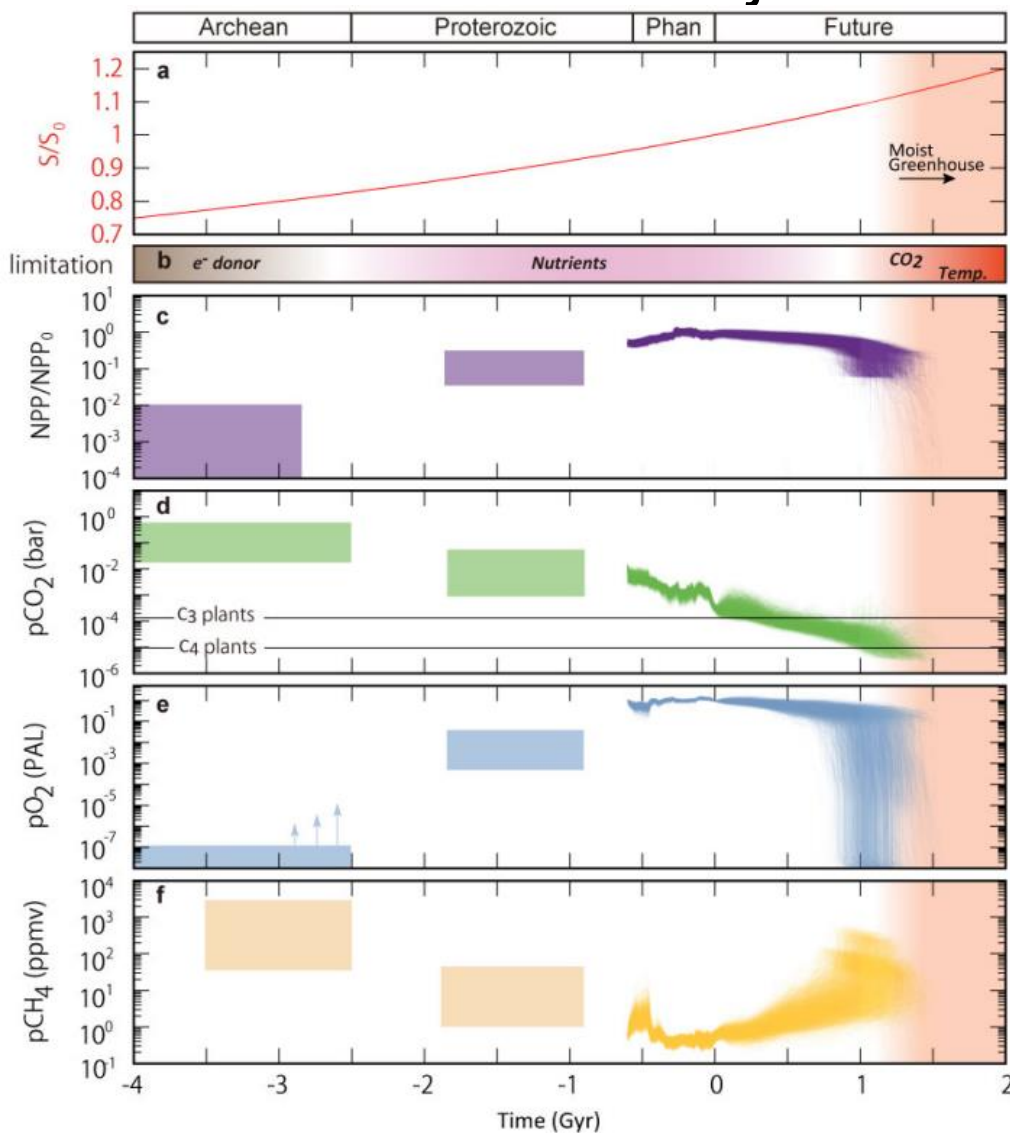

Proton
 Neutron
 Positron

Gamma ray γ
 Neutrino ν

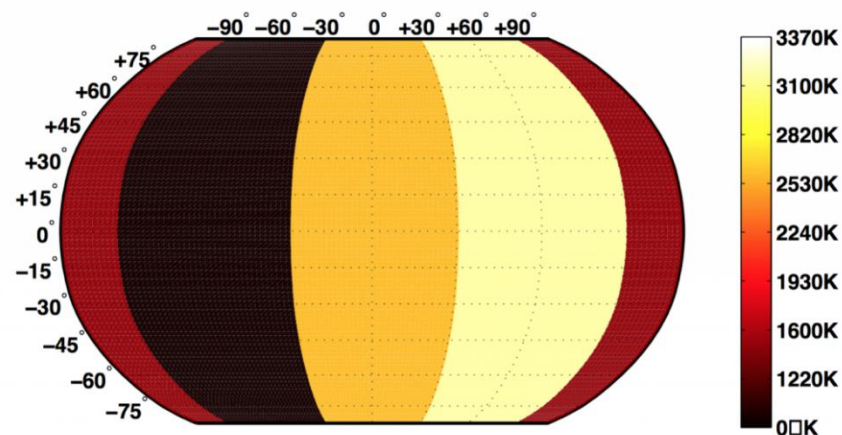
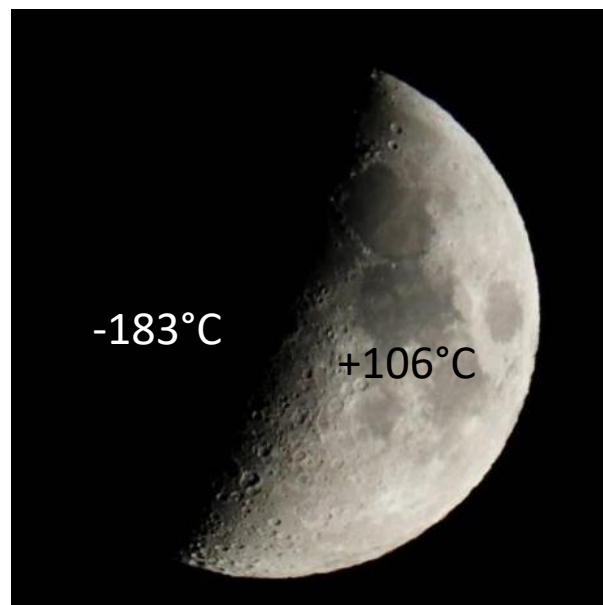
Správne množstvo kyslíka

Evolúcia sekundárnej atmosféry, nie príliš veľa – požiare...

Ozaki a Reinhard, 2021

Teplota na povrchu

$$T_{eff} = \sqrt[4]{\frac{L_*(1 - A)}{16\pi\sigma a^2}}$$

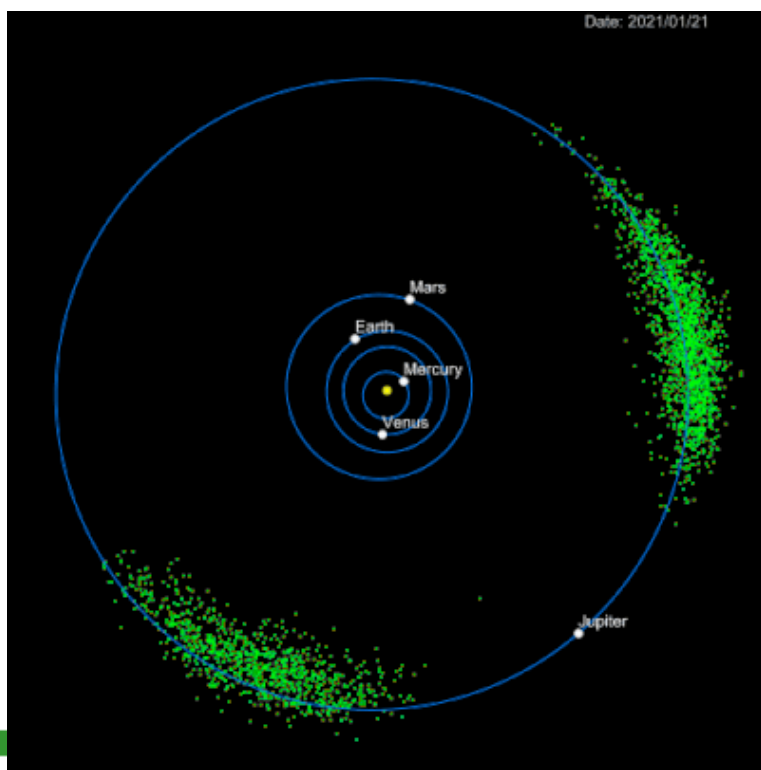
Teleso	T_{eff}	T_{mean}
Venuša (a = 0,3)	+66°C	+464°C
Venuša (a = 0,76)	-14°C	+464°C
Zem	-15°C	+14°C
Jupiter	-151°C	-108°C
HD 209458 b	+857°C	+1900°C
55 Cancri Ae	+1674°C	+2436°C

ČO NÁM HOVORÍ
ASTRONÓMIA, CHÉMIA,
BIOLÓGIA?

Exoplanéty

- Oficiálna definícia IAU pre planéty sa týka LEN Slna sústavy
- Objekt so skutočnou hmotnosťou $<$ limitná hmotnosť pre termojadrovú fúziu deutéria (v súčasnosti asi 13 hmotností Jupitera), ktorá obieha hviezdu, hnedého trpaslíka alebo záverečné štádiá hviezd, ktoré majú pomer hmotností s centrálnym telesom menší, ako nestabilita L4/L5:

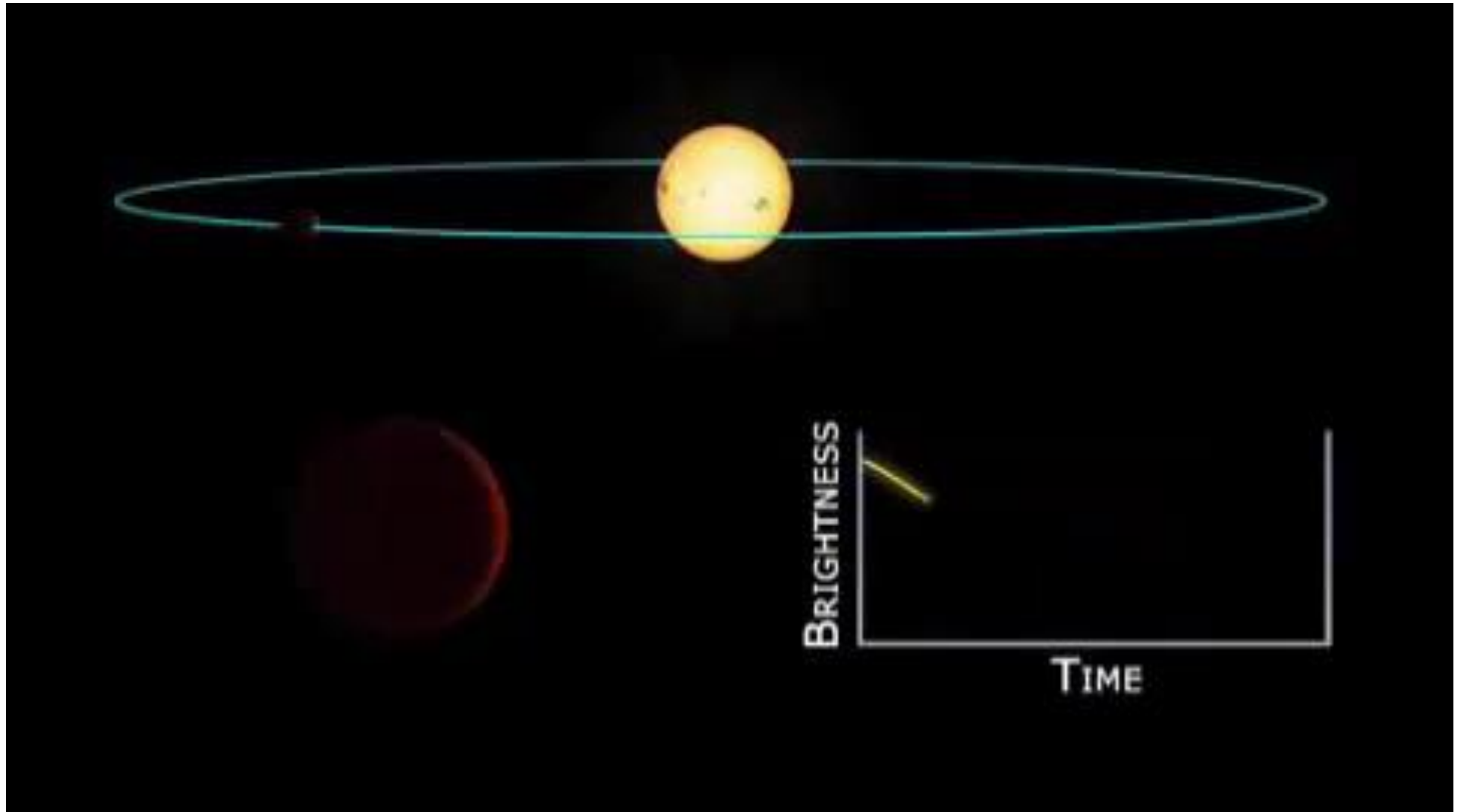
$$M_P/M_C < 2/(25 + \sqrt{621}) \cong 0,04$$
 bez ohľadu na to, ako vznikla.

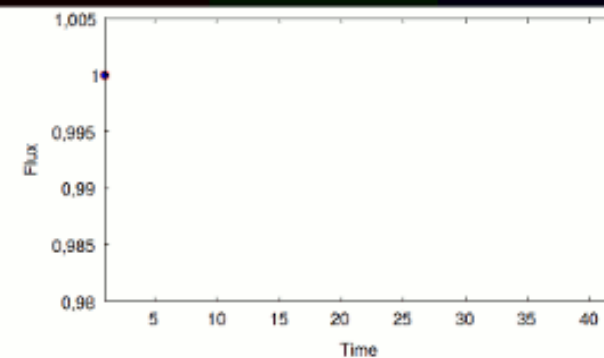
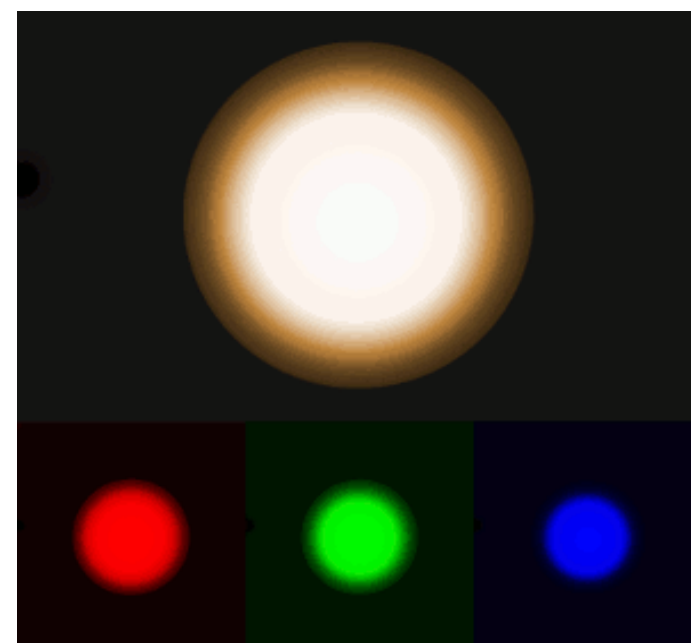
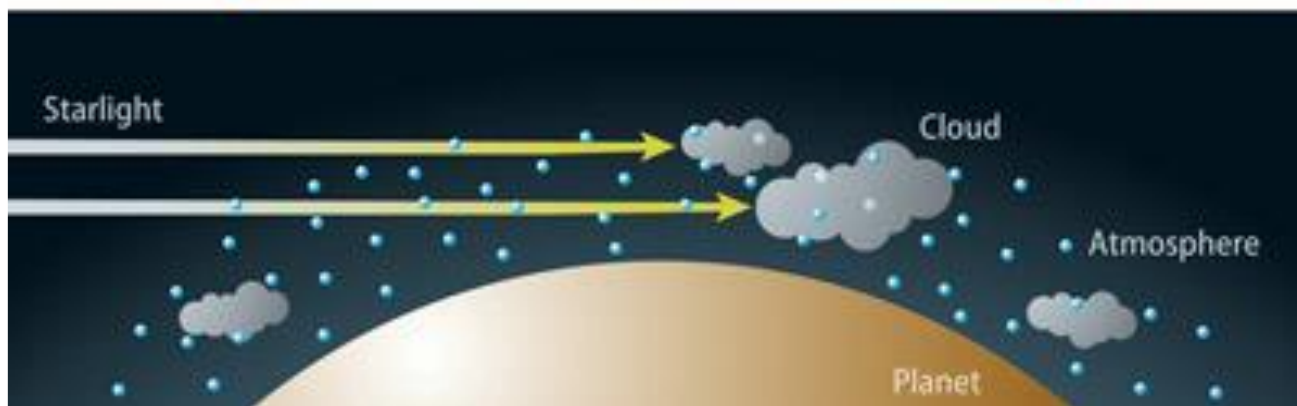
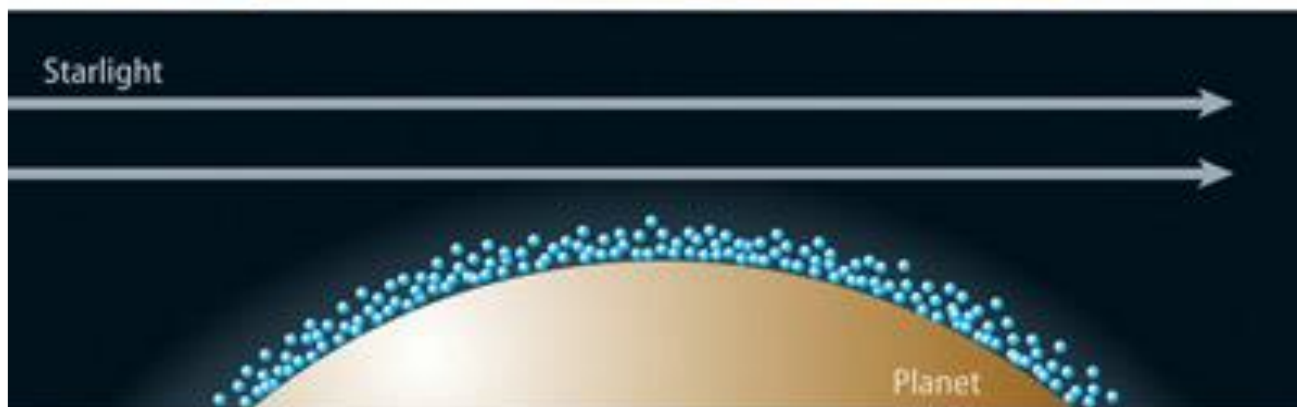
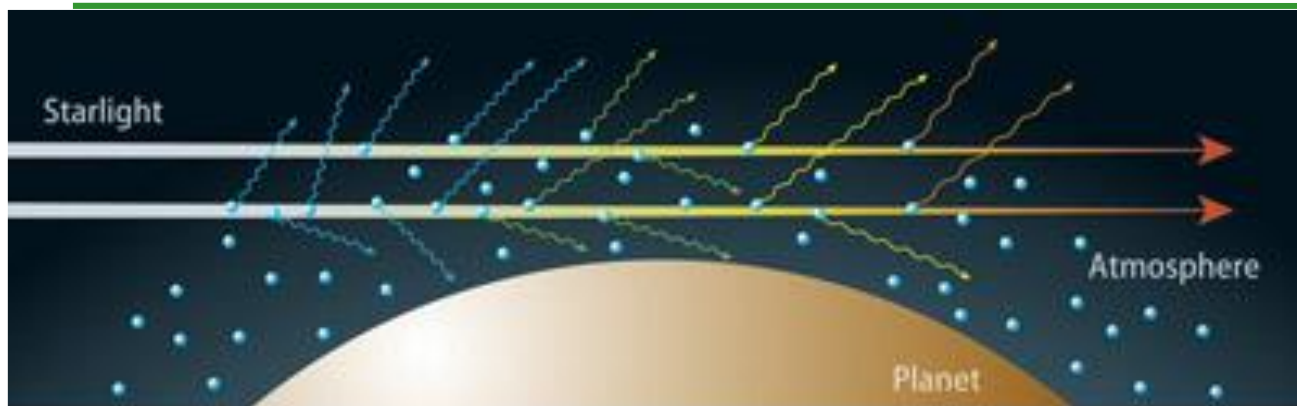
Minimálna hmotnosť/polomer by mala byť rovnaká, ako pre planéty v Slna sústave (dosiahnutá hydrostatická rovnováha: $\frac{\partial p}{\partial z} + \rho g = 0$)

Stav exoplanét	(k 30.11.2022)
Potvrdených (z toho sústav)	5211 (3898)
Kandidátov (z toho sústav)	9116 (4000+)

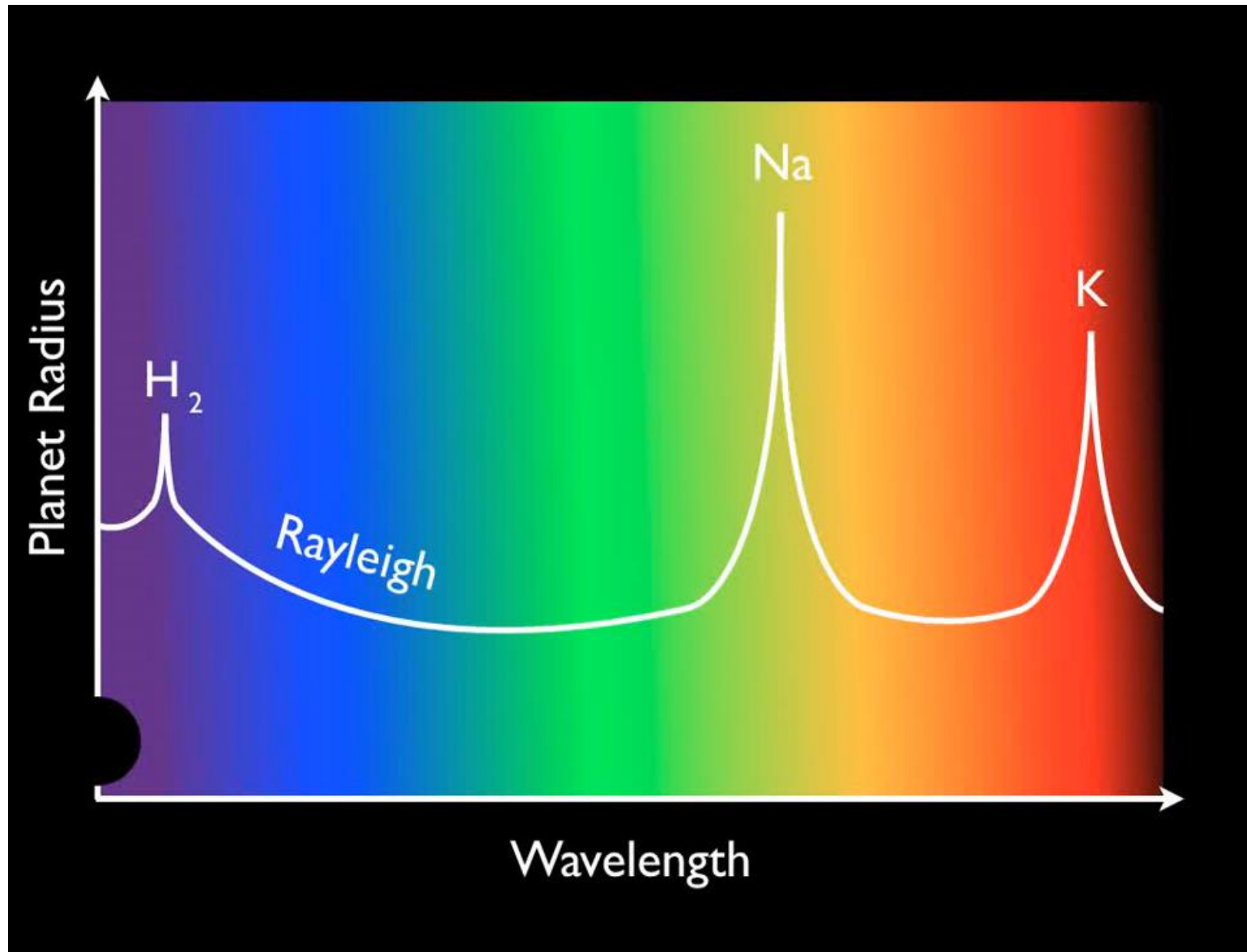
Tranzity

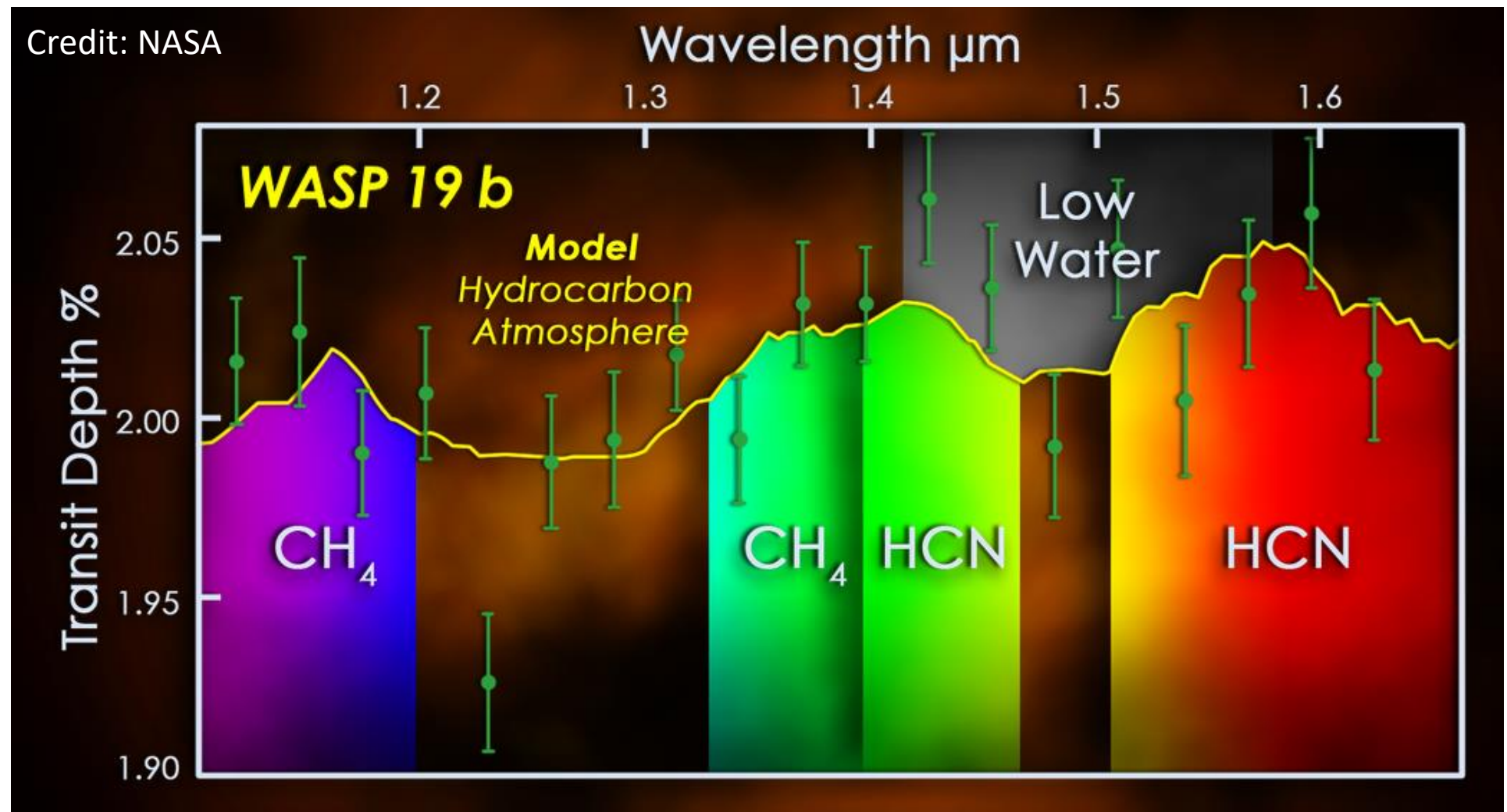
Atmosféry exoplanét

Atmosféry exoplanét

Atmosféry exoplanét

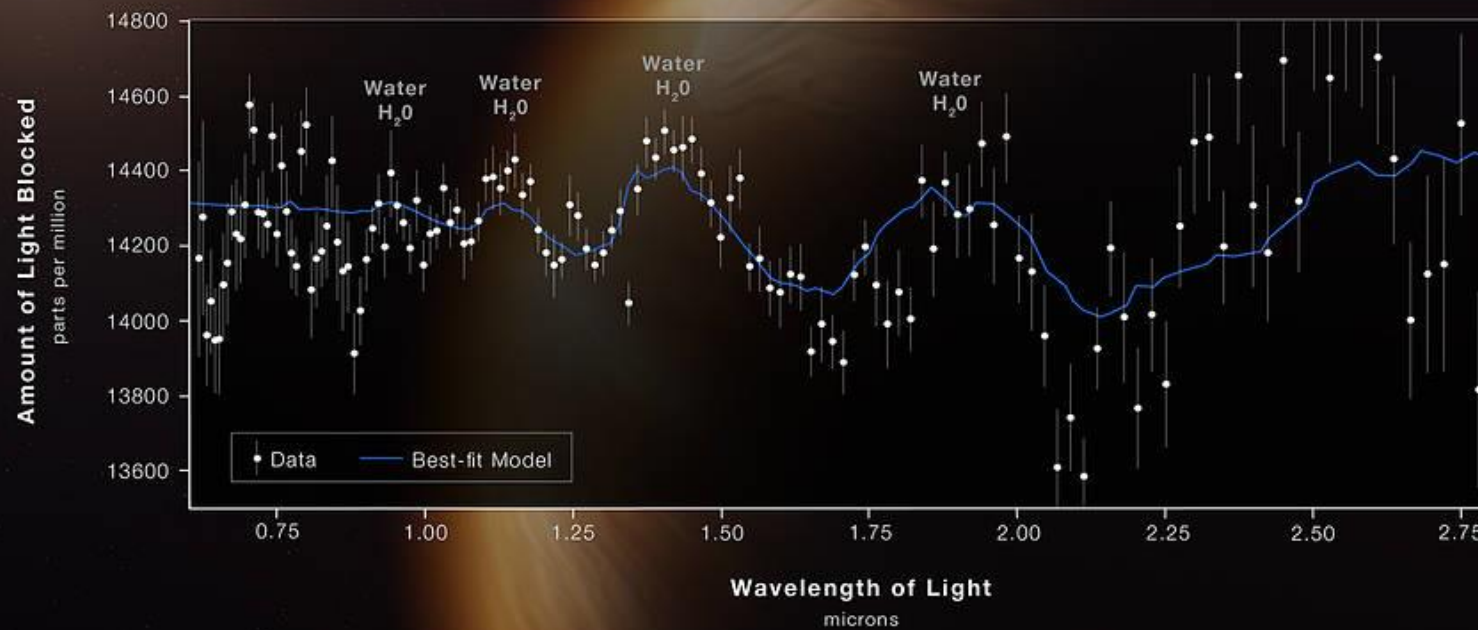

Atmosféry exoplanét

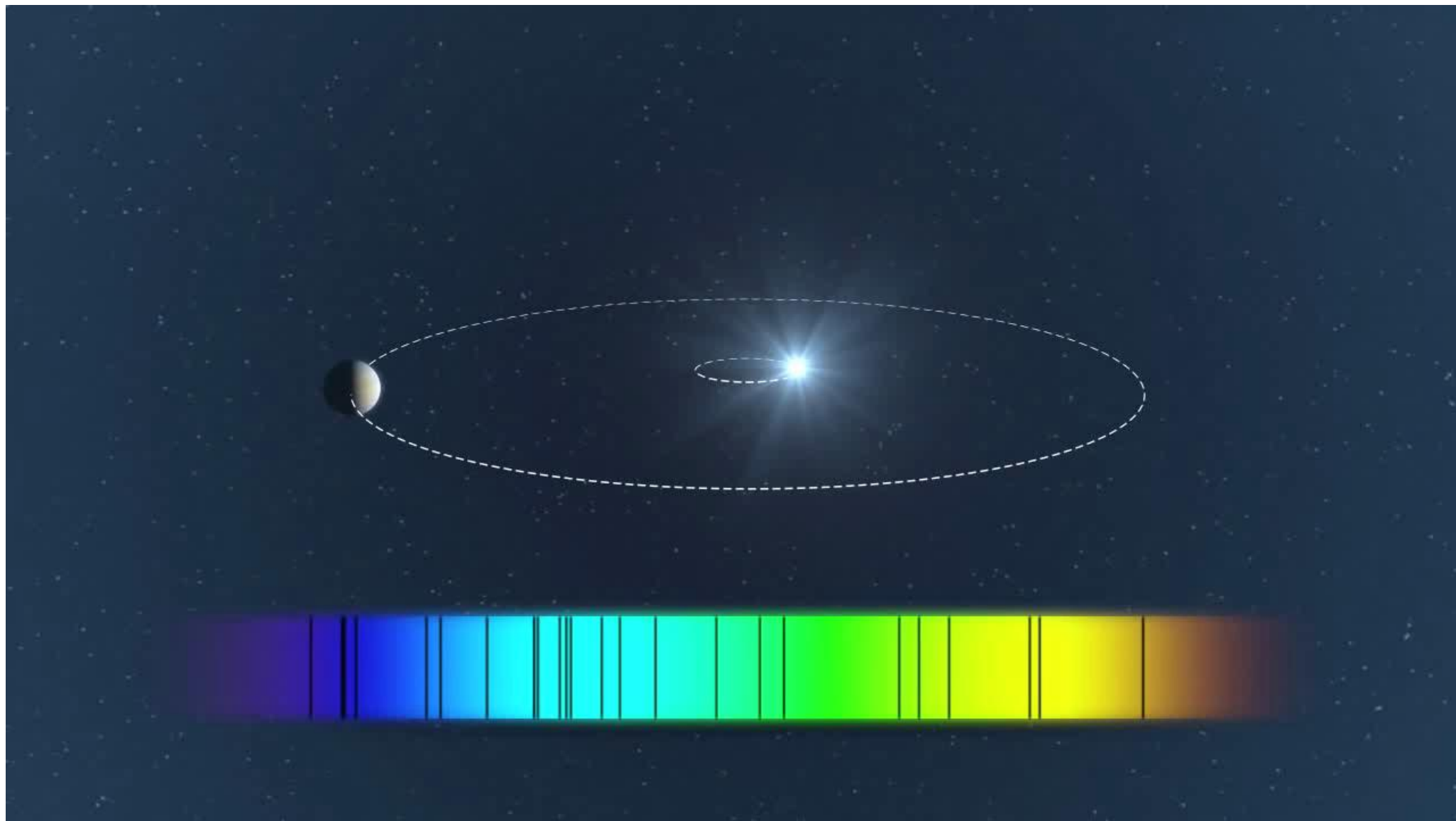
HOT GAS GIANT EXOPLANET WASP-96 b

ATMOSPHERE COMPOSITION

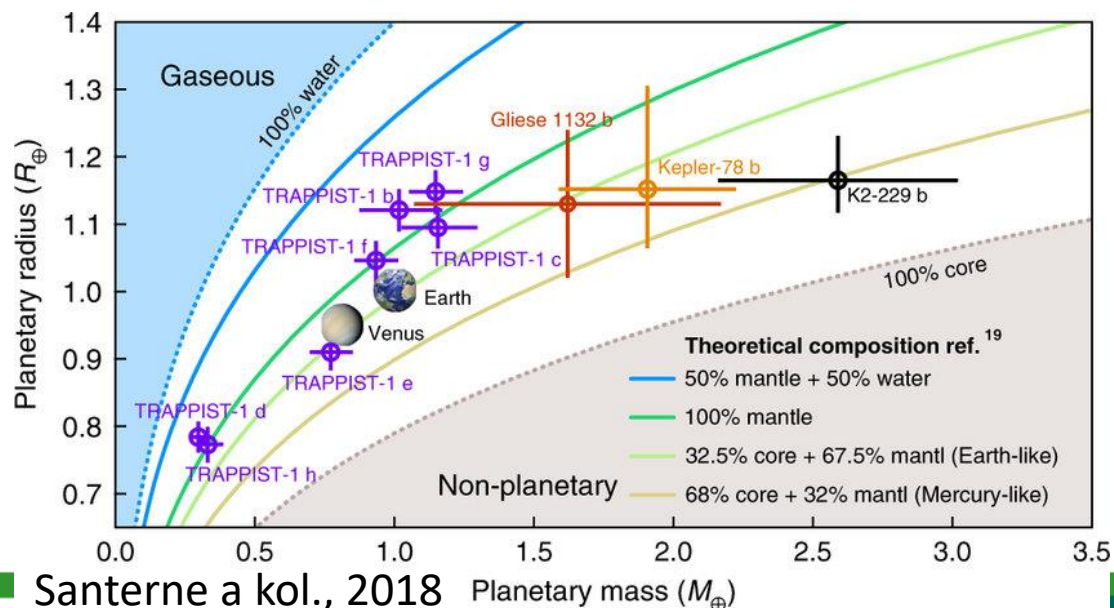
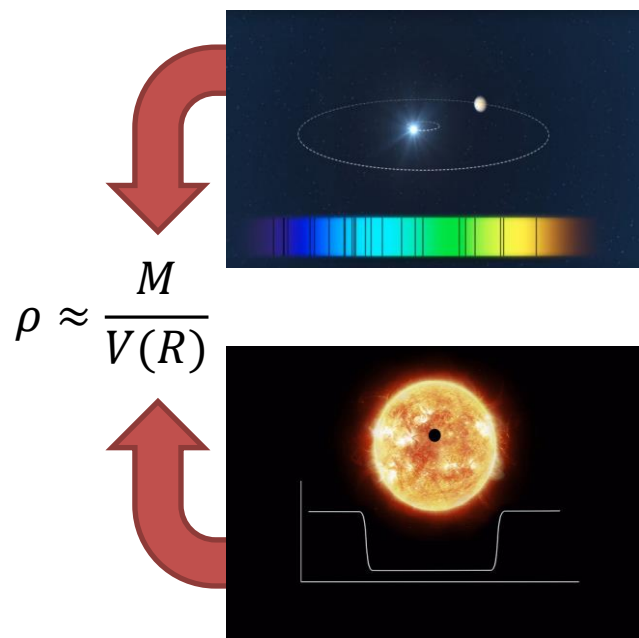
NIRISS | Single-Object Slitless Spectroscopy

Rýchlosti

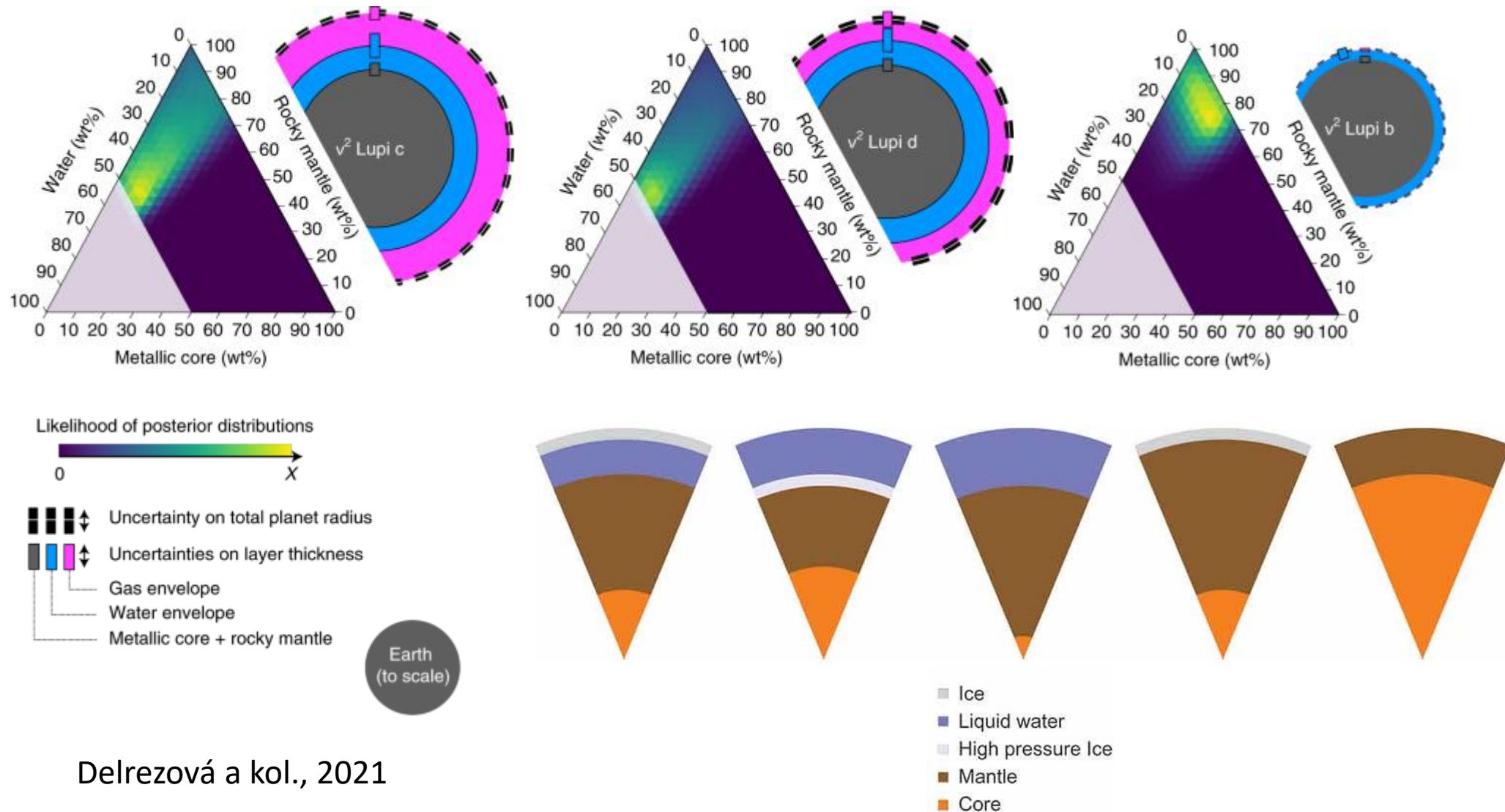

Má to pevný povrch?

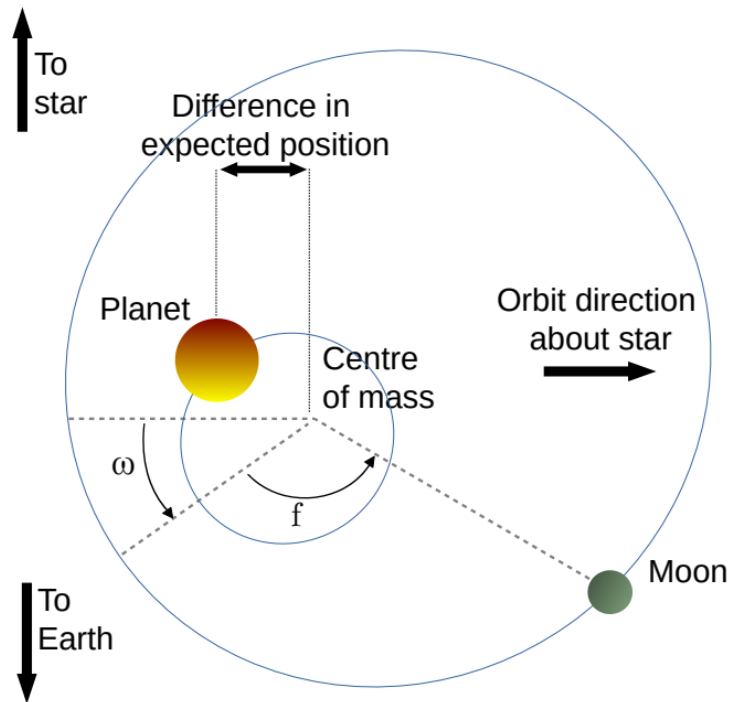
Teleso	ρ (g/cm ³)	R (R_E)	M (M_E)
Merkúr	5,427	0,383	0,055
Venuša	5,243	0,950	0,815
Zem	5,514	1	1
Mesiak	3,344	0,273	0,012
Mars	3,934	0,533	0,107
Ceres	2,161	0,074	0,000 2
Ganymedes	1,936	0,413	0,025
Titan	1,880	0,404	0,023
Triton	2,061	0,212	0,003 6
Pluto	1,860	0,187	0,002
Cháron	1,707	0,095	0,002
Jupiter	1,326	10,5	317,8
Saturn	0,687	8,55	95,16
Neptún	1,638	3,8	17,15

Tranzity... modely vnútra

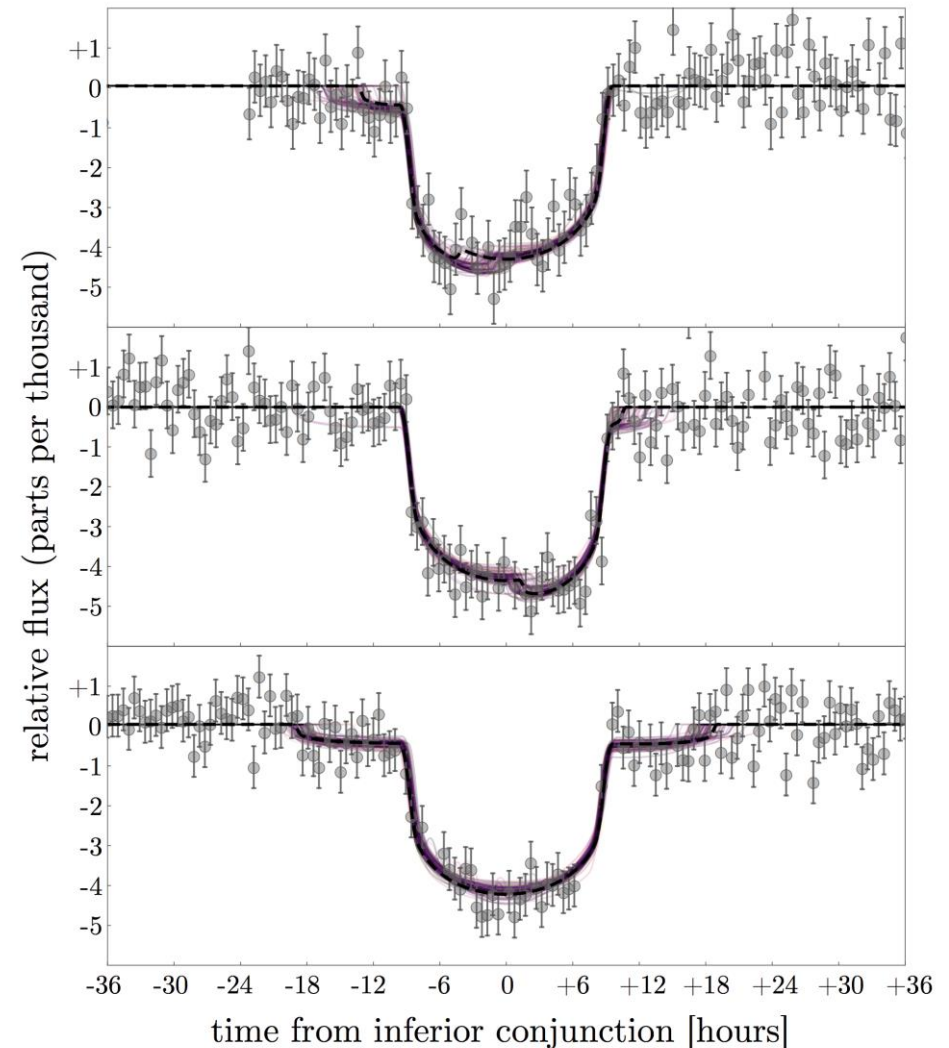
Delrezová a kol., 2021

Tranzity... exomesiacov?

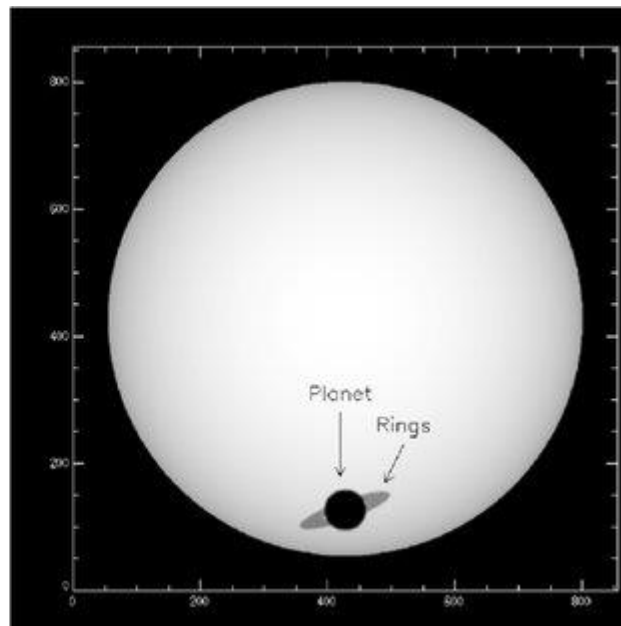
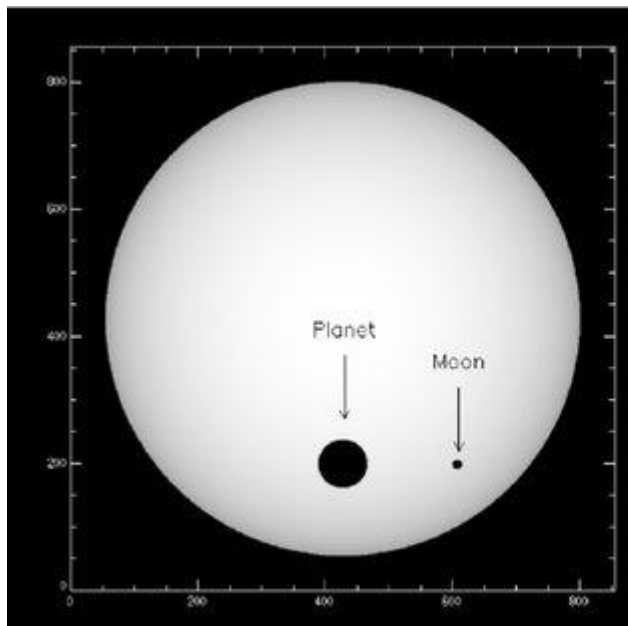
Fox a Wiegert, 2006

$$TTV = \left(\frac{P_p}{2\pi G M_*} \right)^{1/3} \frac{M_m a_{pm}}{M_p + M_m} \frac{(1 - e^2)}{1 + e \cos(f)} \sin \left(\omega + f - \frac{\pi}{2} \right)$$

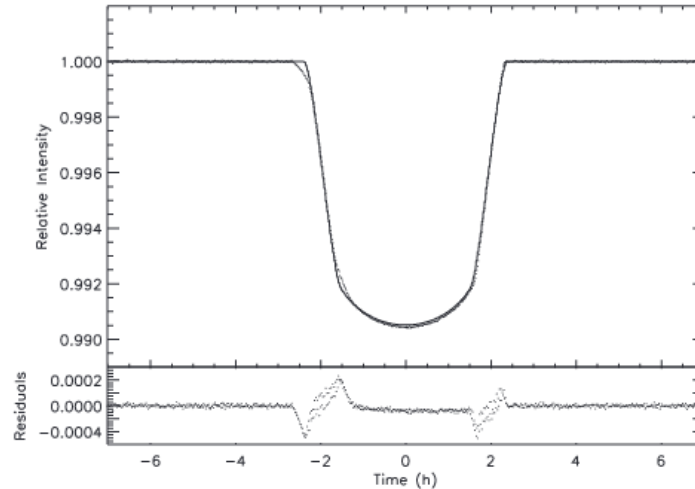
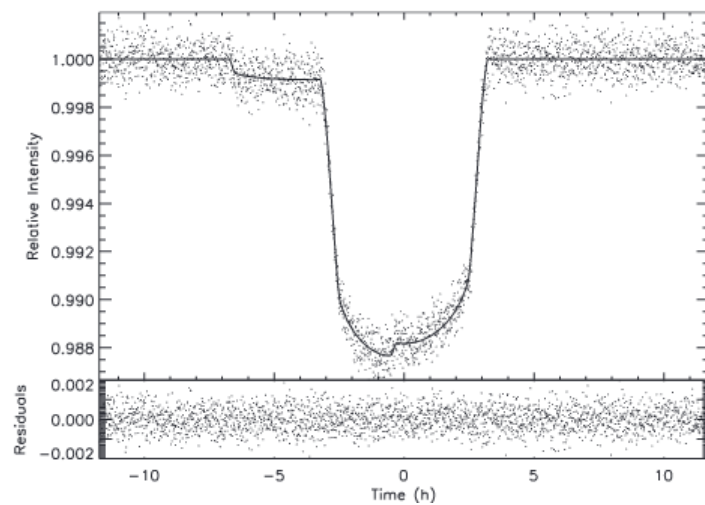
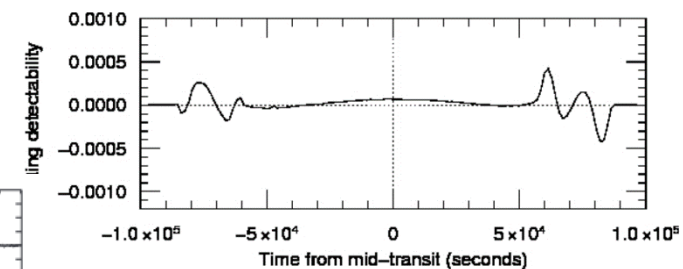
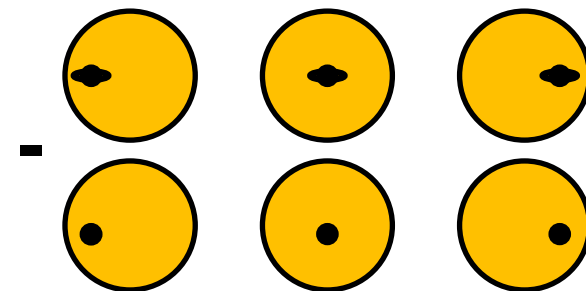

Kepler-1625b I - Teachey a kol., 2017

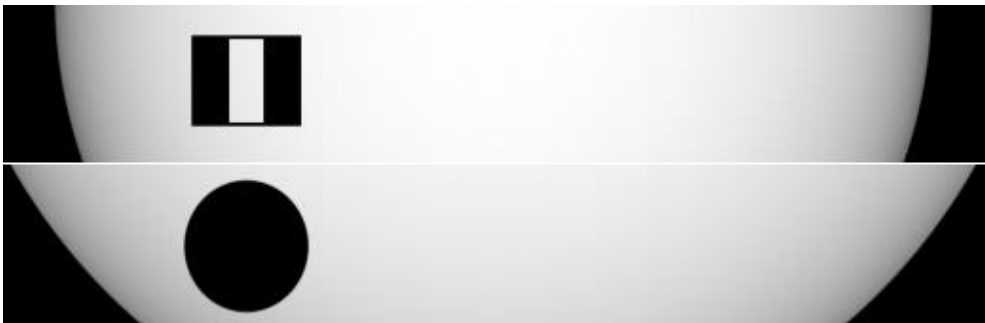
Tranzity... či exoplanét s prstencami?

Tusnski a Valiová, 2011

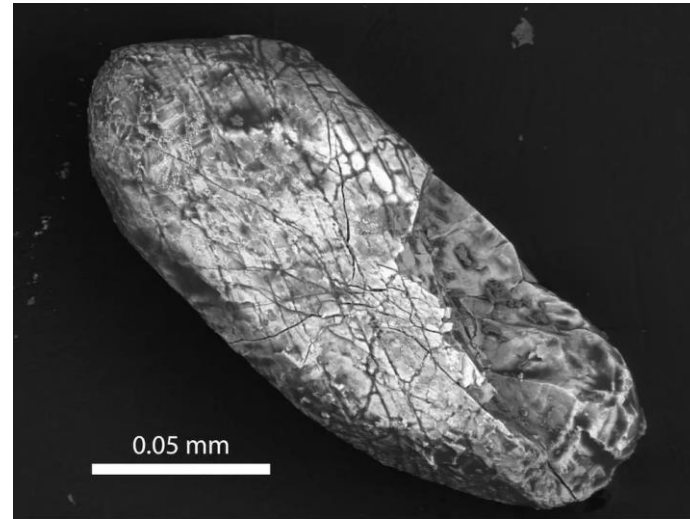

Tranzity... kozmických lodí?

Časový sled vzniku života na Zemi

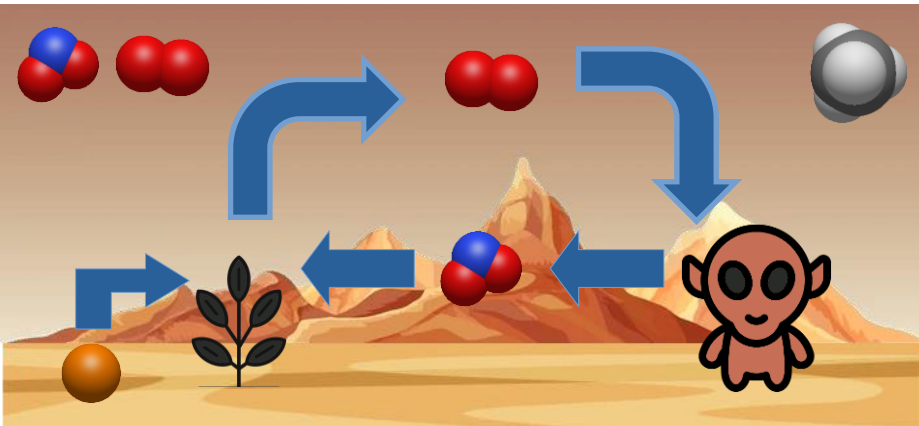
- 13,787 Gya – vznik Vesmíru
- 13,463 Gya – najstaršie galaxie
- 8,8 ($\pm 1,7$) Gya – vznik (disku) Galaxie
- 4,567 Gya – vznik Slnečnej sústavy
- 4,54 Gya - vznik Zeme
- 4,404 Gya – kryštály zirkónu (prvá voda) →
- 4,1–3,8 Gya – neskoré veľké bombardovanie
- 4,2–3,7 Gya – abiogenéza?
- 3,8 Gya – LUCA?
- 3,5 Gya – mag. pole Zeme, prvý O₂
- 3,42 Gya – mikrofosílie stromatolitov →
- 2,7 Gya – prvé eukaryoty
- 2,4 Gya – atmosférický O₂
- 2,3 Gya – ozónová vrstva
- 1,9 Gya – mnohobunkovce
- ~0,9 Gya – diferencované živočíchy
- 0,475 Gya – prechod rastlín na súš

Kenny, 2016

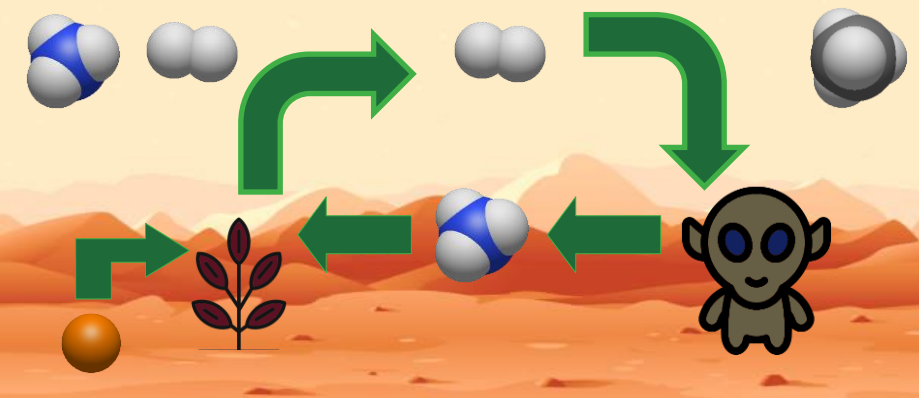
Alternatívna biochémia?

NO_2 atmosféra + P-N život:

rastliny: NO_2 z atmosféry, P z pôdy, O_2 do atmosféry

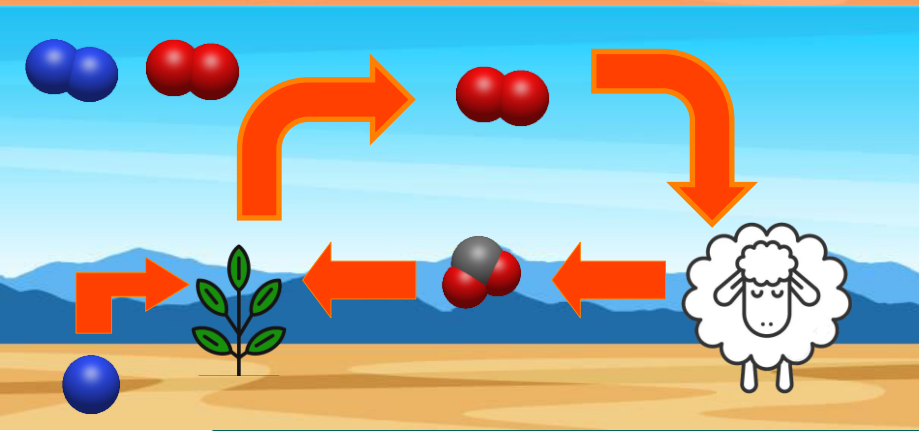
zvieratá: dýchajú O_2 , vydychujú NO_2

NH_3 (redukčná) atmosféra + P-N život:

rastliny: NH_3 z atmosféry, P z pôdy, H_2 do atmosféry

zvieratá: dýchajú H_2 , vydychujú NH_3

O_2 atmosféra + C-H život:

rastliny: CO_2 z atmosféry, N z pôdy, O_2 do atmosféry

zvieratá: dýchajú O_2 , vydychujú CO_2

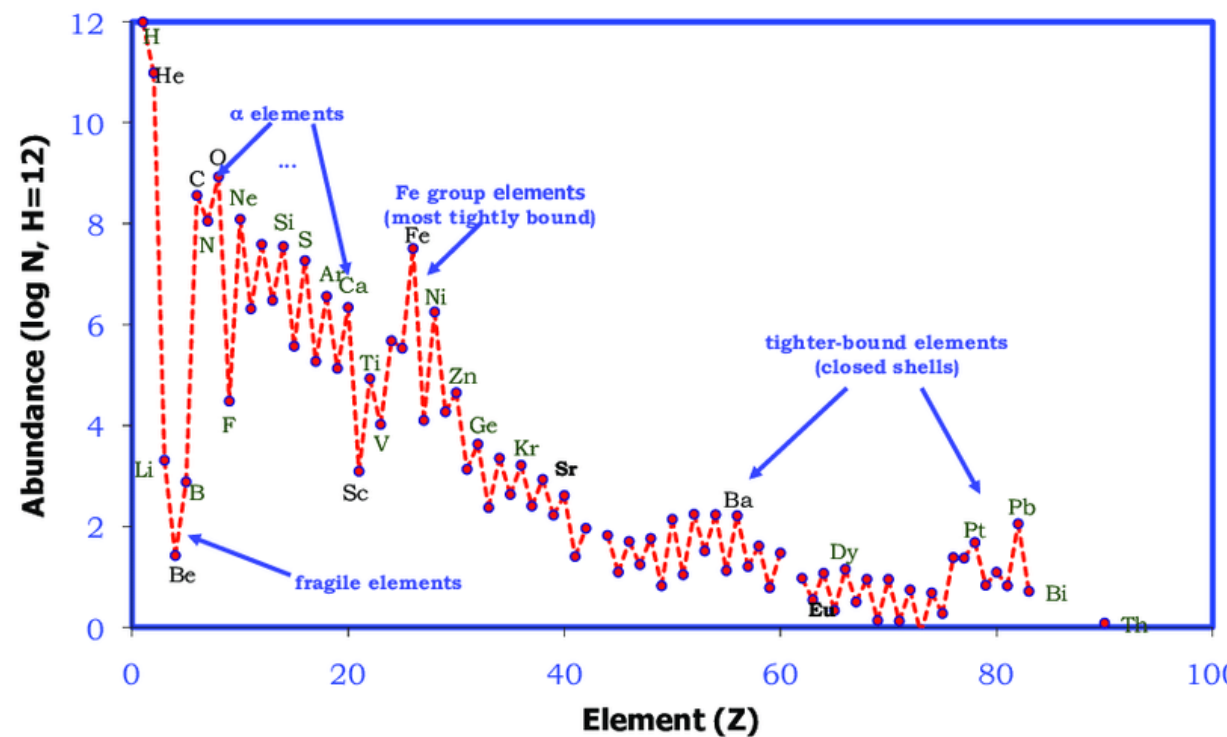
Alternatívna biochémia?

Makromolekuly	Rozpúšťadlá	Teplota pri 1 atm	Poznámky
fluorosilikóny	fluorosilikóny	400 – 500 °C	silány sú nestabilné, stabilizuje striedanie Si a O
fluorokarbóny	tekutá síra	113 – 445 °C	F nahrádza H v hydrokarbónoch, uvoľňuje O ₂ do atm.
proteíny	voda	0 – 100 °C	odbúral sa CO ₂ z primárnej atmosféry
proteíny	tekutý amoniak	-77,7 – -33,4 °C	CH ₄ , NH ₃ v atmosfére? CH ₄ by sa odbúral.
poly-lipidy	tekutý metán	-183,6 – -161,6 °C	nepolárne rozpúšťadlo
poly-lipidy	tekutý vodík	-253 – -240 °C	nepolárne rozpúšťadlo

vesmír C : Si ~ 7 : 1

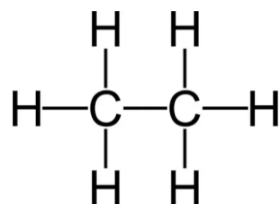
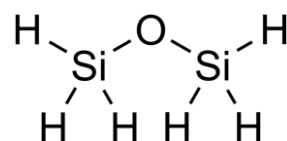
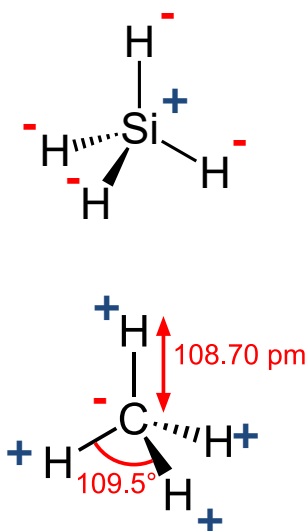
(detegované) medzihviezdne
molekuly C : Si ~ 84 : 8

vesmír C : P ~ 700 : 1

Alternatívna biochémia?

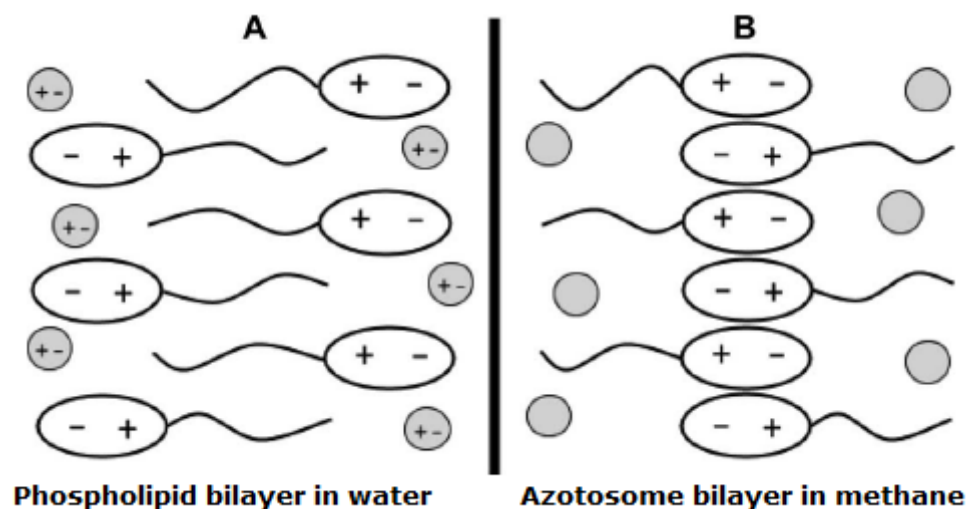
Makromolekuly	Rozpúšťadlá	Teplota pri 1 atm	Poznámky
fluorosilikóny	fluorosilikóny	400 – 500 °C	silány sú nestabilné, stabilizuje striedanie Si a O
fluorokarbóny	tekutá síra	113 – 445 °C	F nahrádza H v hydrokarbónoch, uvoľňuje O ₂ do atm.
proteíny	voda	0 – 100 °C	odbúral sa CO ₂ z primárnej atmosféry
proteíny	tekutý amoniak	-77,7 – -33,4 °C	CH ₄ , NH ₃ v atmosfére? CH ₄ by sa odbúral.
poly-lipidy	tekutý metán	-183,6 – -161,6 °C	nepolárne rozpúšťadlo
poly-lipidy	tekutý vodík	-253 – -240 °C	nepolárne rozpúšťadlo

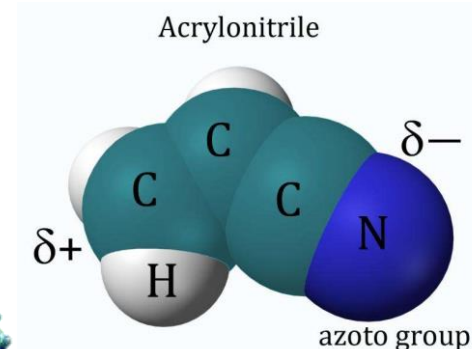
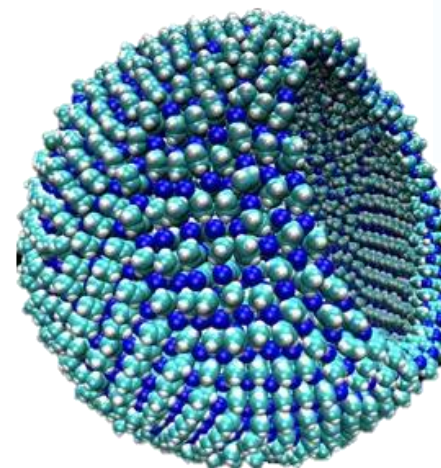
Prvky	Väzba (kJ/mol)
C-C	330
C-O	360
C-H	390
Si-Si	222
Si-O	452
Si-H	384
H-H	432

Alternatívna biochémia?

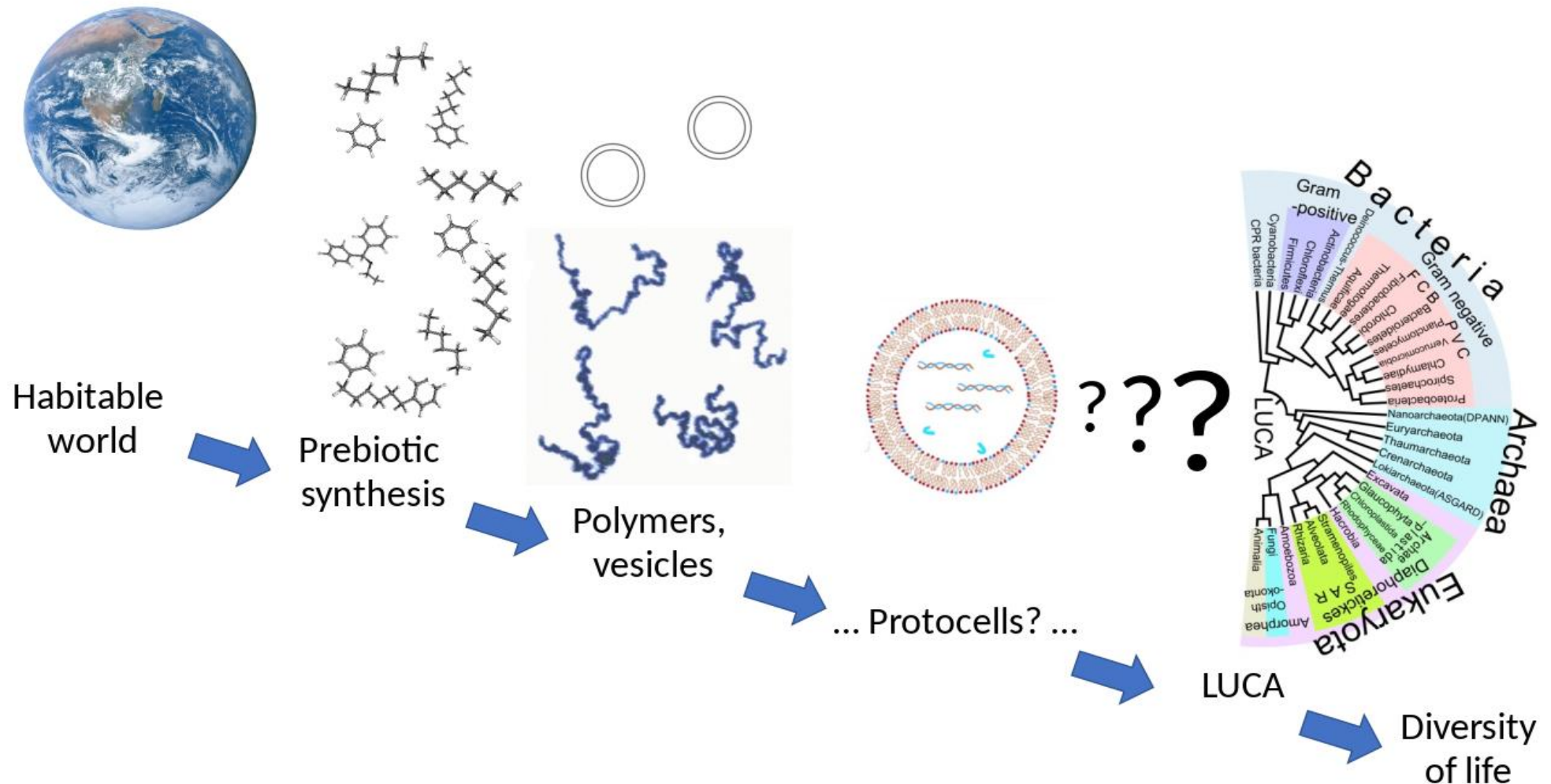
Makromolekuly	Rozpúšťadlá	Teplota pri 1 atm	Poznámky
fluorosilikóny	fluorosilikóny	400 – 500 °C	silány sú nestabilné, stabilizuje striedanie Si a O
fluorokarbóny	tekutá síra	113 – 445 °C	F nahrádza H v hydrokarbónoch, uvoľňuje O ₂ do atm.
proteíny	voda	0 – 100 °C	odbúral sa CO ₂ z primárnej atmosféry
proteíny	tekutý amoniak	-77,7 – -33,4 °C	CH ₄ , NH ₃ v atmosfére? CH ₄ by sa odbúral.
poly-lipidy	tekutý metán	-183,6 – -161,6 °C	nepolárne rozpúšťadlo
poly-lipidy	tekutý vodík	-253 – -240 °C	nepolárne rozpúšťadlo

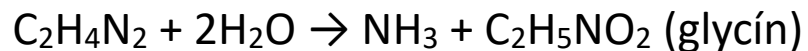
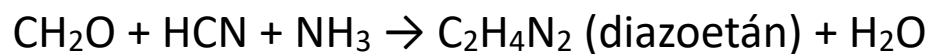
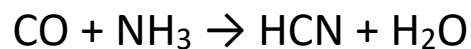
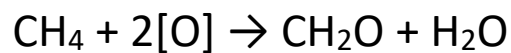
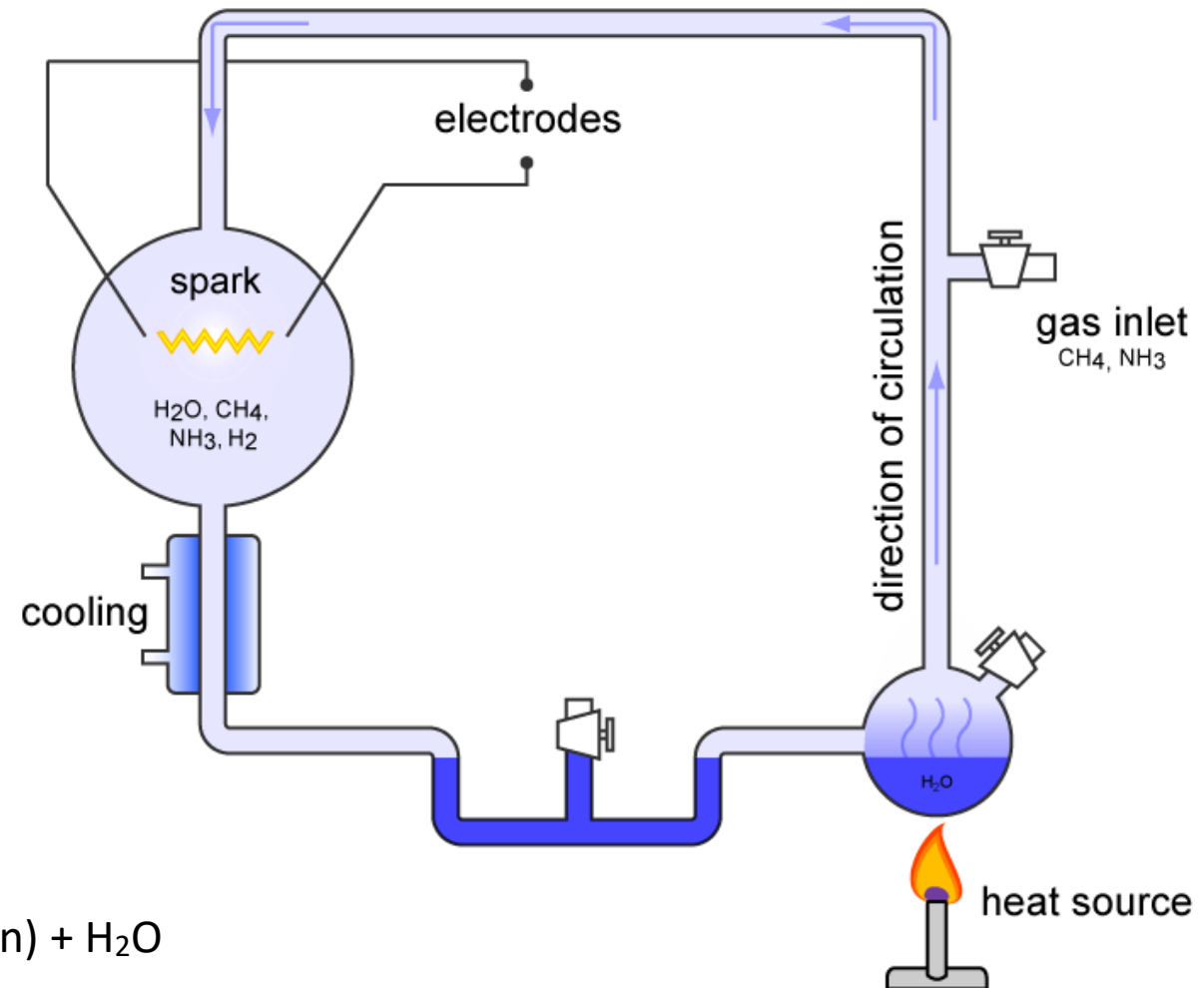
Stevenson a kol., 2015

Abiogenéza

Millerov-Ureyov experiment

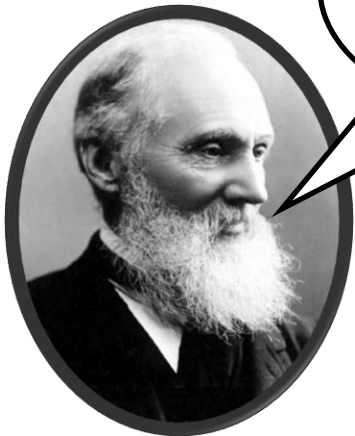
Millerov-Ureyov experiment

Vulkán Chaiten, Čile
2.5.2008 (Carlos Gutierrez)

Amino acid ↕	Produced in experiment			Proteinogenic ↕
	Miller-Urey (1952)	Volcanic spark discharge (2008)	H ₂ S-rich spark discharge (2010)	
Glycine	✓	✓	✓	Yes
α-Alanine	✓	✓	✓	Yes
β-Alanine	✓	✓	✓	No
Aspartic acid	✓	✓	✓	Yes
α-Aminobutyric acid	✓	✓	✓	No
Serine	✗	✓	✓	Yes
Isoserine	✗	✓	✓	No
α-Aminoisobutyric acid	✗	✓	✓	No
β-Aminoisobutyric acid	✗	✓	✓	No
β-Aminobutyric acid	✗	✓	✓	No
γ-Aminobutyric acid	✗	✓	✓	No
Valine	✗	✓	✓	Yes
Isovaline	✗	✓	✓	No
Glutamic acid	✗	✓	✓	Yes
Norvaline	✗	✓	✗	No
α-Aminoadipic acid	✗	✓	✗	No
Homoserine	✗	✓	✗	No
2-Methylserine	✗	✓	✗	No
β-Hydroxyaspartic acid	✗	✓	✗	No
Ornithine	✗	✓	✗	No
2-Methylglutamic acid	✗	✓	✗	No
Phenylalanine	✗	✓	✗	Yes
Homocysteic acid	✗	✗	✓	No
S-Methylcysteine	✗	✗	✓	No
Methionine	✗	✗	✓	Yes
Methionine sulfoxide	✗	✗	✓	No
Methionine sulfone	✗	✗	✓	No
Isoleucine	✗	✗	✓	Yes
Leucine	✗	✗	✓	Yes
Ethionine	✗	✗	✓	No

Panspermia

William Thomson
Lord Kelvin
(1824-1907)

Spóry z vesmíru
prenášajú meteority.
(litopanspermia)

Áno. Ved' na
meteoritoch sú
organické molekuly a
kométy pozostávajú z
vodíka a uhlíka.

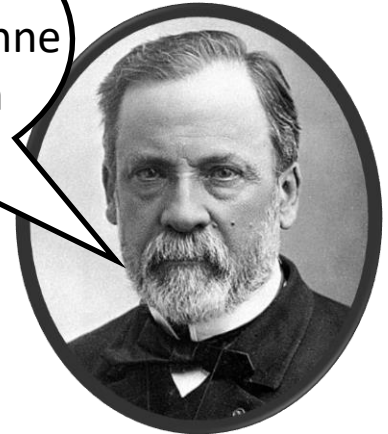
Svante August Arrhenius
(1859-1927)

Nie, spóry putujú pod
tlakom hviezdneho vetra.
(rádiopanspermia)

Hermann von Helmholtz
(1821-1894)

Experiment ukázal, že
život nemôže spontánne
vzniknúť zohriatím
živín.

Luis Pasteur
(1822-1895)

To je jedno. UV
žiarenie aj tak
spóry zabije.

Henri Becquerel
(1852-1908)

Panspermia

Fred Hoyle
(1915-2001)

Chandra
Wickramasinghe
(1939-)

Kozmický prach obsahuje
organické molekuly.

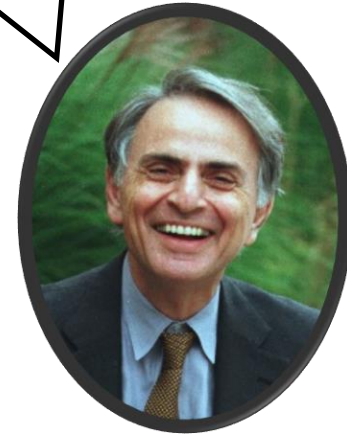
Wickramasinghe a Allen, 1980, 1981, 1983

Aby mikrób mohol tlakom žiarenia
putovať od hviezdy, musí mať rozmer
asi 0,2-0,6 μm . Zároveň hviezda musí
mať dostatok svietivosti (cca od G5-
A0). Naopak červenšia (M, K) hviezda
má slabý tlak žiarenia a neodveje
spóry. Stále problém so sterilizáciou
UV a rtg. žiarením.

Shklovsky a Sagan, 1966

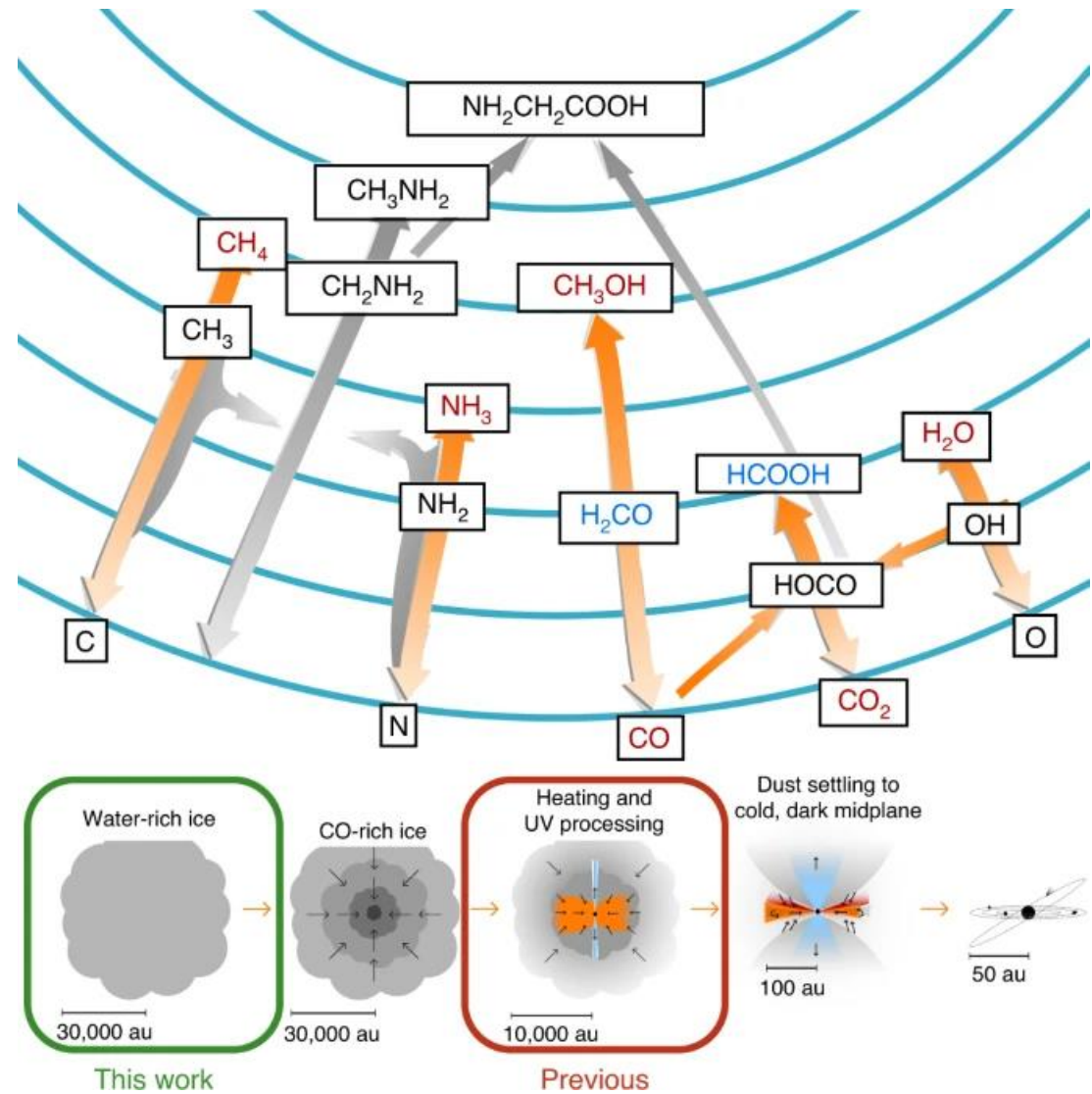
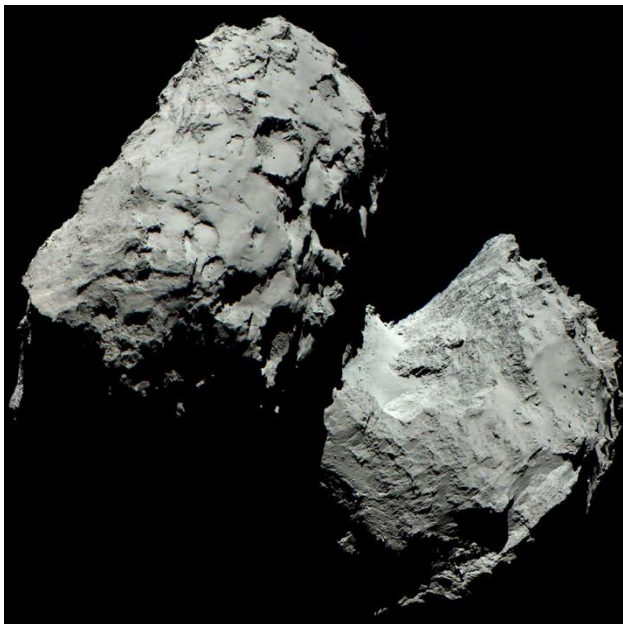

Jozif Šklovskij
(1916-1985)

Carl Sagan
(1934-1996)

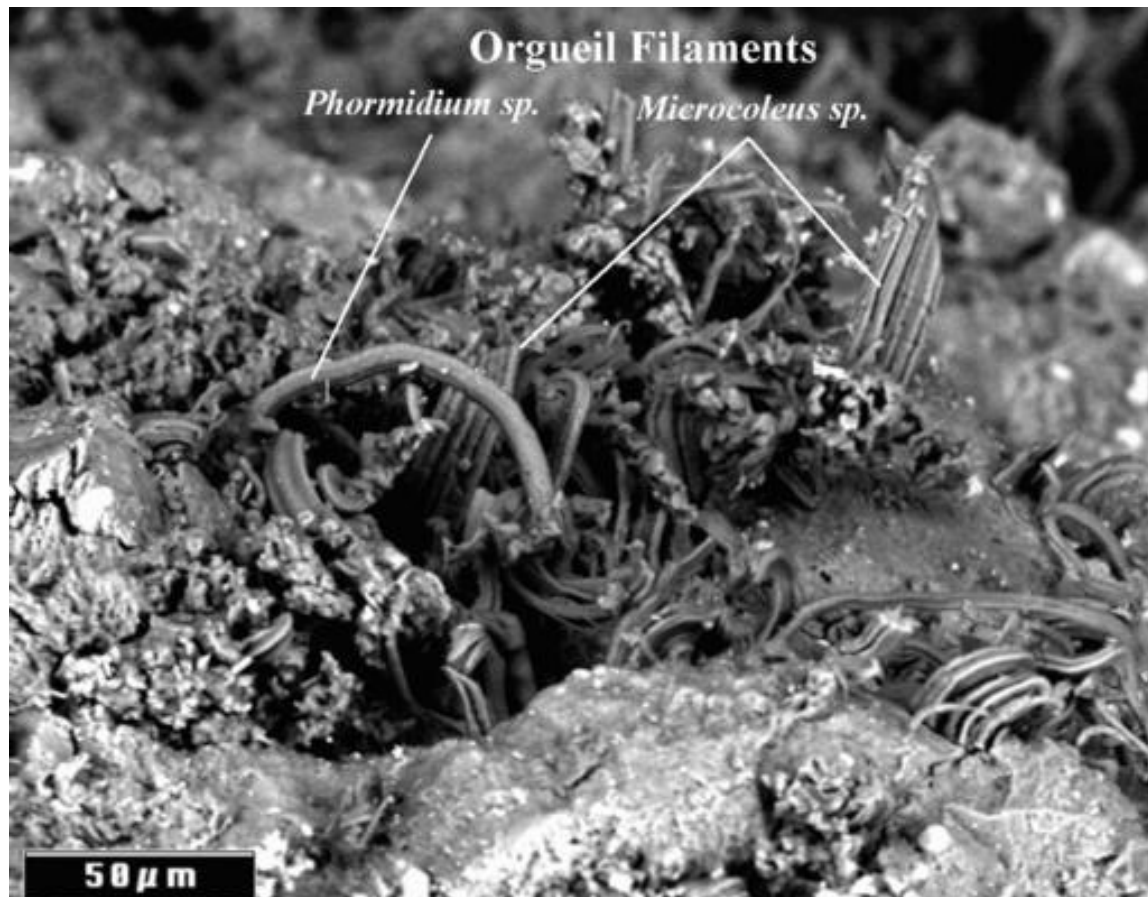
Litopanspermia

loppolo a kol., 2020

Litopanspermia

Meteorit Orgueil (Francúzsko, 14.5.1864)

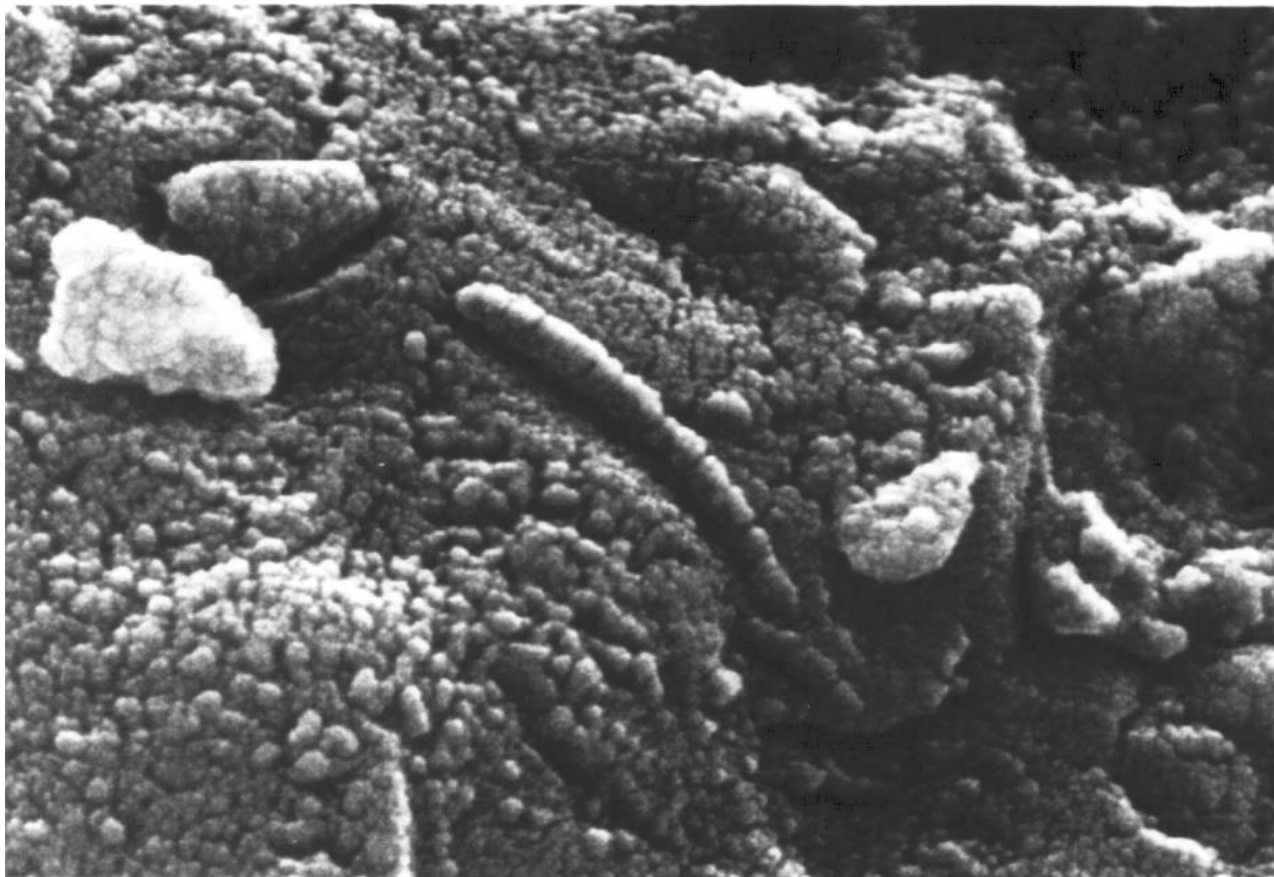

Hoover, 2009

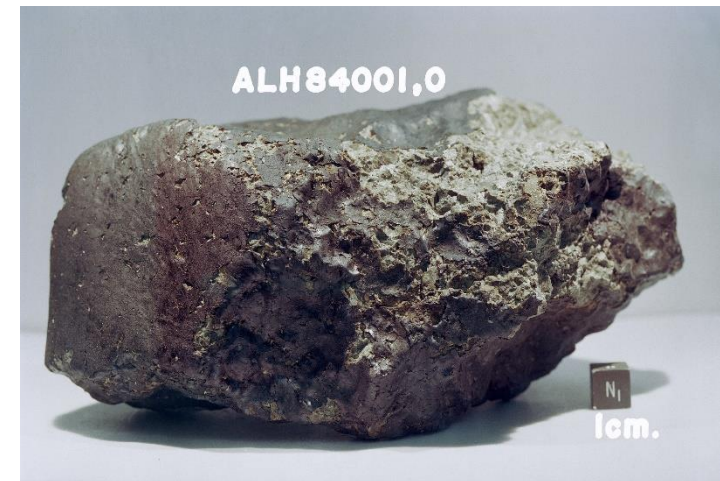

Litopanspermia

Meteorit ALH84001 (Antarktída, 1984)

McKay a kol., 1996

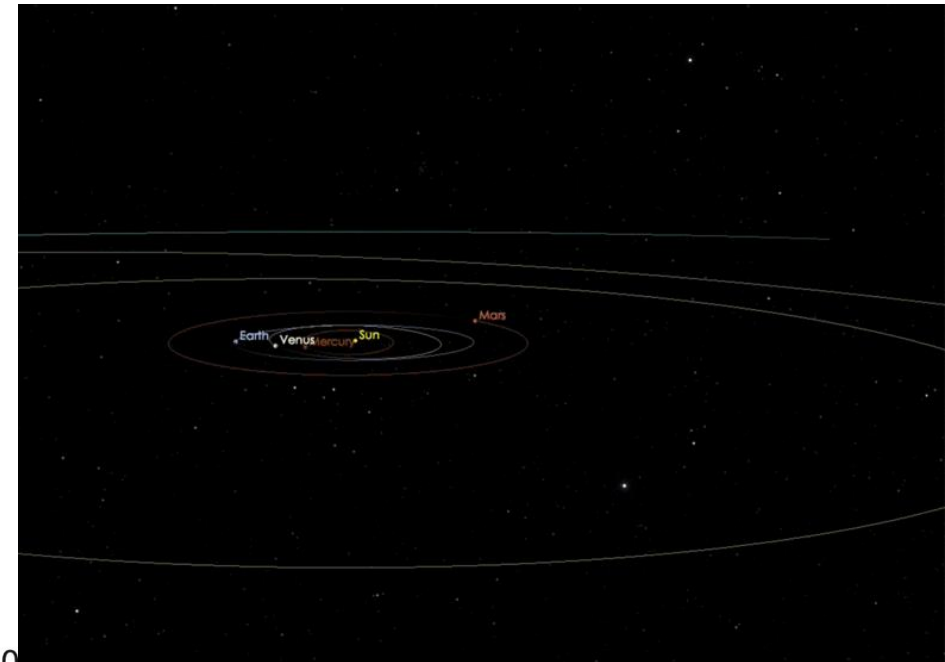
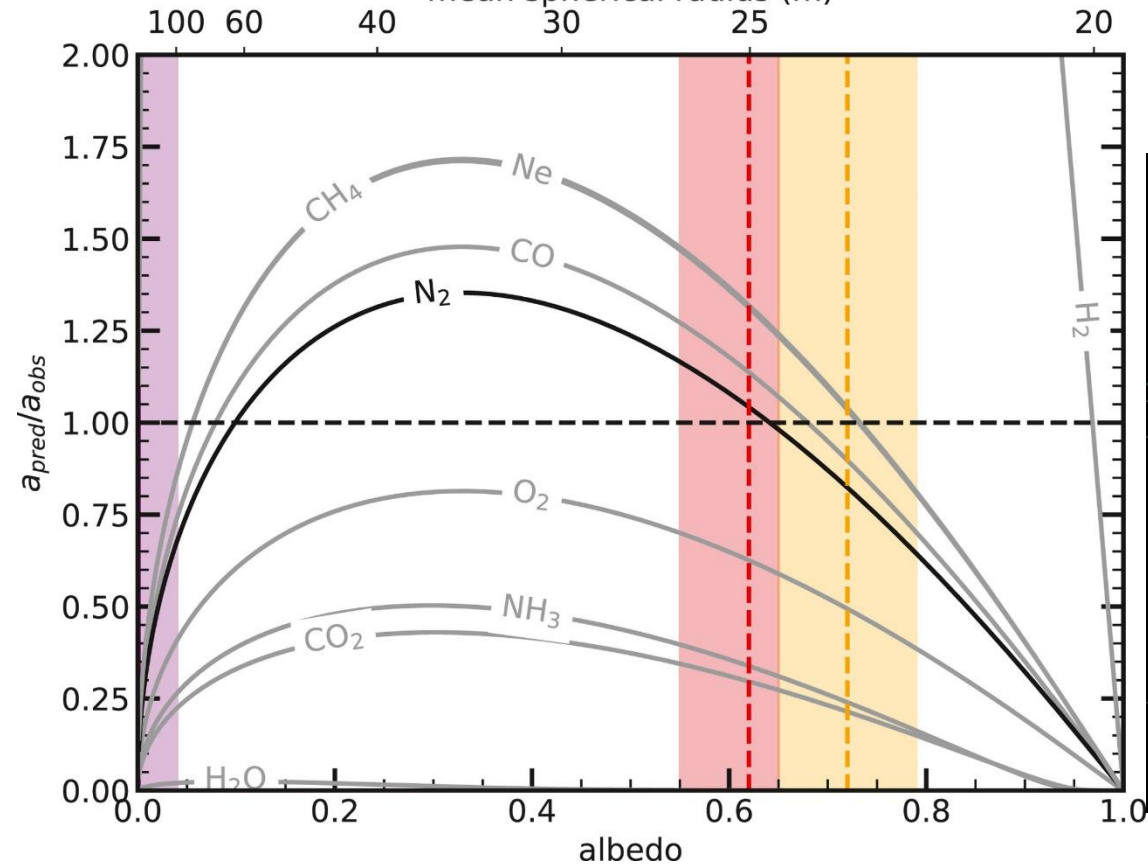

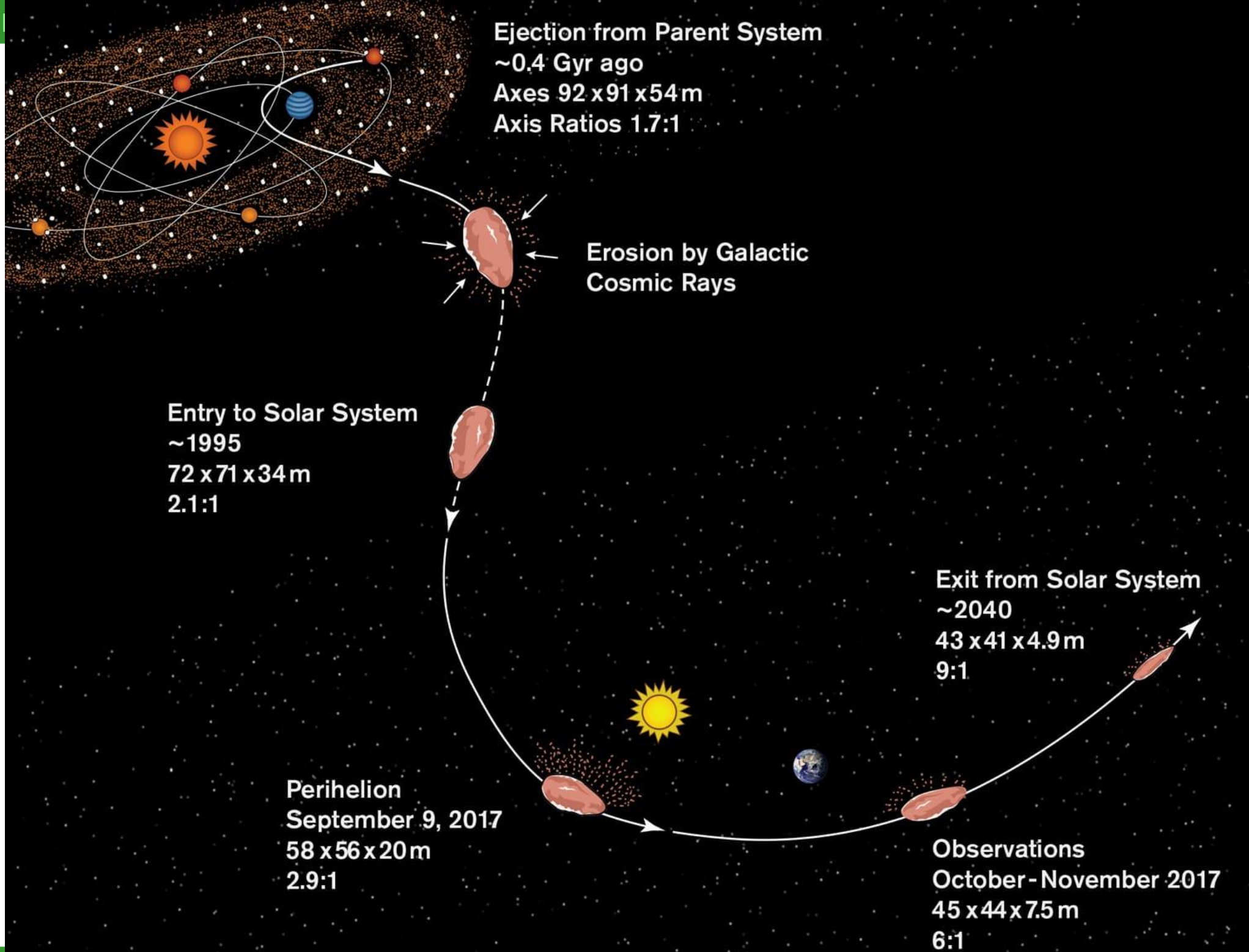
Litopanspermia

1I/'Oumuamua (2017)

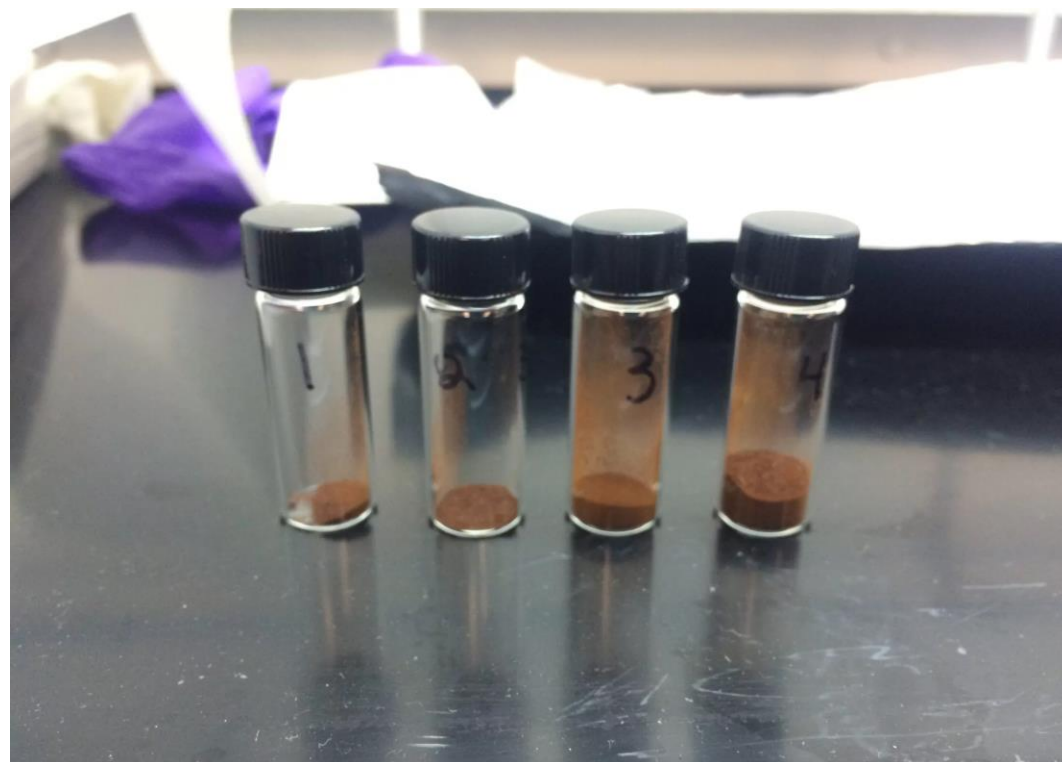
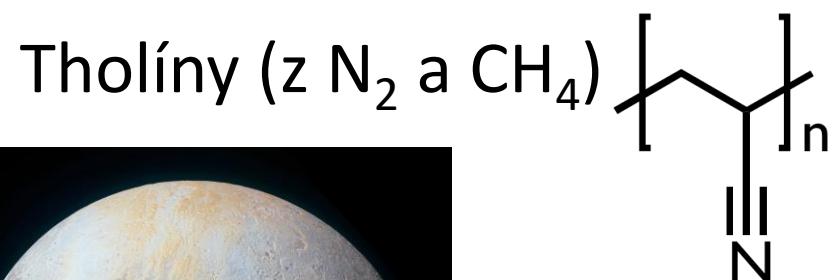
Jackson a Desch, 2021

mean spherical radius (m)

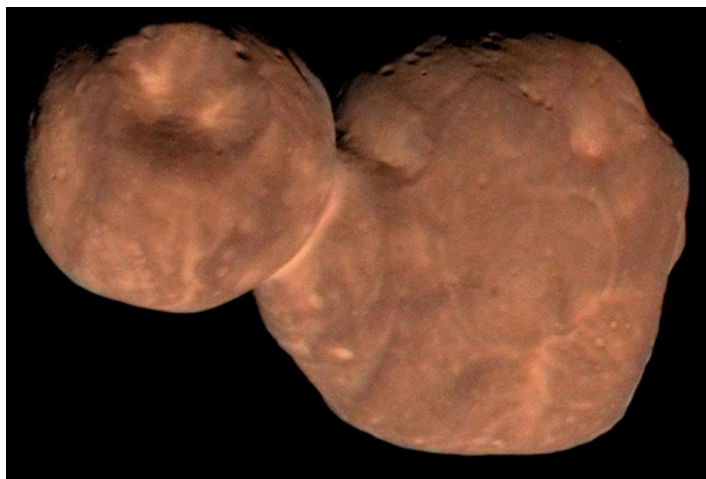
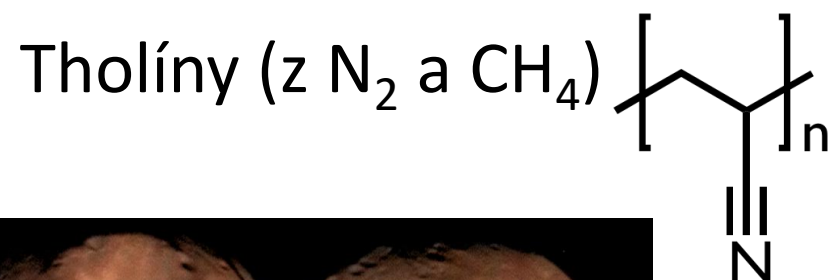

Organické látky vo vesmíre

Kredit: John Hopkins University

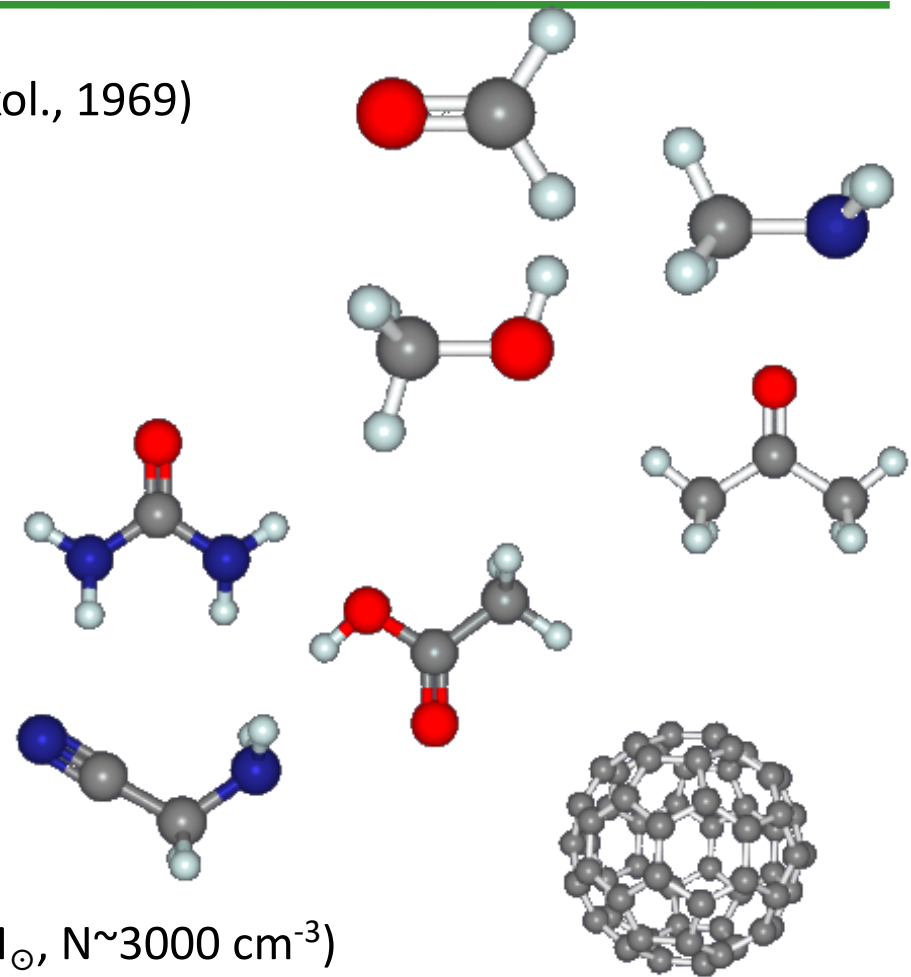
Organické látky vo vesmíre

Pseudo-panspermia

- Astromolekuly napr: formaldehyd (Snyder a kol., 1969)
- metylamín (Kaifu a kol., 1974)
- metanol (Ball a kol., 1970)
- acetón (Combes a kol., 1987)
- močovina (Remijan a kol., 2014)
- kyselina octová (Mehringer a kol., 1997)
- Aminoacetonitril (Belloche a kol., 2008)
- fulleren / Buckyball (Cami a kol., 2010)

Sgr B2 (390 ly od centra Galaxie, $\varnothing$ 150 ly, $3 \times 10^6 M_{\odot}$, $N \sim 3000 \text{ cm}^{-3}$)

Pseudo-panspermia

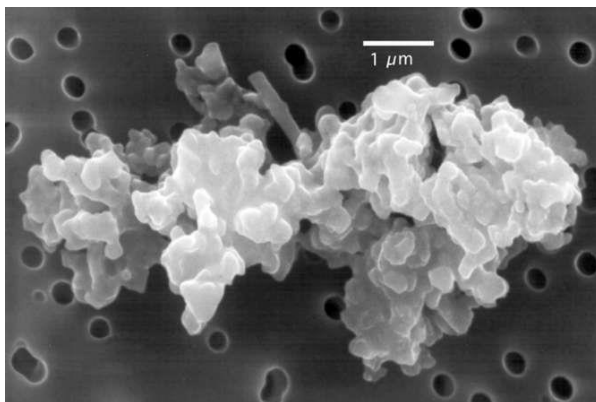
Hustota $\sim 100\text{-}300 \text{ mol. cm}^{-3}$

$\sim 1 \text{ zrno cm}^{-3}$

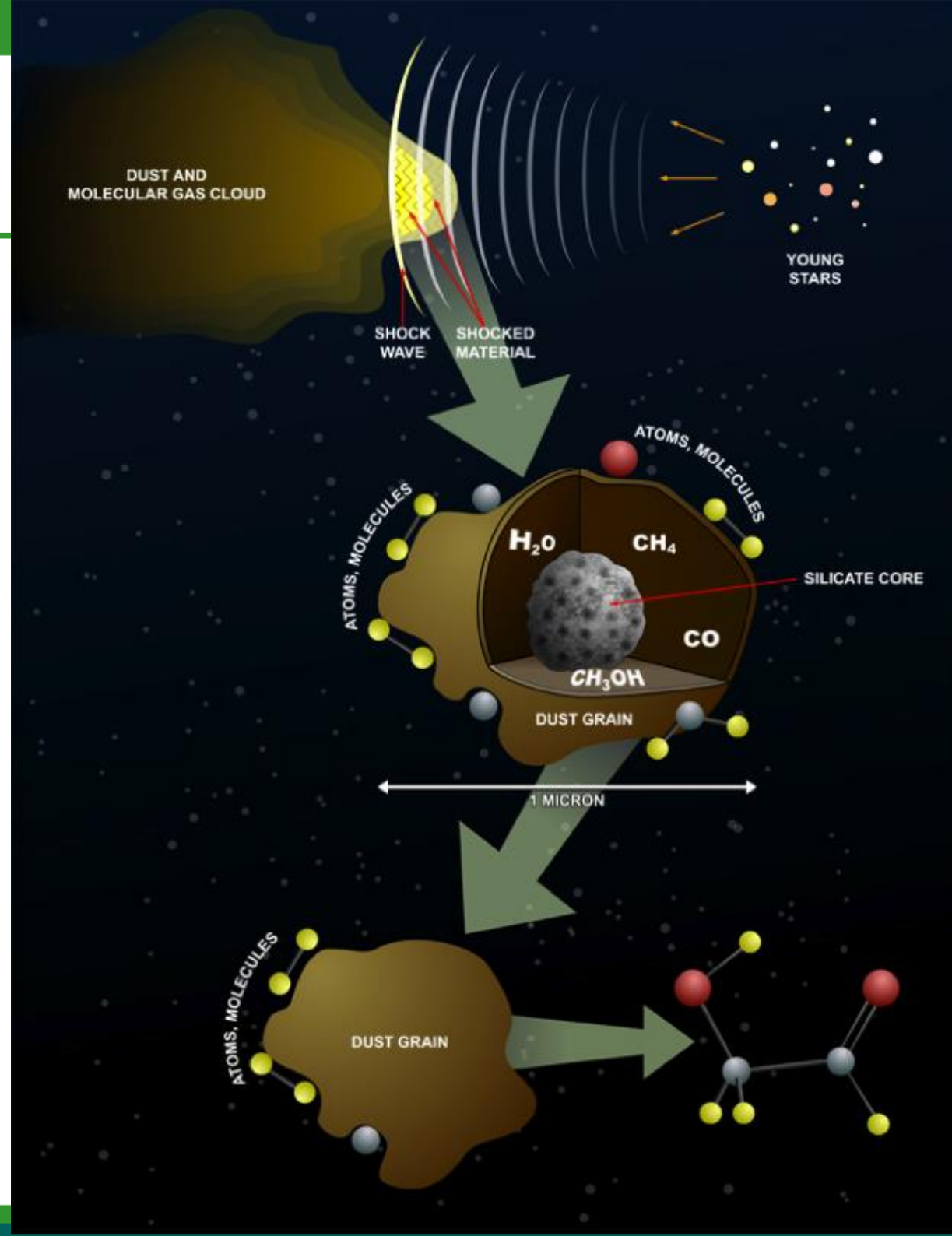
Teplota $\sim 7 - 15 \text{ K}$

Veľkosť zrn $\sim 10\text{-}100 \mu\text{m}$

NASA StarDust (2009): glycín

Jessberger a kol., 2001

SúčasnÉ poznatky o možnostiach života vo vesmíre

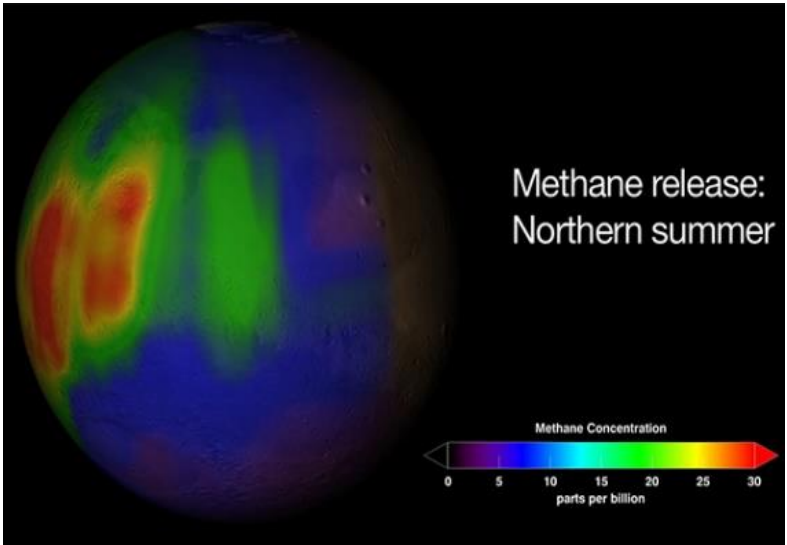
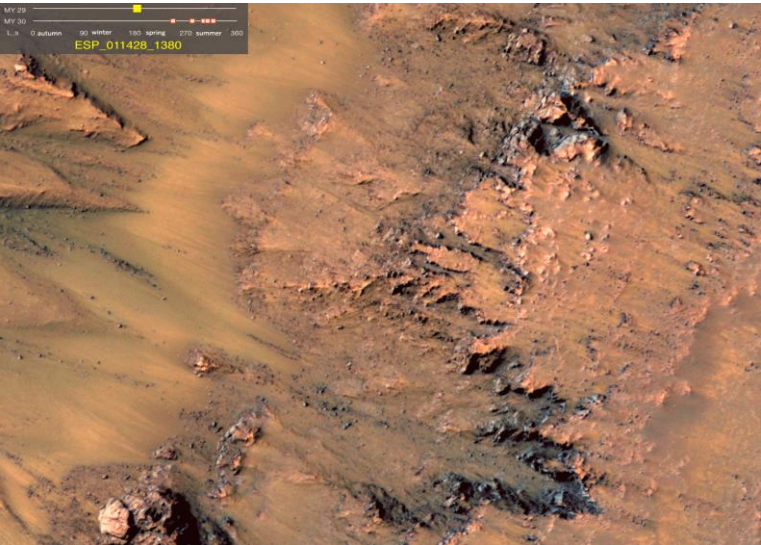

PRESTÁVKA

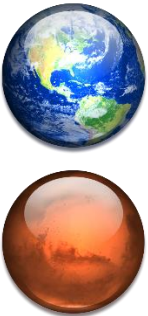
1.12.2022 Space::Talk

KDE A AKO HĹADAŤ
MIMOZEMSKÝ ŽIVOT?

Kde hľadať – Mars

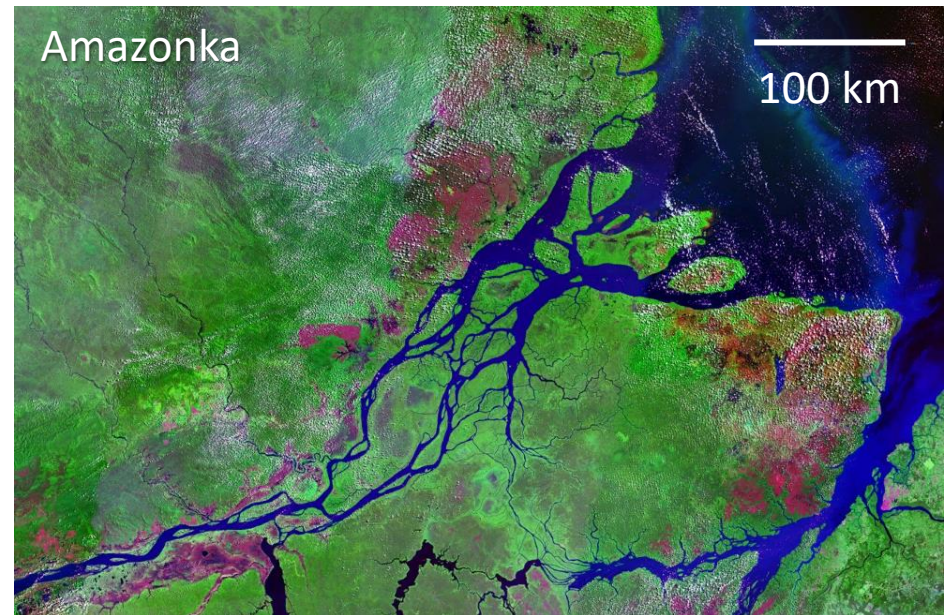
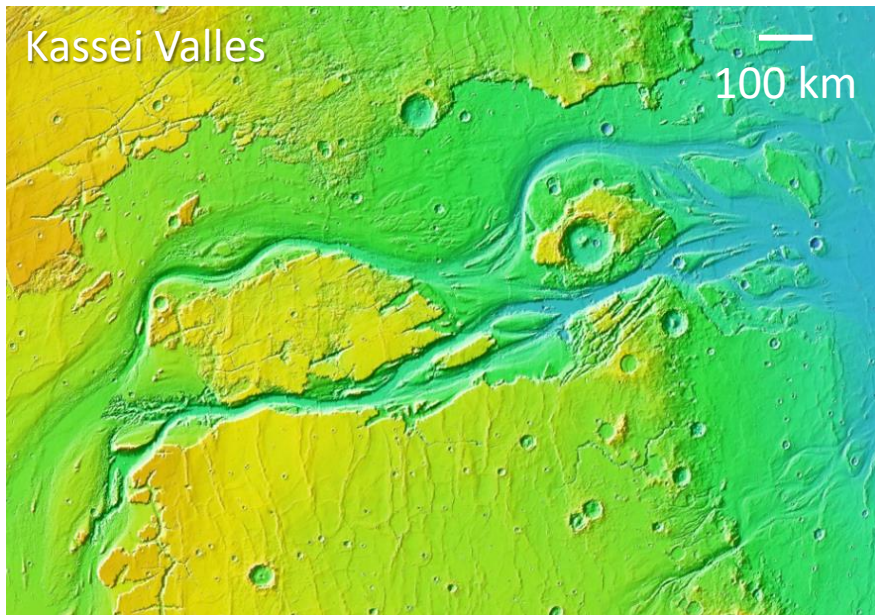
Mumma a kol., 2009

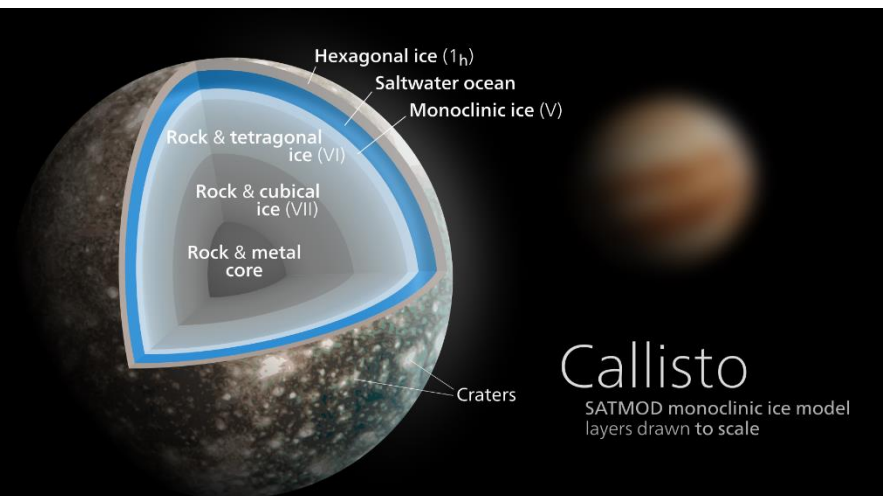
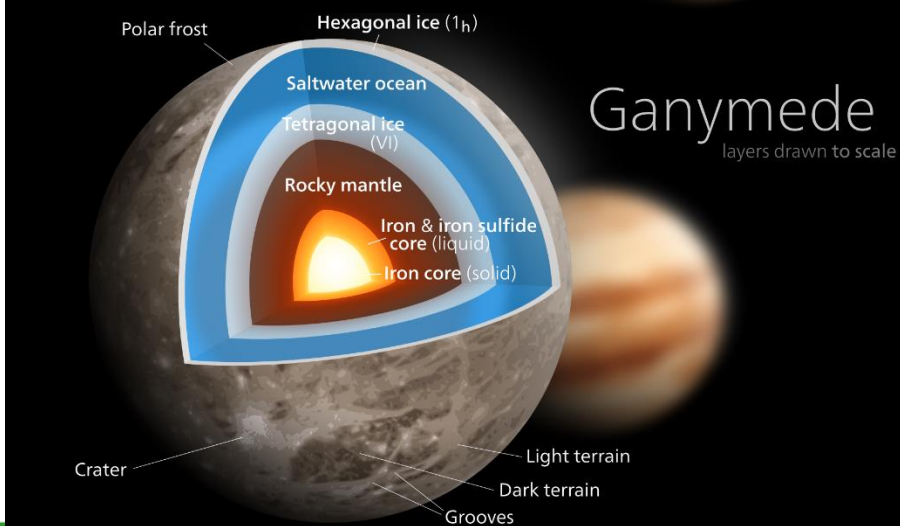
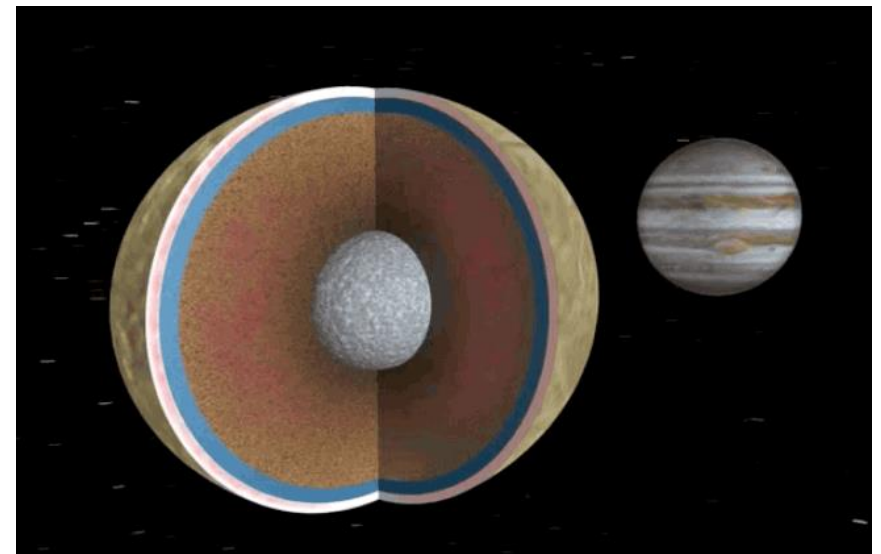
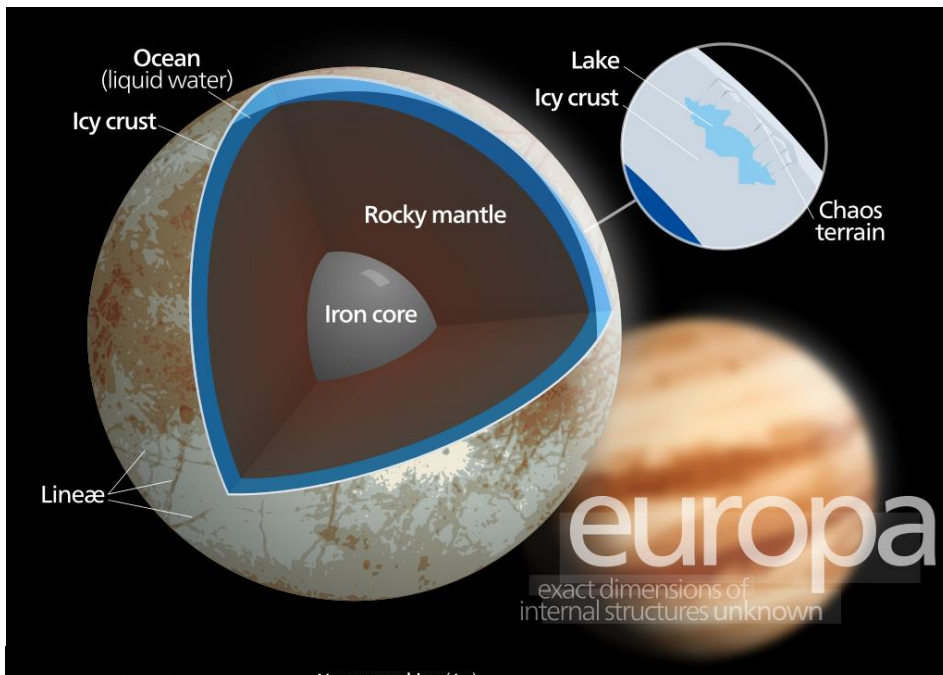
P_{orb} (d)	P_{rot} (h)	i_{rot} (°)	a (au)	e	M (M_{E})	R (R_{E})	g (ms^{-2})	$F_{\odot}$ (Wm^{-2})	A (%)	T_{eff} (°C)
365	1,00	1,00	1,00	0,02	1	1	9,81	1361	0,31	15
687	1,52	1,52	1,52	0,10	0,11	0,53	3,72	589	0,25	-63

Kde hľadať – Mars

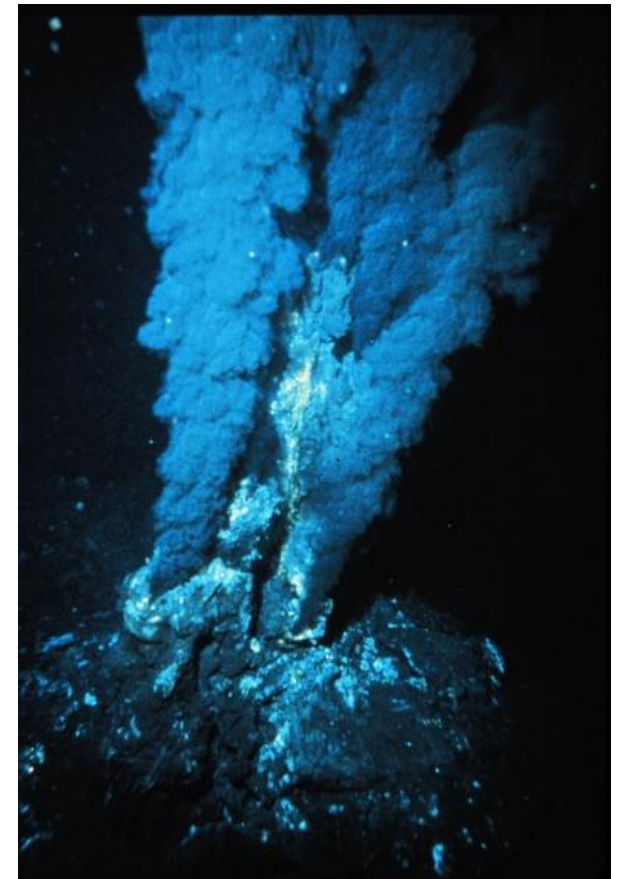
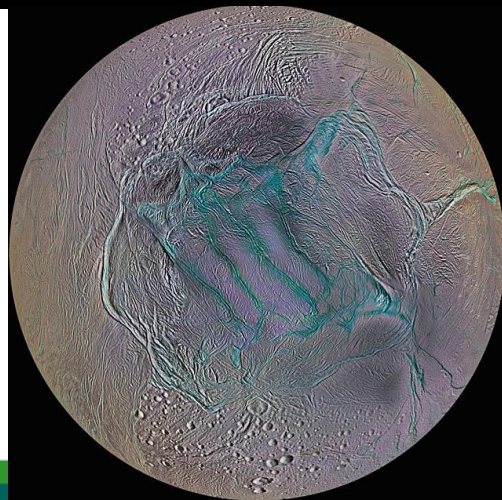
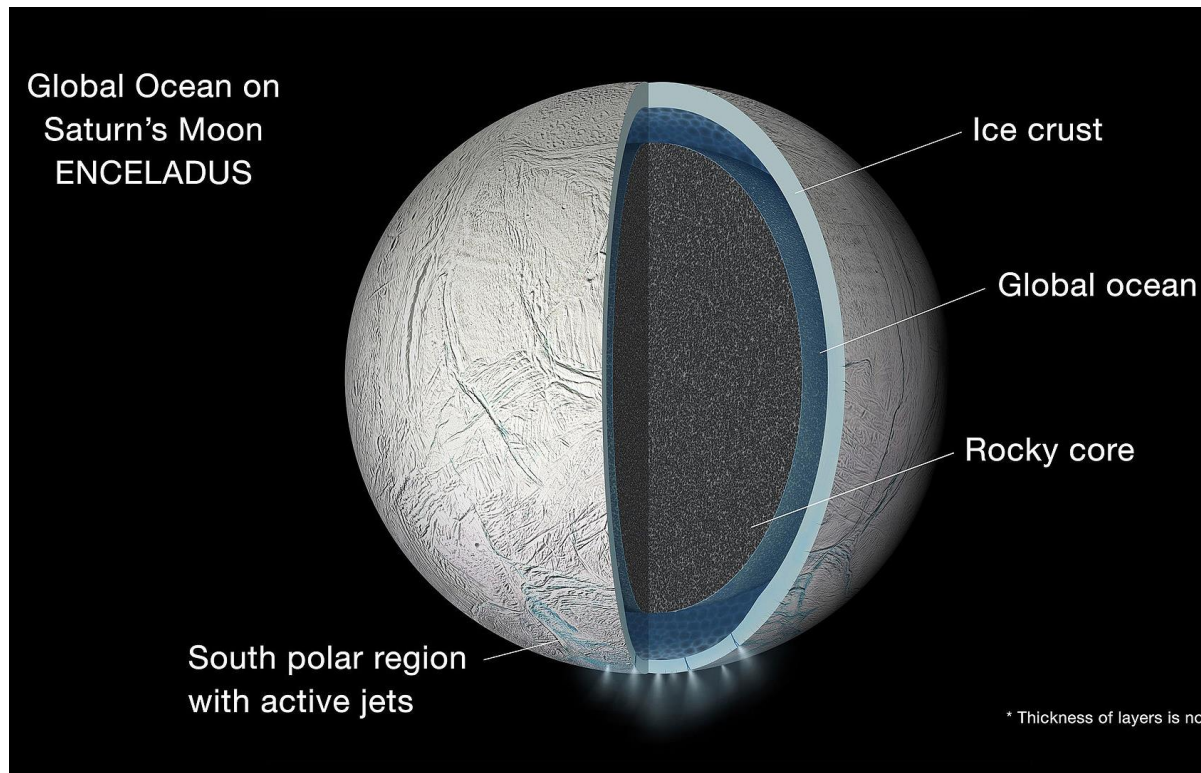
Historická voda na Marse

Kde hľadať – Jupiterove mesiace

Kde h'ľadať – Saturnove mesiace

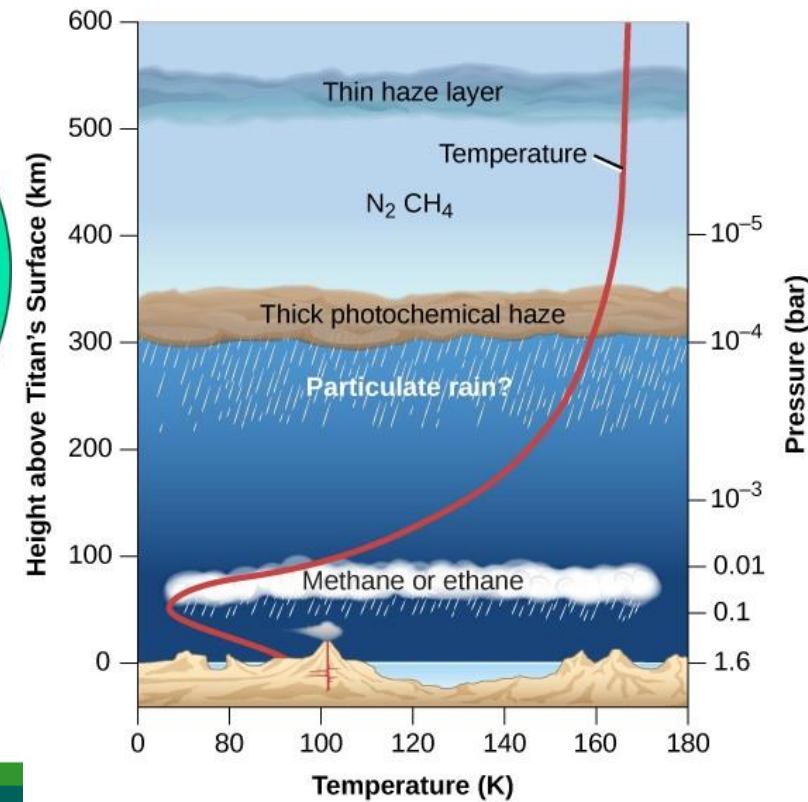
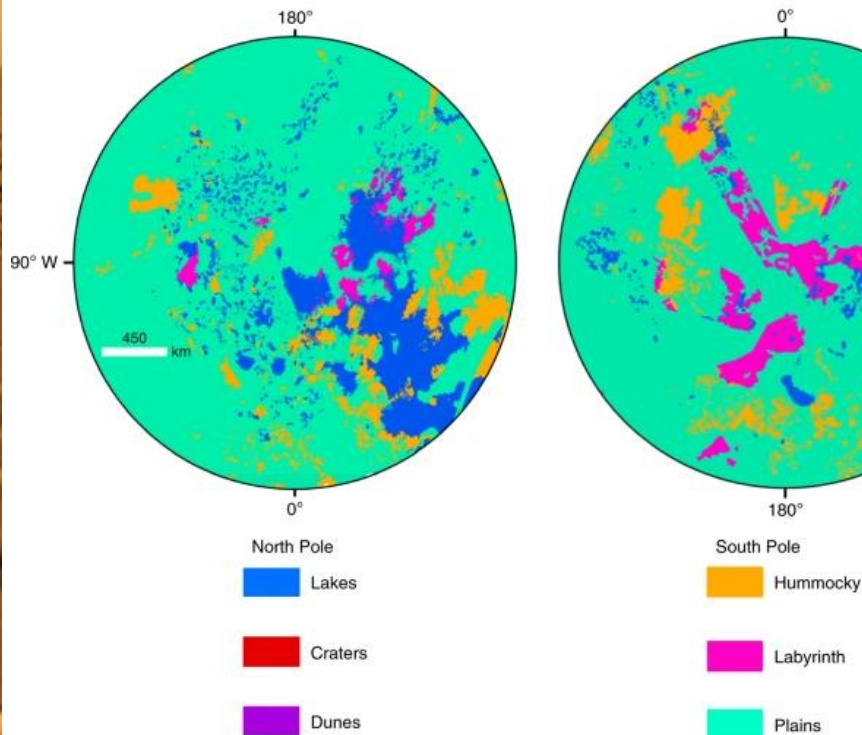
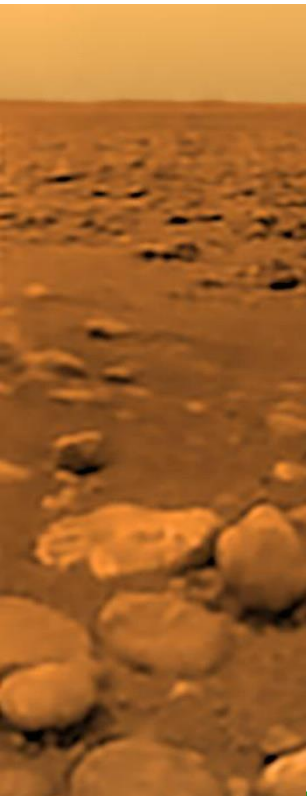
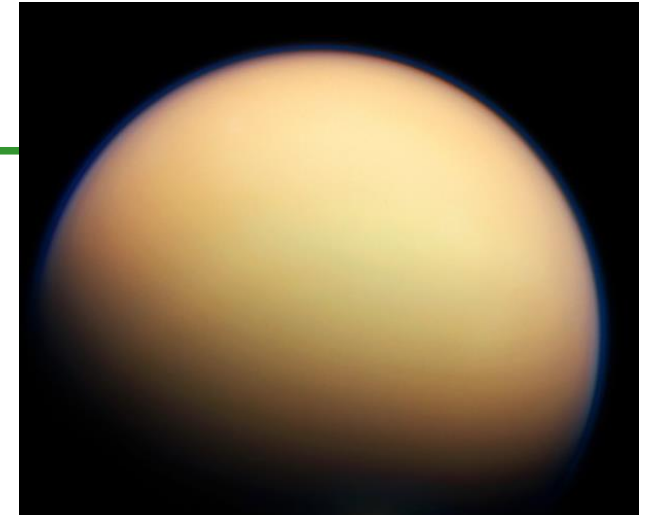

Kde hľadať – Saturnove mesiace

hustá atmosféra, povrchové jazerá s metánom

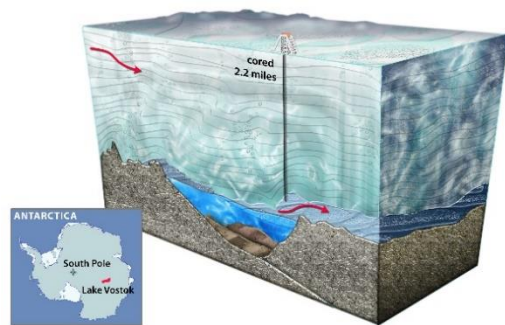
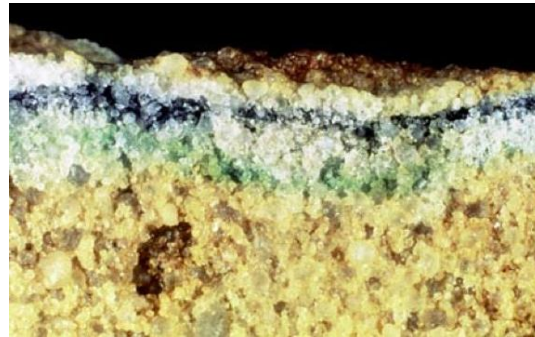
2010 - menej vodíka v atmosfére, ako bolo očakávané

→ organizmy alebo neznámy prírodný jav?

Jednoduchý = životaschopný

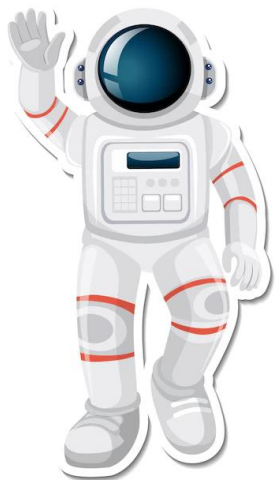
Teplota, sucho, kyslosť, slanosť, rádioaktivita, tlak, nehostinnosť

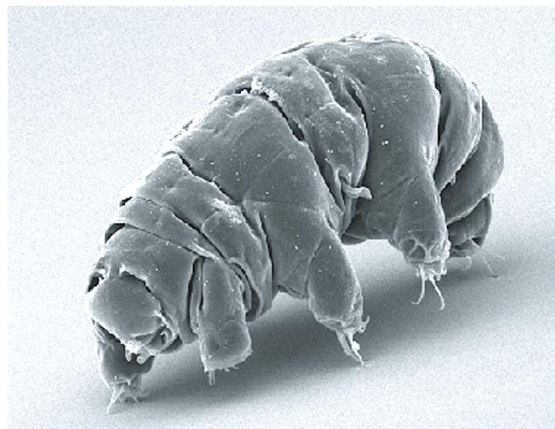
Jednoduchý = životaschopný

Microbispora sp. prežila haváriu raketoplánu Colulmbia (2003)

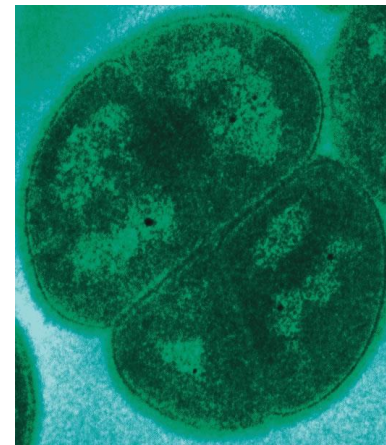
McLean a kol., 2006

5 Gy

4000 Gy

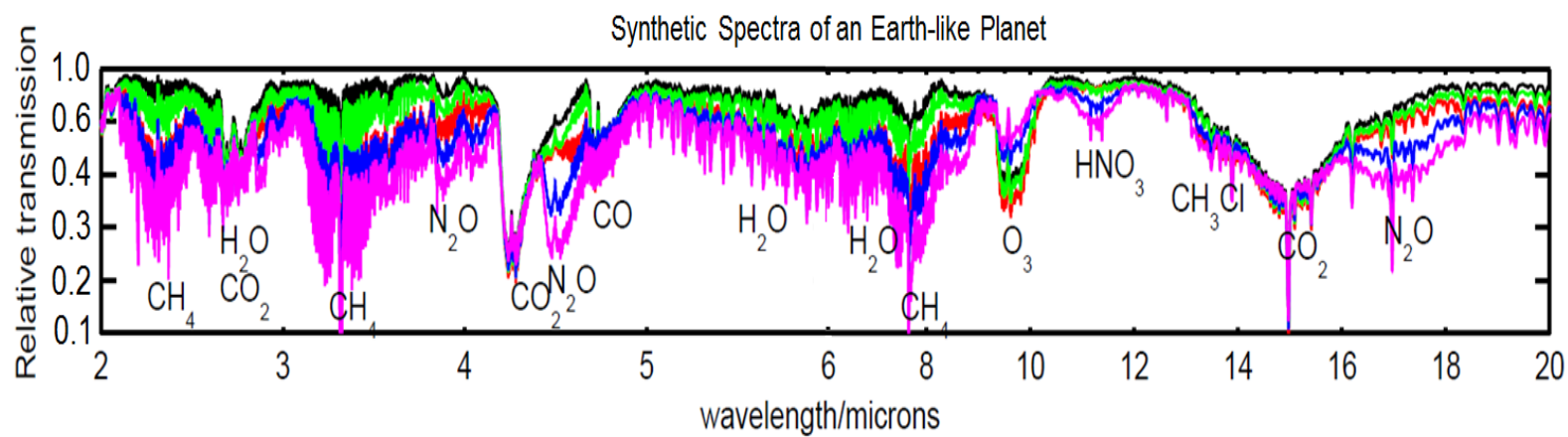
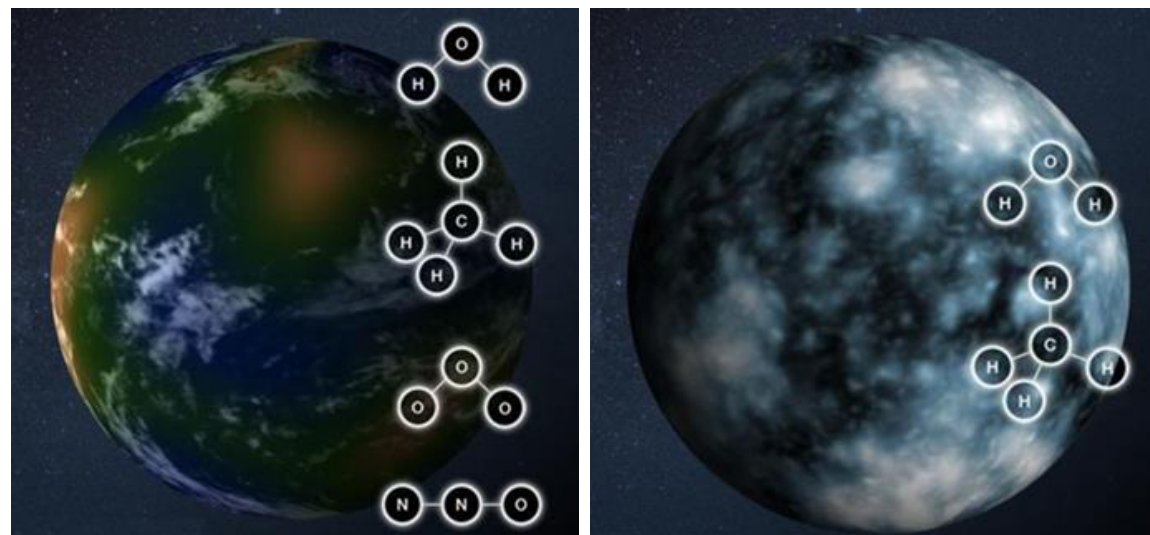
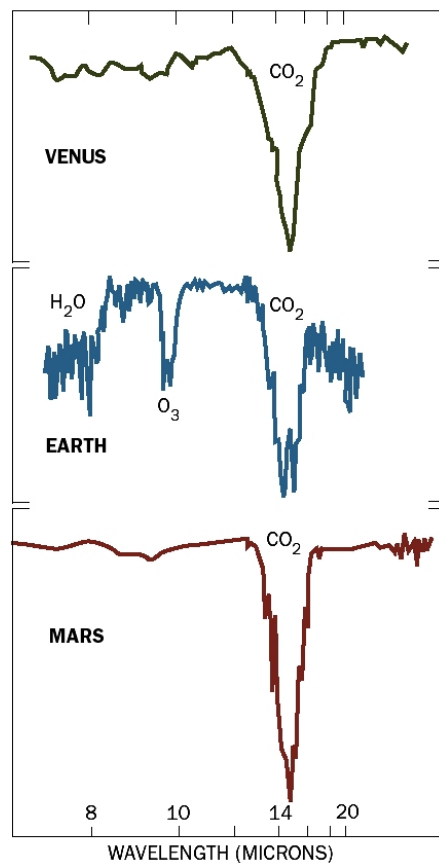

5000 Gy

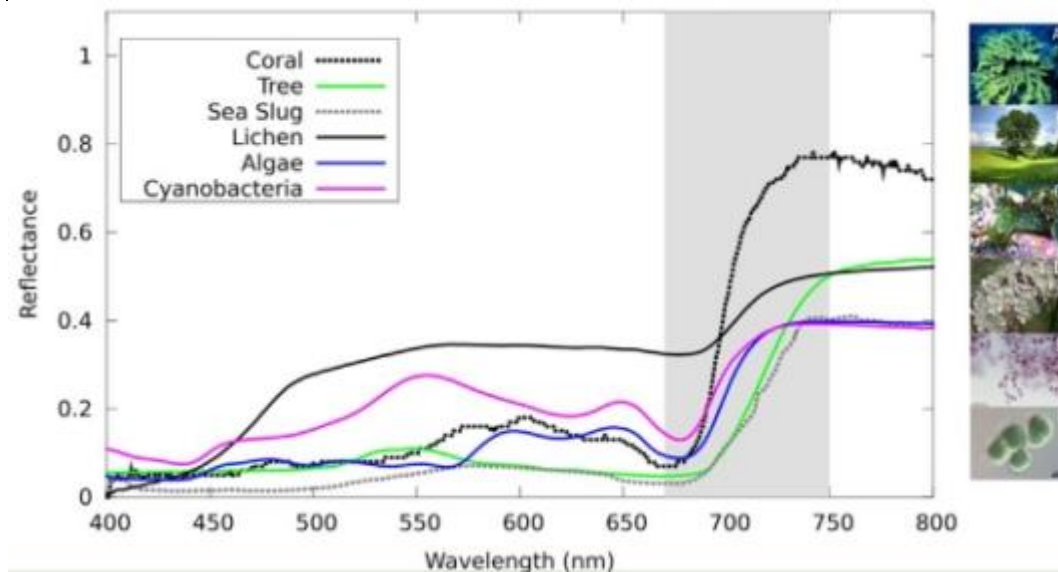
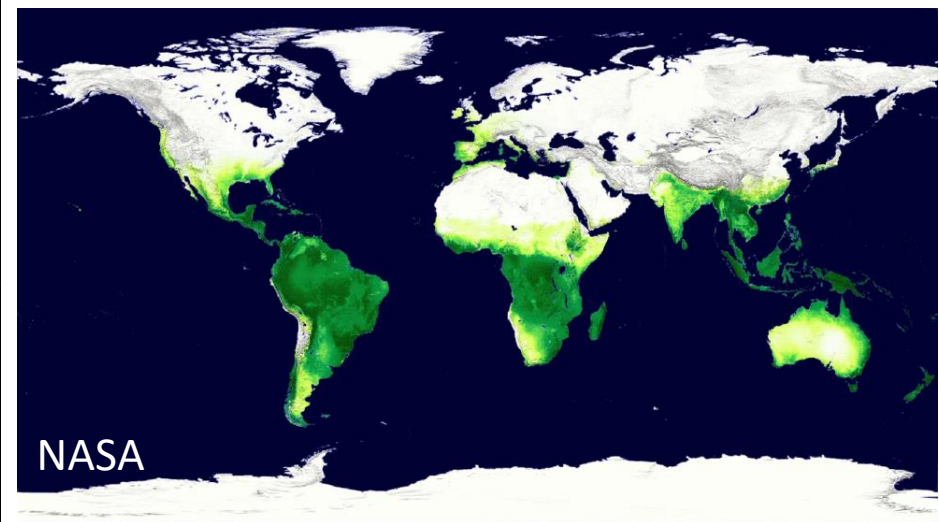
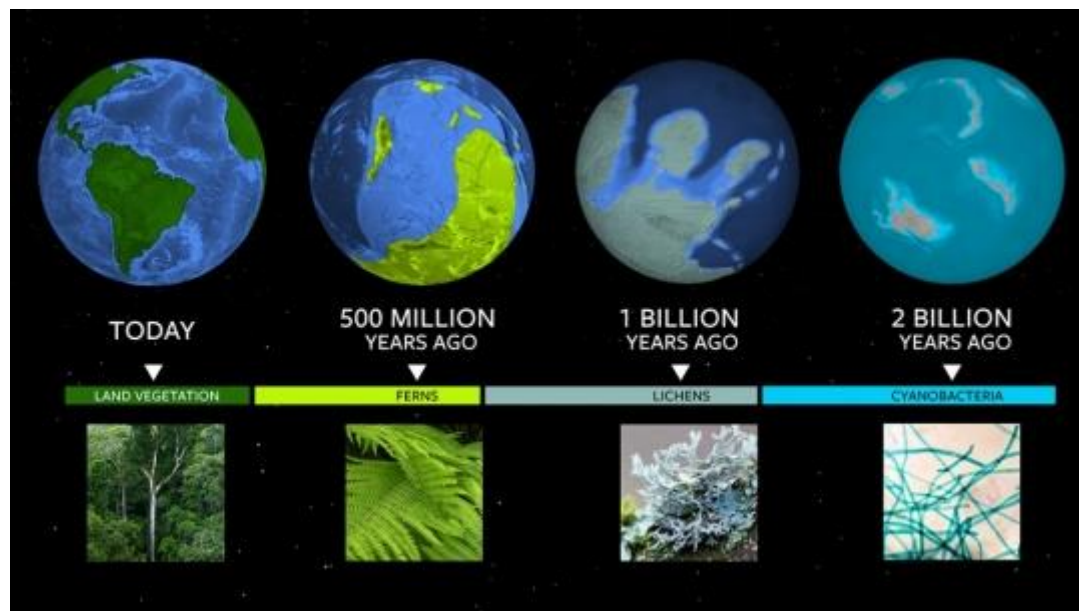
D. Radiodurans
prežila vyše 3 roky
na vonkajšom
povrchu ISS
(bez UV žiarenia)

Ott a kol., 2020

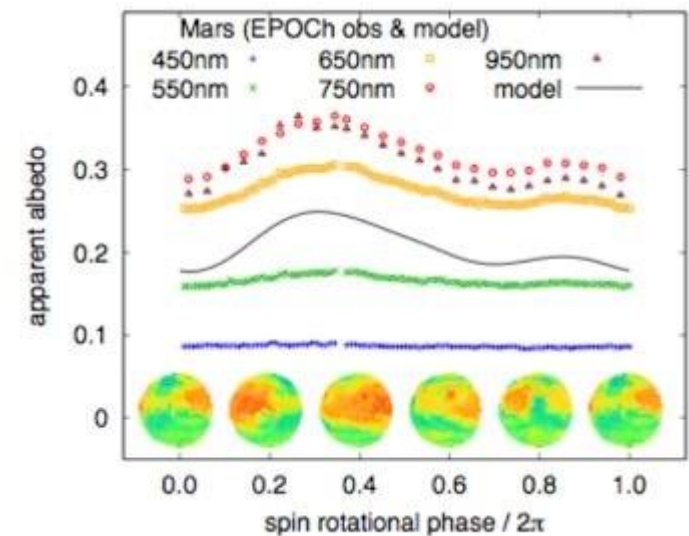
Biosignatúry

Biosignatúry

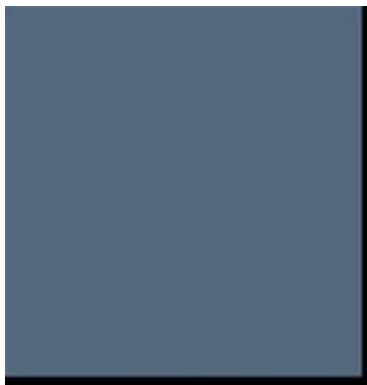

O'Malley-James a Kalteneggerová, 2019

Fujii a kol., 2014

Priame pozorovanie exoplanéty?

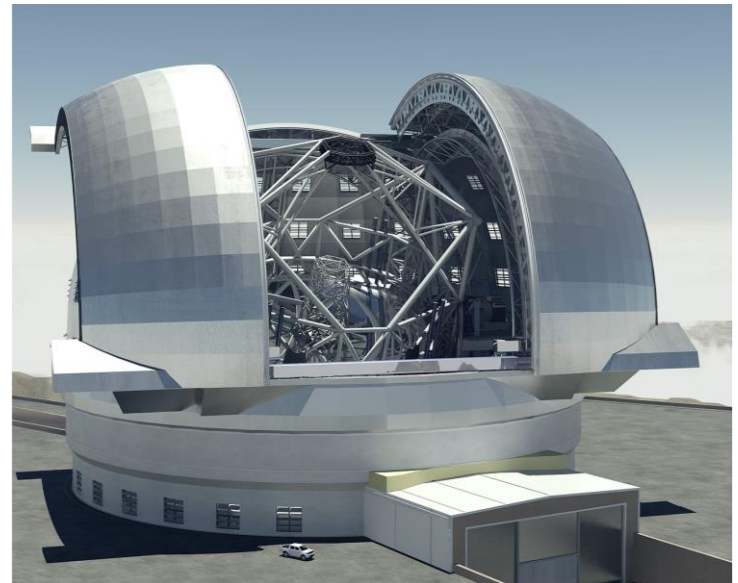

Rozlíšenie:

1 pixel

Ø teleskopu:

“hociaký”

Priame pozorovanie exoplanéty?

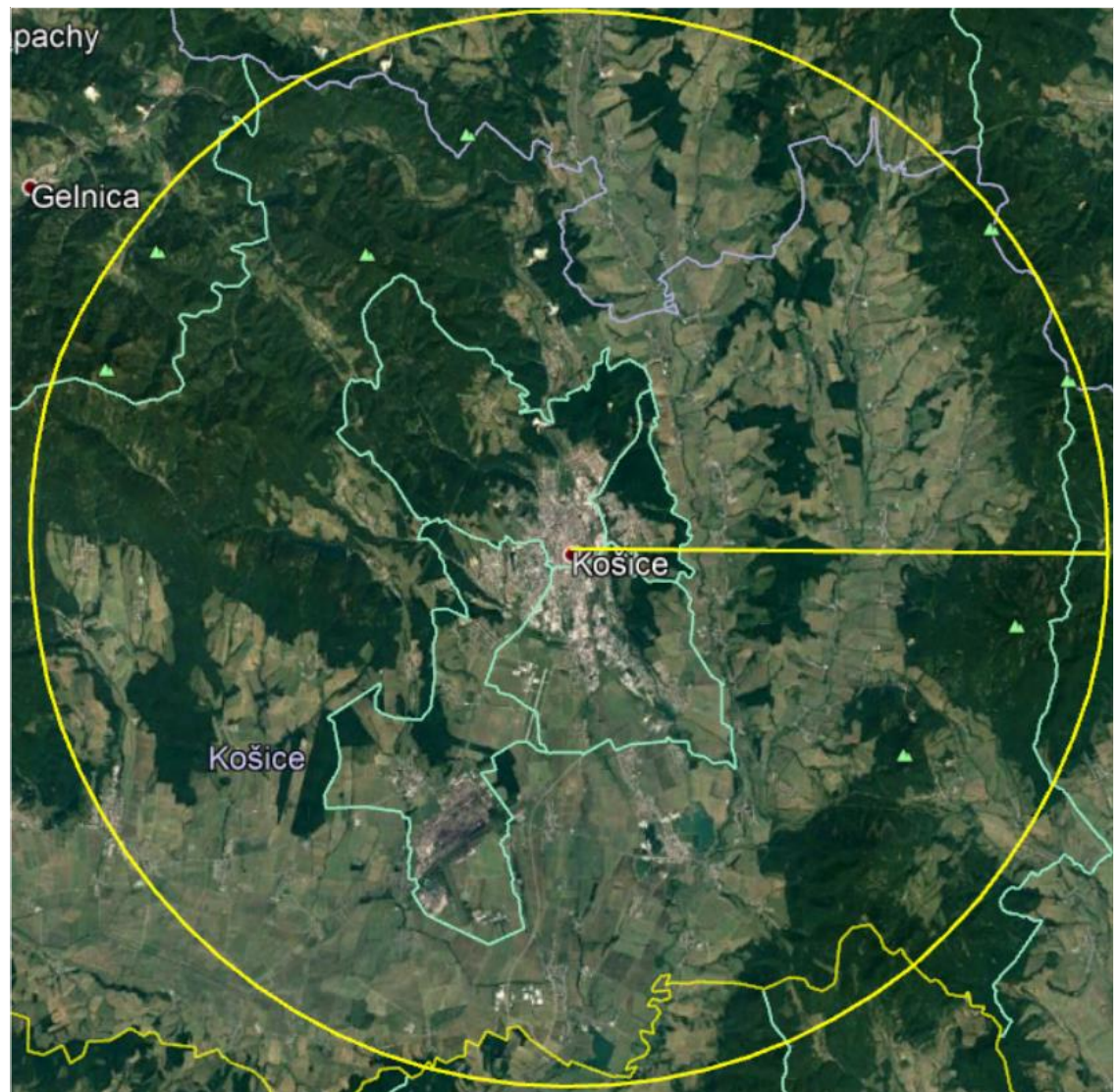

Rozlíšenie:

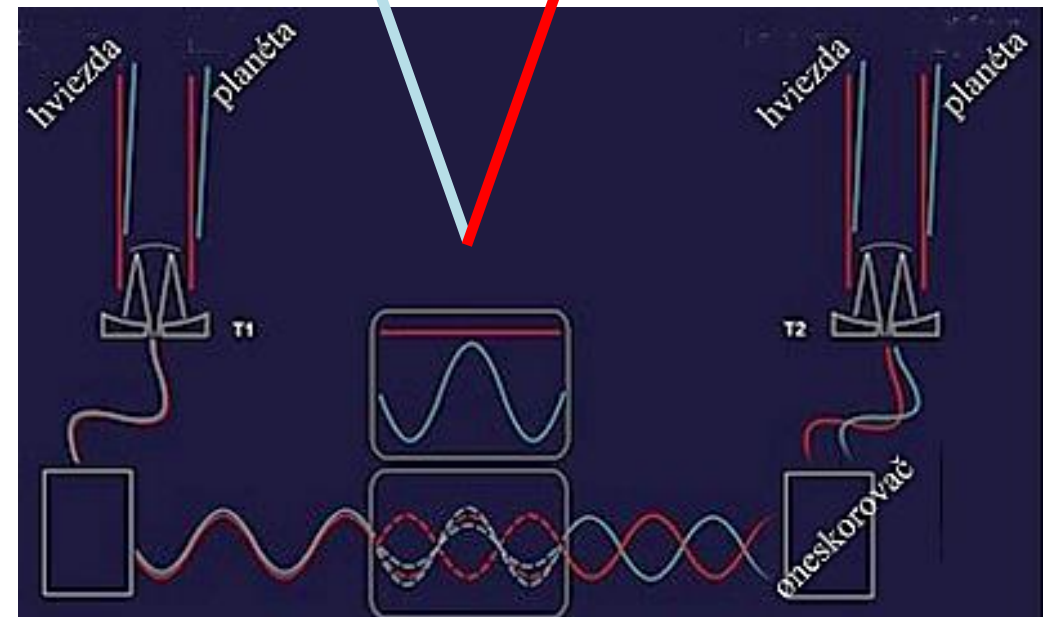
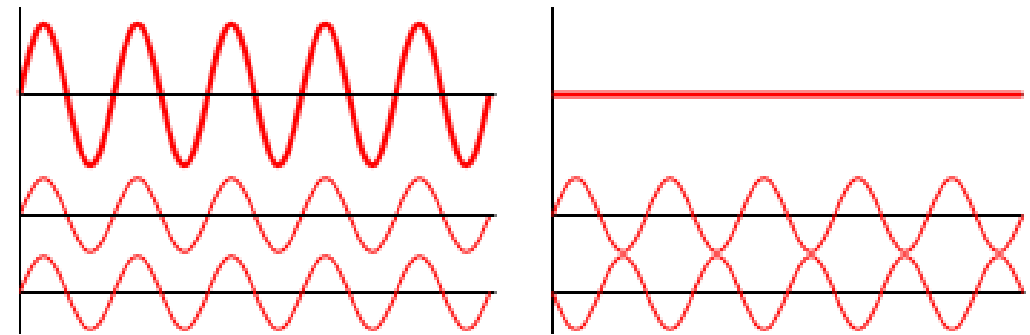
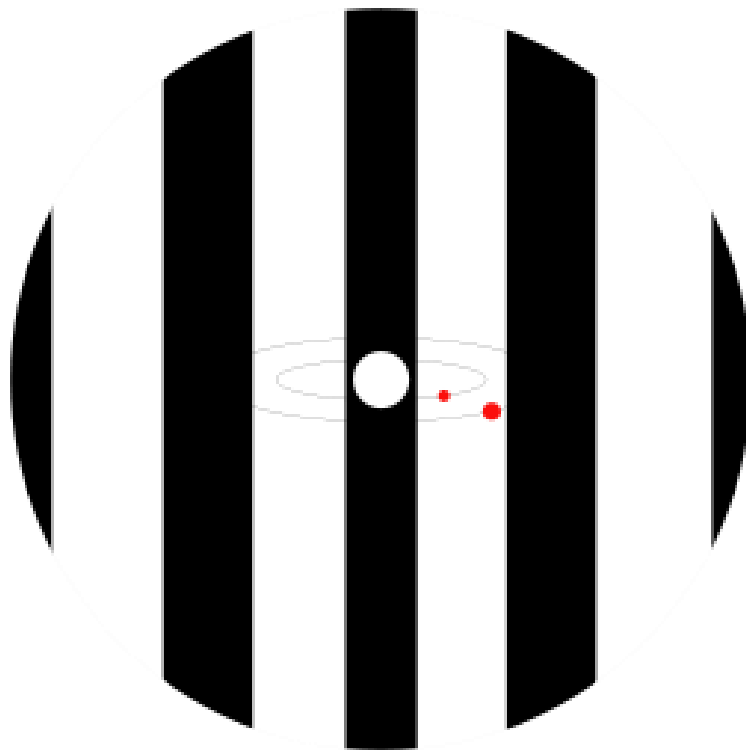
3 x 3 pixely

Ø teleskopu:

46 km

Priame pozorovanie exoplanéty?

Priame pozorovanie exoplanéty?

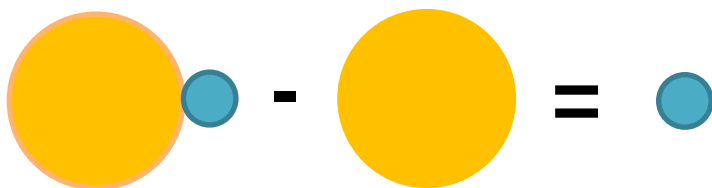
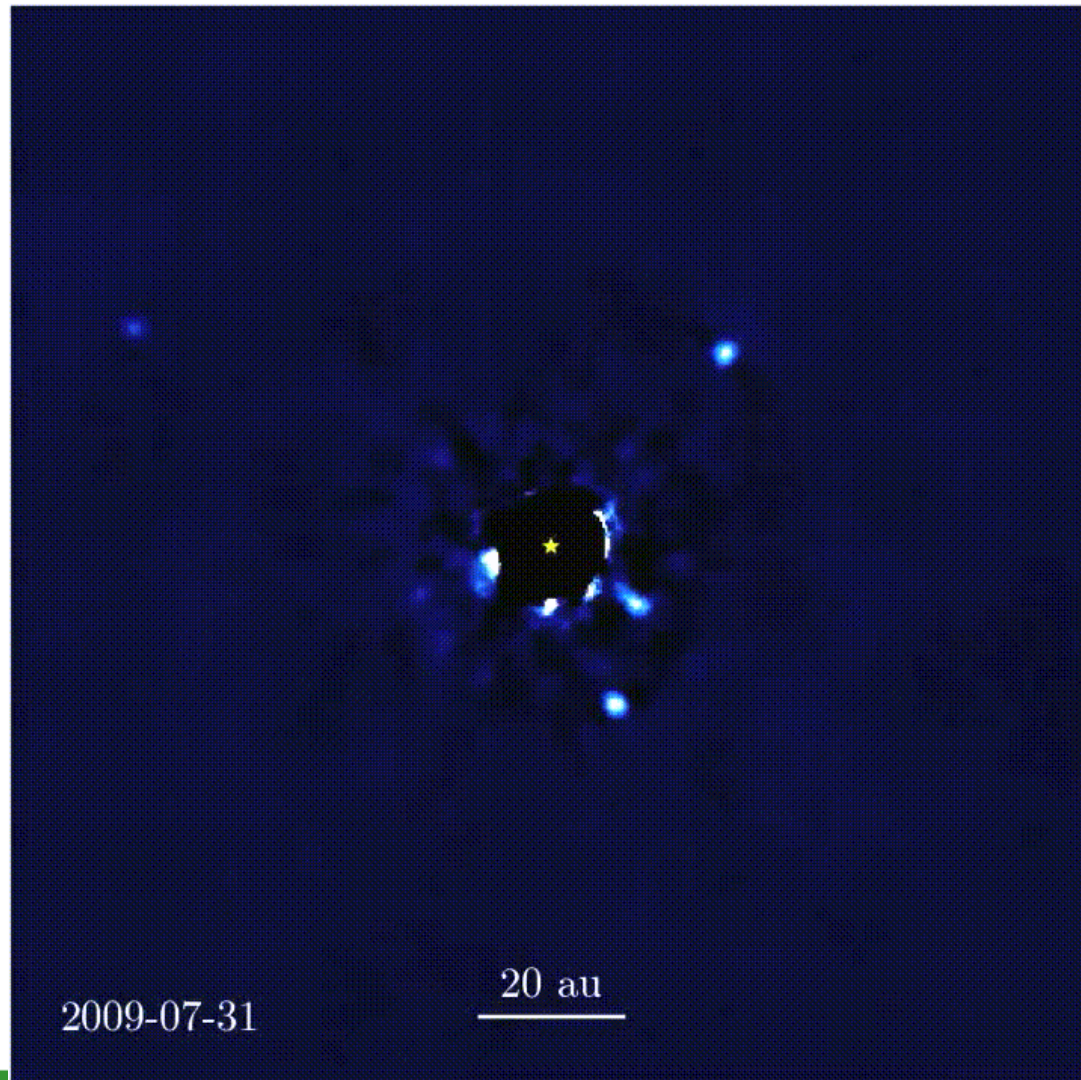
HR8799

$D = 129 \text{ ly}$

$a = 14\text{-}70 \text{ au}$

uhol: $0,000\ 001^\circ$

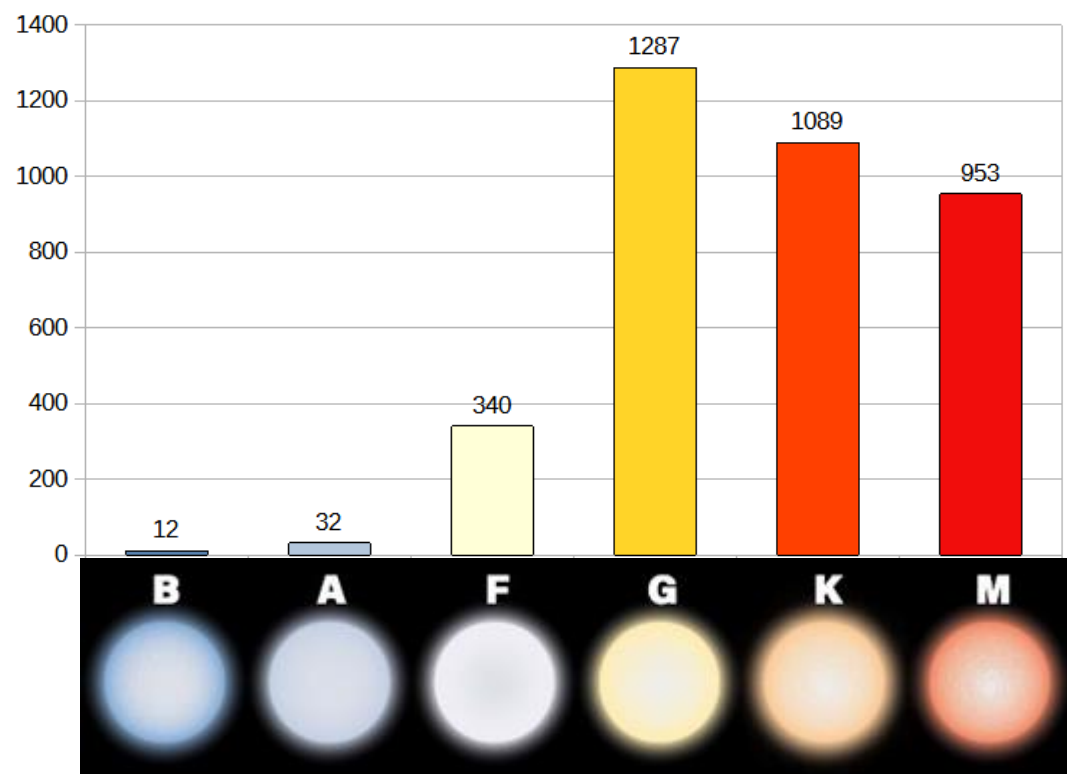
Marois a kol., 2008

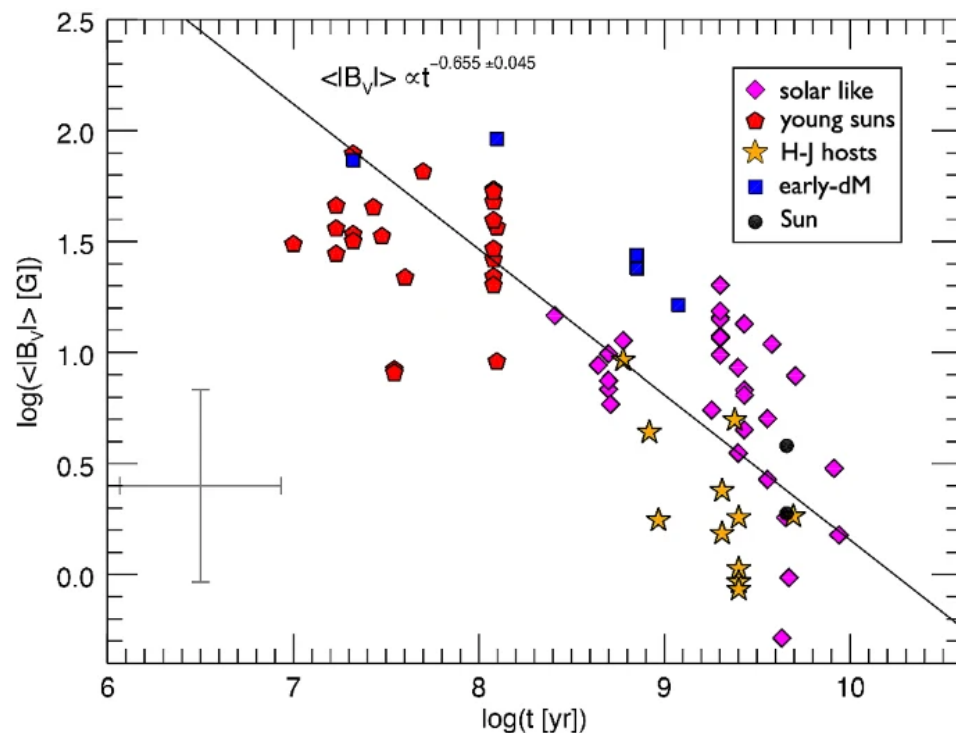
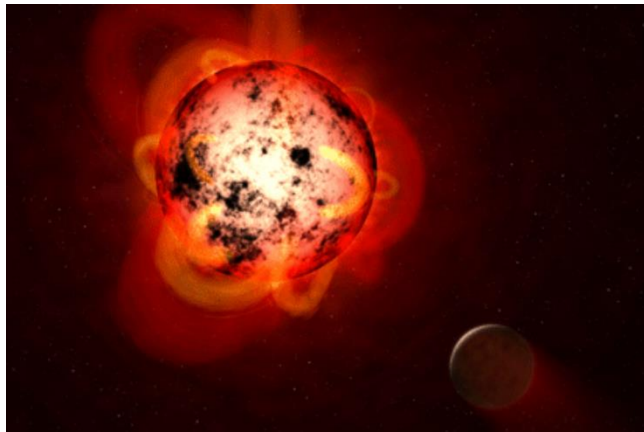
Spektrálne typy

T_{eff}		% v Galaxii	
B	20 000°C	0,1%	
A	8 500°C	0,7%	
F	6 200°C	2,0%	
G	5 500°C	3,5%	
K	4 200°C	8,0%	
M	3 000°C	80,0%	
$L (L_{\odot})$	$D (ly)$	$T_{\text{MS}} (\text{Gyr})$	
B	730	1 510	0,1
A	26	285	1
F	4	112	5
G	1	56	10
K	1/10	18	50
M	1/150	4,5	100

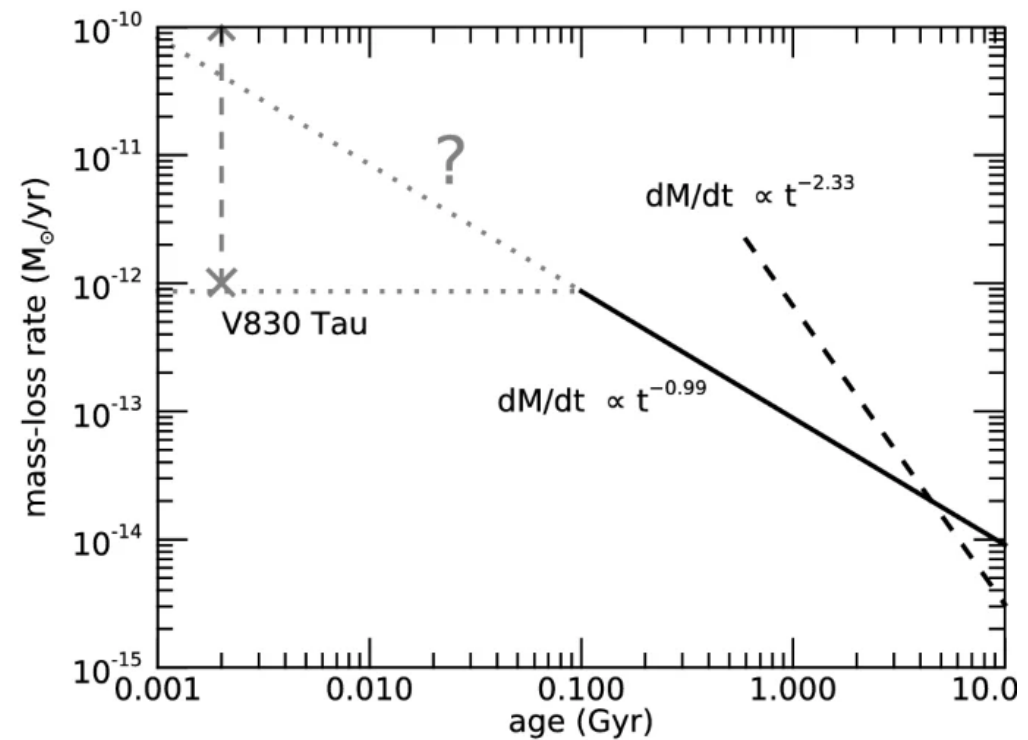
Počet v NASA Exoplanet Archive

Evolúcia mladých hviezd

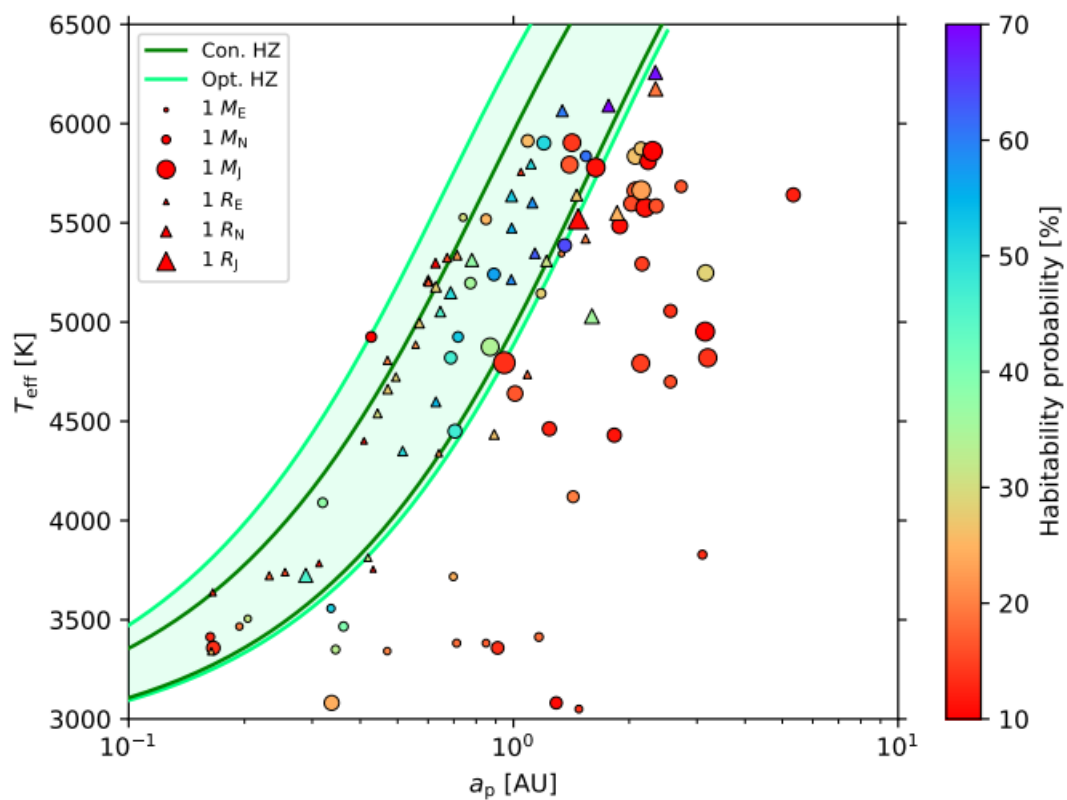
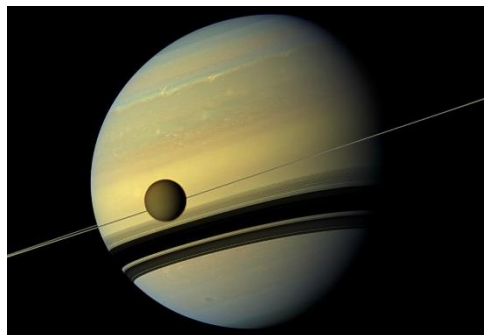

Vidotto a kol., 2014

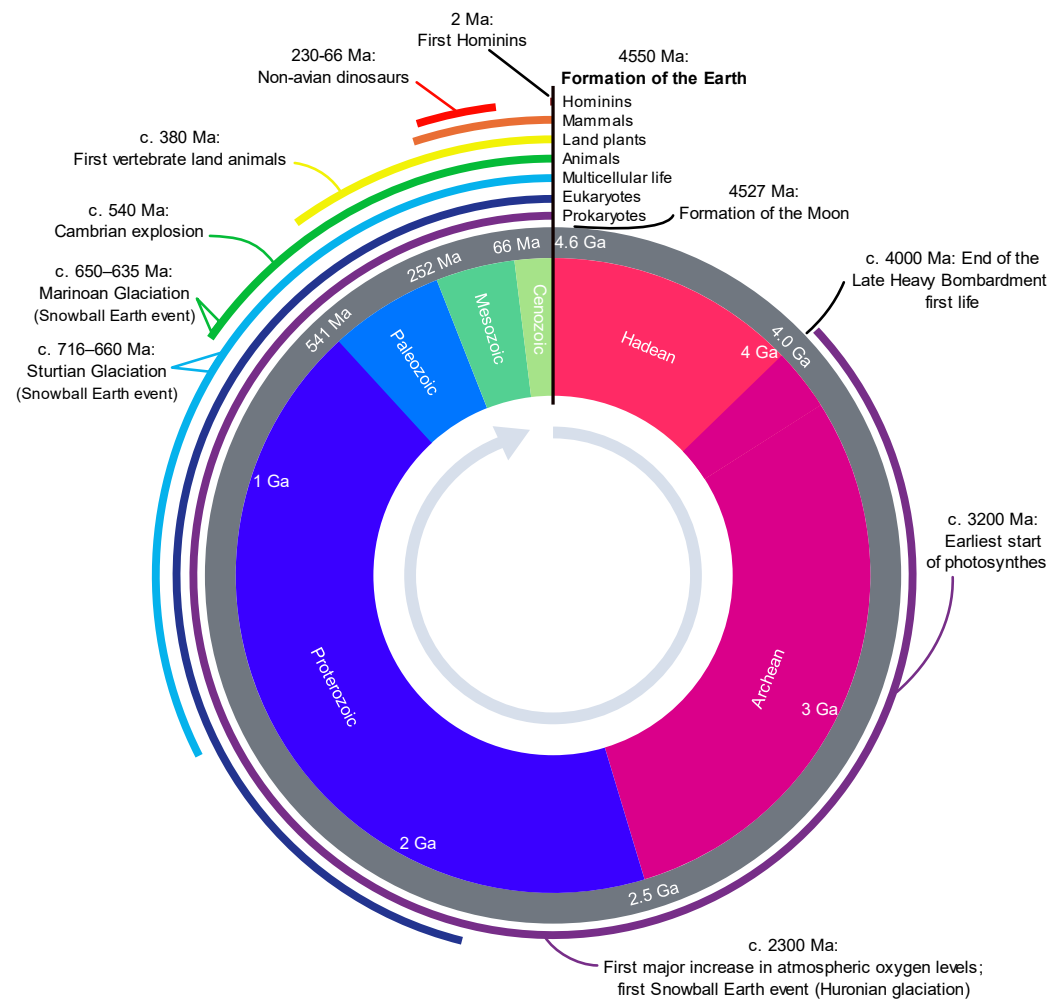

Johnstone a kol., 2015

Exomesiace a čas

Dobosová a kol., 2022

ŠTATISTICKÉ POČTY

Výber

5 farieb po 6 druhov telies s rôznym zastúpením

Výber

$$P_c(\text{zelená}) = 1/5$$

$$P_d(d10) = 2/7$$

$$P_n(8 \text{ alebo } 80) = 1/10$$

Koľkokrát padne zelená d10 s číslom 8 alebo 80 z 1000 pokusov?

$$N = 1000 \times P_c \times P_d \times P_n = \frac{2000}{350} \sim 5,7$$

Výber

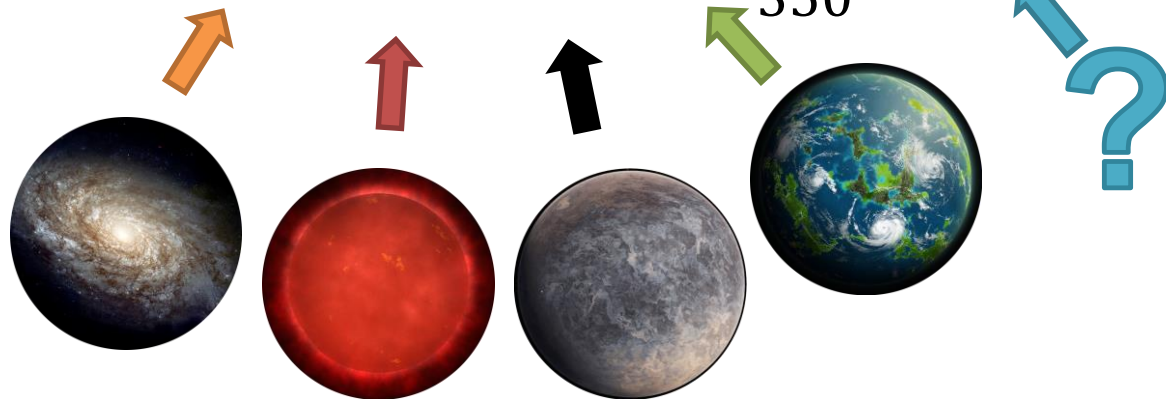
$$P_c(\text{zelená}) = 1/5$$

$$P_d(d10) = 2/7$$

$$P_n(8 \text{ alebo } 80) = 1/10$$

Koľkokrát padne zelená d10 s číslom 8 alebo 80 z 1000 pokusov?

$$N = 1000 \times P_c \times P_d \times P_n = \frac{2000}{350} \sim 5,7$$

Drake-ova rovnica

$$N = R_S \times f_p \times n_e \times f_l \times f_i \times f_c \times L$$

Drake, 1961

Frank Drake
1930-2022

$$N = N_S \times f_p \times n_e \times f_l \times f_i \times f_c \times f_L$$

Drake-ova rovnica (1961)

D_k	$\langle D_k \rangle$	σD_k
N_s	$3,5 \times 10^{11}$	10^9
f_p	0,5	0,1
n_e	1	$1/\sqrt{3}$
f_l	0,5	0,1
f_i	0,2	0,1
f_c	0,2	0,1
f_L	10^{-6}	10^{-7}

$$N = 3500 \quad \pm 3363$$

Maccone, 2010

D_k	$\langle D_k \rangle$	σD_k
R_s	2,25	1,75
f_p	0,9	0,1
n_e	0,4	0,3
f_l	1	0,1
f_i	10^{-9}	10^{-10}
f_c	0,2	0,1
L	304	100

$$N = 4,92 \times 10^{-8} \quad \pm 6,12 \times 10^{-8}$$

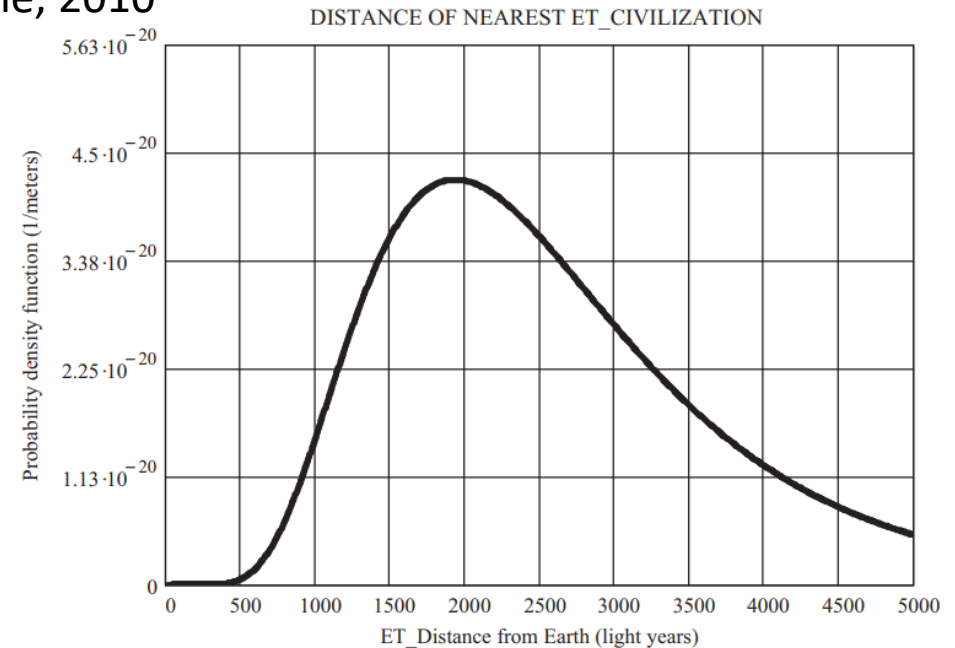
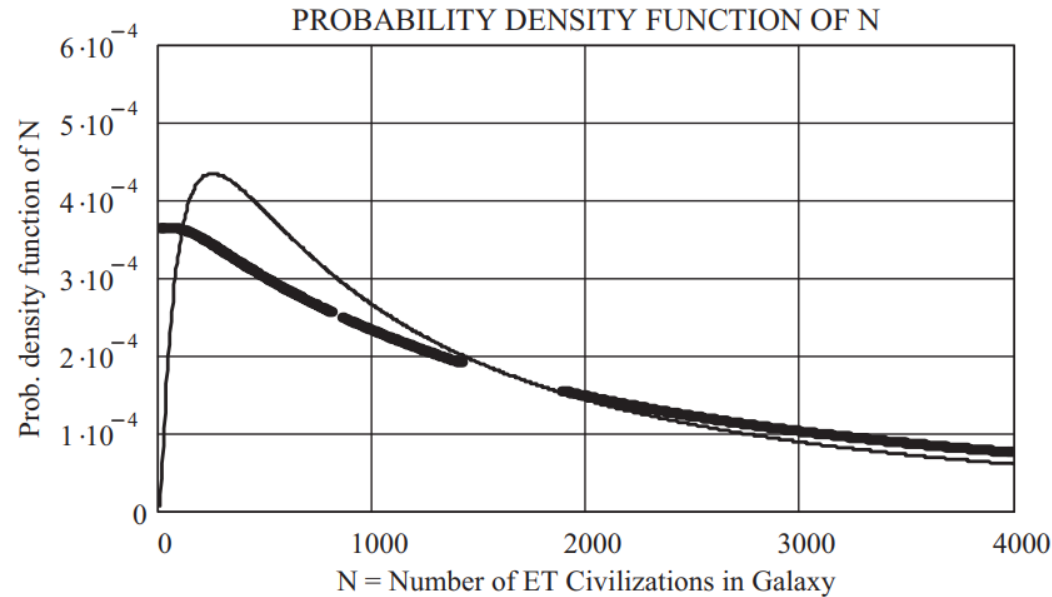

Claudio Maccone
1948-

$$N = \prod_{k=1}^7 D_k \rightarrow Y = \ln(N) = \sum_{k=1}^7 Y_k, \quad N = e^Y$$

Štatistická Drake-ova rovnica

Maccone, 2010

stredná hodnota $\mu = 4590$
smerodajná odchýlka $\sigma = 11195$
medián počtu (50:50) $m = 1740$

stredná hodnota $\mu = 2670$ ly
smerodajná odchýlka $\sigma = 1309$ ly

	<i>P</i>	Civilizácia v tejto <i>D</i> (ly)
1 σ	68%	1361 – 3979
2 σ	95%	52 – 5288
3 σ	99,7%	0 – 6597

Upravená Drake-ova rovnica

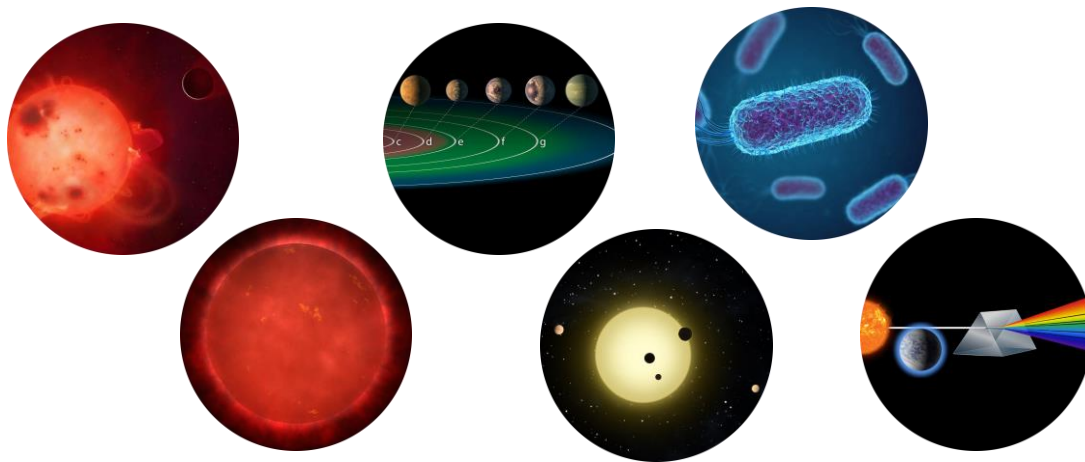
Ward a Brownlee, 2000

$$N = N_S \times f_p \times f_{pm} \times n_e \times n_g \times f_l \times f_c \times f_L \times f_m \times f_j \times f_{me} \times \dots ?$$

Seager-ovej rovnica (2013)

$$N = N_S \times f_Q \times f_{HZ} \times f_O \times f_L \times f_S$$

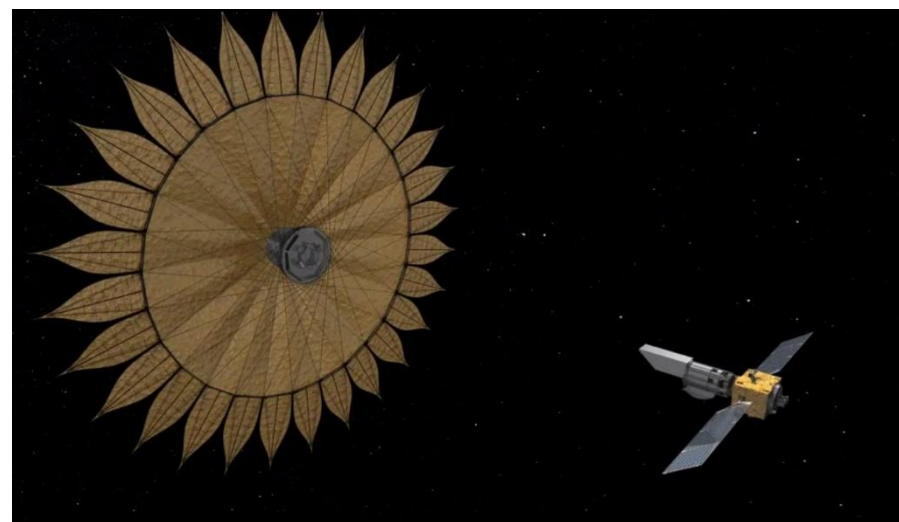
Sara Seagerová
1971-

Howard a kol., 2010:

23% hviezd majú planétu $0,5-2 M_E$

Gowanlock a kol., 2011:

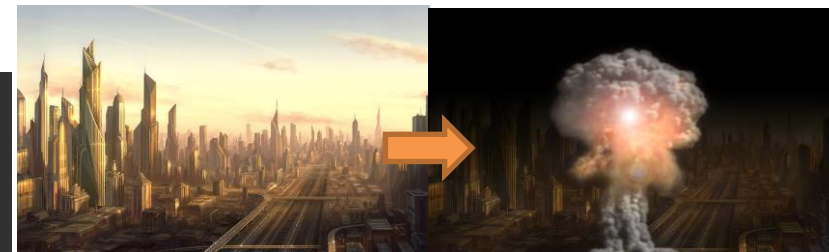
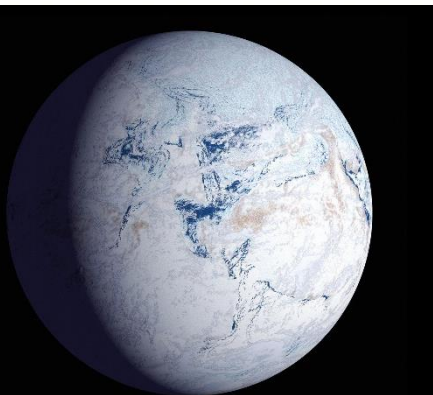
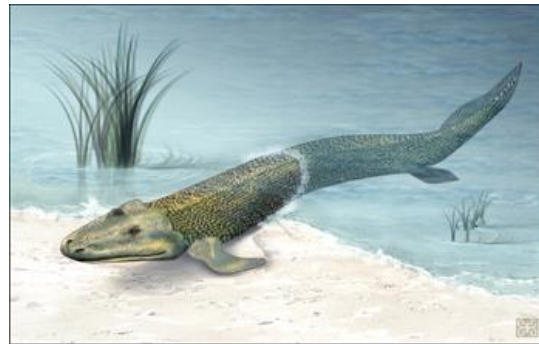
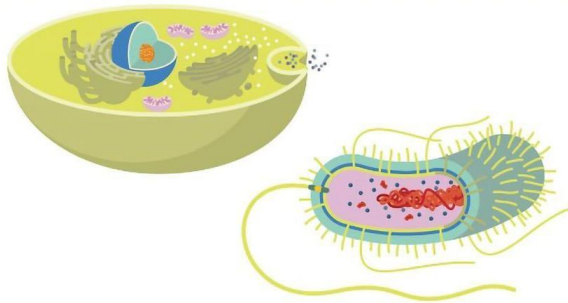
~5% hviezd má $0,1-10 M_E$ planétu v HZ

Ťažké kroky vývoja

Forgan, 2009 – existujú evolučné skoky, ktoré nie každý život zvládne, ale musí prekonať, aby dospel do inteligentného štádia

$N_{\text{stage}}, \tau_i, \tau_{\text{int}}, P_{i,\text{kill}}$

ON AIR

ON AIR

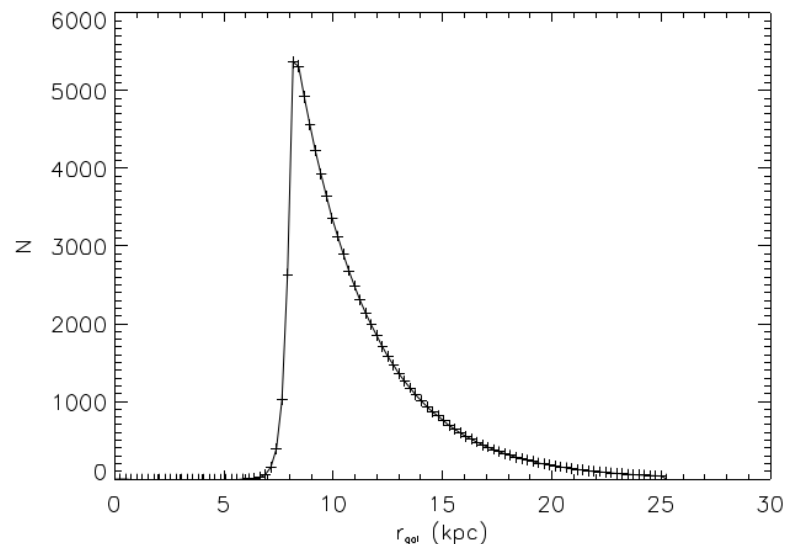
Scenár – panspermia

- susedné planéty v HZ
- nie iné hviezdy

Table 2. *Statistics for the Panspermia hypothesis*

Variable	Mean	Standard deviation
$N_{planets,total}$	4.7295×10^8	401 530
$N_{inhabited}$	690 983.63	53
$N_{fledgling}$	75 923.04	8
$N_{destroyed}$	37 958.07	11
$N_{advanced}$	37 964.97	20

Forgan, 2009

$$I_{inhabit} = \left\{ \begin{array}{l} -1 \text{ Biosphere which has been annihilated} \\ 0 \text{ Planet is lifeless} \\ 1 \text{ Planet has primitive life} \\ 2 \text{ Planet has intelligent life} \\ 3 \text{ Planet had intelligent life, but it destroyed itself} \\ 4 \text{ Planet has an advanced civilization} \\ 5 \text{ Planet has been colonized by an advanced civilization.} \end{array} \right.$$

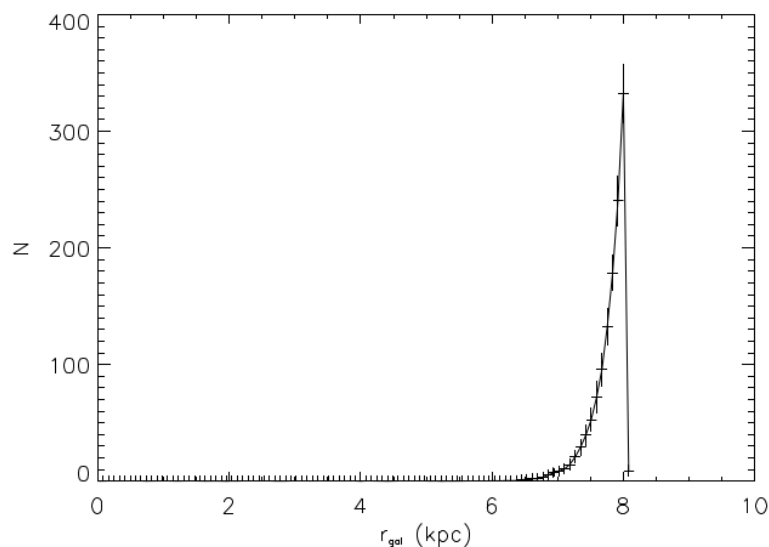
Scenár – vzácny život

- planéta v HZ
- hviezda $< 2 M_{\odot}$
- sused Jupiter

Table 3. *Statistics for the Rare Life hypothesis*

Variable	Mean	Standard deviation
$N_{planets,total}$	4.770×10^8	381
$N_{inhabited}$	80 090	22
$N_{fledgling}$	728.6	1
$N_{destroyed}$	367.3	0
$N_{advanced}$	361.2	2

Forgan, 2009

$$I_{inhabit} = \left\{ \begin{array}{l} -1 \text{ Biosphere which has been annihilated} \\ 0 \text{ Planet is lifeless} \\ 1 \text{ Planet has primitive life} \\ 2 \text{ Planet has intelligent life} \\ 3 \text{ Planet had intelligent life, but it destroyed itself} \\ 4 \text{ Planet has an advanced civilization} \\ 5 \text{ Planet has been colonized by an advanced civilization.} \end{array} \right.$$

(13)

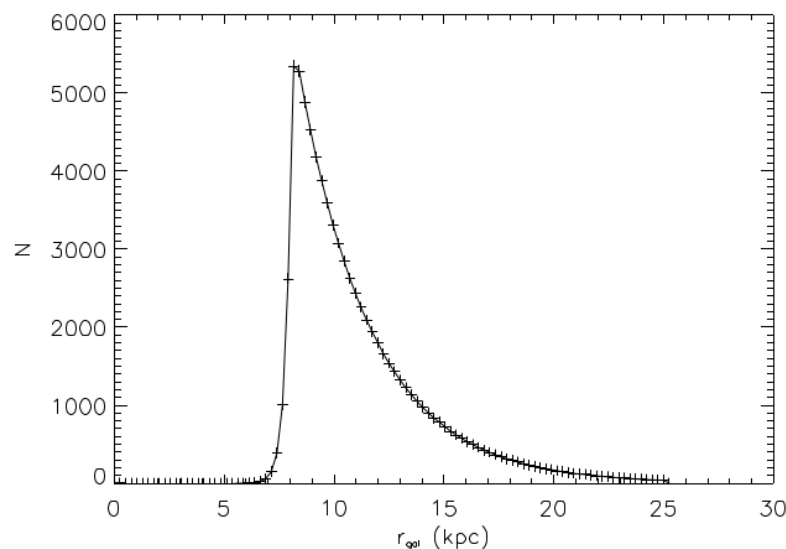
Scenár – zajac a korytnačka

- život bežný
- vývoj komplexný
- rýchlo a zbesilo
- pomaly a neisto

Table 4. *Statistics for the Tortoise and Hare hypothesis*

Variable	Mean	Standard deviation
$N_{planets,total}$	4.770×10^8	1593
$N_{inhabited}$	684 399.26	2
$N_{fledgling}$	75 200.3	20
$N_{destroyed}$	43 626.82	1
$N_{advanced}$	31 573.52	20

Forgan, 2009

$$I_{inhabit} = \begin{cases} -1 & \text{Biosphere which has been annihilated} \\ 0 & \text{Planet is lifeless} \\ 1 & \text{Planet has primitive life} \\ 2 & \text{Planet has intelligent life} \\ 3 & \text{Planet had intelligent life, but it destroyed itself} \\ 4 & \text{Planet has an advanced civilization} \\ 5 & \text{Planet has been colonized by an advanced civilization.} \end{cases}$$

(13)

HĽADANIE MIMOZEMSKEJ INTELIGENCIE

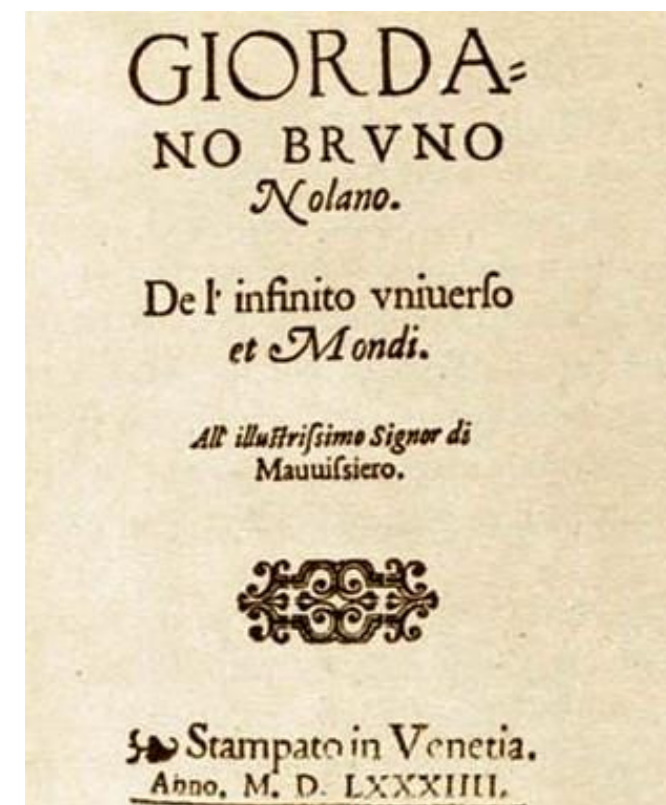
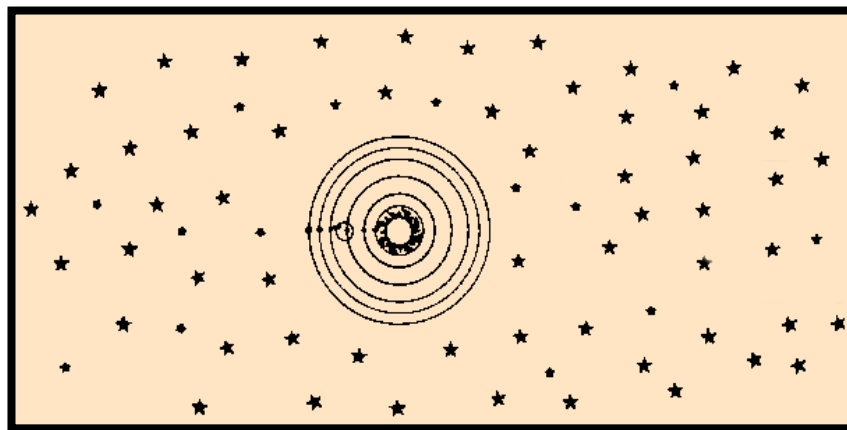
Sme sami?

Vesmír je jediný, nekonečný, nemenný... V priestore ... sa nachádza nekonečne veľa svetov rovnakých, ako ten náš... Hviezdy sú iné slnká s vlastnými planétami, ktoré majú prírodu rovnakú ako Zem a žijú tam zvieratá a obyvatelia

-- O nekonečnom vesmíre a svetoch, 1584

Giordano Bruno
(1548-1600)

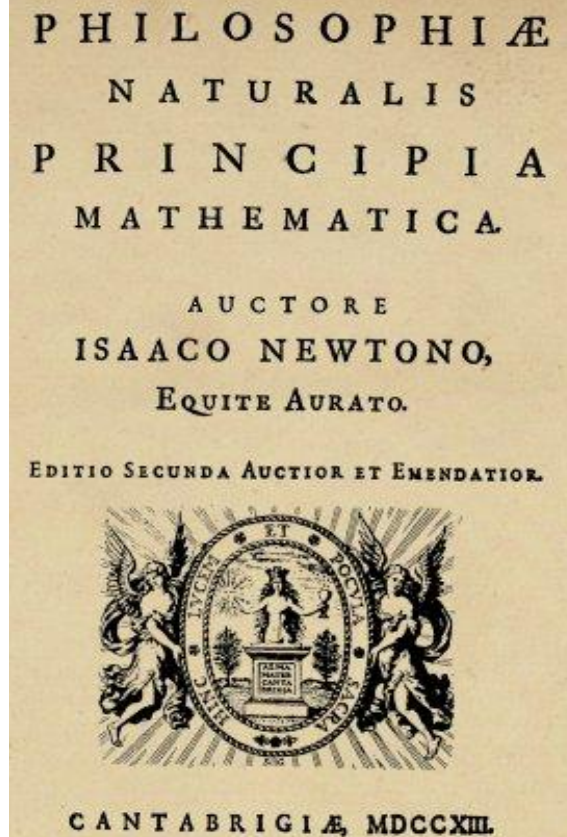
Sme sami?

Ak sú nehybné hviezdy stredmi podobných sústav, budú vystavané podľa podobného návrhu a podriadené vôli Boha.

-- Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica, 1713

Isaac Newton
(1643-1727)

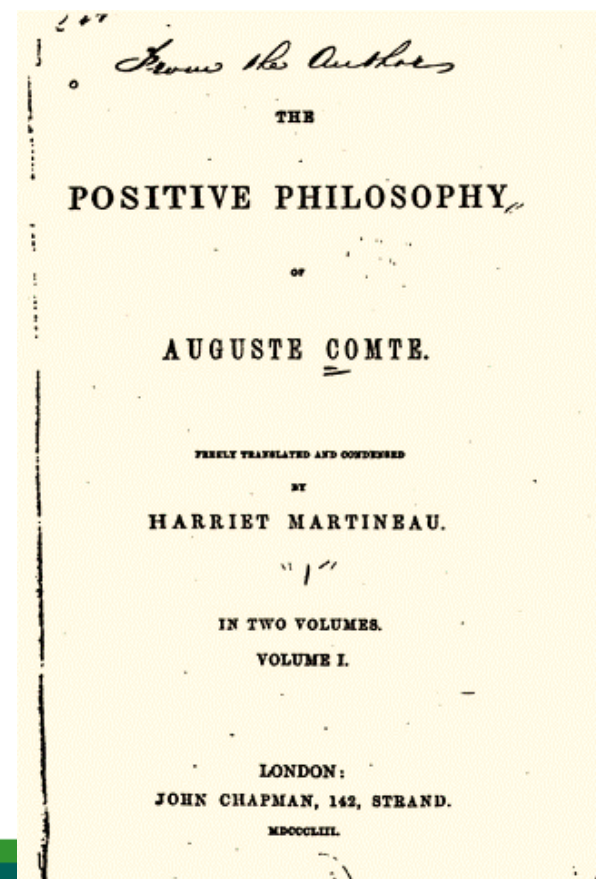
Sme sami?

Vidíme, ako možno určiť ich tvary, vzdialenosti, veľkosti a ich pohyby, ale nikdy nebudeme vedieť nič o ich chemickom alebo mineralogickom zložení, a ešte menej, či na ich povrchu žije organizovaný život. Všetky fyzikálne, chemické, fyziologické a sociálne výskumy sú v prípade planét nepodstatné.

-- Pozitívna filozofia, 1853

Auguste Comte
(1798-1857)

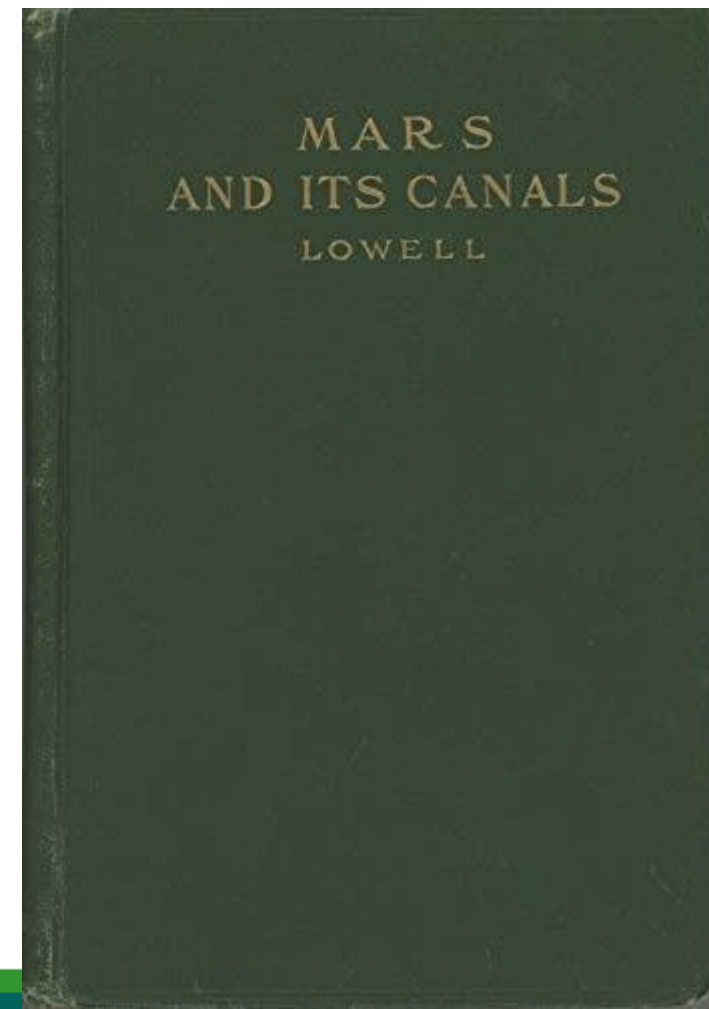
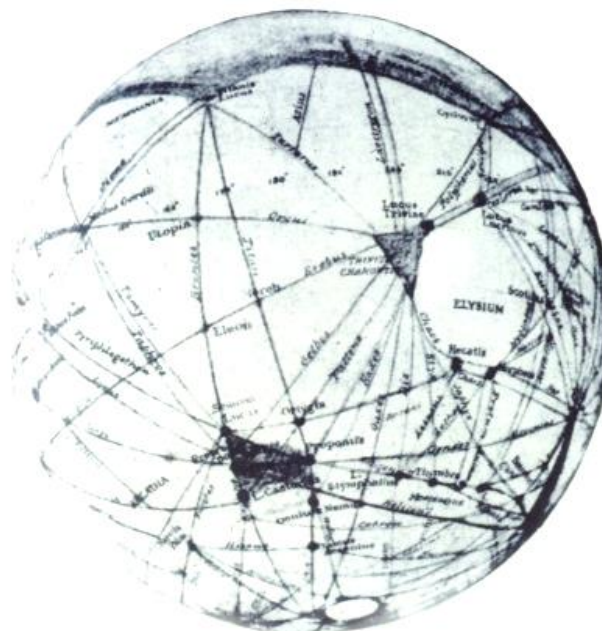
Sme sami?

Obyvatelia by Mars museli zavlažovať... Nepoznáme prírodnú teóriu, ktorá by vysvetľovala výskyt týchto čiar.

-- Mars, 1895

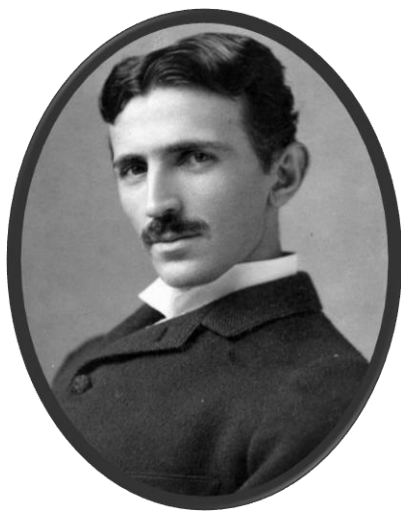
Percival L. Lowell
(1855-1916)

Sme sami?

1896: Bezdrôtová elektrická prenosová sústava by mohla byť použitá na kontakt s Marsom

1899: Pri experimentoch sa mu zdalo, že zachytil opakujúci sa signál

Nikola Tesla
(1856-1943)

Sme sami?

Ľudia popierajú prítomnosť inteligentných bytostí na planétach vesmíru lebo: 1) Ak existujú, už by Zem navštívili, 2) Ak také civilizácie existovali, poskytnú by nám náznaky svojej prítomnosti.

-- Planéty obývajú živé bytosti, 1933

Konstantin E. Ciolkovskij
(1857-1935)

Архив Академии наук СССР
Московское отделение

фонда	555
описи	1
ед. хр.	503
	505

Циолковский
Константин Эдуардович

К.Э. Циолковский
„Планеты заселены живыми
существом“
Статья
Машинопись с правкой
автора

Нраиние даты 5. IX. 1933
Количество документов 2
Количество листов 34

Sme sami?

1934: USA sa pokúšajú zachytiť signály z Marsu

FORM 125L

SPECIAL CORPS, UNITED STATES ARMY

WASHINGTON-ALASKA MILITARY CABLE AND TELEGRAPH SYSTEM

TELEGRAM

RECEIVED AT 1308 1ST AVENUE, SEATTLE, WASH.

18RD B 78 GOVT DUPE

RD PUGET SOUND WN AUG 22 1924

GOVT COMDT 13 NAV DIST 158

SEATTLE WN

7021 ALNAVSTA EIGHT NAVY DESIRES COOPERATE ASTRONOMERS WHO BELIEVE POSSIBLE THAT MARS MAY ATTEMPT COMMUNICATION BY RADIO WAVES WITH THIS PLANET WHILE THEY ARE NEAR TOGETHER THIS END ALL SHORE RADIO STATIONS WILL ESPECIALLY NOTE AND REPORT ANY ELECTRICAL PHENOMENON UNUSUAL CHARACTER AND WILL COVER AS WIDE BAND FREQUENCIES AS POSSIBLE FROM 2400 AUGUST TWENTY FIRST TO 2400 AUGUST TWENTY FOURTH WITHOUT INTERFERRING WITH TRAFFIC 1800

SECNAV WASHN DC

257P

7241

11/2 2382

921 PM

TO BE

UNLAW TO BARR

Sme sami?

Kde všetci sú?

-- Konverzácia počas cesty na obed, 1950

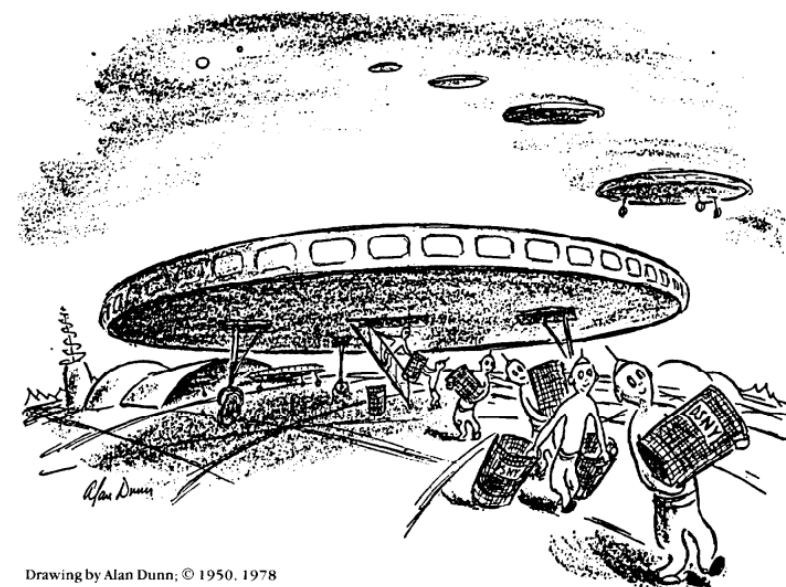

Enrico Fermi
(1901-1954)

Počet hviezd v Galaxii: 100 miliárd
Z toho podobných Slnku: 5%
Z toho má zemi podobnú planétu: 20%
Vznikol tam život: 1%
A aj inteligentný: 1%

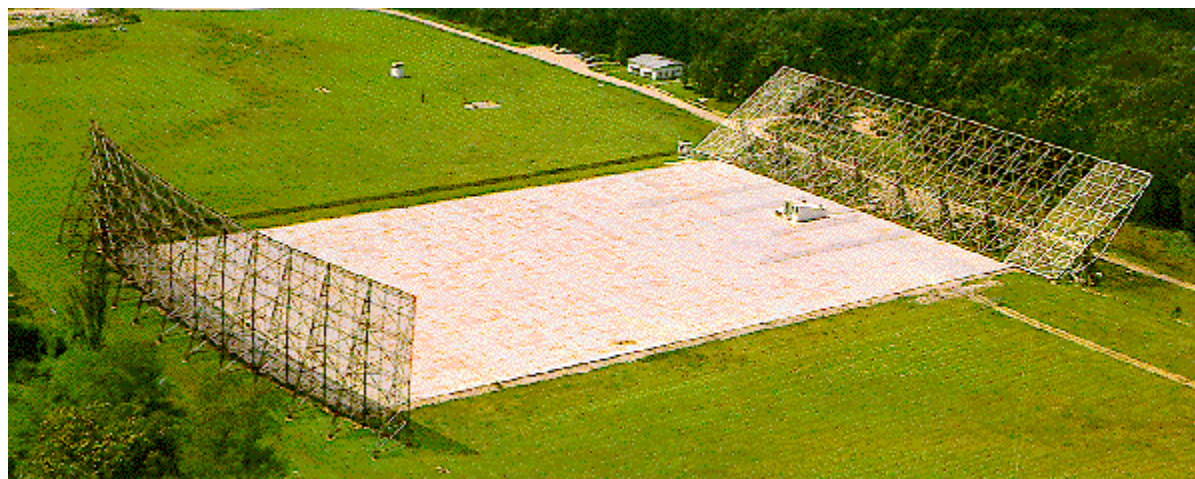
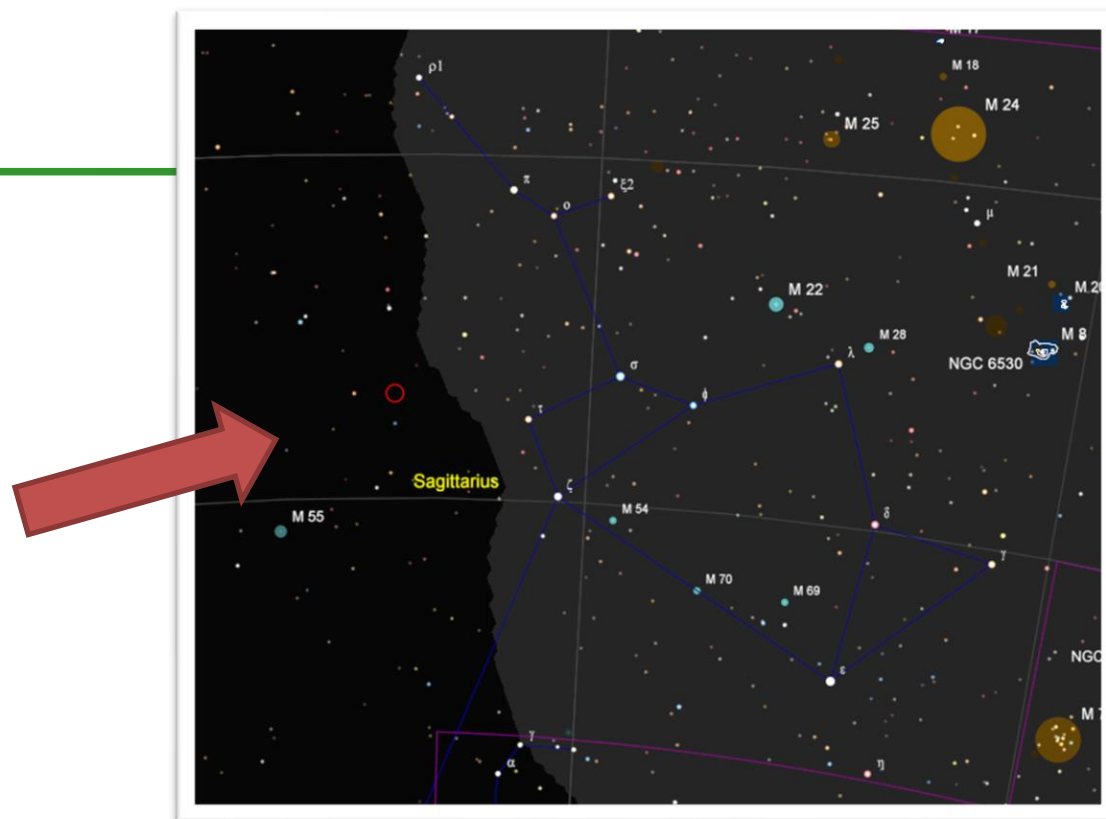
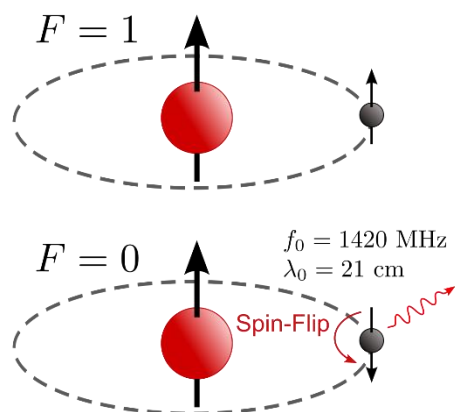
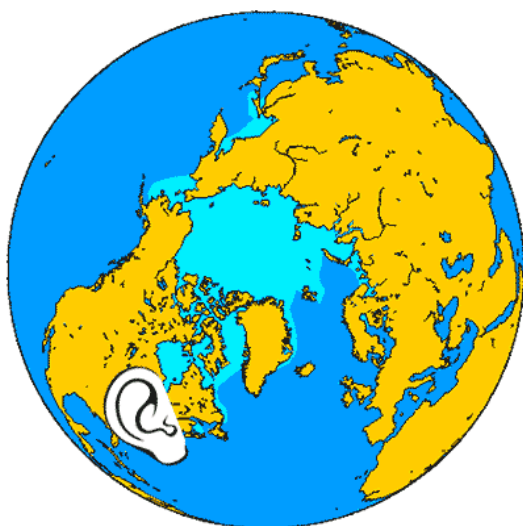
Počet civilizácií: 100 tisíc

Drawing by Alan Dunn; © 1950, 1978
The New Yorker Magazine, Inc.

WOW signál

Big Ear Ohio State

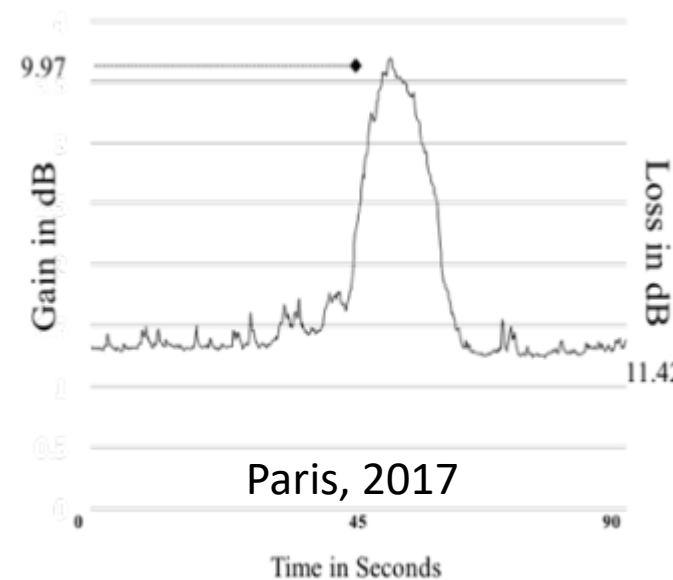
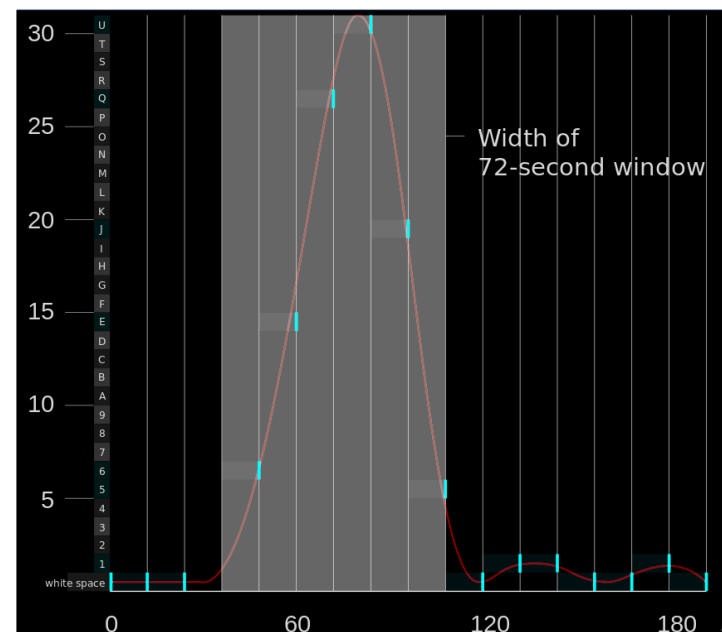
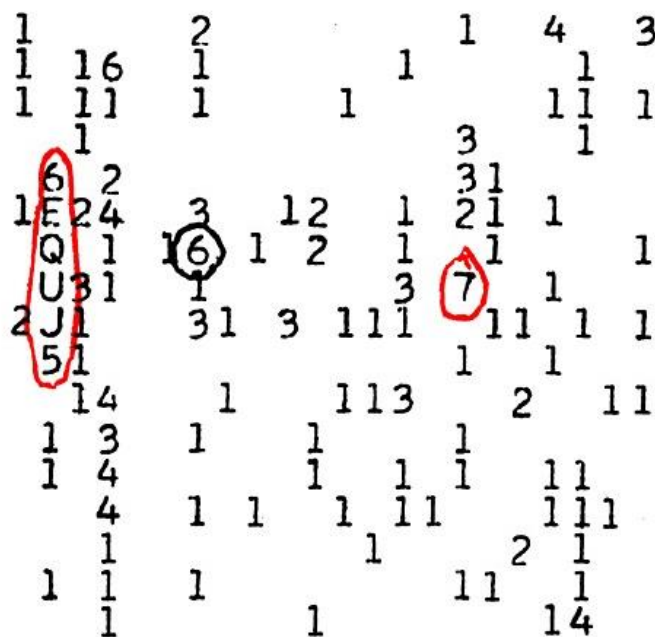
WOW signál

16.8.1977

Wow!

Much
letters

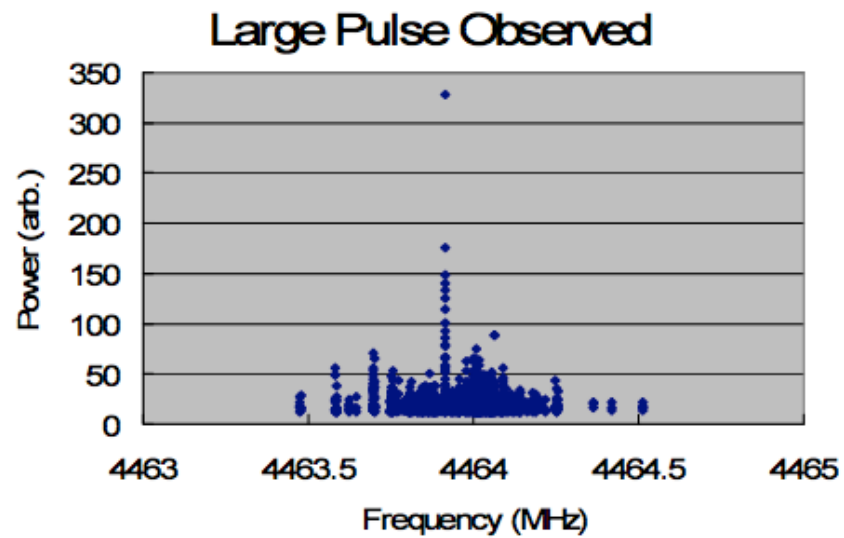
So
WOW

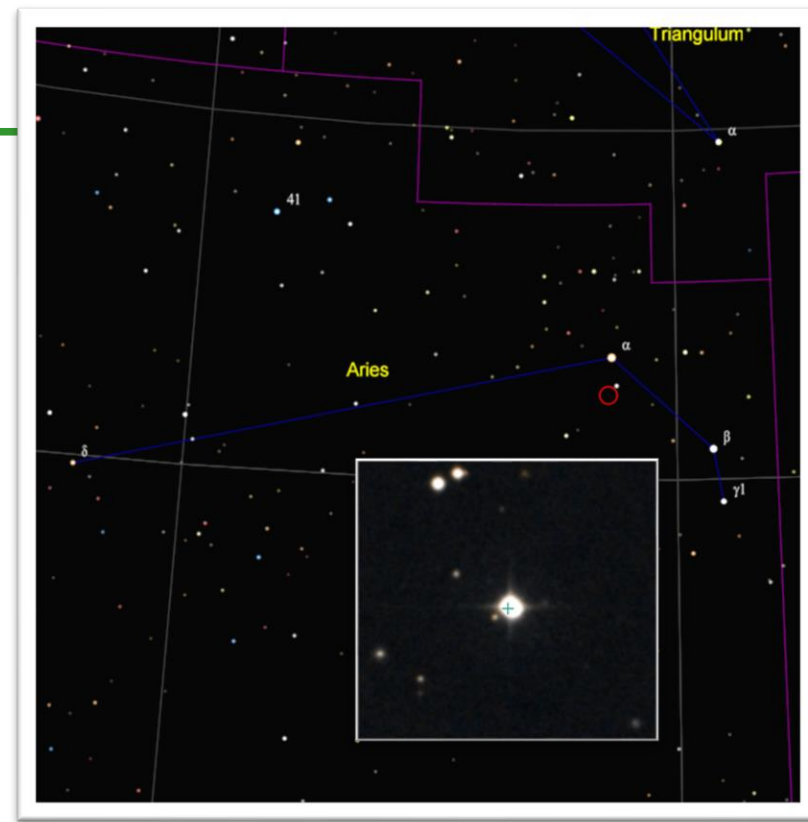
Paris, 2017

WOW signál č.2

Allen Telescope Array, 2010

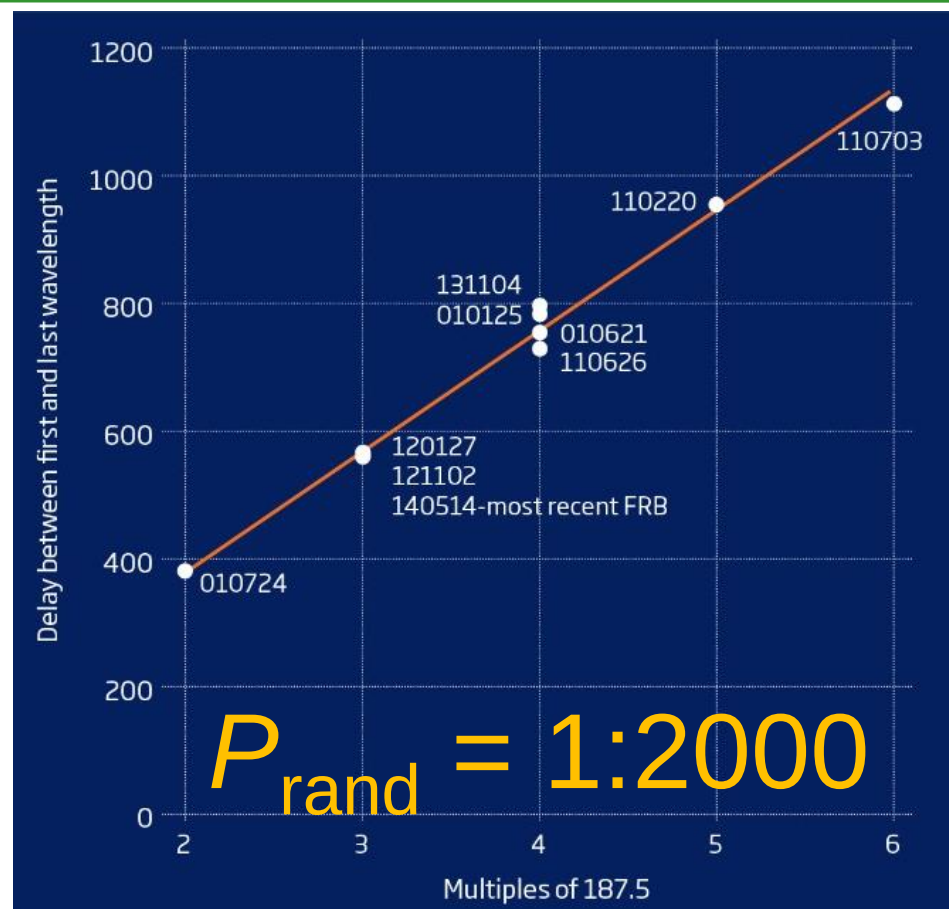
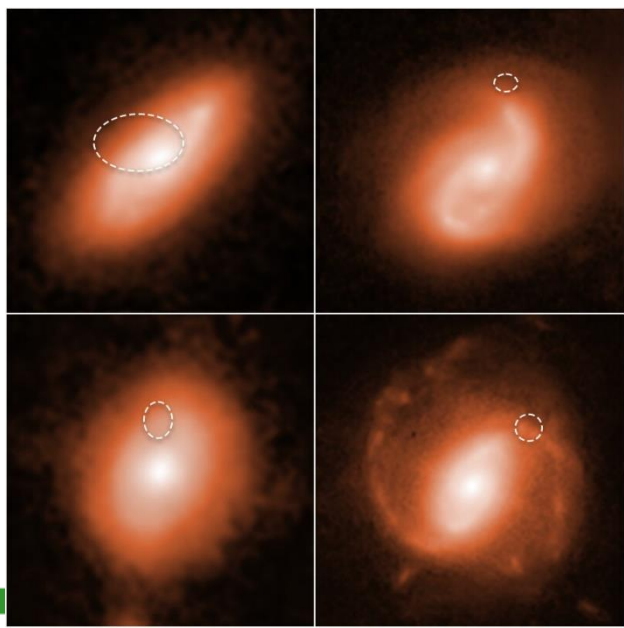

$$\pi \times 1420,4 \text{ MHz}$$

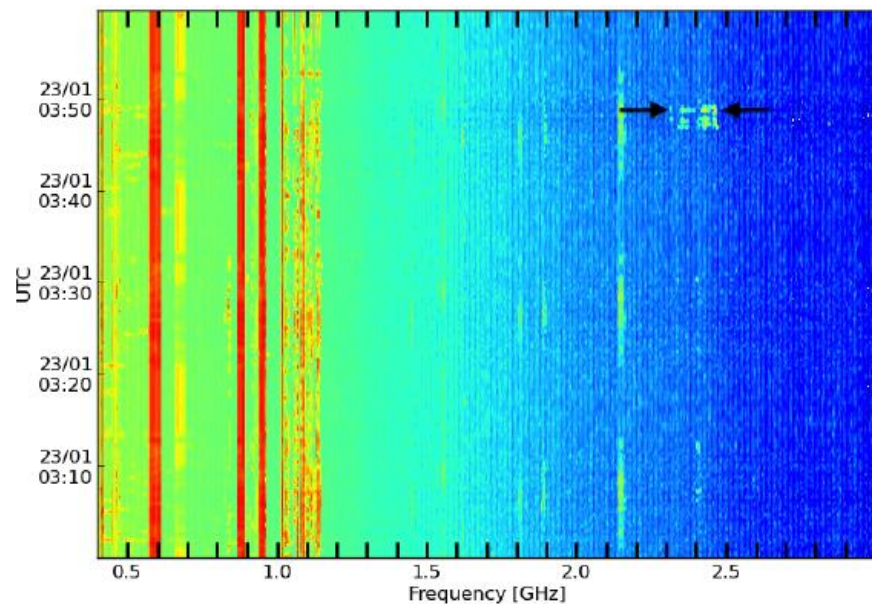
WOW signál č.3

Parkes, 2001-2014

WOW signál č.4

Parkes, 1998-2015

Mon. Not. R. Astron. Soc. **000**, 000–000 (0000) Printed 10 April 2015 (MN $\LaTeX$ style file v2.2)

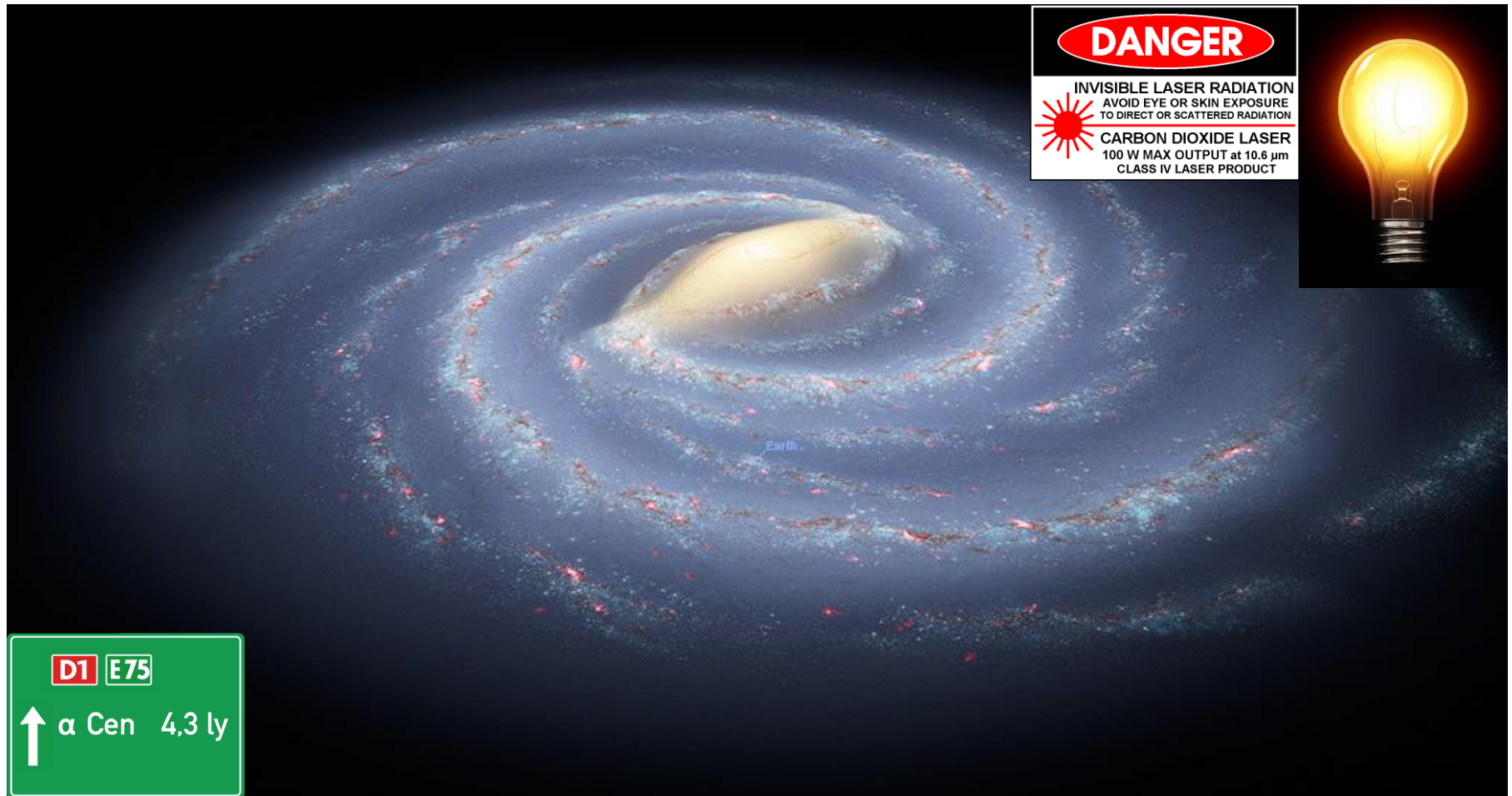
Identifying the source of perytons at the Parkes radio telescope

E. Petroff^{1,2,3*}, E. F. Keane^{1,4,3}, E. D. Barr^{1,3}, J. E. Reynolds², J. Sarkissian²,
P. G. Edwards², J. Stevens², C. Brem², A. Jameson¹, S. Burke-Spolaor⁵, S. Johnston²,
N. D. R. Bhat^{6,3}, P. Chandra⁷, S. Kudale⁷, S. Bhandari^{1,3}

Petroff a kol, 2016

Nechcú komunikovať?

Nechcú komunikovať?

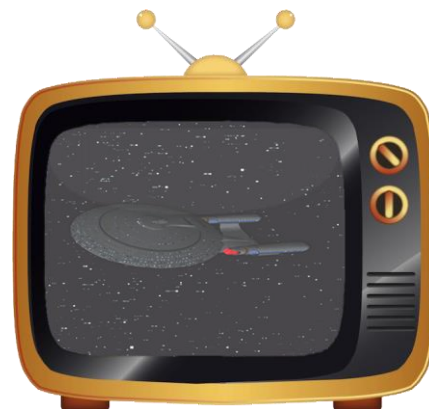
Nechcú komunikovať?

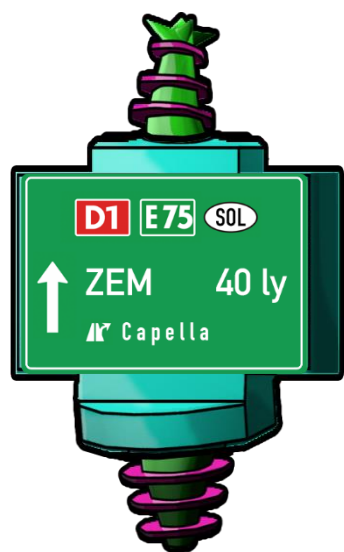
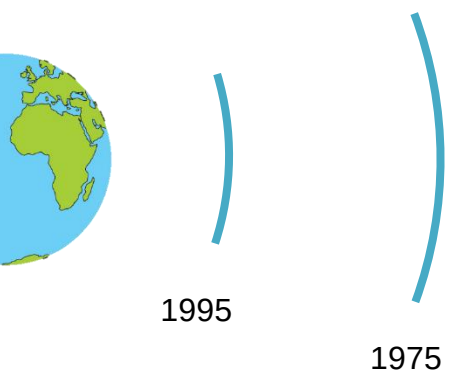
Rádiový hluk

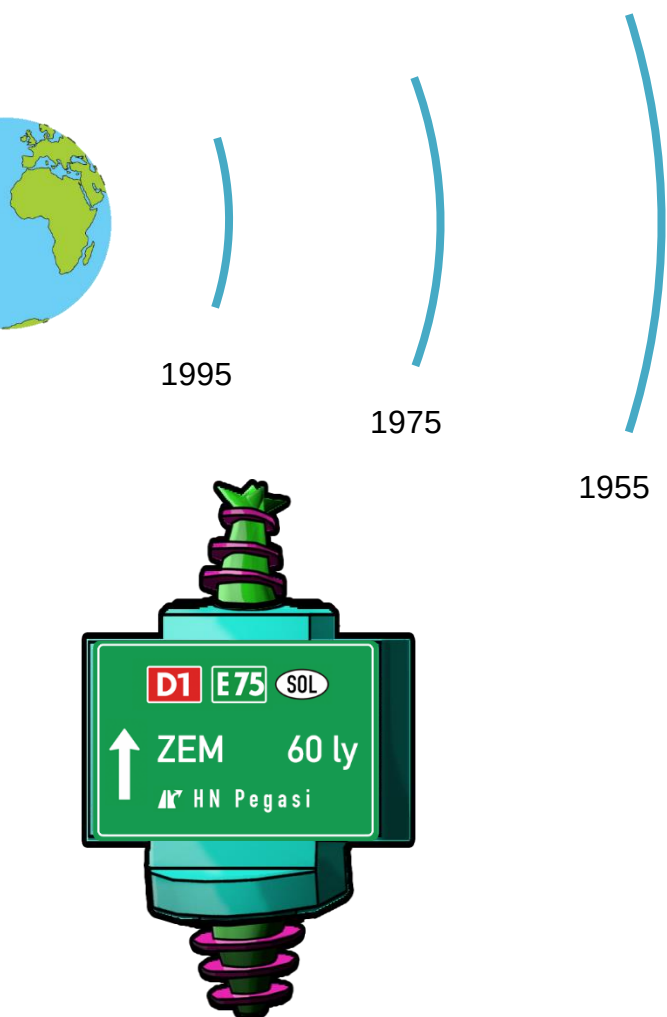
1995

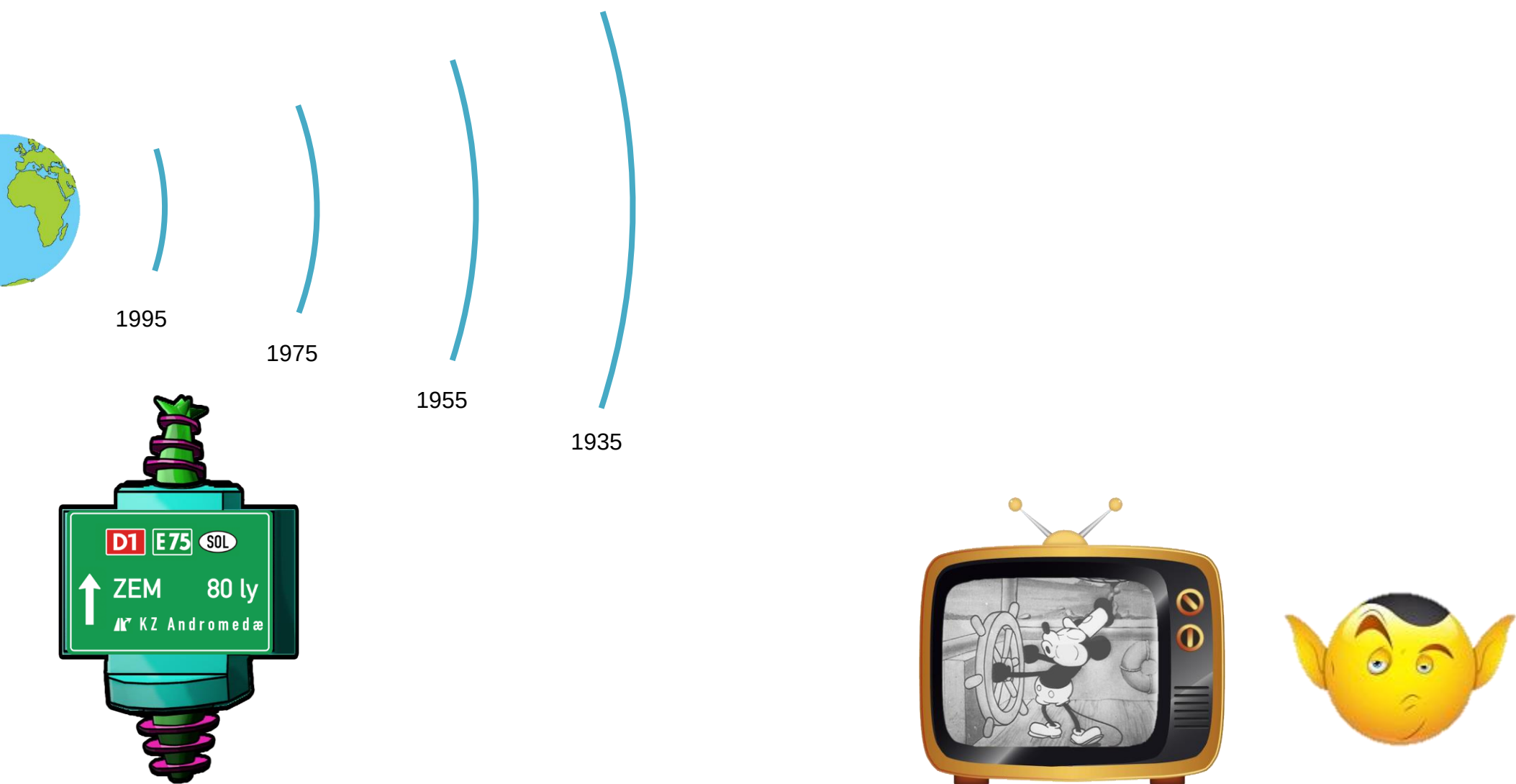
Rádiový hluk

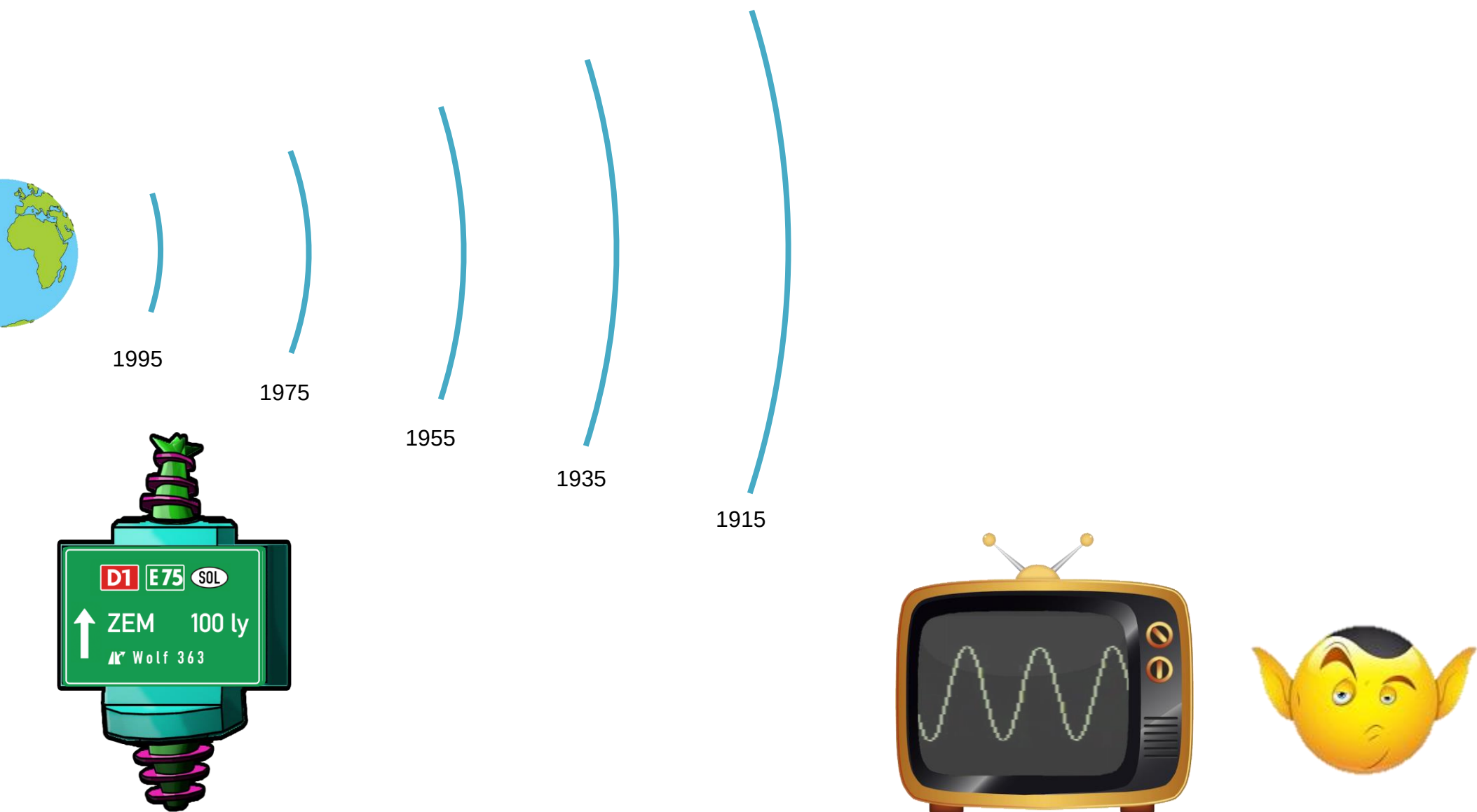
Rádiový hluk

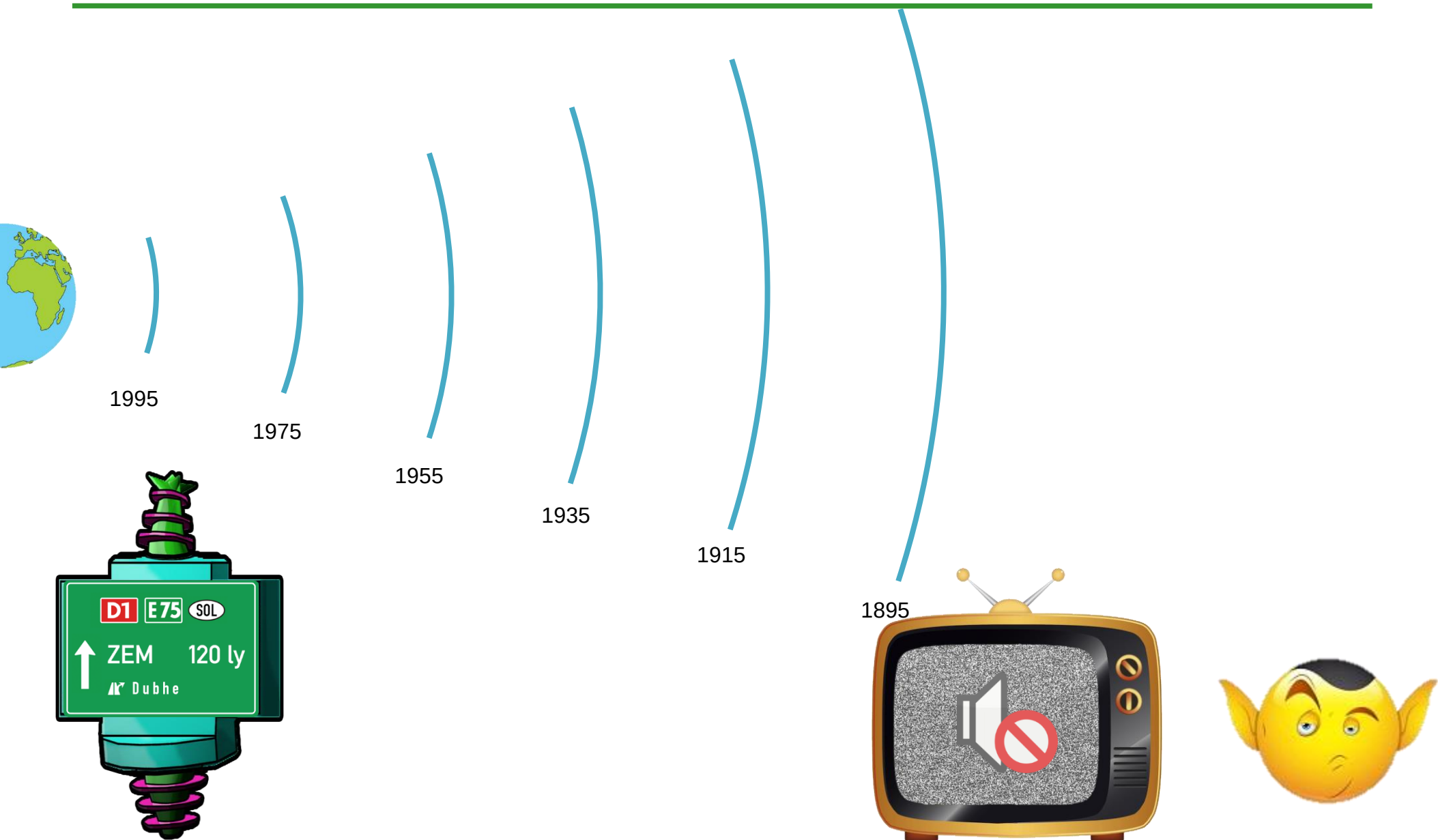
Rádiový hluk

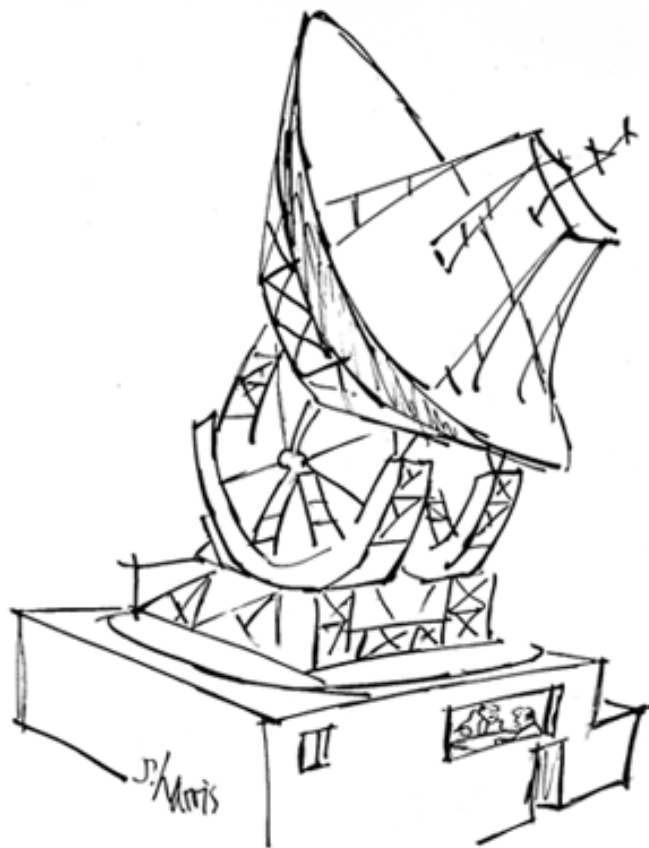
Rádiový hluk

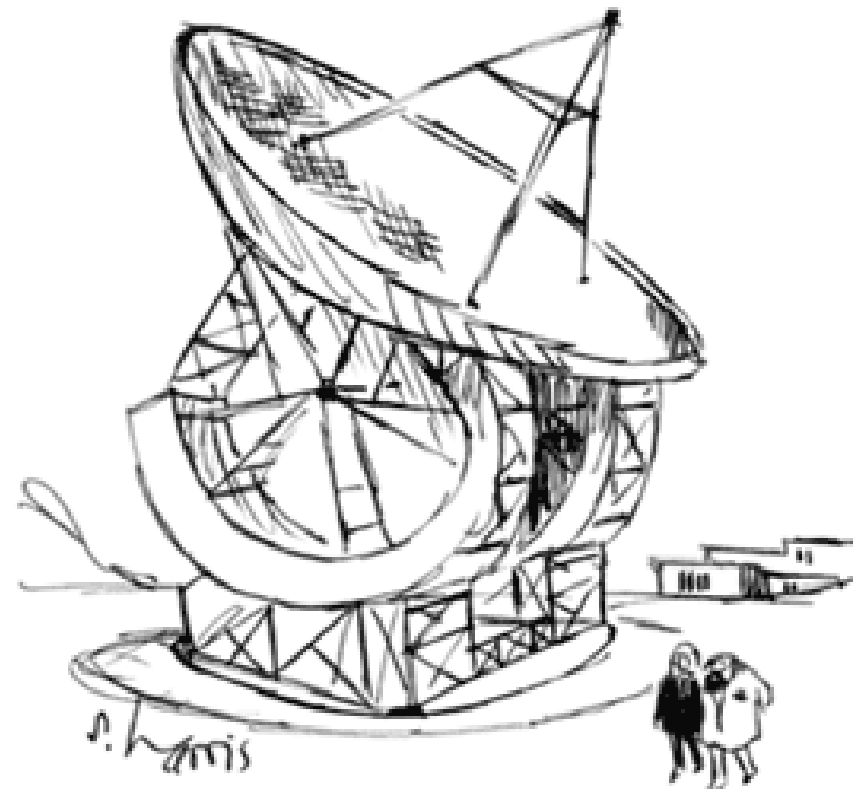
Rádiový hluk

Rádiový hluk

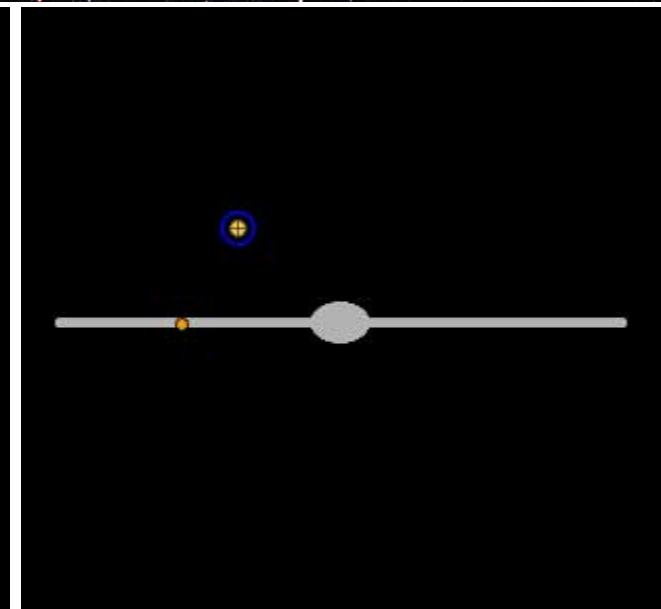
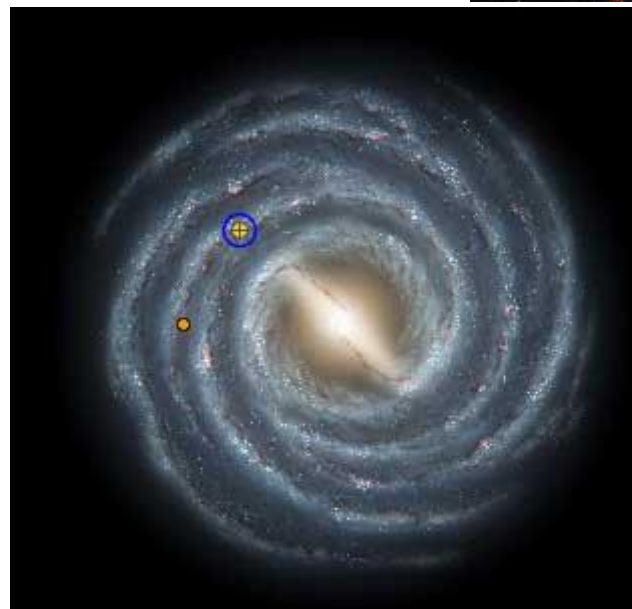
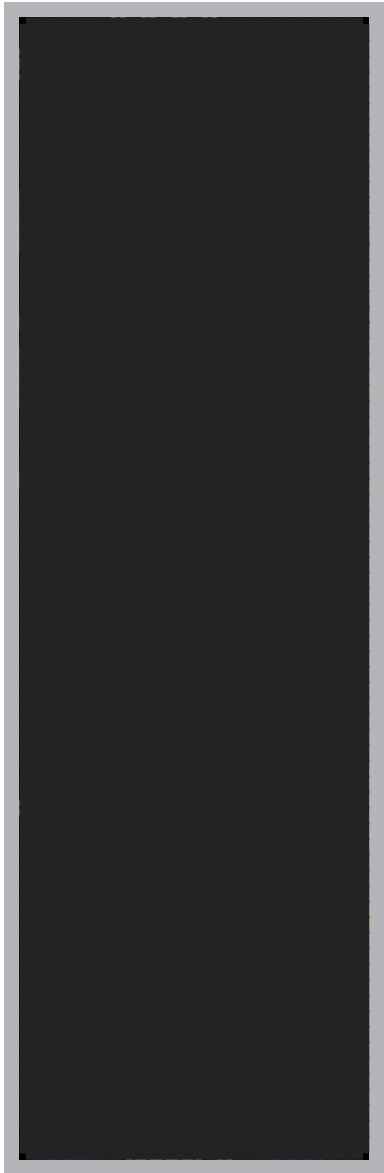

Ak tomu dobre rozumiem, žiadajú okamžitú odpoveď. Problém je, že správu poslali pred 3 miliónmi rokov.

Poslali sme správu mimozemšťanom. Zahytili ju vo Veľkej Británii. Nerozumeli jej.

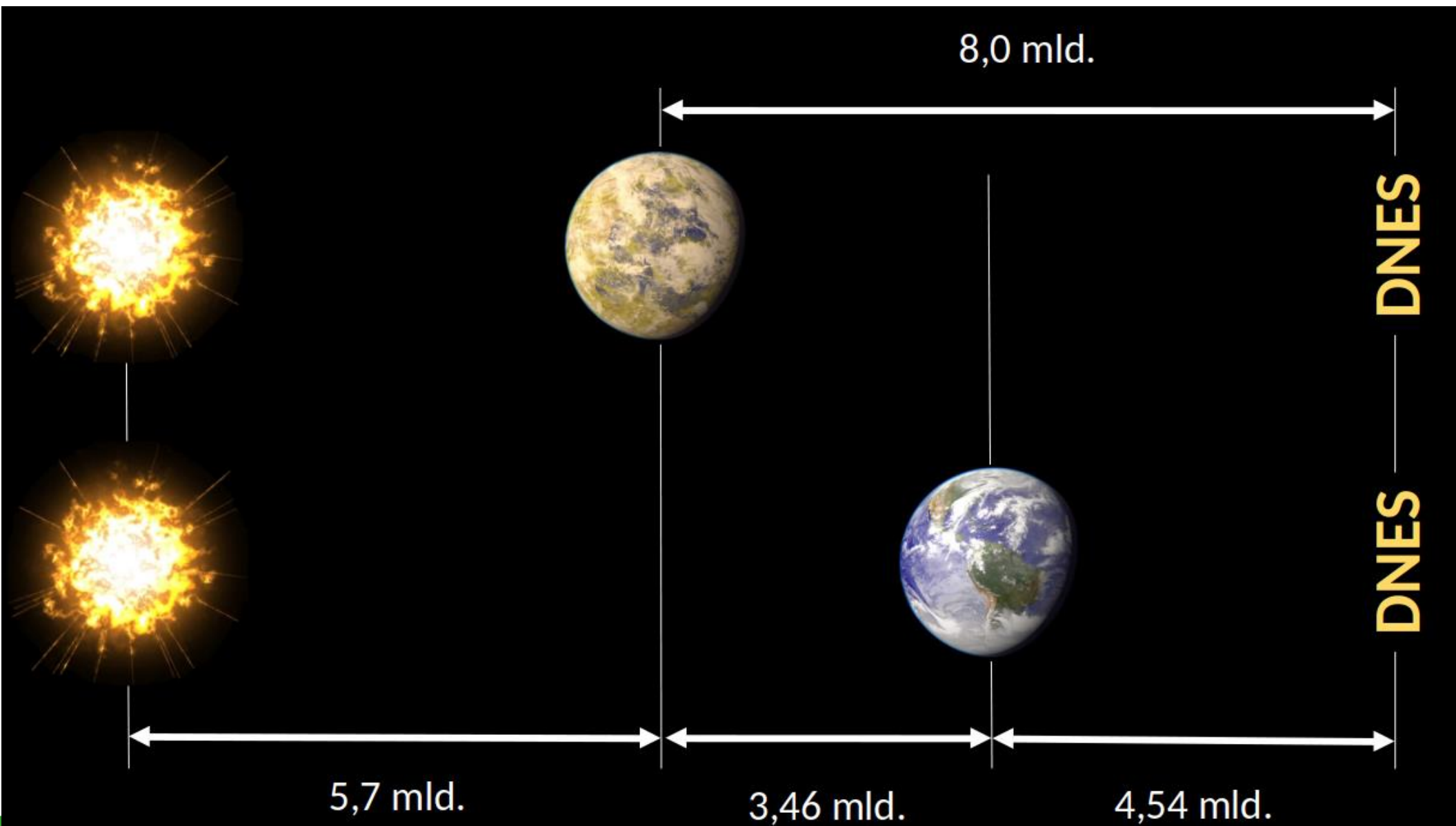
Správa z Areciba

Kontaktovať?

Kontaktovať?

Kardašovova škála

Kaku – nie energia, ale ekonomika

Nikolaj S. Kardašov
(1932-2019)

Typ I – spotreba energie planéty ($P = 10^{16}$ W)
Typ II – spotreba energie hviezdy ($P = 10^{26}$ W)
Typ III – spotreba energie galaxie ($P = 10^{36}$ W)

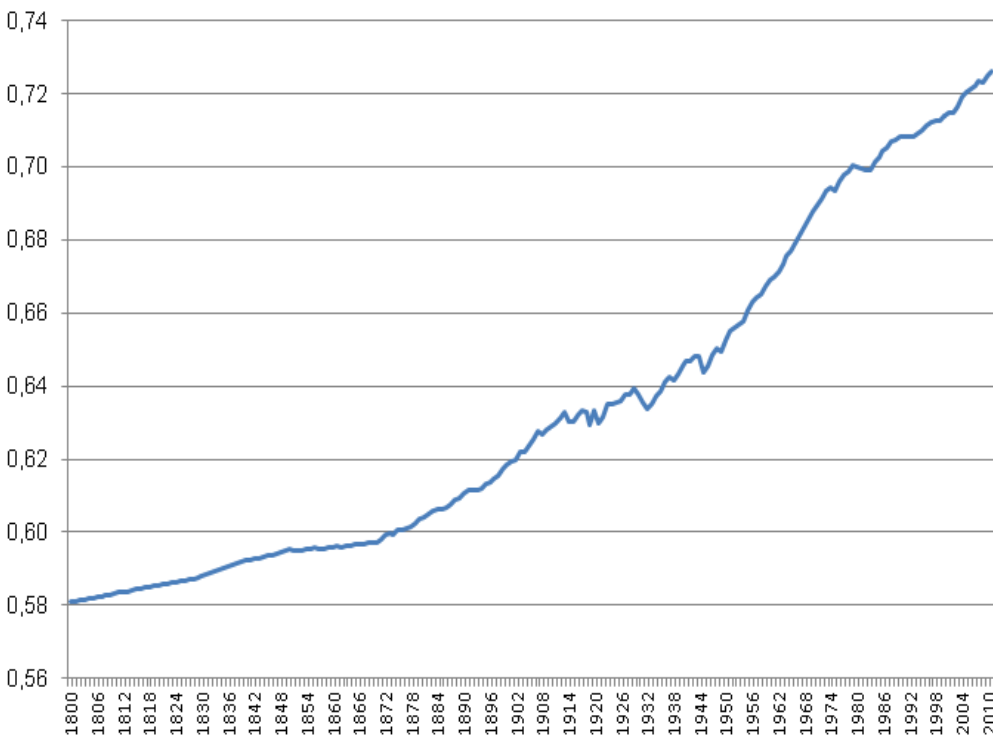
Kardašov, 1964

Typ 0 – praľudia? ($P = 1$ MW)
 $K = 0,1(\log_{10} P - 6)$

Sagan, 1973

Carl Sagan
(1934-1996)

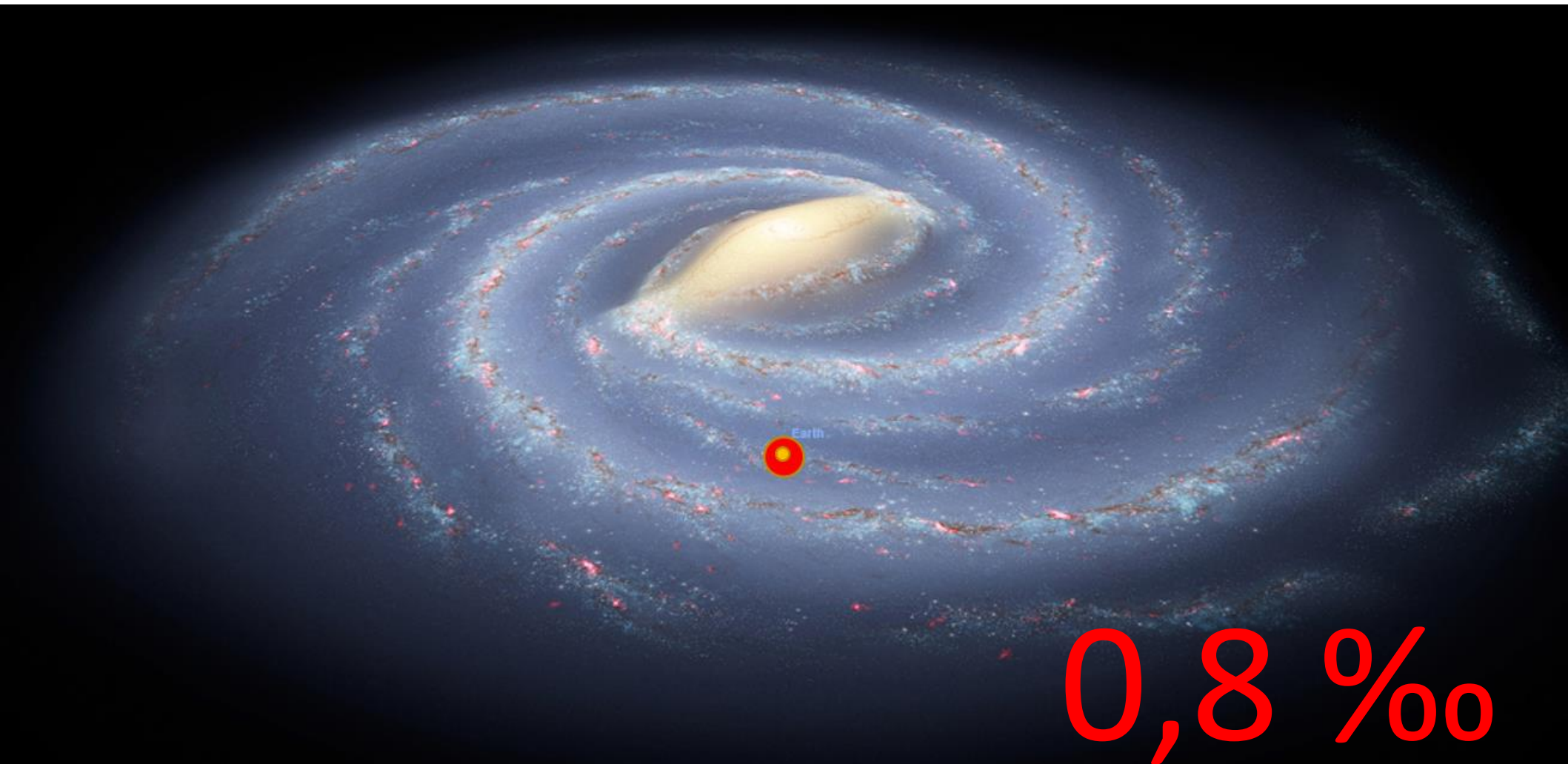

Typ I dosiahne ľudstvo
za 100-200 rokov pri 3%
raste. A okrem toho, nie
energia, ale ekonomika
je dôležitá...

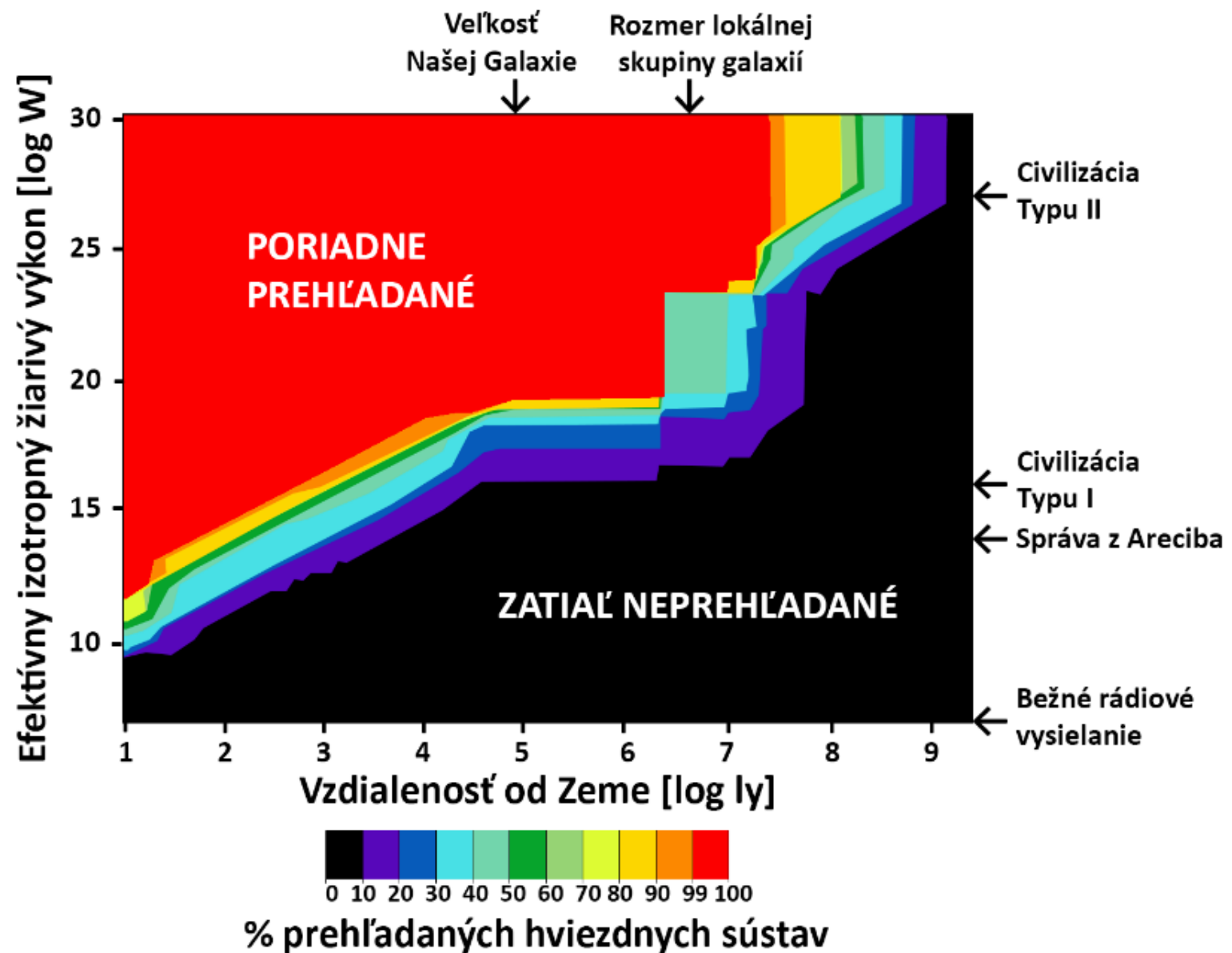

Michio Kaku
(1947-)

Prehliadka okolia

Prehliadka okolia

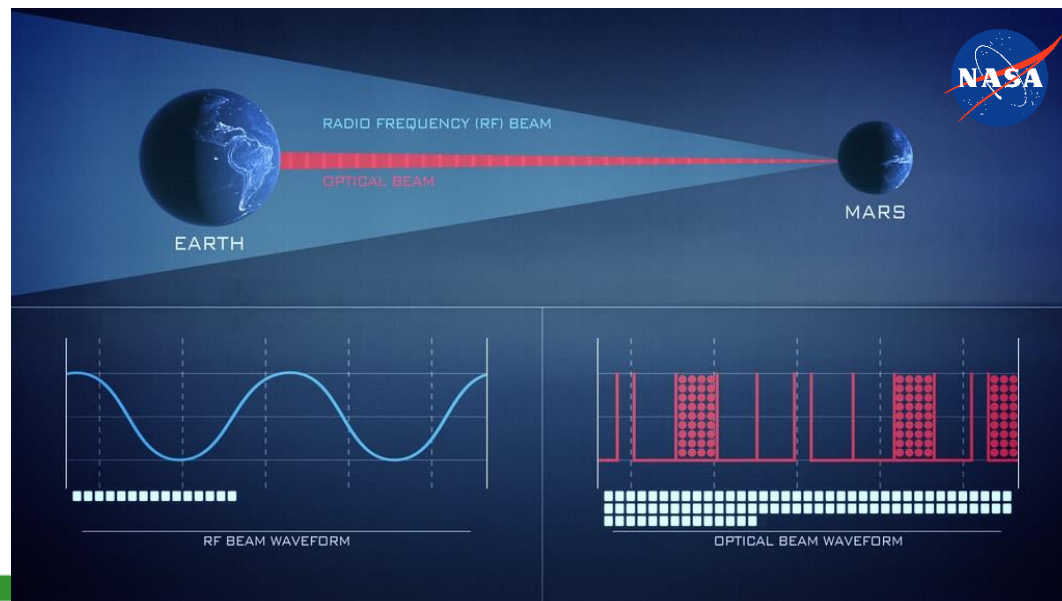
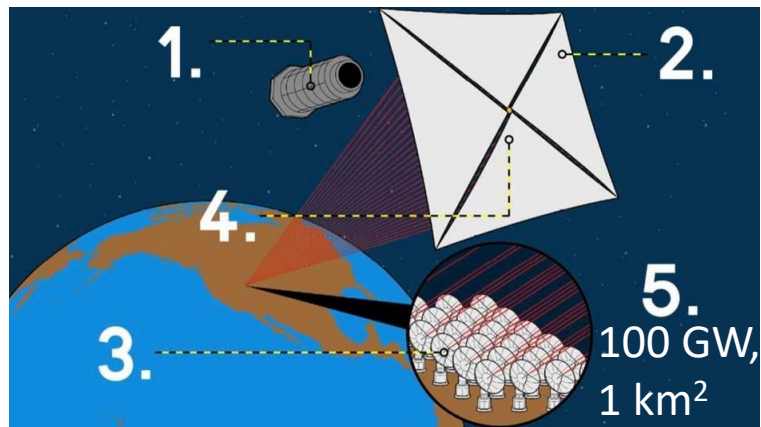

Lasery

Yuri Milner
1961-

BREAKTHROUGH INITIATIVES

Dec 2021

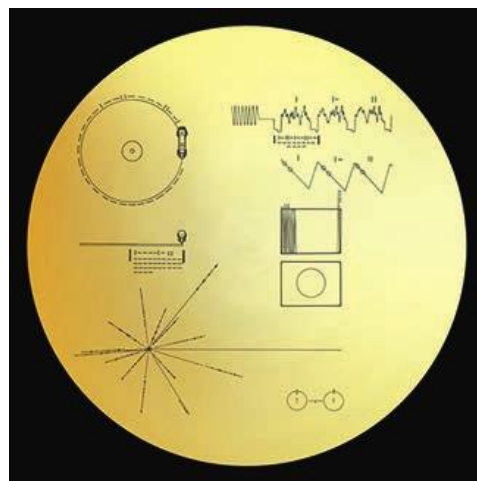

Von Neumannove stroje

= autonómne roboty
schopné samoreplikácie a
kolonizácie

John von Neumann
(1903-1957)

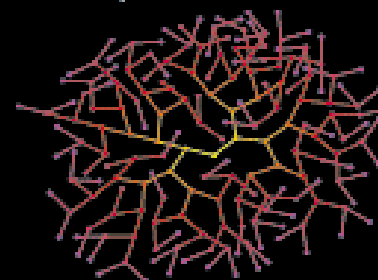
STEP 1: 500 Years

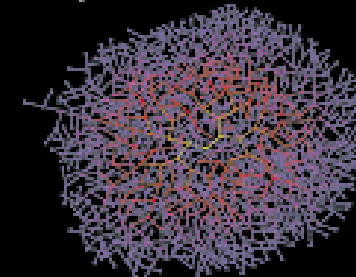
STEP 4: 2,000 Years

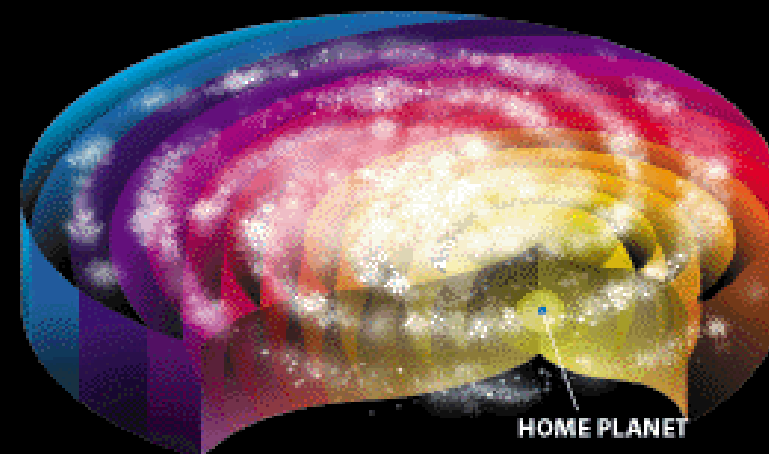
STEP 7: 3,500 Years

STEP 10: 5,000 Years

STEP 7,500: 3.75 Million Years (Galaxy Completely Colonized)

Colonization Timeline (millions of years)

Cosmic Timeline (millions of years)

*Bracewellove stroje – samoreplikujúce sa
sondy s posolstvom

Kde teda sú?

Prečo nevidíme dôkazy civilizácii typu II a III?

1) Lebo také nie sú

2) Sú, ale z rôznych dôvodov to taja

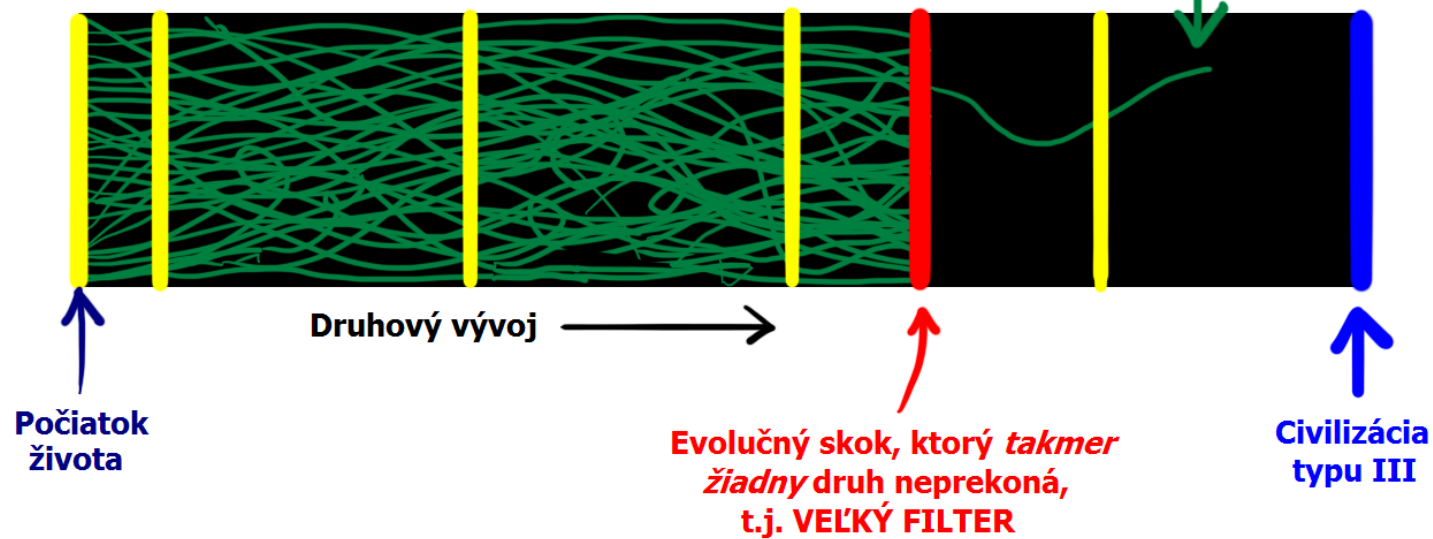

Veľký filter

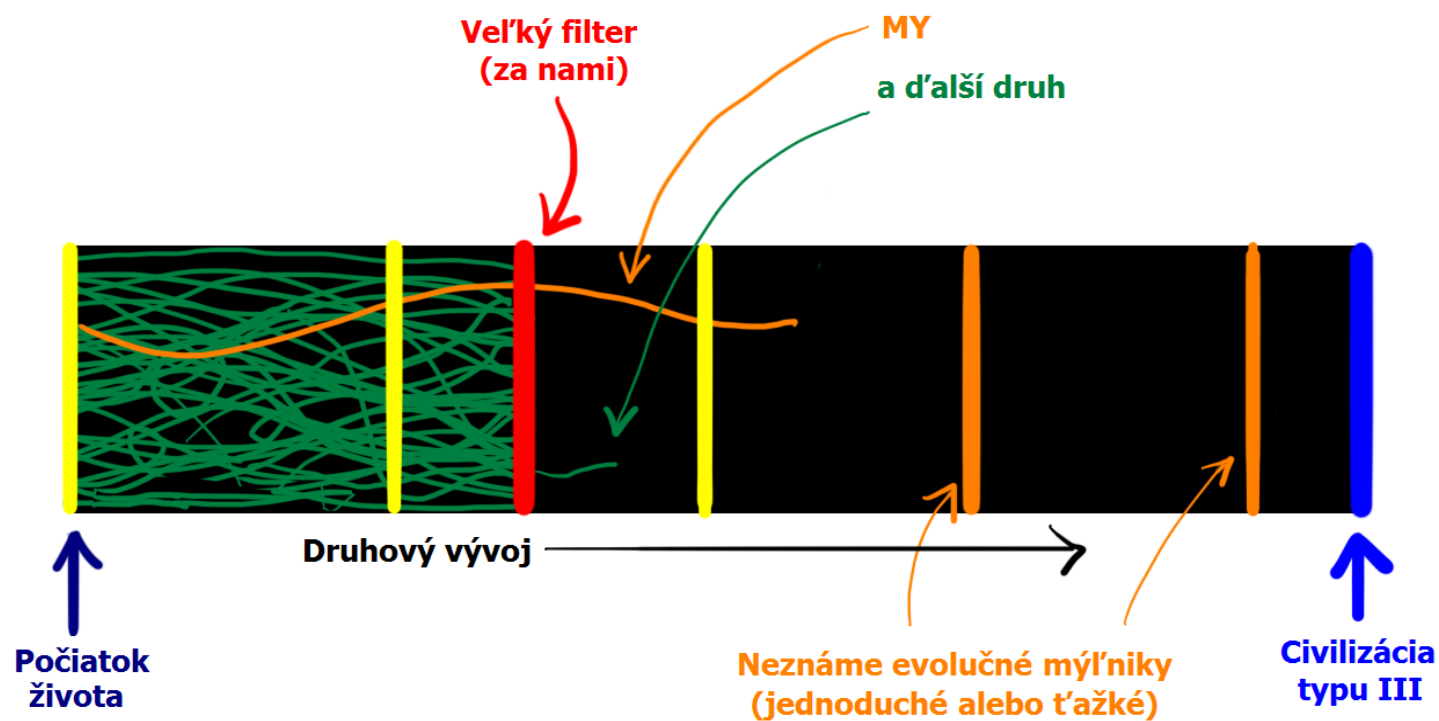

Spoločné dosiahnuté
evolučné mýľniky

Jeden druh prekoná
Veľký filter

Život je vzácny

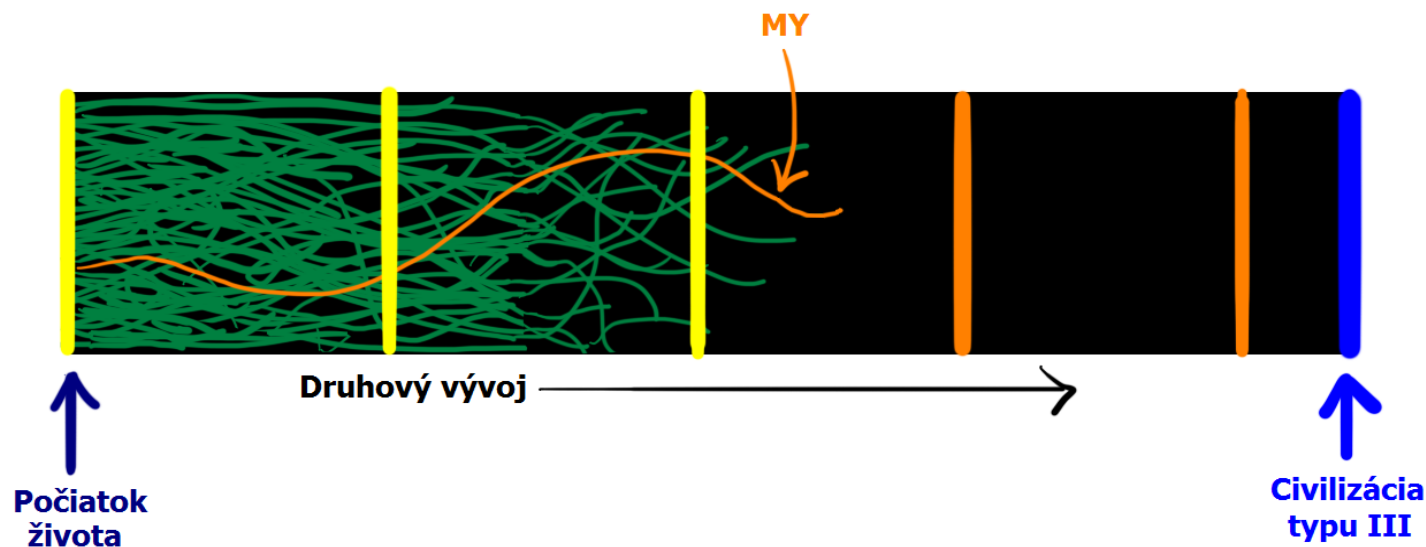

Sme prví

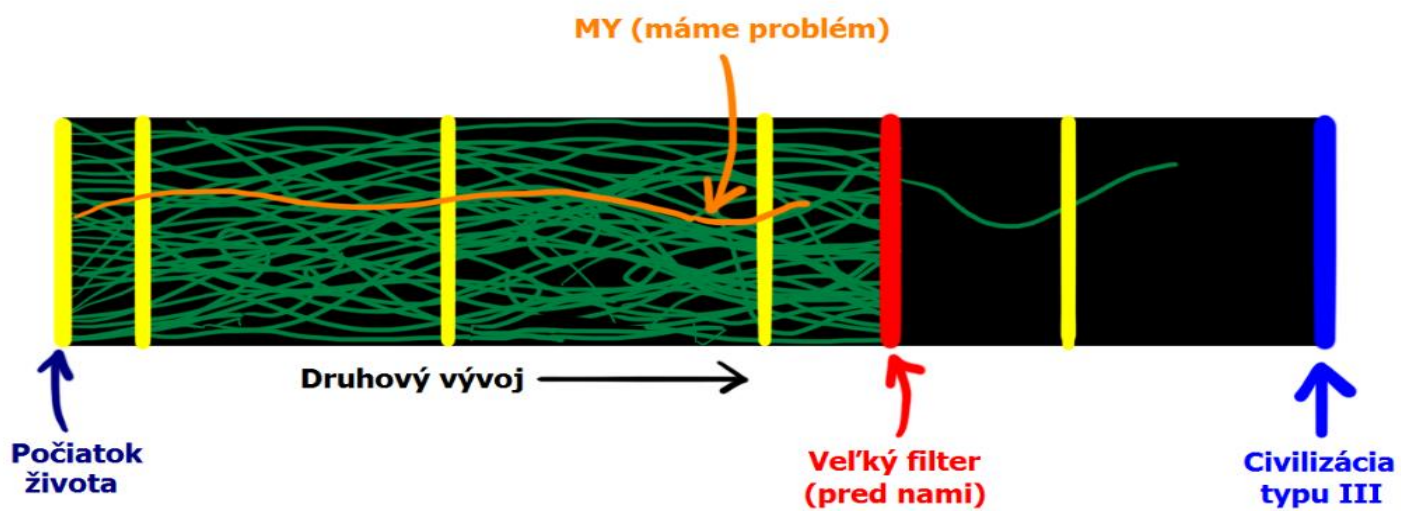
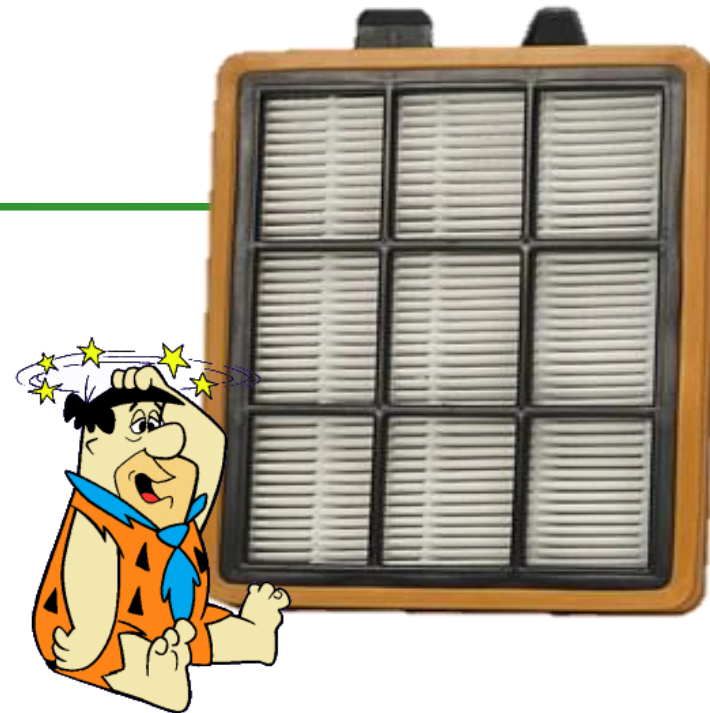
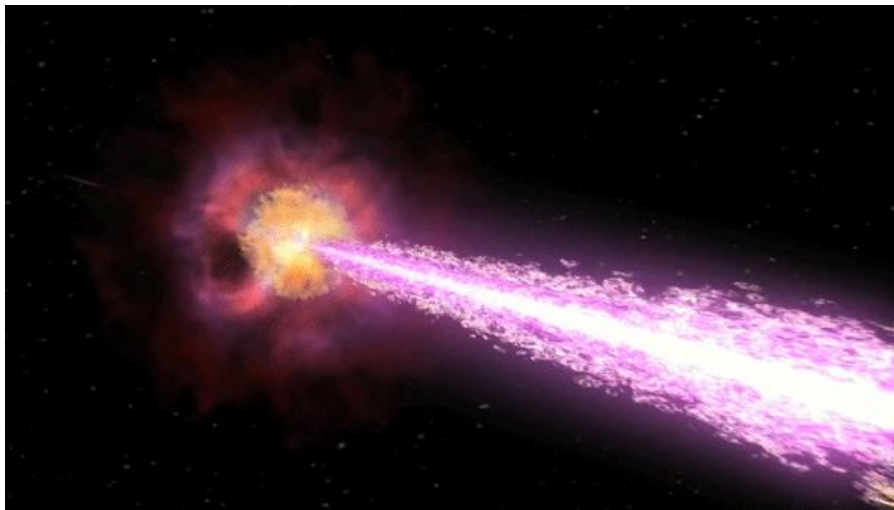
Už sme prehľadali zopár týchto dlaždíc a hľadali sme rôzne pachové stopy. Ak by tu existoval inteligentný život, už by sme o ňom vedeli.

Prvá uvedomelá mravčia kolónia odvolala hľadanie mimomraveniskovej inteligencie.

Sme nahratí?

Majú na to svoje dôvody?

- Boli tu v minulosti

Majú na to svoje dôvody?

- Boli tu v minulosti
- Galaxia je osídlená, ale my žijeme v pustej časti

Majú na to svoje dôvody?

- Boli tu v minulosti
- Galaxia je osídlená, ale my žijeme v pustej časti
- Prekonali fyzické obmedzenia (singularita)

Majú na to svoje dôvody?

- Boli tu v minulosti
- Galaxia je osídlená, ale my žijeme v pustej časti
- Prekonali fyzické obmedzenia (singularita)
- Sú opatrní / utiahnutí

Majú na to svoje dôvody?

- Boli tu v minulosti
- Galaxia je osídlená, ale my žijeme v pustej časti
- Prekonali fyzické obmedzenia (singularita)
- Sú opatrní / utiahnutí
- Existuje superpredátor, ktorý ničí konkurenciu

Majú na to svoje dôvody?

- Naša technológia je primitívna / sme tu krátko

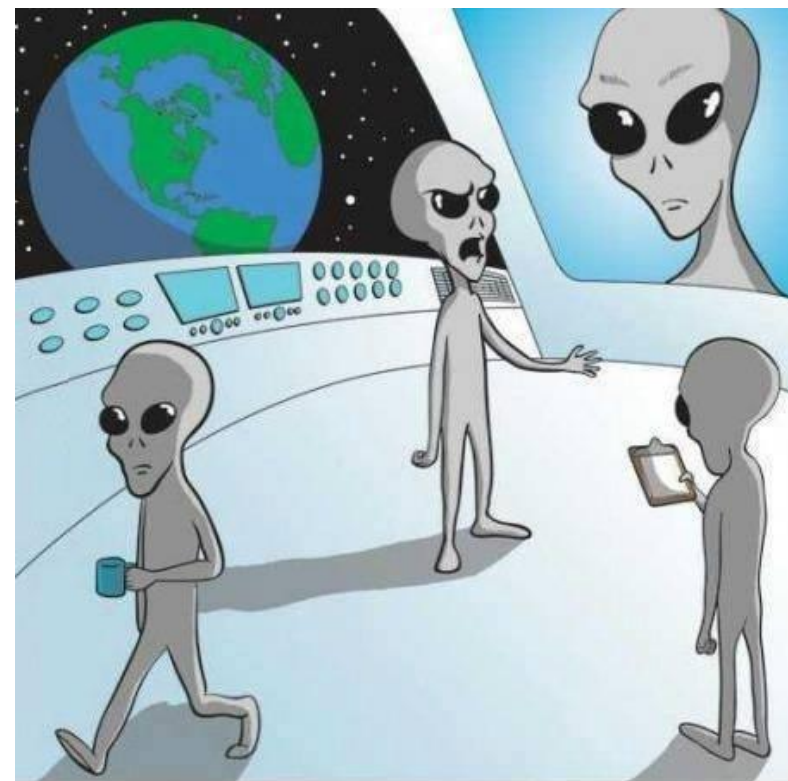
Majú na to svoje dôvody?

- Naša technológia je primitívna / sme tu krátko
- Sú medzi nami (konšpiračná teória)

Majú na to svoje dôvody?

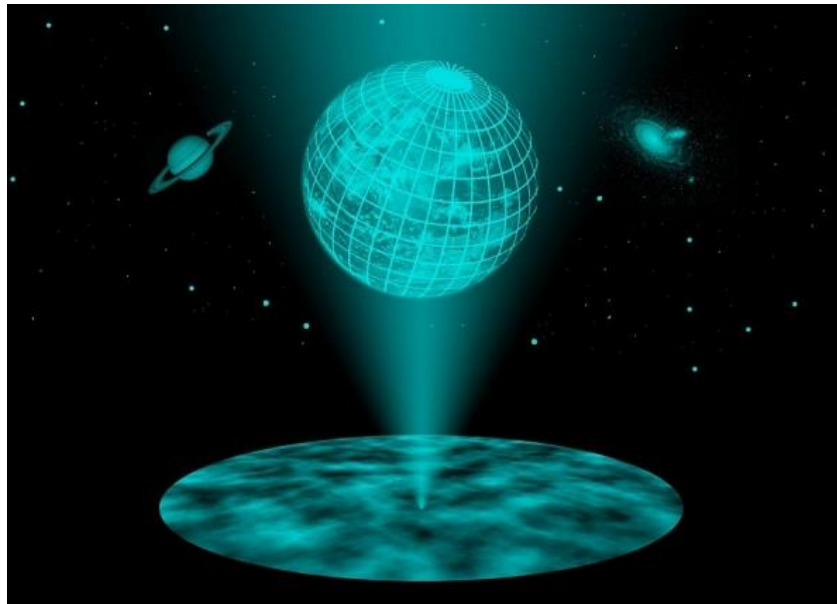
- Naša technológia je primitívna / sme tu krátko
- Sú medzi nami (konšpiračná teória)
- Sme v zoo

*Minulý mesiac všetci vyrezávali hlavu zo zeleniny
a teraz odzadu vypchávajú pečeného vtáka.
Je to čudná planéta!*

Majú na to svoje dôvody?

- Naša technológia je primitívna / sme tu krátko
- Sú medzi nami (konšpiračná teória)
- Sme v zoo
- Možno sa úplne mýlime o vesmíre („matrix“)

Pre každý prípad...

- 1958 – Vznikla komisia na mierové využívanie vesmíru
- 1992 – Transformovala sa na UNOOSA

UNITED NATIONS
Office for Outer Space Affairs

- Využitie vesmíru a právne záležitosti
- Sledovanie vypustených vesmírnych telies
- Potenciálne záležitosti s mimozemšťanmi

Viac podrobností

3 skupiny riešení:

- mimozemšťania tu sú alebo boli
- existujú, ale ešte sa nám neozvali
- neexistujú

Ucelený pohľad na tento paradox

Tradičné ale aj šokujúce teórie

Je len na Vás, ktorú si vyberiete

SúčasnÉ poznatky o možnostiach života vo vesmíre

**Existujú dve možnosti: buď sme
vo Vesmíre sami, alebo nie sme.
Obidve sú rovnako desivé.**

-- Arthur C. Clarke

1.12.2022 Space::Talk